

ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน :
ศึกษากรณีดอกเบี้ยยผิดนัดและเบี้ยปรับ

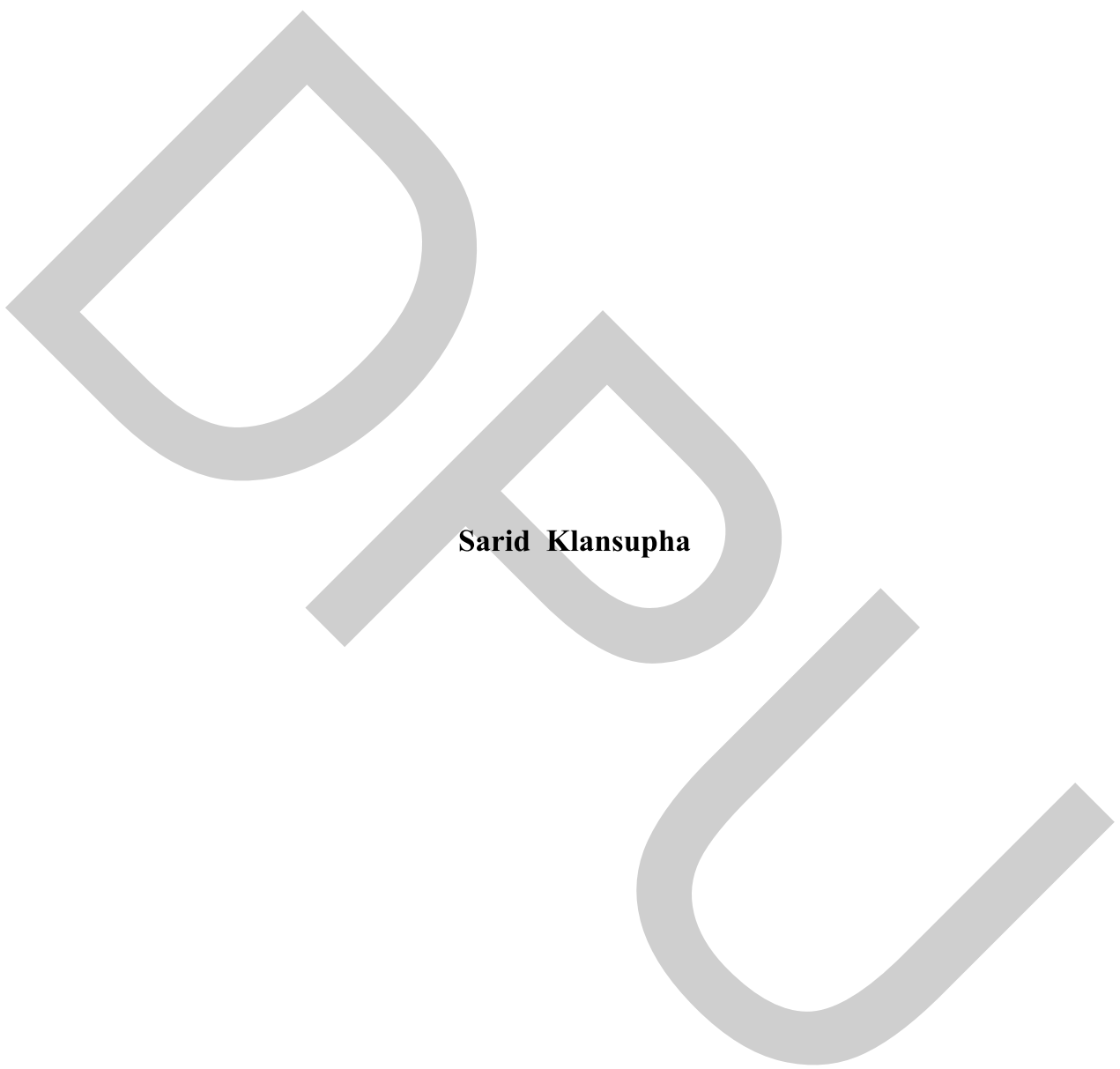
สฤษฎ์ กลั่นสุภา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2554

Problems on Applicable Law in The Case Of Non Performance Debts:

Study in Case Default Interest Rate and Penalty

Sarid Klansupha

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จล่วงได้ หากปราศจากความกรุณาและความอนุเคราะห์จากบุคคลมากมาย ที่ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่ง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ในการค้นหาค้นหาความให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จล่วงไปด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ทั้งสองท่านได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าของท่าน ให้ความรู้ คำแนะนำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการค้นคว้าข้อมูล ให้กำลังใจ และให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนได้ทำการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนอย่างดีมาโดยตลอด

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์พนิจ ทิพย์มณี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณิทธิ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อพวง กลั่นสุภา และคุณแม่พันธุ์ทอง กลั่นสุภา บิดาและมารดาของผู้เขียน ผู้ซึ่งชี้นำผู้เขียนเข้าสู่การเป็นนักกฎหมาย คุณเฉลิมลาภ กลั่นสุภา ภรรยาของผู้เขียน ที่เข้าใจ และให้การสนับสนุน ตลอดจนเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ผู้เขียนขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และ เจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัย ทุกท่านตลอดจนพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ อีกทั้งทุกท่านที่ผู้เขียนมิได้กล่าวนามในที่นี้ ที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายที่สุดนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดให้กับ บิดา มารดา และครูบาอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาส่วนที่มีความผิดพลาดและข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สฤษฎ์ กลั่นสุภา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ณ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ซ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. ความหมายและแนวคิดของหนี้เงิน ดอกเบี้ยผัดนัด และเบี้ยปรับ	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับ หนี้เงิน	6
2.1.1 ความหมายของหนี้เงิน	7
2.1.2 ผลของหนี้เงิน	12
2.1.2.1 มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงิน	12
2.1.2.2 เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้	14
2.2 ลักษณะเฉพาะของหนี้เงิน	17
2.2.1 สภาพแห่งหนี้เงินเปิดช่องให้บุคคลภายนอกเจ้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้	19
2.2.2 ลูกหนี้ไม่อาจอ้างเหตุสุดวิสัยหรือพ้นวิสัยให้หลุดพ้นจากการชำระหนี้เงินได้	21
2.2.3 หากผัดนัดชำระหนี้เงินย่อมเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหาย	22
2.2.4 หนี้เงินย่อมเกิดดอกเบี้ย	24
2.3 ลักษณะและความหมายของดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ	27
2.3.1 ลักษณะของดอกเบี้ย	27
2.3.2 ความหมายของดอกเบี้ย	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.2.1 ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์จาก ต้นเงิน.....	29
2.3.2.2 ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าเสียหายจากการผิดนัดชำระหนี้เงิน.....	34
2.3.3 ลักษณะและความหมายของเบี้ยปรับ	35
2.3.3.1 แนวความคิดและความมุ่งหมายของกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ.....	37
2.3.3.2 ผลของกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ	37
2.3.3.3 เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างค่าเสียหายจากการไม่ชำระ หนี้กับเบี้ยปรับ	43
2.3.3.4 คุณพินิจของศาลในการลดเบี้ยปรับ.....	44
2.3.3.5 เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างเบี้ยปรับกับดอกเบี้ย (ในฐานะเป็นค่าเสียหาย)	50
3. ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน กรณีดอกเบี้ยผิดนัดและ เบี้ยปรับ ตามกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย.....	64
3.1 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ	64
3.2 ความหมายของดอกเบี้ย และเบี้ยปรับ ตามความหมายของต่างประเทศ หลักการปรับใช้กฎหมายในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนในกลุ่ม ประเทศที่ใช้กฎหมาย จารีตประเพณี (Common Law)	65
3.2.1 ประเทศอังกฤษ	65
3.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	68
3.2.3 ประเทศฝรั่งเศส.....	72
3.2.4 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	72
3.3 แนวคิดในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน	76
3.3.1 แนวคิดในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนของต่างประเทศ.....	76
3.3.1.1 ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law).....	76
3.3.1.2 ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law).....	77
3.3.2 แนวคิดในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนของไทย.....	78

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับ กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะ เบี่ยงปรับ	78
3.4.1 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ.....	78
3.4.2 มาตรการทางกฎหมายของไทย	82
3.5 การปรับบทกฎหมายในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะเบี่ยงปรับ.....	84
3.6 การรับเบี่ยงปรับ	85
3.7 คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับการรับเบี่ยงปรับ.....	87
3.8 กฎหมายเกี่ยวกับการเรียกให้ชำระหนี้และเรียกเบี่ยงปรับตามสัญญา.....	91
3.9 คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับการเรียกให้ชำระหนี้และเรียกเบี่ยงปรับตามสัญญา	94
3.10 กฎหมายเกี่ยวกับเบี่ยงปรับที่มีใช้จำนวนเงิน.....	96
3.11 คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับเบี่ยงปรับที่มีใช้จำนวนเงิน	97
3.12 กฎหมายเกี่ยวกับดอกเบี้ย และคำพิพากษาของศาลฎีกาในส่วนที่ ให้คำจำกัดความของดอกเบี้ย.....	98
3.12.1 ถ้ามิได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี	98
3.12.2 คิดดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดไม่ได้	101
3.12.3 คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีและ ห้ามคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ย.....	102
3.12.4 มิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี.....	107
3.12.5 ดอกเบี้ยทบต้น	110
3.12.6 บังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีไม่ได้.....	112
4. วิเคราะห์ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงินกรณี ดอกเบี้ยผิดนัดและเบี่ยงปรับ.....	113
4.1 ปัญหาการผิดนัดชำระหนี้เงินและความรับผิดชอบของลูกหนี้.....	114
4.2 ปัญหาการทำข้อตกลงในสัญญาที่ก่อหนี้เงินเพื่อกำหนดดอกเบี้ยให้มีลักษณะ ที่ไม่ต้องลักษณะกฎหมายเรื่องเบี่ยงปรับ.....	115
4.3 ปัญหาการปรับบทกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยผิดนัดกับเบี่ยงปรับ	117

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 ผลกระทบเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลในการปรับบทกฎหมายเรื่อง ดอกเบี้ยยผิฉฉฉฉฉฉฉฉฉ.....	119
4.4.1 ปัญหาการเกิดความไม่เป็นธรรม.....	122
4.4.2 ปัญหาการเจรจาการประนอมหนี้ก่อนฟ้องคดีไม่เกิดผลและเกิดคดี ขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น	124
4.4.3 ปัญหาการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ และไม่เกรงกลัวต่อเงื่อนไขผิฉฉฉ ในสัญญา.....	124
4.4.4 ปัญหาการที่ลูกหนี้ที่ตีเกิดความท้อแท้ และอยากได้ประโยชน์ เช่นเดียวกับลูกหนี้ผิฉฉ.....	124
4.5 ตัวอย่างกรณีศึกษา ลูกหนี้สินเชืฉฉฉฉฉฉฉฉ.....	125
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	131
5.1 บทสรุป.....	131
5.1.1 ความหมายและลักษณะของหนี้เงิน	131
5.1.2 ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ย และดอกเบี้ยผิฉฉ.....	132
5.1.3 ข้อตกลงเบี้ยปรับหรือลดเบี้ยปรับ	133
5.1.4 การปรับบทกฎหมายของศาล.....	133
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	135
5.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดระบบการจัดการและพิจารณาคดีเกี่ยวกับ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในกรณีผิฉฉ.....	135
5.2.2 การให้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การธนาคารฯ ต้นทุนที่แท้จริงของ ผู้ประกอบการกับผู้พิพากษา.....	136
5.2.3 แนวทางเขียนคำฟ้องและยื่นเอกสารประกอบในกรณีขอให้ศาลปรับ บทกฎหมายเกี่ยวกับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับให้ถูกต้อง	137
5.2.4 การปรับอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำตามกฎหมายลดลง เพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน	138

5.2.5 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยปกติและอัตราดอกเบี้ยผิคนัดแยกประเภท

ตามเอกเทศสัญญา และเพิ่มคำอธิบายความหมายของอัตราดอกเบี้ย

ผิคนัดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น..... 140

บรรณานุกรม..... 142

ภาคผนวก..... 148

ประวัติผู้เขียน..... 172

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน:
	ศึกษากรณีดอกเบี้ยผิดนัดและเบี้ยปรับ
ชื่อผู้เขียน	ศุภณัฐ กลั่นสุภา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

หนี้เงินคือหมายถึงหนี้ที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ เป็นการชำระเงินตรา คือเป็นหนี้ที่เจ้าหนี้อาจมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยเงิน ซึ่งอาจจะเกิดจากนิติกรรม สัญญา หรือนิติเหตุ ซึ่งท้ายที่สุดความเสียหายหรือค่าทดแทนนั้น อาจตราค่าเป็นเงินได้ และเงินสามารถออกดอกผลหรือเกิดประโยชน์จากการใช้ เมื่อลูกหนี้กู้ยืมเงินจากเจ้าหนี้ หรือผิดนัดชำระหนี้เงิน ลูกหนี้นี้ย่อมมีหน้าที่ชำระค่าตอบแทนให้กับเจ้าหนี้ในลักษณะเป็นดอกเบี้ย ซึ่งดอกเบี้ยเป็นผลนิตินัยประเภทหนึ่ง คิดประโยชน์เป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงิน และมีอยู่สองลักษณะคือ ดอกเบี้ยในฐานะที่เป็นค่าตอบแทน คือเป็นประโยชน์ตอบแทนจากการให้กู้ยืมเงิน เช่นในกรณีที่กำหนดว่าเป็นการกู้ยืมเงินที่มีการคิดดอกเบี้ย แต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ชัดเจน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 ให้คิดดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่หากมีกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ไม่เกินกฎหมายกำหนดไว้ในสัญญากู้เงิน เจ้าหนี้อาจมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ตามนั้น ซึ่งเป็นดอกเบี้ยในลักษณะเป็นค่าตอบแทน ส่วนดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าเสียหาย คือดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงิน ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ให้สิทธิ เจ้าหนี้เรียกดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น ดอกเบี้ยในลักษณะนี้เป็นเงินได้หรือเป็นค่าเสียหายที่เจ้าหนี้สมควรได้รับเพิ่มจากค่าตอบแทนตามปกติ เพราะเป็นเงินที่ลูกหนี้ต้องชำระเพิ่มขึ้น จากความเสียหายที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงิน แม้ไม่ได้ตกลงกันเรื่องดอกเบี้ยผิดนัดไว้ เช่นกรณีค่าเสียหายจากการละเมิด เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกจากลูกหนี้ได้ ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ส่วนเบี้ยปรับเป็นเรื่องลูกหนี้สัญญากับเจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควรก็ดี เบี้ยปรับจึงใช้ได้หลายๆ มูลหนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้เงิน เพราะหนี้ที่อาจถูกริบเบี้ยปรับได้นั้น อาจเป็นหนี้ที่ต้องกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอันใดอันหนึ่ง

หากฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้ปรับเบี้ยปรับเมื่อนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379 การฟ้องคดีเพื่อเรียกเบี้ยปรับ เจ้าหนี้ต้องนำสืบถึงความเสียหายที่แท้จริงประกอบการพิจารณาตัดสิน ศาลเห็นว่าเบี้ยปรับสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ และการกำหนดเบี้ยปรับไม่มีอัตราขั้นต่ำไว้เช่นเดียวกับการคิดดอกเบี้ยผิดนัด ศาลจึงมีอำนาจกำหนดเบี้ยปรับให้ลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้

จากการศึกษาพบว่า การปรับบทกฎหมายกับประเด็นเรื่อง ดอกเบี้ยผิดนัด กับเบี้ยปรับ ยังมีความคลาดเคลื่อนไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กล่าวคือ ศาลจะวินิจฉัยว่า หากลูกหนี้ได้ทำข้อตกลงจะให้ดอกเบี้ยสูงขึ้น เพราะการผิดนัดของตนแล้ว ศาลจะนำหลักกฎหมาย เรื่องเบี้ยปรับมาบังคับ อันมีผลให้ศาลใช้บทบัญญัติมาตรา 383 ในอันที่จะลดเบี้ยปรับโดยไม่คำนึงถึงเจตนาของการทำข้อตกลงระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ที่ทำการไว้แต่ประการใด การปรับบทกฎหมายเช่นนี้ ย่อมทำให้ลูกหนี้ที่ผิดนัดได้รับประโยชน์แทนที่จะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้ในอัตราดอกเบี้ยตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา ลูกหนี้กลับได้รับการลดดอกเบี้ยที่จะต้องเสียลง บางครั้งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ลูกหนี้ผิดนัดรายอื่นที่ยอมปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ระบุไว้ในสัญญา โดยยอมเสียดอกเบี้ยตามอัตราที่ตกลงไว้เมื่อมีการผิดนัดเกิดขึ้น นอกจากนั้นการที่ศาลปรับบทกฎหมายเช่นนี้ มีผลถึงจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมากขึ้น เนื่องจากลูกหนี้ที่ผิดนัดมักจะสู้คดี โดยไม่ยอมปฏิบัติตามชำระหนี้ตามข้อสัญญา เพราะถ้าสู้คดีแล้วอาจได้รับประโยชน์จากการปรับบทกฎหมายดังที่กล่าว

ดังนั้นจึงเห็นว่าควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพกฎหมาย จัดประชุมสัมมนาให้ความรู้ เรื่องปัญหาการปรับบทกฎหมาย เกี่ยวกับการกำหนดดอกเบี้ยเบี้ยผิดนัด และเบี้ยปรับ โดยเชิญผู้ชำนาญการและมีอาชีพเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น ศาล อัยการ เจ้าหน้าที่ธนาคารฯ หรือเจ้าหน้าที่บริษัทเงินทุน เจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และตัวแทนจากสภานายความ เข้าร่วมประชุมปรึกษาทำความเข้าใจบทบัญญัติและวัตถุประสงค์ของกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และกำหนดให้เป็นระเบียบ หรือข้อบังคับ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การปรับบทกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และตรงตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำข้อตกลงระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ อันมีผลก่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งฝ่ายลูกหนี้ที่ผิดนัดและฝ่ายเจ้าหนี้ว่าควรจะได้รับ ความคุ้มครองจากการปรับบทกฎหมายอย่างไร

Thesis Title	Problems on Applicable Law in case of Non Performance Debts : Study in Case Default Interest Rate and Penalty
Author	Sarid Klansupha
Thesis Advisor	Associate Professor Pitoon Kongsomboon
Co-Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Poom Chokmoh
Department	Law
Academic Year	2010

ABSTRACT

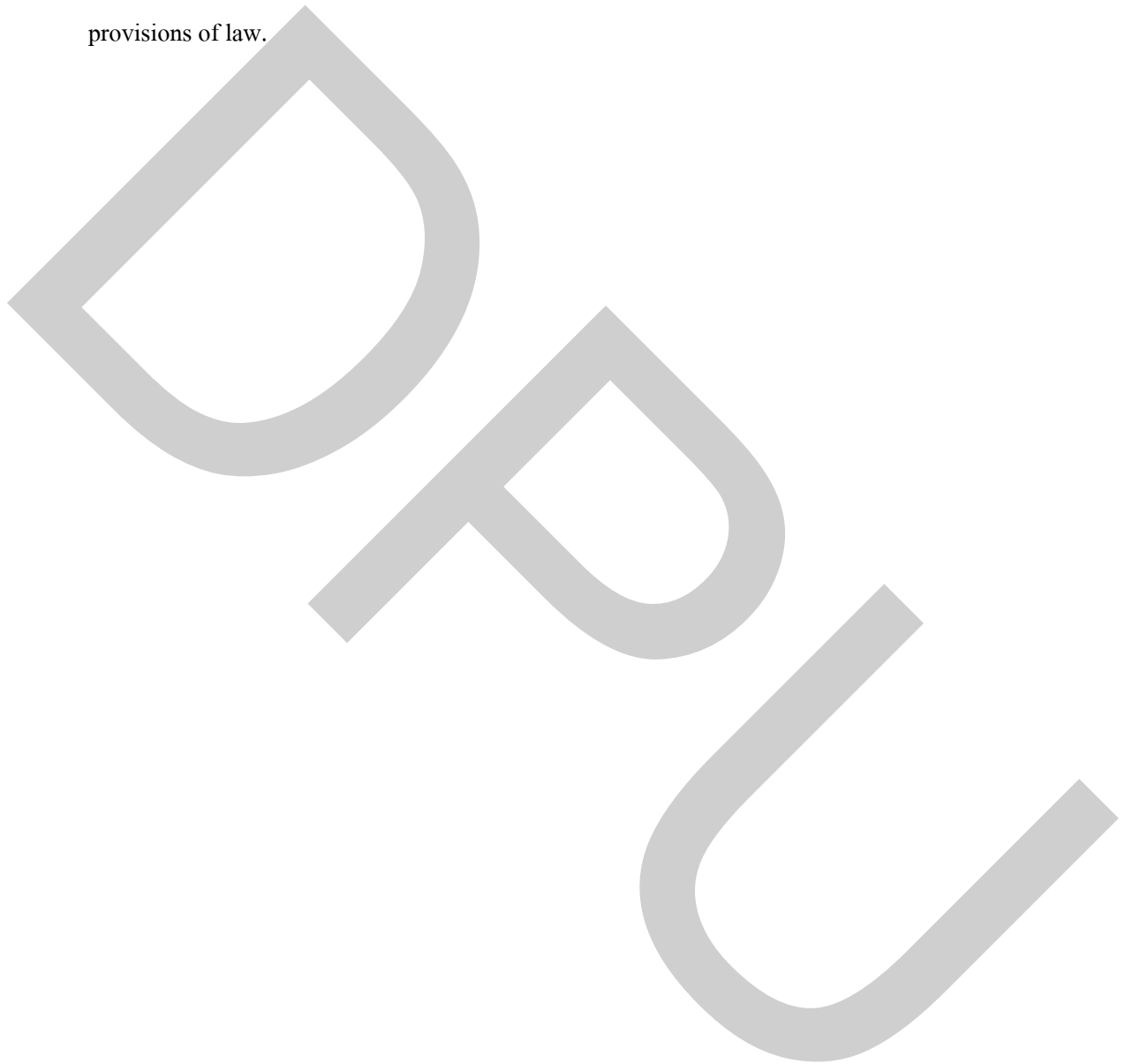
A money debt means debt which the subject of an obligation is to pay the money. A creditor is entitled to demand a debtor to perform his obligation by paying the money. The money debt may be occurred by a juristic act, contract or legal cause which damage or compensation may finally be determined in the form of money. The money can be fruitful or the use of it can be beneficial. If the debtor borrows the money or defaults on payment of the money, the debtor shall be obligated to pay an interest to the creditor. The interest is a kind of legal fruit which it incurs from the use of money and can be divided into two categories. First, the interest is a consideration derived from lending the money. For example, in the event that the lending of money is described to bear interest but no interest rate is expressly determined, 7.5 percent per annum shall apply pursuant to Section 7 of the Civil and Commercial Code. However, if the interest rate is fixed in the loan agreement and it is not higher than the rate as prescribed by law, the creditor is entitled to receive the interest at the rate so fixed. That is the interest as the consideration. Secondly, the interest is a payment of damages. This interest is specified in the case where the debtor defaults on payment of the money debt. Under Section 224 of the Civil and Commercial Code, the creditor is entitled to claim the interest during default at the rate of 7.5 percent per annum. If the creditor can demand higher interest on any other legitimate ground, this interest shall continue to be paid. This kind of interest is an income or damages which the creditor deserves to receive in addition to the normal consideration. That is because it is the money which the debtor must be paid as damages resulting from the debtor's default on payment of the money debt. Even though, the default interest is not stated in the contract, for example damages arising

from a wrongful act, the creditor is entitled to claim interest at the rate of 7.5 percent per annum. With regard to penalty, it is a matter that the debtor promises to pay a certain amount of money to the creditor when he fails to perform his obligation or does not perform his obligation in a proper manner. The penalty can apply in several kinds of debt and it is not necessary to be the money debt because the debt, in which the penalty may be forfeited, may be the debt which requires an action or a forbearance to perform the obligation. If the debtor is in default, the penalty is forfeited pursuant to Section 379 of the Civil and Commercial Code. In claiming the penalty under a court proceeding, the creditor must prove his actual damages. If the court considers that the penalty is disproportionately high, the court may reduce it to a reasonable amount. Unlike the default interest, the minimum amount of penalty is not provided. Therefore, the court is empowered to reduce the penalty to a reasonable amount.

It is found in the study that the application of the provisions of default interest and penalty is not in line with the intention of law. That is to say, the court considers that if the debtor agrees to pay an interest at a high rate due to his default, the court shall apply the provisions of penalty in which Section 383 empowers the court to reduce the penalty regardless of the intention of contract made between the creditor and the debtor. This can give advantage to the defaulting debtor not to pay the interest to the creditor at the rate as agreed in the contract but to pay the interest at the lower rate. In some cases, it may be unfair to other defaulting debtors who have duly performed the obligations as described in their contracts by making default interest payments as agreed. In addition, the aforementioned application of the provisions of law resulted in a number of cases being appealed to higher courts. The defaulting debtors would defend their cases and would not agree to perform the obligations under their contracts because they may receive benefit from the aforementioned application of the provisions of law.

As a result, it is appropriate that the organizations relating to the legal profession hold seminars to give knowledge in relation to the application of the provisions of default interest and penalty. The legal experts and professionals such as judges, public prosecutors, bank officers or finance officers, officials of Bank of Thailand and representatives from the Lawyers Council of Thailand should be invited to attend the seminars to consult and make understanding of the provisions of law and the intention of the law on this matter with a view to seeking the right direction and determining rules and regulations in the same direction. This will help make the

application of the provisions of law on this matter in line with the intention of law and the actual purpose of making contracts between the creditors and the debtors and give fairness to the defaulting debtors and the creditors as to how they should be protected from the application of the provisions of law.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเงินตรา (Money) ได้เข้ามามีบทบาทมากมาย และทุกขั้นตอนในชีวิตประจำวันของคนเรา ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ ชาวสวน ชาวไร่ ชาวนา หรือแม้แต่พนักงานในหลายๆ ศาสนา ต่างก็ต้องยอมรับถึงการมีอยู่ของเงินตรา และเงินตราได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเขาเหล่านั้นตลอดระยะเวลาที่ยังคงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม เงินตรา (Money) ความจริงคือสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนทรัพย์สินหรือสินค้าที่สนองความต้องการของคนเรา ส่วนเงินตรานั้นไม่สามารถสนองความต้องการที่แท้จริงของเราได้ เงินตรามีหน้าที่กำหนดมูลค่าของทรัพย์สิน ทำให้เรารู้ว่าสิ่งนั้นทรัพย์สินเหล่านั้นมีมูลค่าเท่าใด ซึ่งเราจะรู้ได้จากการขายทรัพย์สินเหล่านั้น และรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจออกเงินตรา โดยเป็นเครื่องมือของรัฐในการรักษาความเป็นระเบียบในการแลกเปลี่ยนและการค้าขาย¹

ส่วนนี้ หมายถึงความผูกพันที่มีในผลของกฎหมาย ซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เจ้าหนี้ชอบที่จะได้รับชำระหนี้ มีวัตถุประสงค์เป็นการกระทำ หรืองดเว้น หรือส่งมอบทรัพย์สิน จากบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ลูกหนี้²

หนี้เงินจึงหมายถึง หนี้ที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ เป็นการส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งได้แก่เงินตรา ซึ่งเกิดได้จากนิติกรรมสัญญา นิติเหตุ ละเมิด โดยมีเจตนาหรือไม่มีเจตนา ทั้งเกิดจากความตั้งใจจะให้ผลผูกพันระหว่างกัน และเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ซึ่งโดยปกติแล้ว มักจะเป็นหนี้ที่มีลักษณะในทางเสียหายความเสียหาย เพราะเงินตราสามารถใช้เยียวยาความเสียหายได้ทุกอย่างเป็นการทั่วไป³

¹ จิต เศรษฐบุตร ก (2553). หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้. หน้า 20.

² เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., (2505). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้. หน้า 363.

³ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2549). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้. หน้า 64.

แนวเหตุผลที่สำคัญและสมมุติฐานของเรื่องนี้คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ โดยนิติกรรม หรือโดยบทกฎหมายที่ชัดเจน ให้ใช้อัตราอัตราดอกเบี้ยที่ชัดเจนครั้งต่อไป” และ

มาตรา 224 วรรคแรก บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น”

ถ้าคู่กรณีตกลงทำสัญญาระหว่างกัน กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ทั้งกรณีที่ชัดเจนและไม่ชัดเจน ทั้งที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยให้ใช้หลังจากผิดสัญญาและที่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยให้ใช้เมื่อเกิดกรณีผิดสัญญา และเมื่อเกิดการผิดสัญญาขึ้น คดีขึ้นสู่การพิจารณาตัดสินในศาล มีหลักในการพิจารณาตัดสินของศาลในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นหลังจากผิดสัญญาอย่างไร ศาลควรมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยหลังผิดสัญญามากน้อยเพียงใด อะไรคือเบี้ยปรับที่สูงเกิน ส่วน อะไรคือพอสมควร มีข้อจำกัดอะไรบ้าง ปัญหาการใช้ดุลพินิจเป็นอัตวิสัย ของผู้พิพากษา ผู้พิจารณาตัดสินคดีแต่ละท่าน จะเป็นธรรมกับคู่สัญญาทุกฝ่าย และสามารถนำมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีอื่นๆ ได้หรือไม่อย่างไร เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติเมื่อมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาตัดสินของศาล

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้ศึกษาจึงมุ่งวิจัย เพื่อหาความหมายที่สมบูรณ์ของหนี้เงิน และหลักการที่ต้องเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาล ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยหลังจากเกิดการผิดสัญญาการชำระหนี้เงินในกรณีต่างๆ

การวิจัยได้กระทำโดย ค้นคว้าและรวบรวมหลักการและหลักเกณฑ์จากตัวบทกฎหมาย ไทยและต่างประเทศ ความเห็นของนักกฎหมายและผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ประกอบกับคำพิพากษาฎีกาของศาลฎีกาและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐาน และวิจัยเพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนะ แนวทางในการใช้ดุลพินิจของศาลเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยหลังผิดสัญญาหนี้เงินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องและให้คู่ความที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ได้รับความเป็นธรรมโดยเสมอภาคกัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะและความหมายของหนี้เงิน ผลบังคับเมื่อมีการผิดสัญญาหนี้เงิน ลักษณะที่แท้จริงของการผิดสัญญา ดอกเบี้ย และเบี้ยปรับ รวมทั้งความมุ่งหมายที่แท้จริงของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาการปรับบทกฎหมายของศาลในคดีผิดสัญญาการชำระหนี้เงิน เกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ในลักษณะเบี้ยปรับ

1.2.3 เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาการปรับใช้กฎหมาย ในคดีผิดสัญญาหนี้เงิน เกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะเบี้ยปรับ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาและศึกษาเปรียบเทียบกับ กฎหมายต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อศึกษา และค้นหา เพื่อนำมาตรการที่เหมาะสม มาใช้เป็นแนวทางในการ กำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจ ในการปรับใช้กฎหมายในคดีหนี้เงิน เกี่ยวกับการพิจารณากำหนด อัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะเบี้ยปรับ

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การที่คู่สัญญากำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในสัญญา และกำหนดอัตราดอกเบี้ยเพื่อไว้ใน กรณีที่เกิดการผิดสัญญาขึ้น ทั้งในกรณีที่ใช้อัตราดอกเบี้ยเท่ากันตลอดทั้งสัญญาไม่ว่าจะมีการผิด สัญญา กันขึ้นหรือไม่ก็ตาม หรือในกรณีที่มีการปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นบทลงโทษ หรือ เป็นการเตือนไม่ให้ลูกหนี้ผิดสัญญา เหล่านี้เป็นเบี้ยปรับและศาลมีอำนาจลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383 ที่บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับสูงเกินส่วน ศาลจะ ลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิเคราะห์ถึงทาง ได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้ เงินตามเบี้ยปรับไปแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป” การให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจ ปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ตามหลักกฎหมายดังกล่าว ยังขาดความชัดเจนของหลักการที่ศาลใช้ และไม่สามารถคุ้มครองประโยชน์ของคู่สัญญาทุกฝ่าย ให้อยู่ในมาตรฐานหรือบนฐานแห่งความ ยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้มุ่งศึกษาปัญหาการปรับใช้กฎหมายของศาล ในการพิจารณาปรับลดอัตราดอกเบี้ยในหนี้เงิน หลังเกิดจากลูกหนี้ผิดสัญญา ค่าเสียหายที่กำหนด ไว้ล่วงหน้า การปรับลดเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 383 โดยศึกษา หลักการในการปรับลดอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินส่วนของกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ ทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวคำวินิจฉัยคดีของศาลฎีกา แนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดย วิธีการเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบองค์ประกอบหรือปัจจัยที่จะทำให้ดุลพินิจของศาลได้เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของกฎหมายและเกิดความเป็นธรรมในสังคม

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าและรวบรวมหลักการ แนวความคิดและหลักเกณฑ์จากหนังสือ บทความวิชาการ ความเห็นนักกฎหมาย ประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายต่างประเทศ ความเห็น บทวิเคราะห์ การตีความของนัก นิติศาสตร์และผู้พิพากษา อัยการ คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลแพ่ง ศาลฎีกา และศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายประกอบกับ ข้อเท็จจริง อันเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ได้ตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐาน และ ผลกระทบจากการปรับใช้กฎหมายที่ไม่มีหลักยึดนำ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงความหมายและความเป็นมาของหนี้เงิน ดอกเบี้ย เบี้ยปรับ และ ลักษณะสำคัญของเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาการปรับใช้กฎหมายของศาล ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ย หนี้เงิน ที่เกิดจากการผิดสัญญา

1.6.3 ทำให้ทราบถึงหลักการในการปรับใช้กฎหมายของศาลในการปรับลดอัตรา ดอกเบี้ยในลักษณะเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

1.6.4 ทำให้ทราบถึงหลักการที่มีความเหมาะสม สำหรับนำมาใช้เป็นแนวทาง สำหรับศาลในการพิจารณาทำคำพิพากษาและกำหนดอัตราดอกเบี้ยในหนี้เงิน ที่เกิดขึ้นจากการ ผิดสัญญา

บทที่ 2

ความหมายและแนวคิดของหนี้เงิน ดอกเบี้ยผิคนัด และเบี้ยปรับ

เมื่อบุคคลสองฝ่ายมีนิติสัมพันธ์อันเป็นความผูกพันตามกฎหมายระหว่างบุคคล กฎหมายเรียกนิติสัมพันธ์นั้นว่า “หนี้” ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช⁴ ได้เขียนไว้ในคำรา กฎหมายว่า คำว่าหนี้ในกฎหมายลักษณะหนี้ กฎหมายโรมันสมัยมหาจักรพรรดิจัสติเนียน ได้ วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า “หนี้” คือความผูกมัดในกฎหมายซึ่งเสมือนด้วยความจำเป็นบังคับอยู่ จะเคลื่อน คลายออกได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ให้เขาตามบัญญัติของกฎหมายบ้านเมือง จากความหมายของคำ ว่า “หนี้” ดังที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าความผูกพันระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยบุคคลฝ่ายหนึ่งจะมีฐานะ เป็นเจ้าหนี้และอีกฝ่ายหนึ่งจะมีฐานะเป็นลูกหนี้ ซึ่งต่างก็มีสิทธิและหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ฝ่ายลูกหนี้เป็นฝ่ายซึ่งมีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตกลงกันไว้เป็นการชำระหนี้ ตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ อันได้แก่ กระทำการงดเว้นการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วแต่กรณี

ตามหลักกรรมคานัน เป็นหนี้กันอย่างไรก็ต้องชำระหนี้ให้เขาอย่างนั้น ดังนั้นผลของ หนี้ประการแรกที่เจ้าหนี้มีสิทธิ คือ สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ให้ตรงตามที่ระบุไว้ ในมูลหนี้ ซึ่งเรียกกันว่า อำนาจแห่งมูลหนี้ ซึ่งจากบทบัญญัติมาตรา 194 ว่าด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ นี้ ย่อมมีความหมายถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า เจ้าหนี้ สามารถจะเรียกร้องให้บุคคลคนเดียวหรือหลายคน อีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ลูกหนี้ ให้กระทำ การ หรืองดเว้นการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามสิทธินั้นๆ ของตนได้ ในกฎหมายญี่ปุ่นก็ได้บัญญัติ บทวิเคราะห์ศัพท์ของคำว่าหนี้ และอำนาจแห่งมูลหนี้ไว้ทำนองเดียวกับกฎหมายไทยโดยบัญญัติว่า “หนี้” คือ สิทธิเรียกร้องที่จะเรียกร้องบุคคลเฉพาะเจาะจงให้ปฏิบัติการกระทำหรือละเว้นการ กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 241 ก็บัญญัติไว้เหมือนกับ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 ของไทย โดยบัญญัติว่า “โดยผลแห่งหนี้เจ้าหนี้มี สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้ การปฏิบัติการชำระหนี้รวมถึงการงดเว้นการกระทำ ด้วย”

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าเมื่อมีความผูกพันหรือเป็นหนี้กันอย่างไรแล้ว ลูกหนี้ได้ปฏิบัติการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ลูกหนี้ต้องบริบูรณ์ หนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป แต่บางที

⁴ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., เล่มเดิม. หน้า 275.

ตามความเป็นจริงและพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ ไป เรื่องการชำระหนี้ไม่ค่อยดำเนินไปโดยราบรื่น ลูกหนี้มักหาทางโต้เถียงและบ่ายเบี่ยงการชำระหนี้ด้วยประการต่างๆ หรืออาจมีเหตุบางอย่างที่ลูกหนี้ไม่สามารถปฏิบัติตามการชำระหนี้ได้ อันเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับการชำระหนี้และอาจได้รับความเสียหายอันเกิดมาแต่การไม่ชำระหนี้ได้ อันเป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหาย เพื่อทดแทนความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนี้เงิน

คำว่าหนี้ เป็นคำสามัญที่คนทั่วไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะมองว่าเป็นเรื่องความผูกพันระหว่างกัน ถ้ามีความผูกพันระหว่างกันจะถือว่าหนี้ต่อกัน ซึ่งอาจใช้หนี้ (Obligation) ตามความหมายของ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพสอง

เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2466 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ไม่ได้ใช้บังคับ ให้คำจำกัดความไว้ว่า “อันว่าหนี้ นั้น โดยนิคัยเป็นความเกี่ยวพันอันบุคคลเดียวหรือหลายคนฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ลูกหนี้” จำต้องส่งทรัพย์สินก็ดี หรือทำการหรือเว้นทำการแก่บุคคลเดียวหรือหลายคนอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้”⁵

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช ให้ความหมายไว้ว่า หนี้ คือความผูกพันที่มีในผลของกฎหมาย ซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าเจ้าหนี้ ชอบที่จะได้รับชำระหนี้ มีวัตถุประสงค์เป็นการกระทำหรืองดเว้นหรือส่งมอบทรัพย์สินจากอีกบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ลูกหนี้⁶

ศาสตราจารย์ จิต เศรษฐบุตร ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า หนี้ นั้น อธิบายได้ว่า เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งฝ่ายหนึ่งต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ต้องกระทำการนั้นเรียกว่า ลูกหนี้ ส่วนฝ่ายที่ได้รับผลของการกระทำนั้น เรียกว่า เจ้าหนี้ ส่วนการกระทำนั้น แยกออกเป็น 3 ชนิด คือ

- 1) กระทำอย่างที่เขาใจกัน
- 2) กระทำการละเว้นกระทำการ
- 3) กระทำการโอนทรัพย์สิน⁷

ความหมายของหนี้ เมื่อใช้คำว่าเป็นความผูกพันระหว่างระหว่างเจ้าหนี้ และลูกหนี้ ก็แสดงว่าเป็นบุคคลสิทธิ ไม่ผูกพันบุคคลภายนอก และไม่ผูกพันบุคคลทั่วไป⁸

⁵ เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), พระยา. (2503). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. หน้า 3.

⁶ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., เล่มเดิม. หน้า 363.

⁷ จิต เศรษฐบุตร ก เล่มเดิม. หน้า 15.

⁸ ไพโรจน์ วายุภาพ. เล่มเดิม. หน้า 5.

โดยสภาพแห่งหนี้เอง หนี้จึงต้องมีบุคคลสองฝ่าย และต้องเป็นความผูกพันที่มีผลทางกฎหมาย ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิตามอำนาจแห่งมูลหนี้ ที่จะฟ้องร้องต่อศาลขอให้พิพากษาบังคับลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ แต่หนี้ที่เกิดจากความรู้สึก ความผูกพัน เช่นบิดาให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกกฎหมาย โดยไม่ได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ไม่ถือเป็นหนี้เพราะบิดาไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้บุตรนอกกฎหมายอุปการะเลี้ยงดูตนได้ ซึ่งแตกต่างจากความผูกพันบางอย่างที่ไม่อาจบังคับได้ตามกฎหมาย แต่ยังมีผลในทางกฎหมายบางประการอยู่บ้าง เช่นหนี้ขาดอายุความ หนี้ขาดหลักฐานเป็นหนังสือห้ามฟ้องร้อง หนี้ตามหน้าที่ศีลธรรม หนี้ตามอรรถาศัยในสมาคม หนี้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และหนี้การพนันขึ้นต่อในกรณีหนี้ขาดอายุความแล้วแท้จริงยังฟ้องศาลได้ ถ้าลูกหนี้ไม่ยกอายุความขึ้นต่อสู้ ศาลจะพิพากษายกฟ้อง เพราะเหตุขาดอายุความไม่ได้ (ถ้าพิพากษาฎีกาที่ 248/2525)⁹

วัตถุแห่งหนี้ (Object of obligation) คือสิ่งที่เจ้าหนี้อาจมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้หรือเป็นหน้าที่ของลูกหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้ ด้วยการกระทำ เว้นการกระทำ หรือการโอนกรรมสิทธิ์ วัตถุแห่งหนี้ จึงหมายถึงสิ่งที่เจ้าหนี้เรียกให้ลูกหนี้ชำระ ซึ่งเรียกว่า Prestation¹⁰ ซึ่งสามารถแบ่งวัตถุแห่งหนี้ ออกได้เป็น 3 หัวข้อคือ ทรัพย์ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ เงินตรา ซึ่งเป็นวัตถุแห่งหนี้ และกรณีที่วัตถุแห่งหนี้มีหลายอย่าง

ในส่วนของการทำวิทยานิพนธ์ ผู้ศึกษาจะมุ่งเน้นเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ดุลพินิจของศาล ในการกำหนดเบี้ยปรับคดีผิดสัญญาการชำระหนี้เงิน ซึ่งเกี่ยวเฉพาะหัวข้อที่ 2 คือในส่วนของ เงินตราคือวัตถุแห่งหนี้ และความหมายของหนี้เงิน

2.1.1 ความหมายของหนี้เงิน

หนี้เงิน หมายถึงหนี้ที่มีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ เป็นการชำระเงินตรา กล่าวคือเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ โดยการชำระเงิน ซึ่งหนี้เงินอาจเกิดจากนิติกรรม สัญญา ละเมิด หรือเอกเทศสัญญาอื่นๆ ซึ่งท้ายที่สุดอาจตีราคา หรืออาจคำนวณราคาเป็นเงินที่ลูกหนี้ต้องชำระเงินให้กับเจ้าหนี้ได้

ท่านอาจารย์ ไพโรจน์ วายุภาพ ได้ให้คำอธิบายหนี้เงิน ในบทที่สาม วัตถุแห่งหนี้ หมวดที่สี่ ทรัพย์ที่เป็นเงินตรา ว่า หนี้เงิน ซึ่งเป็นหนี้ที่ต้องชำระเป็นเงินตรา อาจจะเป็นหนี้เงินที่เกิดจากมูลอะไรก็ได้ เช่นเกิดจากสัญญาซื้อขายที่ผู้ซื้อต้องชำระเงินค่าสินค้า เกิดจากการกระทำละเมิดที่ผู้กระทำละเมิดต้องชดเชยค่าเสียหายเป็นตัวแทนหรือเงินที่เอาไปโดยไม่ชอบ หรือเกิดจาก

⁹ แหล่งเดิม.

¹⁰ จิต เศรษฐบุตร ก เล่มเดิม. หน้า 15.

กฎหมายเช่นค่าอุปการะเลี้ยงดูซึ่งต้องจ่ายเป็นเงิน หรือตามประมวลรัษฎากรที่ต้องเสียภาษีเป็นเงิน ปกติหนี้เงินมักจะเป็นหนี้ในทางเสียหาย เพราะเงินตราสามารถใช้เสียหายได้ทุกอย่าง เป็นการทั่วไป¹¹

ท่านศาสตราจารย์จิด เศรษฐบุตร ได้แยกหนี้เงิน ให้เป็นหนี้ลักษณะพิเศษออกจากวัตถุแห่งหนี้ประเภทอื่น โดยกล่าวว่า ในหมู่ทรัพย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัตถุแห่งหนี้ นั้น มีประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษ ได้แก่เงินตรา และหนี้ชนิดนี้ได้แก่หนี้ในการชำระเงินจำนวนหนึ่ง หรือเรียกว่า “หนี้เงิน” ดังศัพท์ในมาตรา 197 เป็นต้น

ความหมายของคำว่า เงินตรา (Money) มีหลักสามประการคือ หนึ่ง เงินตราคือเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนทรัพย์ หรือสินค้าอันสนองความต้องการของเราได้ ส่วนเงินตรานั้น ไม่สามารถสนองความต้องการโดยตรงได้ สอง เงินตราคือเครื่องวัดค่าของทรัพย์สินทั้งหลาย ซึ่งเมื่อเราอยากทราบว่าทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าเท่าใด เราจะได้จากการขายทรัพย์สินนั้นเป็นจำนวนเงินตราเท่าใด และประการสุดท้าย รัฐผู้เดียวมีอำนาจผูกขาดที่จะออกเงินตราได้ ทั้งนี้เพื่อรักษาความเป็นระเบียบในการแลกเปลี่ยน และในการค้าขาย¹²

หนี้ซึ่งต้องชำระหนี้ด้วยเงิน หรือหนี้เงินเป็นทรัพย์ที่เป็นวัตถุแห่งหนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 196 ว่า “ถ้าหนี้เงินได้แสดงไว้เป็นเงินตราต่างประเทศ ท่านว่าจะส่งใช้เป็นเงินสยามก็ได้ การเปลี่ยนเงินนี้ ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่ และเวลาที่ ใช้เงิน”

มาตรา 197 บัญญัติว่า “ถ้าหนี้เงินจะพึงใช้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่งชนิดใดโดยเฉพาะอันเป็นชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้ว ในเวลาที่จะต้องส่งเงินใช้นั้นนี้ ไชร์ การส่งใช้เงินท่านให้ถือเสมือนหนึ่งว่า มิได้ระบุให้ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น”

จากหลักกฎหมายดังกล่าว หนี้เงินจึงอาจกำหนดให้ชำระเป็นเงินตราไทย และหรือเงินตราต่างประเทศได้ และการกำหนดให้ชำระหนี้เป็นเงินตราต่างประเทศ อาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลไทยและเงินสกุลที่กำหนดให้เป็นวัตถุแห่งหนี้ ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้ทำสัญญาจึงต้องใช้ความระมัดระวัง และอาจป้องกันความเสี่ยงโดยการซื้อเงินตราสกุลนั้นไว้ล่วงหน้า ในเวลาที่หนี้จะถึงกำหนดชำระ โดยยอมชำระค่าธรรมเนียมการซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ จากอัตราแลกเปลี่ยนในอนาคต

¹¹ ไพโรจน์ วายุภาพ, เล่มเดิม, หน้า 64.

¹² จิด เศรษฐบุตร ก เล่มเดิม, หน้า ที่ 20.

หนี้เงินจึงมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาอยู่สี่ประการคือ

1) หนี้เงินที่ระบุชัดแจ้งว่าให้ใช้ด้วยเงินตราชนิดใด คู่สัญญาที่ต้องถูกบังคับให้ปฏิบัติตามนั้น เป็นเรื่องที่คุณสัญญา รับทราบความเสี่ยงเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนคืออยู่แล้ว และยอมรับความเสี่ยงเอง

2) หนี้เงินที่แสดงไว้เป็นเงินตราต่างประเทศ เป็นกรณีตามมาตรา 196 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นเพียงกำหนดมูลค่าของเงินที่จะใช้ไว้เท่านั้น ไม่ได้ระบุหรือเจตนาที่จะชำระเป็นเงินตราชนิดนั้น เมื่อไม่ได้ระบุให้ใช้เป็นเงินตราต่างประเทศเพียงแสดงมูลค่าไว้ ลูกหนี้จึงมีสิทธิเลือก ใช้เป็นเงินไทยที่มีมูลค่าเท่ากันก็ได้ เป็นการให้สิทธิแก่ลูกหนี้ เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเลือก และศาลก็ไม่มีอำนาจบังคับหรือเลือกแทนลูกหนี้ ในการชำระหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2512/2514 และคำพิพากษาฎีกาที่ 5020/2547)

สำหรับอัตราแลกเปลี่ยนนั้น ในกรณีที่มีกำหนดวันชำระเงินที่ชัดเจน ศาลฎีกาได้ให้บรรทัดฐานไว้ให้ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเสรี คือให้อัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ย ที่ธนาคารพาณิชย์ ในกรุงเทพมหานคร ทำการขายเงินตราต่างประเทศเป็นเงินของประเทศไทย ถ้าไม่มีอัตราการขายในวันนั้น ก็ให้อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่มีการขายครั้งสุดท้าย (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 3352/2529, 939/2537, 3609/2540 และ 2886/2545)

ส่วนการชำระหนี้ โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันชำระหนี้ ความเป็นจริงที่น่าจะเป็นธรรมกับทุกฝ่าย เพราะนอกจากตรงกับบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 196 วรรคสองแล้ว อัตราแลกเปลี่ยนซึ่งมีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจง อาจเกิดความเสียหายให้กับลูกหนี้ หรือเกิดความเสียหายให้กับเจ้าหนี้ได้ แล้วแต่อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันจากผลของค่าพิพากษา ซึ่งไม่ควรจะเกิดขึ้น ช่วงหลังศาลฎีกาจึงออกคำวินิจฉัยไปในลักษณะให้ใช้อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่มีการชำระหนี้กันจริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1933/2545 ประชุมใหญ่)

คำพิพากษาฎีกาที่ 1933/2545 ประชุมใหญ่ โจทก์จำเลยติดต่อซื้อขายสินค้ากันด้วยเงิน ดอลลาร์สิงคโปร์ จำเลยไม่ชำระ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบชำระหนี้เป็นเงินดอลลาร์สิงคโปร์ตามที่ตกลงติดต่อซื้อขายสินค้ากัน แต่หากจำเลยจะชำระเป็นเงินบาทก็ต้องชำระด้วยอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และเวลาที่ใช้เงิน ตามมาตรา 196 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ ซึ่งจำเลยอาจได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ในอัตราแลกเปลี่ยนในแต่ละวันได้ แต่ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลย เพราะโจทก์ต้องรับชำระหนี้เป็นเงินดอลลาร์สิงคโปร์ เท่ากับที่จำเลยเป็นหนี้โจทก์เสมอตามคำพิพากษา ที่ศาลล่างพิพากษาว่าหากจำเลยจะชำระเป็นเงินบาทตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และเวลาที่ใช้เงิน จึงชอบแล้ว

โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาท โดยคิดอัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ เท่ากับ 18 บาท ดังนั้น คำพิพากษาของศาลล่างทั้งสองในส่วนที่ให้จำเลยชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาทตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และเวลาใช้เงินโดยไม่ได้รับอนุญาตไว้ด้วยว่าอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และเวลาใช้เงิน ต้องไม่เกิน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ เท่ากับ 18 บาท ตามคำขอของโจทก์ จะเกิดผลว่าหากอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้เงินต่อ 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ เกินกว่า 18 บาท คำพิพากษาในส่วนนี้จะเกินคำขอ ศาลฎีกาจึงกำหนดไว้ด้วยว่า ต้องไม่เกินตามคำขอของโจทก์

ในทางปฏิบัติ เดิมโจทก์มักจะยื่นฟ้องโดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันฟ้อง ทั้งนี้เพื่อกำหนดจำนวนทุนทรัพย์เพื่อเสียค่าขึ้นศาล แต่หากในคำขอท้ายฟ้องไม่มีการระบุกลับให้ชำระหนี้คืนในสกุลเงินต่างประเทศ ศาลจะพิพากษาให้ลูกหนี้จำเลยชำระหนี้ เป็นเงินสกุลไทย ตามจำนวนตามคำขอท้ายฟ้อง เพราะศาลไม่อาจพิพากษาเกินคำขอได้ ถ้าในขณะมีคำพิพากษา อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในช่วงขาขึ้น ค่าเงินบาทแข็งตัว เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้เป็นเงินเมื่อแลกเปลี่ยนกลับเป็นเงินสกุลต่างประเทศเพิ่มขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในช่วงขาลง ค่าเงินบาทอ่อนตัว จำนวนเงินบาทที่ได้รับตามคำพิพากษา เมื่อเปลี่ยนกลับเป็นเงินสกุลต่างประเทศจะได้มูลค่าน้อยลง ถ้าโจทก์สามารถคาดการณ์สถานะทางการเงินของโลกได้ล่วงหน้าพอสมควร โจทก์ย่อมสามารถกำหนดวิธีการฟ้องคดีที่เหมาะสมกับสกุลเงินที่โจทก์เรียกร้องได้ กล่าวคือ หากคาดการณ์ว่า เศรษฐกิจของประเทศในอีกสองสามปีข้างหน้า จะตกต่ำ จะเกิดเงินเฟ้อ ค่าเงินบาทจะอ่อนตัว การฟ้องคดีควรกำหนดให้ชำระหนี้เป็นเงินตราต่างประเทศโดยไม่ระบุอัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลไทยไว้ (คดีตามคำพิพากษา ฎีกาที่ 1933/2545 ประชุมใหญ่) แต่ในทางตรงกันข้าม หากมองว่า เศรษฐกิจจะก้าวหน้า เงินตึง ค่าเงินบาทจะแข็งค่าขึ้นในอนาคต ก็ควรจะระบุในคำขอท้ายฟ้องให้ชำระหนี้เป็นเงินสกุลไทย ณ วันฟ้อง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงประวัติการร่างมาตรา 196 แล้ว พบว่า ต้นแบบของมาตรานี้ คือประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 224 ซึ่งยอมให้ลูกหนี้และเจ้าหนี้ทำความตกลงกันว่าต้องชำระเป็นเงินตราต่างประเทศเท่านั้น โดยประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 224 บัญญัติว่า “if a money debt expressed in foreign currency is payable within country, payment may be made in the currency of the country, unless payment in the foreign currency is expressly stipulated” แต่กรรมการร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยให้ตัดคำว่า เว้นแต่การชำระหนี้ด้วยเงินตราต่างประเทศจะถูกกำหนดไว้โดยชัดแจ้ง “unless payment in the foreign currency is expressly stipulated” ออกไป เนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญของประเทศไทยในขณะนั้น ดังนั้นหากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายแล้วจะพบว่า ผู้ร่างไม่ต้องการให้ลูกหนี้และเจ้าหนี้ตกลงยกเว้นมาตรา 196

ว่าต้องชำระเป็นเงินตราต่างประเทศเท่านั้น ข้อตกลงดังกล่าวจึงน่าจะเป็นโมฆะตามความเห็นของท่านอาจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร ส่วนท่านอาจารย์โสภณ รัตนกร และท่านอาจารย์เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า ถ้ากำหนดโดยเฉพาะเจาะจงว่าต้องใช้เงินตราสกุลใดก็เป็นไปตามนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1694/2493)¹³

3) การเรียกค่าเสียหายอันเนื่องมาจากอัตราแลกเปลี่ยน ค่าเสียหายอันเกิดจากอัตราแลกเปลี่ยน ไม่ใช่ค่าเสียหายที่เกิดจากตัวทรัพย์สินหรือวัตถุแห่งหนี้ แต่เป็นเรื่องของการคิดค่าเสียหายที่เกิดจากอัตราแลกเปลี่ยน ที่ระบุหรือกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้ไว้ชัดเจน เมื่อลูกหนี้ผิดนัด และเจ้าหนี้ต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อการปฏิบัติตามสัญญา จากอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นต้องซื้อสินค้าในราคาที่สูงขึ้น กรณีเช่นนี้ ศาลฎีกาให้แนววินิจฉัยว่า เป็นค่าเสียหายกรณีพิเศษ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบเมื่อลูกหนี้คาดหมายได้ล่วงหน้าหรือควรคาดหมายได้ล่วงหน้า ขณะทำสัญญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 1380/2480,847/2521)

4) หนี้เงินเป็นเงินตราชนิดเลิกใช้แล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 197 บัญญัติว่า “ถ้าหนี้เงินจะพึงใช้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่งชนิดใดโดยเฉพาะอันเป็นชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้ว ในเวลาที่จะต้องส่งเงินใช้นั้นนั้นไซ้ การส่งใช้เงินท่านให้ถือเสมือนหนึ่งว่า มิได้ระบุให้ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น” กฎหมายดังกล่าวบัญญัติในทางห้ามมิให้เจ้าหนี้ปฏิเสธการรับชำระหนี้ด้วยเงินตราชนิดใหม่ หรือลูกหนี้ปฏิเสธที่จะชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ เนื่องจากอ้างว่า เงินตราชนิดเดิมไม่มีใช้ในขณะชำระหนี้แล้ว กรณีดังกล่าวนี้ ลูกหนี้ยังคงต้องชำระหนี้ตามรูปแบบเงินตราชนิดใหม่ เปรียบเทียบกับอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่ และเวลาใช้เงิน หรืออัตราแลกเปลี่ยนสุดท้ายที่มี จะอ้างว่าการชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยหรือเป็นเหตุที่ทำให้หนี้เป็นอันระงับไปไม่ได้¹⁴

ข้อสังเกต หนี้เงินดังกล่าวข้างต้นนี้ มีความหมายเฉพาะเงินอันเป็นวัตถุกลางแห่งการแลกเปลี่ยน หากได้หมายถึงเงินซึ่งซื้อขายกันอย่างธรรมดาไม่ เช่นซื้อเงินพดด้วง เงินราง เงินเหรียญทองแดงชนิดมีรูตรงกลางราคาหนึ่งสตางค์ เพื่อเก็บไว้เป็นวัตถุโบราณ ดังนี้ การซื้อขายเงินโบราณนั้น ก็กลายเป็นหนี้มีวัตถุ เป็นการโอนทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หากใช้หนี้เงินตามความหมายที่กล่าวข้างต้นไม่¹⁵

¹³ พรหมราชรัตน์ ศรีไชยรัตน์. (2552). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้. หน้า 9.

¹⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ. เล่มเดิม. หน้าเดิม.

¹⁵ กำจร พันธ์ธูภ. (2518). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้. หน้า 15.

2.1.2 ผลของหนี้เงิน

หนี้มีผลทำให้เจ้าหนี้เกิดสิทธิที่สำคัญสี่ประการ กล่าวคือสิทธิในการบังคับชำระหนี้ สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน สิทธิในการบอกปิดไม่ชำระหนี้ และสิทธิในการควบคุมดูแล และสงวนไว้ซึ่งทรัพย์สินของลูกหนี้¹⁶

ในส่วนของท่านอาจารย์ไพโรจน์ วายุภาพ ได้กล่าวถึงเรื่องผลแห่งหนี้ไว้ว่า ผลแห่งหนี้ อยู่ในบรรพสอง หมวดสอง แบ่งออกเป็นหกส่วน คือ หนึ่ง การไม่ชำระหนี้ สอง การรับช่วงสิทธิ สาม การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ สี่ เพิกถอนกลั่นแกล้ง ห้า สิทธิยึดหน่วง หก บุริมสิทธิ และสรุปไว้เป็นสามประการคือ

เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมาตรา 213 และ 214

เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ ตามมาตรา 213 วรรคท้าย มาตรา 215 ถึงมาตรา 220 และมาตรา 222 ถึง มาตรา 225

เจ้าหนี้ได้รับความคุ้มครอง ที่จะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง ด้วยวิธีการต่างๆ อันได้แก่ การรับช่วงสิทธิ การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ การเพิกถอนการฉ้อฉล กับสิทธิยึดหน่วงและ บุริมสิทธิ ตามมาตรา 226 ถึงมาตรา 289¹⁷

หนี้เงิน เป็นหนี้ประเภทหนึ่ง ผลแห่งหนี้เงินจึงเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันกับผลแห่งหนี้ข้างต้น โดยเจ้าหนี้ในหนี้เงิน ย่อมมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1.2.1 มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นเงิน

เนื่องจากวัตถุแห่งหนี้คือเงินตรา เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ด้วยเงิน ซึ่งแตกต่างจากการชำระหนี้ด้วยทรัพย์สินอย่างอื่น เพราะเงินเป็นวัตถุกลางแห่งการแลกเปลี่ยน จึงไม่มีปัญหาเรื่องชนิด ขนาด การชั่ง ตวง วัด ประเภทดีเลวหรือปานกลาง ดังเช่นทรัพย์สินอื่น จะมีปัญหาแต่ในกรณีที่หนี้เงินนั้นได้แสดงไว้เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งลูกหนี้เลือกที่จะชำระหนี้เป็นเงินตราไทยได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 196 และในกรณีที่เงินตราสกุลนั้น ไม่มีใช้แล้ว เช่นเงินสกุลในทวีปยุโรป ที่มีการจัดตั้งสหภาพยุโรปขึ้น และยกเลิกเงินสกุลเดิมโดยมีการใช้เงินสกุลยูโรแทน การฟ้องคดีที่มีการเรียกให้ชำระเป็นเงินสกุลที่ยกเลิกไปแล้วย่อมไม่อาจทำได้ ดังนั้น ในกรณีที่ศาลพิพากษาตามคำขอ โดยให้จำเลยชำระหนี้ด้วยเงินยูโรที่ใช้แทนสกุลเงินที่เลิกใช้ที่มีมูลค่าเท่ากับจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งนี้การคำนวณเปลี่ยนจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา เป็นเงินสกุลยูโรนั้น ให้ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ วันสุดท้ายที่มีอัตราแลกเปลี่ยนหนี้ตาม

¹⁶ พรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์. เล่มเดิม. หน้า 20.

¹⁷ ไพโรจน์ วายุภาพ. เล่มเดิม. หน้า 79.

คำพิพากษาเป็นเงินสกุลยูโร และในกรณีที่จำเลยจะชำระหนี้ด้วยเงินไทย ก็ให้ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลยูโร เป็นเงินบาท ณ สถานที่ และเวลาใช้เงินจริง (คำพิพากษาฎีกาที่ 568/2548)¹⁸

เจ้าหนี้ จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ก็ต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการบังคับชำระหนี้เสียก่อน กล่าวคือต้องปรากฏว่า

1) หนี้ถึงกำหนดชำระเสียก่อน เช่นหนี้ถึงกำหนดชำระตามที่ได้กำหนดไว้ตามสัญญาหรือบันทึกข้อตกลง หรือมีพฤติการณ์หรือพอที่จะอนุมานได้ว่าหนี้ถึงกำหนดแล้ว เช่นการขี้นป้ายและเครื่องมือเพื่อไปทำใบยาสูบ เมื่อสิ้นฤดูกาลทำใบยาสูบแล้ว พฤติการณ์ย่อมแสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาที่น่าปฎิบัติและอุปกรณ์ไปใช้นั้นได้สิ้นสุดแล้ว และเมื่อเจ้าหนี้ได้มีหนังสือทวงถามให้จำเลยคืนของภายในระยะเวลาที่กำหนด ลูกหนี้ไม่คืนจึงตกเป็นผู้ผิดนัด (คำพิพากษาฎีกาที่ 599/2535)¹⁹ และในกรณีที่เจ้าหนี้ สามารถเรียกให้ลูกหนี้ ชำระหนี้ได้โดยพลัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 203 วรรคหนึ่ง เจ้าหนี้อาจสามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยพลัน และลูกหนี้อาจสามารถชำระหนี้ได้โดยพลันเช่นเดียวกัน

2) ลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 วรรคหนึ่ง ถ้าลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะร้องขอต่อศาลให้สั่งบังคับชำระหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้

3) เป็นหนี้ที่เจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้ตนได้ กล่าวคือการชำระหนี้ต้องเป็นหนี้แพ่ง คือหนี้ที่เจ้าหนี้สามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ไม่ได้หมายถึงหนี้ในธรรมหรือหนี้ธรรมชาติ ซึ่งเป็นหนี้บกพร่องที่ทำให้เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเรียกร้องบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ แต่มีผลบางอย่างเช่นเดียวกับหนี้แพ่ง เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ไปแล้วเรียกคืนไม่ได้ เช่น การซื้อขายสังหาริมทรัพย์ ราคาสองหมื่นบาทขึ้นไปตามมาตรา 456 วรรคสอง วรรคสาม หนี้สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 538 หนี้กู้ยืมเงินเกินกว่าห้าพันบาท ตามมาตรา 653 หนี้ค้ำประกันตามมาตรา 680 หนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา 851 หนี้ตามควรแก่อัธยาศัยในสมาคม ตามมาตรา 408 (3) หนี้ขาดอายุความ หนี้ที่เกิดจากการพนันขึ้นต่อ ตามมาตรา 853 หนี้ที่ชำระโดยฝ่าฝืนข้อห้ามของกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดี ตามมาตรา 411 การให้โดยธรรมจรรยาหรือให้ในการสมรส ตามมาตรา 535 (3) (4) การชำระหนี้ที่เป็นโมฆียกรรมและถูกบอกล้างแล้ว การชำระหนี้ที่ฟ้องไม่ได้ หรือหนี้ที่ศาลยกฟ้องแล้ว หรือการชำระหนี้ของผู้ล้มละลาย ชำระหนี้ในมูลหนี้ที่ถูกยื่นขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย หลังจากพ้นจากการล้มละลายแล้ว

¹⁸ แหล่งเดิม.

¹⁹ พรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์. เล่มเดิม. หน้า 25.

และการชำระหนี้ไม่เป็นอันพันวิสัย หนี้ที่จะบังคับชำระหนี้กันนั้นต้องไม่เป็นอันพันวิสัยกล่าวคือหนี้กันนั้นต้องอยู่ในวิสัยที่เจ้าหนี้จะสามารถบังคับให้ชำระหนี้ได้ หลักกฎหมายข้อนี้มาจากหลักเรื่อง *Impossibilium nulla est obligatio* ของโรมัน มีความหมายว่าการชำระหนี้กันนั้นกลายเป็นพันวิสัย เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ได้ อย่างไรก็ไม่สามารถทำได้ และการพันวิสัยดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากทำสัญญา เพราะหากเกิดขึ้นก่อนหรือในขณะที่ทำสัญญา (*initial impossibility*) สัญญาย่อมเป็นโมฆะตั้งแต่ต้น ไม่ต้องมาพิจารณาถึงเรื่องสิทธิในการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้อีก²⁰ ในกรณีหนี้เงิน เพราะเงินเป็นวัตถุกลางแห่งการแลกเปลี่ยน จึงไม่มีพฤติการณ์หรือเหตุการณ์ใดๆ ที่จะทำให้การชำระหนี้เงินเป็นอันพันวิสัย

2.1.2.2 เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้บอกปิดไม่รับชำระหนี้ได้ ลูกหนี้ย่อมต้องเกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ในกรณีหนี้เงิน ลูกหนี้ต้องเสียดอกเบี้ย ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 216 บัญญัติว่า “ถ้าโดยเหตุผิดนัด การชำระหนี้เป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ จะบอกปิดไม่รับชำระหนี้ และเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ก็ได้” เจ้าหนี้จะบอกปิดไม่รับชำระหนี้ได้ต่อเมื่อการชำระหนี้กันนั้นไม่เป็นประโยชน์ที่จะรับชำระหนี้ แต่ถ้ายังเป็นประโยชน์อยู่ก็ต้องรับไว้และเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการชำระหนี้ล่าช้า

มาตรา 217 บัญญัติว่า “ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายบรรดาที่เกิดขึ้นแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างที่ตนผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย เพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างผิดนัดด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้น ถึงแม้ว่าตนชำระหนี้ทันเวลากำหนดก็จะต้องเกิดมีอยู่นั่นเอง” การชำระหนี้ล่าช้าทำให้วัตถุแห่งหนี้เสียหาย แม้เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบในบรรดาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เจ้าหนี้ด้วย เช่น การซื้อขายสินค้า การผิดนัดส่งสินค้าล่าช้า ต่อมาระหว่างการขนส่งสินค้า เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ สินค้าเปียกน้ำเสียหายทั้งหมด ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบในบรรดาความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับจากการไม่ได้รับสินค้าในระยะเวลาที่กำหนดด้วย

มาตรา 224 บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้เรียกดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

²⁰ แหล่งเดิม.

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้” หนี้เงิน เป็นหนี้ที่ต้องชำระด้วยเงินตรา ส่วนมากเป็นหนี้ที่เกิดจากสัญญากู้ยืมเงิน สัญญาค้ำประกัน ตราสาร หนี้ ตัวเงิน หรือจากมูลละเมิด ที่ต้องชดใช้ค่าเสียหาย รวมทั้งค่าเสียหายที่เกิดจากมูลสัญญา

เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงิน เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยในระหว่าง เวลาผิดนัด ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี แต่หากเป็นหนี้ที่เกิดจากมูลสัญญา ถ้ามีการตกลงคิดดอกเบี้ยไว้สูง กว่าร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีมาก่อนผิดนัด เมื่อผิดนัดเจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิคิดดอกเบี้ยอัตรานั้นได้ตลอดไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 1916/2544, 2064/2544) หรือมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติให้คิดดอกเบี้ยได้สูง กว่าร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เช่นพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง กำหนดให้คิดดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 4830/2548) ย่อมถือได้ว่ามีเหตุอันชอบ ด้วยกฎหมาย ที่จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าร้อยละเจ็ดครึ่ง ก็คงให้เรียกได้ต่อไป การผิดนัดไม่มีผล เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำลงเป็นร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี แต่ในทางตรงกันข้าม หากกำหนดอัตรา ดอกเบี้ยต่ำกว่าอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้นี้มีสิทธิปรับอัตราดอกเบี้ยเป็นอัตรา ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีได้ ดอกเบี้ยอันเกิดจากการผิดนัดหนี้เงินดังกล่าวแม้ไม่มีการตกลงกันไว้ เจ้าหนี้ก็ มีสิทธิเรียกได้ในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่ง ตามมาตรา 224 แต่ส่วนที่มีการตกลงกันไว้ถ้ามีการผิดนัดให้ คิดดอกเบี้ยในอัตราเท่าใดนั้น กรณีเช่นนี้ถือเป็นเบี้ยปรับ ตามมาตรา 379 ถ้าสูงเกินส่วนศาลลดลง ได้ตามมาตรา 383 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1021/3547, 571/2549)

กรณีที่ถูกกลลขธรรมดา มีการตกลงคิดดอกเบี้ย ในอัตราที่สูงกว่าร้อยละสิบห้า ต่อปี ดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว ตกเป็นโมฆะ แต่ผู้ให้กู้ยังมีสิทธิได้รับดอกเบี้ย อันเกิดจากการผิดนัด นับแต่วันผิดนัด (คำพิพากษาฎีกาที่ 2522/2540, 470/2548)

ลักษณะพิเศษของหนี้เงินคือ ในส่วนอัตราดอกเบี้ยผิดนัดของหนี้เงินในอัตรา ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เป็นข้อกำหนดของกฎหมาย ที่กำหนดถึงความเสียหายขั้นต่ำของหนี้เงิน เจ้าหนี้ ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายตามจำนวนนี้ หรือในอัตรานี้จริงหรือไม่ ซึ่งแตกต่างจาก การผิดนัดในหนี้ที่วัตถุแห่งหนี้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือเป็นสิ่งอื่น นอกเหนือจากเงินตรา ที่เจ้าหนี้นี้ มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายอย่างไร เป็นจำนวนเท่าใด หากพิสูจน์ไม่ได้ ศาลก็จะไม่ พิพากษาให้จำเลยต้องรับผิดชอบในส่วน of ค่าเสียหายจากการผิดนัดดังกล่าว

นอกจากค่าทดแทนความเสียหาย ที่กฎหมายกำหนดขั้นต่ำไว้ในอัตราร้อยละเจ็ด ครึ่งต่อปีแล้ว หากเจ้าหนี้สามารถพิสูจน์ได้ว่า ตนได้รับความเสียหายอย่างอื่นอีก ตามมาตรา 224 วรรคท้าย ยังให้สิทธิเจ้าหนี้นำสืบถึงความเสียหายดังกล่าวเพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งที่ กฎหมายกำหนดไว้ได้ด้วย แต่หากเจ้าหนี้ไม่ได้แสดงเหตุที่จะเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมขึ้นให้กับ จำเลยทราบ ค่าเสียหายที่เป็นพฤติการณ์พิเศษนั้น เมื่อไม่ได้แจ้งให้ลูกหนี้ทราบ เจ้าหนี้จะเรียกร้อง

ให้ลูกหนี้รับผิดชอบไม่ได้ เช่นค่าดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้ต้องจ่ายให้กับธนาคารฯ ในอัตราร้อยละ 17.5 ต่อปี ลูกหนี้ไม่ทราบมาก่อนจะเรียกให้ลูกหนี้ร่วมรับผิดชอบในค่าเสียหายส่วนนี้ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1336/2545)²¹ มาตรา 224 วรรคสอง ห้ามคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ซึ่งหมายความว่าเฉพาะดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกได้ตาม มาตรา 224 วรรคหนึ่ง อันเกิดจากการผิดนัด แล้วนำไปเป็นฐานในการคิดดอกเบี้ยตาม มาตรา 224 วรรคหนึ่งซ้อนเข้าไปอีก แต่ถ้าเป็นกรณีที่หนี้เงินที่มีข้อตกลงว่า ถ้าไม่ชำระหนี้ภายในกำหนดต้องเสียเงินเพิ่มอัตราแน่นอนเป็นรายเดือน จนกว่าจะชำระเสร็จ (เงินเพิ่มจากหนี้เงินค้ำชำระค่าภาษีอากร) ถือเป็นค่าเสียหายมิใช่ดอกเบี้ย จึงคิดดอกเบี้ยในเงินจำนวนนั้นได้ตั้งแต่วันผิดนัดตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง ในอัตราร้อยละ เจ็ดครึ่ง ต่อปี ไม่ถือเป็นการคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1962/2548)

ในกรณีที่สถาบันการเงิน เมื่อสัญญาผู้ตกลงยอมให้โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกินกว่าหนึ่งปีทบเข้ากับเงินต้นและให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในเงินนั้นได้ โจทก์ย่อมมีสิทธิคิดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 655 วรรคหนึ่ง ซึ่งไม่อยู่ในบังคับข้อห้ามตามมาตรา 224 วรรคสอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 5291/2540)

ในกรณีมาตรา 225 ที่บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อราคาวัตถุอันได้เสื่อมเสียไป ระหว่างผิดนัดก็ดี หรือวัตถุอันไม่อาจส่งมอบได้เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเกิดขึ้นระหว่างผิดนัดก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนที่จะต้องใช่ เป็นค่าสินไหมทดแทนคิดตั้งแต่วันอันเป็นฐานที่ตั้ง แห่งการกระประมาณราคานั้นก็ได้ วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่ลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อการที่ราคาวัตถุตกต่ำ เพราะวัตถุนั้นเสื่อมเสียลงในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย”

มาตรา 225 เป็นเรื่องวัตถุแห่งหนี้ เดิมเป็นการส่งมอบวัตถุ เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เป็นเหตุให้ราคาวัตถุเปลี่ยนไป เสื่อมเสียไป ราคาตกต่ำ ในระหว่างผิดนัด ซึ่งต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นเงินแก่เจ้าหนี้ ส่วนนี้จึงเป็นหนี้เงิน เจ้าหนี้จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตาม มาตรา 224 เช่นกัน

ปัญหาต่อมาคือ จะเริ่มคิดดอกเบี้ยตั้งแต่เมื่อใด เพราะมาตรา 225 ไม่ได้กำหนดให้คิดดอกเบี้ยนับแต่วันผิดนัด และในกรณีที่วัตถุที่สูญหายมีมูลค่าไม่คงที่เช่นทองคำ ขณะถูกลักไปราคา แปรผันบาท ขณะฟองมีราคาเก้าพันบาท เมื่อศาลมีคำพิพากษามีราคาหนึ่งหมื่นบาท การคิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี จะคิดเมื่อใด และใช้ราคาใด ในข้อนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกา

²¹ ไพโรจน์ วายุภาพ. เล่มเดิม. หน้า 107.

ระบุ ให้ใช้มูลค่า ณ วันที่สินค้าสูญหายเป็นฐานที่ตั้งแห่งการกะประมาณราคา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4844/2545)²²

2.2 ลักษณะเฉพาะของหนี้เงิน

ในหมุ่ทรัพย์ซึ่งมีลักษณะเกี่ยวข้องกับวัตถุแห่งหนี้ นั้นหนี้เงินเป็นหนี้ที่มีลักษณะพิเศษเนื่องจากเงินตราเป็นเพียงเครื่องมือแลกเปลี่ยนทรัพย์หรือสินค้า อันสนองความต้องการของเราได้ ส่วนเงินตราไม่อาจสนองความต้องการของเราโดยตรง

ท่านอาจารย์จิต เศรษฐบุตร ได้แยกปัญหาของหนี้ชนิดที่ชำระเป็นเงินตราจำนวนหนึ่งนั้นมีปัญหาอยู่สี่ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง

เงินตราเป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นทรัพย์ไม่มีชนิดดีเลว หรือชนิดปานกลางอย่างทรัพย์อื่นๆ กล่าวคือเงินตรารวมเป็นอย่างเดียวกันหมด ดังที่เรียกว่าเงินตราไม่ใช่สินค้า จึงไม่มีปัญหาว่าลูกหนี้ต้องส่งมอบเงินตราชนิดปานกลาง ดังมาตรา 195 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติไว้แต่อาจระบุหรือตกลงให้ชำระชนิดหนึ่งชนิดใดโดยเฉพาะได้ เช่นกำหนดให้ชำระเงินตราชนิดพดด้วง เช่นนี้ย่อมทำได้ แต่มาตรา 197 บัญญัติว่า “ถ้าหนี้เงินจะพึงใช้ด้วยเงินตราชนิดหนึ่งชนิดใด โดยเฉพาะอันเป็นชนิดที่ยกเลิกไม่ใช้กันแล้ว ในเวลาที่จะต้องส่งเงินใช้หนี้ นั้นไซ้ การส่งใช้เงิน ท่านให้ถือเสมือนหนึ่งว่า มิได้ระบุให้ใช้เป็นเงินตราชนิดนั้น” ดังนั้น เมื่อต่อมาในขณะชำระหนี้ปรากฏว่ารัฐได้ประกาศยกเลิกการใช้เงินพดด้วงแล้ว ข้อตกลงให้ชำระเงินพดด้วงจึงไม่มีผล หรือให้ถือเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้ระบุให้ใช้เป็นเงินตราชนิดพดด้วงไว้เลย

ประการที่สอง

ปัญหาการโอนกรรมสิทธิ์แห่งเงินตรา ตามมาตรา 195 วรรคแรก กล่าวคือ ก. ลูกหนี้ได้กระทำการส่งมอบเงินตรานั้นถูกต้องแล้ว กรรมสิทธิ์แห่งเงินตรานั้นก็โอนไปยังเจ้าหนี้แต่เวลานั้น หรือ ข. ลูกหนี้ได้เลือกกำหนดเงินตราที่จะส่งมอบแล้ว เจ้าหนี้ก็ได้ยินยอมแล้ว เช่นลูกหนี้เอาเงินตราจำนวนเท่าที่จะชำระได้ลงในหีบออมทรัพย์ของเจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้ยินยอมแล้ว ต่อมาเมื่อผู้รับฝากหีบออมทรัพย์ของเจ้าหนี้ ความวินาศยอมเป็นพับแก่เจ้าหนี้

ประการที่สาม

หนี้ในการชำระเงินจำนวนหนึ่ง หากลูกหนี้ผิดนัดขึ้น กล่าวคือ 1) หนี้ได้ถึงกำหนดชำระแล้ว และเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนให้ลูกหนี้ชำระดังมาตรา 204 วรรคหนึ่งกล่าวไว้ก็ดี หรือ

²² แหล่งเดิม.

2) ได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน ดังมาตรา 204 วรรคสอง กล่าวไว้ก็ดี นับแต่เวลานั้นมา เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากจำนวนเงินตามอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ได้ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้ฐานะเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายจากการชำระหนี้ล่าช้า เป็นการได้รับการชดเชยความเสียหาย จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์

ความข้อนี้แตกต่างจากหนี้ซึ่งชำระด้วยสิ่งอื่นอันมิใช่เงินตรา เพราะในกรณีหลังนี้แม้ลูกหนี้ผิดนัดกฎหมายก็ได้สันนิษฐานว่าเจ้าหนี้เสียหาย เจ้าหนี้จะเรียกค่าเสียหายได้ ก็โดยต้องนำหลักฐานมาสืบต่อศาลว่าได้รับความเสียหายจริง ศาลจึงพิพากษาให้ค่าเสียหายได้

เหตุที่เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ หนี้เงินนั้น เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการล่าช้า ส่วนหนี้ให้ชำระสิ่งอื่นแม้ลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้ยังเรียกค่าเสียหายเพราะชำระล่าช้าไม่ได้ นั่น เว้นแต่เจ้าหนี้สามารถสืบถึงการเสียหายได้ ทั้งนี้เพราะผู้ร่างกฎหมายถือว่า เงินตรานั้นย่อมออกดอกผลอยู่เสมอ²³

อัตราดอกเบี้ยจากการชำระหนี้ล่าช้า ในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนั้น อาจเปลี่ยนแปลงไปได้หากคู่สัญญาตกลงกันได้ ให้เรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่านั้นได้ แต่ต้องระบุอัตราหรือจำนวนเงินไว้โดยชัดเจน ในกรณีที่ระบุเพียงอัตราดอกเบี้ยสูงสุด เช่น ยอมให้ดอกเบี้ยตามกฎหมายอย่างสูง ถือเป็นข้อความที่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยชัดเจนและแน่นอน จึงต้องตีความในทางที่เป็นคุณแก่ลูกหนี้ ผู้ให้กู้จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 3708/2528) และเฉพาะหนี้กู้ยืมเงิน เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

ประการสุดท้าย

หนี้ในการชำระเงินจำนวนหนึ่งนั้น ได้แสดงว่าเป็นเงินตราต่างประเทศแล้ว มาตรา 196 กล่าวว่า จะส่งใช้เป็นเงินไทยก็ได้

ในส่วนของท่านอาจารย์จิต เศรษฐบุตร มีความเห็นว่า หากคู่กรณีได้ตกลงกันโดยเจาะจงว่าต้องใช้เป็นเงินตราต่างประเทศเท่านั้น ใช้เงินตราไทยไม่ได้ ดังนี้ ข้อตกลงดังกล่าวย่อมเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อหลักที่ว่าเงินตราเท่านั้นที่ชำระหนี้ตามกฎหมายได้ โดยเงินตราต่างประเทศนี้จะต้องเปลี่ยนเป็นเงินตราไทยคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเสรี ณ สถานที่ และในเวลาที่มีคำพิพากษา ถ้าไม่มีอัตราในวันพิพากษาก็ให้ถือเอาวันสุดท้าย ที่มีอัตราก่อนพิพากษา (คำพิพากษาฎีกาที่ 1693/2493) ซึ่งตรงกับความเห็นของท่านอาจารย์กำจร พันธุลาภ²⁴

²³ จิต เศรษฐบุตร ก เล่มเดิม. หน้า 22.

²⁴ กำจร พันธุลาภ. เล่มเดิม. หน้า 14.

ท่านศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร และท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า ถ้ากำหนดโดยเฉพาะเจาะจงว่าต้องใช้เงินตราสกุลใดก็เป็นไปตามนั้น²⁵

มีข้อสังเกตว่า การชำระหนี้เงินตามมาตรา 196 นั้น หมายถึงการชำระหนี้เงิน คือหน้าที่ ที่ลูกหนี้ต้องชำระเงินจำนวนหนึ่ง ไม่ใช่หน้าที่ต้องชำระทรัพย์สินอันใดอันหนึ่ง แม้จะเป็นเงินตรา แต่ก็ ต้องถือว่าเป็นสินค้านั่นเอง เช่น ก. ต้องการเดินทางไปประเทศสหรัฐอเมริกา และต้องการแลกเงิน เหรียญสหรัฐเพื่อนำไปใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา จึงนำเงินไทยไปแลกกับ ข. เพื่อแลกเงินเหรียญ สหรัฐ หาก ข. กลับเอาเงินไทยใช้คืน ก็เท่ากับ ก. และ ข. ไม่ได้ทำอะไรกันเลย กรณีนี้ จึงต้องถือว่า เงินเหรียญสหรัฐอเมริกาคือเป็นวัตถุแห่งหนี้ เป็นทรัพย์สินหรือสินทรัพย์ที่ไม่ใช่เงินตรา ตามมาตรา 196 ดังนั้น ข. จึงมีหน้าที่ต้องชำระหนี้ด้วยการส่งมอบเงินเหรียญสหรัฐอเมริกามาจะนำเอาเงินบาทกลับมา ใช้คืน ก. ไม่ได้

2.2.1 สภาพแห่งหนี้เงินเปิดช่องให้บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้

หลักเกณฑ์ในการชำระหนี้โดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ประกอบด้วยหลักเกณฑ์อันแยก ได้ 5 ประการคือ

- ข้อ 1. ผู้ชำระหนี้
- ข้อ 2. ผู้รับชำระหนี้
- ข้อ 3. สิ่งที่ชำระหนี้
- ข้อ 4. สถานที่ชำระหนี้
- ข้อ 5. ค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 314 ได้บัญญัติไว้ว่า “อันการชำระหนี้ นั้น ท่านว่าบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ชำระก็ได้เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ หรือขัดกับเจตนาคูกรณีได้แสดงไว้

บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียในการชำระหนี้ นั้น จะเข้าชำระโดยจิตใจลูกหนี้หาได้ไม่”

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ได้วางข้อยกเว้นว่า บุคคลภายนอก จะมาชำระหนี้แทน ลูกหนี้ไม่ได้ มีอยู่สามประการคือ

1) สภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้แก่บุคคลภายนอกชำระหนี้แทน เช่นหนี้ที่ต้องทำการ หรือคเว้นทำการด้วยตนเอง ก. ว่าจ้างให้ ข. เขียนภาพฝาผนัง เป็นเรื่องความสามารถเฉพาะตัวของ ข. บุคคลภายนอกไม่อาจเข้ามาชำระหนี้แทนได้ หนี้คเว้นกระทำการ เช่น ก. จ้างให้ ข. ออกไปจาก บริเวณงานวัด บุคคลภายนอกไม่อาจชำระหนี้แทนได้ แต่ส่วนหนี้ที่ต้องชำระหนี้ด้วยการโอน

²⁵ พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์, เล่มเดิม, หน้า 9.

ทรัพย์สิน สภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้บุคคลภายนอกเข้าชำระหนี้แทนได้ เช่นการชำระหนี้ด้วยเงินตรา หรือสิ่งของที่มิได้อยู่โดยทั่วไป เช่น ข้าว น้ำตาล ผลไม้ เป็นต้น

2) ขัดกับเจตนาที่คู่กรณีได้แสดงไว้ เช่น ก. เป็นลูกหนี้ ข. และมีข้อตกลงกันว่าบุคคลภายนอกจะมาชำระหนี้แทน ก. ไม่ได้ เช่นนี้ ก. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกก็ไม่อาจที่เข้ามาชำระหนี้แทน ก. ได้ แม้ ก. มาเสนอชำระหนี้แทน ก. เจ้าหนี้ ข. ก็สามารถปฏิเสธได้ แต่หากไม่ปฏิเสธ รับชำระหนี้ ก็หมายความว่า เจ้าหนี้ ข. มีเจตนาที่จะรับชำระหนี้

3) บุคคลภายนอกจะชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ไม่ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรา 314 วรรคสองบัญญัติว่า “บุคคลผู้ไม่มีส่วนได้เสียในการชำระหนี้ นั้น จะเข้าชำระโดยขึ้นใจลูกหนี้หาได้ไม่” หมายความว่า บุคคลภายนอกเสนอชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ อันเป็นการขึ้นใจลูกหนี้แล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิบอกปิดไม่รับชำระหนี้ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้ไม่บอกปิด กลับรับชำระหนี้ ดังนี้ลูกหนี้จะถือว่าหนี้ที่ตนจะต้องชำระยังไม่ได้ระงับไปเห็นจะไม่ได้²⁶

ในส่วนนี้ท่านศาสตราจารย์กัธร พันธุลาภ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ข้อความในวรรคนี้จึงเป็นที่เห็นกันได้อยู่ว่าผู้มีส่วนได้เสียด้วยการชำระหนี้ย่อมเข้าชำระหนี้ได้แม้เป็นการขึ้นใจลูกหนี้ก็ตาม คำว่าส่วนได้เสีย Interest ตามมาตรา 314 นี้ น่าจะหมายถึงผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน บุคคลใดจะได้ประโยชน์ดังกล่าวจากการชำระหนี้ หรือจะต้องเสียประโยชน์ถ้าไม่มีการชำระหนี้ บุคคลนั้น ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการชำระหนี้ อาทิเช่น ลูกหนี้ร่วมหรือผู้ค้ำประกันย่อมจะชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ได้

เหตุที่กฎหมายบัญญัติห้ามไม่ให้บุคคลภายนอกชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ เพราะเห็นว่าการชำระหนี้เป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้ ลูกหนี้อาจมีข้อต่อสู้หรือเหตุผลส่วนตัวที่ไม่ต้องชำระหนี้ใช้ยันกับเจ้าหนี้ได้ แต่เมื่อมีการชำระหนี้ไปแม้จะเป็นการขึ้นใจลูกหนี้ ถ้าเจ้าหนี้รับชำระหนี้ไว้แล้ว ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะถือว่าหนี้ยังไม่ระงับ เพราะถ้าไม่ถือเช่นนั้นแล้วเจ้าหนี้อาจเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อีก สำหรับบุคคลภายนอกผู้ชำระหนี้โดยขึ้นใจลูกหนี้ นั้น ก็ดูไม่มีทางที่จะเรียกคืนจากลูกหนี้ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 401 และ มาตรา 407)²⁷

ตามหลักกฎหมายดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าหนี้เงิน เป็นหน้าที่ที่ลูกหนี้ต้องชำระเงินตราในฐานะวัตถุกลางแห่งการแลกเปลี่ยนให้กับเจ้าหนี้ ไม่ได้มีหน้าที่กระทำการ จดเว้นกระทำการ แต่เป็นการโอนกรรมสิทธิ์ส่งมอบเงินตรา ดังนั้น โดยลักษณะของการชำระหนี้เงิน จึงไม่ใช่การใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะตัว หรือเป็นการยกเว้นกระทำการ หนี้เงินจึงเปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระหนี้แทนได้ ส่วนการชำระหนี้แทนตามสิทธิเช่นผู้ค้ำประกันหรือลูกหนี้ร่วม อาจใช้สิทธิไล่เบี้ยเอา

²⁶ จิต เศรษฐบุตร ก เล่มเดิม. หน้า 181.

²⁷ กัธร พันธุลาภ. เล่มเดิม. หน้า 109.

จากลูกหนี้ได้ในภายหลัง แต่หากเป็นการชำระหนี้โดยบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย อันเป็นการชื่นใจลูกหนี้ แม้หนี้จะระงับแต่ผู้ชำระเงินไม่สามารถเรียกเงินคืนจากลูกหนี้ได้

2.2.2 ลูกหนี้ไม่อาจอ้างเหตุสุดวิสัยหรือพ้นวิสัยให้หลุดพ้นจากการชำระหนี้เงินได้

มาตรา 8 บัญญัติคำว่า “เหตุสุดวิสัย” ว่า หมายถึง เหตุใดๆ อันจะเกิดขึ้นหรือให้ผลพิบัติซึ่งบุคคลผู้ประสบเหตุหรือใกล้เคียงประสบเหตุใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ไม่อาจป้องกันได้ ส่วนอุบัติเหตุก็คือเหตุสุดวิสัยนั่นเอง อนึ่ง เหตุสุดวิสัย ไม่จำกัดเฉพาะเหตุนอกอำนาจ แม้เป็นการกระทำของบุคคล ก็อาจเป็นเหตุสุดวิสัยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 89/2536)²⁸

มาตรา 218 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยจะทำได้ เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไว้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อค่าเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้”

ตามหลักทั่วไปของหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ทั้งนี้ในเมื่อการชำระหนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือไม่อยู่ในสภาพพ้นวิสัย โดยมีเหตุผลว่า หากเห็นกันอยู่ว่า การชำระหนี้ปฏิบัติไม่ได้แล้ว ผู้ร่างกฎหมายเห็นว่าไม่ควรบังคับ เพราะแม้จะบังคับไป ลูกหนี้ก็ต้องฝ่าฝืน เพราะปฏิบัติไม่ได้ ทำให้ขาดความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ดังหลักลาตินว่า Impossibilium nulla obligation จะบังคับให้ทำในสิ่งพ้นวิสัยไม่ได้

การพ้นวิสัยนี้ ต้องเป็นต่อบุคคลทั่วไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นการพ้นวิสัยในตัวของสิ่งนั้น (impossibilite' objective) ดังนี้ หากเป็นการพ้นวิสัยเฉพาะบางคน เช่น ลูกหนี้ขายข้าว แต่ไม่มีข้าว ย่อมไม่เป็นการพ้นวิสัยสำหรับผู้อื่น ก็หาถือว่าเป็นการพ้นวิสัยไม่²⁹

ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศส ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการชำระหนี้ โดยที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ เมื่อเกิดกรณีเหตุสุดวิสัยในการชำระหนี้ เพราะคำว่าเหตุสุดวิสัย (la force majeure) นี้เป็นคำตรงข้ามกับคำว่าความผิด (la faute) เมื่อเป็นเหตุสุดวิสัยก็ไม่มีความผิดอยู่ พฤติการณ์ที่จะเข้าเหตุสุดวิสัยมีสามกรณีคือ

1) เป็นพฤติการณ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงป้องกันได้ หรือเป็นไปได้ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดเหตุขึ้นขึ้น และต้องมีลักษณะเด็ดขาดที่จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ มิใช่ชำระหนี้ได้แต่ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

2) เป็นพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นโดยคาดเห็นไม่ได้ เพราะหากคาดเห็นได้ ลูกหนี้ก็ควรจะต้องใช้วิธีการป้องกันหรือหลีกเลี่ยงพฤติการณ์นั้น หรือไม่ตกลงเข้าทำสัญญาตั้งแต่ต้น

²⁸ กุศล บุญอิน. (2540). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้. หน้า 21.

²⁹ จิต เศรษฐบุตร ก เล่มเดิม. หน้า 11.

3) เป็นพฤติการณ์ที่อยู่นอกขอบเขตที่ลูกหนี้จะตอบโต้ได้ เพราะถ้าเป็นความบกพร่องจากวัตถุหรือบุคคลที่อยู่ในกิจการของลูกหนี้แล้ว แม้จะเป็นกรณีที่ลูกหนี้ที่ป้องกันและคาดเห็นไม่ได้ก็ตาม ลูกหนี้ก็ยังคงต้องรับผิดชอบ

หากเป็นกรณีที่ วัตถุประสงค์ของการทำนิติกรรมเป็นการพ้นวิสัยตั้งแต่ต้น มาตรา 113 บัญญัติให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะ คือไม่มีหนี้ที่จะชำระต่อกัน แต่หากการพ้นวิสัยเกิดขึ้นภายหลังการทำนิติกรรมต่อกัน อันมิได้เกิดจากพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบแล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ เช่นกรณีการยึดรถยนต์ หากเกิดสงครามรถถูกระเบิดจากการทิ้งระเบิดของข้าศึก การคืนรถยนต์เป็นการพ้นวิสัย ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่หากเป็นกรณีที่จอครรถยนต์ไว้หน้าบ้านและถูกลักไป การคืนรถเป็นอันพ้นวิสัยแต่การพ้นวิสัยเกิดจากการกระทำของลูกหนี้ มาตรา 218 วรรคหนึ่ง ระบุให้ลูกหนี้ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย หรือในกรณีที่หนี้ถึงกำหนดชำระและเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนแก่ลูกหนี้แล้ว ตามมาตรา 204 วรรคหนึ่ง ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแม้การชำระหนี้พ้นวิสัยเพราะเหตุสุดวิสัย ยกเว้นลูกหนี้จะพิสูจน์ได้ว่า แม้ชำระตรงตามกำหนดอย่างไรความเสียหายนั้นก็ยังคงเกิดขึ้นเช่นเดิม ตามข้อยกเว้นความรับผิด ในมาตรา 217

หนี้เงิน มีวัตถุแห่งหนี้ หรือสิ่งที่จะต้องชำระหนี้เป็นการส่งมอบเงินตรา เจ้าหนี้อยู่สามารถบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้โดยตรง เงินตราเป็นเพียงสิ่งซึ่งใช้แทนมูลค่าของทรัพย์สิน จึงไม่มีเหตุสุดวิสัยหรือเป็นการพ้นวิสัยที่ลูกหนี้จะชำระหนี้ด้วยเงินตรา ซึ่งเป็นคนละส่วนกับการชำระหนี้เป็นอันพ้นวิสัยและลูกหนี้จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 218 เพราะวัตถุแห่งหนี้ที่จะต้องชำระตามมาตรา 218 เป็นอันพ้นวิสัยที่จะนำมาชำระหนี้ จากนั้นลูกหนี้จึงเกิดหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องชำระหนี้ค่าสินไหมทดแทนให้กับเจ้าหนี้สำหรับค่าเสียหายจากการที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ ค่าเสียหายในส่วนที่เกิดขึ้นภายหลังเป็นหนี้เงิน และไม่มีเหตุสุดวิสัยใดๆ ที่จะมาบังคับไม่ให้ลูกหนี้ชำระหนี้เงิน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หนี้เงินจึงเป็นหนี้ที่ลูกหนี้ไม่อาจอ้างเหตุสุดวิสัยหรือพ้นวิสัยให้หลุดพ้นการชำระหนี้ได้

2.2.3 หากผิดนัดชำระหนี้เงินย่อมเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหาย

มาตรา 224 บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้เรียกดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้”

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หนี้เงินเป็นหนี้ที่มีลักษณะพิเศษกว่าหนี้ประเภทอื่น โดยตัวของวัตถุแห่งหนี้เอง สามารถสร้างคุณค่าและผลประโยชน์จากตัวเงินตรานั้นเอง โดยไม่ต้องแปรสภาพจากตัวเงินไปเป็นสินทรัพย์เสียก่อน เมื่อลูกหนี้ผิดนัด คือ หนี้ได้ถึงกำหนดชำระ และเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนให้ลูกหนี้ชำระแล้ว หรือได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน ครบกำหนดแล้วลูกหนี้ไม่ชำระ นับแต่เวลานั้นมา เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากจำนวนเงินตามอัตราร้อยละเจ็ดครั้งต่อปี ได้ตามมาตรา 224 วรรคหนึ่ง

หนี้เงินตามมาตรา ๒๒๔ หมายถึงหนี้เงินทุกประเภทไม่ว่าจะเกิดจากมูลสัญญา หรือเกิดจากมูลหนี้เป็นอย่างอื่น เช่นจัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้ ละเมิด หรือที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่นค่าเลี้ยงดู หรือหนี้เงินค่าชดเชยที่นายจ้างต้องจ่ายให้กับลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองแรงงาน

หนี้เงินบางประเภทที่ยกเว้นไม่ใช้ มาตรา 224 บังคับ เพราะมีบทบัญญัติพิเศษในเรื่องนั้นโดยเฉพาะเช่นหนี้ค่าภาษีอากรค้าง ตาม พระราชบัญญัติศุลกากร และประมวลรัษฎากร ก็มีบทบัญญัติพิเศษให้เสียเงินเพิ่ม ซึ่งจะนำมาตรา 224 มาบังคับใช้ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1187/2530)

พึงเข้าใจว่า ดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดนี้ ไม่ใช่ดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในสัญญา แม้สัญญาไม่ได้มีข้อตกลงให้เสียดอกเบี้ยระหว่างผิดนัด ก็เรียกกันได้ว่าโดยอาศัยมาตรา 224 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1940/2520, 600/2533)

หนี้เงินนี้ กฎหมายกำหนดไว้สำหรับทดแทนการชำระเงินล่าช้า และเป็นอัตราตายตัว ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เช่นค่าเสียหายธรรมดา³⁰

ดังนั้น เจ้าหนี้ที่ได้รับความเสียหายจากการชำระหนี้ล่าช้า เป็นการได้รับการชดเชยความเสียหาย จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายโดยไม่ต้องพิสูจน์

ความข้อนี้แตกต่างจากหนี้ซึ่งชำระด้วยสิ่งอื่นอันมิใช่เงินตรา เพราะในกรณีหลังนี้แม้ลูกหนี้ผิดนัดกฎหมายก็ได้สันนิษฐานว่าเจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย เพราะบางครั้งแม้ลูกหนี้จะผิดนัดแต่เจ้าหนี้เองก็ไม่ได้ได้รับความเสียหาย ดังนั้น เจ้าหนี้จะเรียกค่าเสียหายได้ ก็โดยเจ้าหนี้ต้องนำหลักฐานมาสืบต่อศาลว่าได้รับความเสียหายจริง ศาลจึงพิพากษาให้ค่าเสียหายได้

กล่าวคือ หนี้เงินนั้น เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากการล่าช้า ส่วนหนี้ให้ชำระสิ่งอื่นแม้ลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้ยังเรียกค่าเสียหายเพราะเหตุที่ลูกหนี้ชำระหนี้ล่าช้าไม่ได้ เว้นแต่เจ้าหนี้สามารถสืบถึงการเสียหายได้ ทั้งนี้เพราะผู้ร่างกฎหมายถือว่า เงินตรานั้นย่อมออกดอกผลอยู่เสมอ³¹

³⁰ กุศล บุญยืน. เล่มเดิม. หน้า 28.

³¹ จิต เสรฐบุญตร ก เล่มเดิม. หน้า 22.

2.2.4 หนี้เงินยืมเกิดดอกเบี้ย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคแรก บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น”

ตามกฎหมายมาตราดังกล่าว เราอาจแยกพิจารณาข้อรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ข้อแรก หนี้ตามมาตรานี้ต้องเป็นหนี้เงิน กล่าวคือ เป็นหนี้ที่สามารถชำระหนี้ได้ด้วยเงินตรา ซึ่งหนี้เงินไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือสัญญารับสภาพหนี้ แต่เป็นหนี้ทุกประเภทที่สามารถเปลี่ยนวัตถุแห่งหนี้ให้เป็นการชำระหนี้ด้วยเงินตรา (Money) ให้กับเจ้าหนี้แทนวัตถุแห่งหนี้เดิม ซึ่งอาจเกิดจากมูลละเมิด การผิดสัญญา การผิดนัดตามสัญญาต่างๆ หรือการไม่สามารถส่งวัตถุแห่งหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้ และต้องชดเชย หรือชำระค่าเสียหายจากการไม่สามารถส่งมอบวัตถุแห่งหนี้ โดยชำระแทนเป็นเงินตรา

ข้อที่สอง หนี้ดังกล่าวต้องผิดนัดชำระหนี้แล้ว คือหนี้นั้น ต้องถึงกำหนด และลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ จึงเกิดการผิดนัดหรือผิดสัญญาที่ลูกหนี้ไม่อาจส่งมอบวัตถุแห่งหนี้โดยเฉพาะเจาะจง หรือไม่อาจกระทำหรืองดเว้นการกระทำได้ จึงต้องถูกกำหนดให้ชดเชยหรือชดเชยค่าเสียหายเป็นเงิน เมื่อหนี้เงินผิดนัดเจ้าหนี้ก็เกิดสิทธิในการคิดดอกเบี้ย

ในกรณีที่ถือว่าหนี้นั้นผิดนัดแล้วหรือไม่ มีหลักตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 204 บัญญัติไว้ว่า

“ถ้าหนี้ถึงกำหนดแล้ว และภายหลังแต่นั้น เจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเข้าเตือนแล้ว

ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งประติทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้อาจคำนวณนับได้โดยประติทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว”

ตามกฎหมายดังกล่าว พอที่จะอธิบายได้ว่า หนี้ต้องถึงกำหนดชำระ คือหนี้ที่มีระหว่างกันต้องมีกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้ เช่นจะชำระเมื่อสิ้นฤดูฝนปีนี้ เมื่อสิ้นฤดูฝนหนี้ก็จะถือว่าถึงกำหนดชำระ หรือในกรณีที่ถึงกำหนดชำระเมื่อทวงถาม ต้องมีการทวงถามก่อน เมื่อทวงถาม และครบกำหนดระยะเวลาในการทวงถามแล้ว หนี้จึงถึงกำหนดชำระ และหลังจากที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ลูกหนี้จึงตกเป็นผู้ผิดนัด และต้องเสียดอกเบี้ยจากจำนวนเงินที่ผิดนัด

ในความเห็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เห็นว่ากำหนดระยะเวลาในวรรคแรกที่ระบุไว้ว่า ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว น่าจะเป็นกรณีที่หนี้ถึงกำหนดชำระตามประเพณีหรือตามระยะเวลาแห่ง

ท้องถิ่นที่ไม่อาจกำหนดเป็นเวลาตามวันที่ระบุในปฏิทินได้ เช่นการยืมข้าวไปปลูก เมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนาจะคืน หรือในกรณียืมควายไปไถนา เมื่อเสร็จฤดูการทำนา จะคืน ดังนี้ จะเห็นว่ากำหนดระยะเวลาในการคืนหรือในกรณีที่หนี้ถึงกำหนดที่จะต้องส่งคืนนั้น ไม่ชัดเจน ไม่อาจจะระบุหรือกำหนดลงไปเป็นวันเวลาตามปฏิทินได้ เพราะไม่รู้จะเสร็จฤดูทำนาเมื่อใด แต่เมื่อฤดูการทำนานั้นหมดสิ้นแล้ว ขยายข้าวได้เรียบแล้วแล้วก็ต้องคืนข้าวที่ยืมเอาไป หรือการยืมควายเพื่อไปไถนาเมื่อหมดฤดูทำนาแล้ว ก็ถึงกำหนดต้องคืนควาย เมื่อพ้นฤดูทำนาแล้วต้องถือว่าหนี้ถึงกำหนดที่ลูกหนี้จะต้องคืนข้าวหรือคืนควาย เมื่อลูกหนี้ยังไม่คืน กรณีนี้ยังไม่ถือว่าลูกหนี้ผิดนัด ทั้งๆ ที่หนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว แต่หลังจากนั้น เมื่อเจ้าหนี้ได้ทวงถามแล้ว ลูกหนี้ไม่คืนข้าว หรือไม่ส่งควายคืน จึงจะถือว่าลูกหนี้ผิดนัด

ส่วนในกรณีที่ระยะเวลาถึงกำหนดชำระระบุไว้ชัดเจน ตามวันที่ในปฏิทิน กรณีเช่นนี้เมื่อครบกำหนดชำระ เจ้าหนี้มีสิทธิดำเนินคดีได้ทันทีโดยไม่ต้องเตือนหรือทวงถามอีก แต่ในส่วนที่หนี้ไม่มีกำหนดเวลาชำระเงิน เมื่อเจ้าหนี้ทวงถามและกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้ไว้ชัดเจนตามวันปฏิทิน หรืออาจคำนวณได้โดยปฏิทิน เช่นให้ชำระหนี้ภายใน 15 วัน นับจากวันที่ลงในหนังสือฉบับนี้ เมื่อครบ 15 วัน ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ก็ถือว่าลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้แล้ว

มีข้อยกเว้นบางประการในกรณีที่หนี้กำหนดชำระแล้ว แต่ไม่ถือว่าลูกหนี้ผิดนัด เช่น กรณีตัวสัญญาใช้เงิน ที่ถึงกำหนดชำระโดยเจ้าหนี้ต้องนำตัวมาขึ้นเงิน ณ สถานที่ทำการของลูกหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ไม่นำตัวมาขึ้นเงิน จะถือว่าลูกหนี้ผิดนัดไม่ได้ หรือในกรณีที่เจ้าหนี้ปฏิเสธไม่รับชำระหนี้ตามมาตรา 207 หรือในกรณีการชำระหนี้เป็นลักษณะสัญญาต่างตอบแทน ลูกหนี้ย่อมสามารถปฏิเสธที่จะชำระหนี้ได้หากเจ้าหนี้ไม่ยอมชำระหนี้ตอบแทน ตามมาตรา 369 กรณีดังกล่าว แม้หนี้เงินถึงกำหนดชำระแล้ว แต่ไม่อาจถือว่าลูกหนี้ผิดนัด และลูกหนี้ไม่มีหน้าที่ต้องชำระดอกเบี้ยจากจำนวนเงินที่ผิดนัดให้กับเจ้าหนี้³²

แตกต่างจาก กรณีการกู้ยืมเงิน หากไม่ได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ให้สันนิษฐานว่าไม่มีการเรียกดอกเบี้ยในระหว่างการให้กู้ยืมเงินนั้นเลย เพราะมาตรา 7 ระบุว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายที่ชัดเจน ให้ใช้อัตราอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี” ดังนั้น ต้องมีข้อความระบุว่าการให้กู้ยืมนั้น มีการคิดดอกเบี้ยกันก่อน เมื่อมีการคิดแล้วแต่ไม่ชัดเจนจึงจะกำหนดให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งได้ แต่หากไม่มีการกำหนดว่าจะให้คิดดอกเบี้ยไว้เลย จะไปคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ไม่ได้ ดังคำอธิบายของศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร ได้อธิบายไว้ว่า “เป็นที่เข้าใจว่า สัญญากู้ยืมเงินนั้น ไม่มีลักษณะในตัวเองว่า

³² มัลลิกา ลับโพธิ์. (2525). เบี้ยปรับ. หน้า 99.

ผู้ให้กู้ยืมเรียกดอกเบี้ย ฉะนั้น เพียงแต่ตกลงกันให้ผู้กู้ยืมเงินกัน โดยไม่ได้เอ่ยถึงดอกเบี้ยกันเลย ผู้ให้กู้ยืมหาสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ไม่ ผู้ให้กู้ยืมจะมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้นั้น จะต้องมิข้อตกลงว่าจะให้ดอกเบี้ยแก่กัน”³³

ในกรณีดังกล่าว หากหลังจากสัญญากู้ยืมเงินถึงกำหนดชำระ ทั้งในกรณีทวงถาม และกรณีตามวันปฏิทิน ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด เจ้าหนี้จึงเกิดสิทธิติดดอกเบี้ยจากจำนวนเงินที่ผิดนัดในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว เป็นอัตราตายตัวในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ เป็นข้อสันนิษฐานถึงความเสียหายขั้นต่ำของเจ้าหนี้ ศาลพิพากษาให้ผู้หนี้รับผิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวได้โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องนำสืบ ซึ่งแตกต่างจากการเรียกค่าเสียหายประเภทอื่นที่เจ้าหนี้ไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าตนเสียหายเท่าใด ศาลจะไม่พิพากษาให้จำเลยต้องชดเชยค่าเสียหาย เพราะถือว่าเจ้าหนี้ไม่นำสืบไม่ได้ว่าตนได้รับความเสียหายจริง แต่ในกรณีนี้เงินเมื่อผิดนัด อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ลูกหนี้นำสืบเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ แต่หากมีข้อตกลงให้เรียกดอกเบี้ยได้เกินกว่านั้น ก็ให้เรียกตามอัตราดังกล่าวได้ต่อไป ตามที่กฎหมายระบุไว้ในมาตรา 204 ว่า ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ในกรณีที่หนี้เงินเกิดขึ้นจากการผิดนัด เช่นค่าเสียหายจากการละเมิด การถูกรถชน การถูกทำร้าย เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิเรียกร้องเอาดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้ ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามบทบัญญัติของกฎหมายมาตราดังกล่าว นับจากวันที่ถูกกระทำละเมิด โดยถือเอาวันที่ถูกทำละเมิดเป็นวันที่เจ้าหนี้เกิดสิทธิเรียกร้องและลูกหนี้ผิดนัด

คำพิพากษาฎีกาที่ 1576/2506 ค่าปลงศพและค่าใช้ราคารัพย์และค่าขาดไร้อุปการะเป็นค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดเชยด้วยเงิน จำเลยกระทำละเมิดขับรถชนผู้ตาย จำเลยจึงต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ต้องชดเชยตั้งแต่วันทำละเมิด เพราะต้องถือว่าจำเลยผิดนัดตั้งแต่วันนั้นแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1304/2514 หนี้เงินเกิดจากมูลละเมิดนั้น ถือว่าลูกหนี้ผิดนัดมาแต่วันทำละเมิดจึงต้องเสียดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ณ วันทำละเมิดดังกล่าว

³³ จิต เศรษฐบุตร ข (2529). ความรู้เบื้องต้นแห่งกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยยืม ผักกาดทรัพย์.

2.3 ลักษณะและความหมายของดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ

การไม่ชำระหนี้เงินนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ กฎหมายจึงต้องบัญญัติให้มีการเรียกชดเชยค่าเสียหายอันถือได้ว่าเป็นทางแก้ไขเรื่องความเสียหายทางหนึ่งของเจ้าหนี้ การเรียกชดเชยค่าเสียหายก็เพื่อทดแทนความเสียหายอันจะมีเนื่องจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เงินทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายและควรได้รับการชดเชยความเสียหายนั้นให้หมดไปมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งนี้โดยกฎหมายมีความมุ่งหมายที่สำคัญสองประการด้วยกัน

ความมุ่งหมายประการแรกก็คือ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะหากปล่อยให้ฝ่ายผู้เสียหายจัดการแก้ลูกหนี้ผู้กระทำผิดให้เขาเสียหายด้วยตนเองแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่าการกระทำตามอำเภอใจของฝ่ายผู้เสียหายโดยปราศจากความเกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ย่อมจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมได้ และความมุ่งหมายอีกประการหนึ่งก็คือ เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกหนี้คนอื่นๆ ในการที่จะกระทำการอย่างเดียวกันนั้นอีก และเป็นเครื่องเตือนใจว่าหากเขากระทำการไม่ชำระหนี้ดังกล่าวเขาจะต้องถูกบังคับให้ชดเชยความเสียหายอย่างใดบ้าง เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดการกระทำเช่นนั้นอีก และที่สำคัญเพื่อเป็นหลักประกันและสนับสนุนแก่ผู้ที่เข้าดำเนินธุรกิจติดต่อในทางนิติกรรมสัญญา อันเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งประการหนึ่ง ว่าธุรกิจจะดำเนินไปด้วยดีและมีความเป็นธรรมพอสมควร

ดอกเบี้ย คือสิ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อชดเชยผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ จากการที่ไม่ได้ใช้จำนวนเงินที่ถูกกู้ยืมไป คิดคำนวณจากจำนวนเงินที่ได้รับเงินกู้ไป คูณด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นสัดส่วนกับระยะเวลาที่ลูกหนี้ได้รับเงินจำนวนดังกล่าวไป และยังไม่ชำระคืน หรือในกรณีที่หนี้เงินผิดนัด ความเสียหายของเจ้าหนี้ในการได้รับชำระหนี้ล่าช้า ไม่ตรงตามประสงค์ ได้ถูกกำหนดขึ้นเป็นค่าความเสียหาย หรือค่าชดเชยซึ่งอาจเป็นในรูปแบบการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดชำระหนี้ หรืออัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากการผิดนัดหนี้เงินตามผลของกฎหมาย

เบี้ยปรับ คือการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่อาจจะมีการผิดสัญญาในอนาคต โดยการเขียนหรือระบุเงื่อนไขลงในสัญญา เช่น ในสัญญากู้ยืมเงินอาจกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัด หรือกำหนดเป็นเบี้ยปรับเป็นจำนวนเงินแล้วแต่คู่สัญญาตกลงกัน ทั้งนี้เพื่อตัดปัญหาของคู่สัญญาเกี่ยวกับการได้เถียงความรับผิดชอบ หรือพิสูจน์ความเสียหายเบื้องต้น จากการผิดนัดชำระหนี้

2.3.1 ลักษณะของดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยเป็นดอกผลนิติบัญญัติประเภทหนึ่ง ซึ่งคิดประโยชน์เป็นค่าตอบแทนหรือคิดเป็นค่าเสียหาย ในสัญญากู้ยืมเงินหรือการผิดนัดตามสัญญากู้ยืมเงิน โดยคำนวณตามจำนวนเงินและระยะเวลาการกู้ และใช้กับการกู้ยืมเงินเท่านั้น

ท่านศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร ได้ให้อธิบายว่า สัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาประเภทหนึ่งแห่งสัญญาใช้สินเปลือง ดังนั้นสัญญากู้ยืมเงินอาจเป็นสัญญามีค่าตอบแทนก็ได้ ค่าตอบแทนที่ผู้กู้ยืมต้องเสียในสัญญากู้ยืมนี้มีชื่อเรียกเฉพาะว่า “ดอกเบี้ย”³⁴

การยืมข่าวสารไป 2 กระสอบ แล้วคืนสองกระสอบครึ่ง ส่วนที่เพิ่มมาครึ่งกระสอบแม้มีการเขียนระบุไว้ในสัญญาก็ไม่ถือเป็นดอกเบี้ยตามกฎหมายไทย ในส่วนของการยืมเงินหากกำหนดให้ชำระดอกเบี้ยเป็นทรัพย์สินอื่น ข้อตกลงดังกล่าวเป็นโมฆะโดยท่านศาสตราจารย์ ดร.จิตฯ เห็นว่าต้องเปลี่ยนค่าตอบแทนดังกล่าวให้เป็นเงินก่อน และไม่เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายกำหนดจึงจะใช้บังคับได้

2.3.2 ความหมายของดอกเบี้ย

คำว่าดอกเบี้ย หรือ Interest มาจากภาษาละตินว่า inter est ซึ่งแปลว่า ในระหว่าง หรือ in between ซึ่งเดิมสังคมมนุษย์ไม่นิยมเรียกดอกเบี้ยจากกัน ซึ่งบางศาสนาถือเป็นบาป เช่นศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ในสมัยโบราณ³⁵

สำหรับไทย เราเริ่มมีกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเม็งราย โดยระบุไว้ในกฎหมายพระเจ้าเม็งราย และจากนั้นในสมัยอยุธยา ได้มีการตรากฎหมายตราสามดวง (ลักษณะกึ่งนี้) ระบุขอบเขตของการกู้หนี้ยืมสิน และจากนั้นรัชกาลที่ 4 ได้ออกพระราชบัญญัติกู้เงินแลขายตัว และในที่สุดก็ได้ออกกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของดอกเบี้ยไว้ว่า ดอกเบี้ยหมายถึงค่าป่วยการ ซึ่งผู้กู้เงินหรือผู้ออกเงินไปจำนำ ต้องใช้ให้แก่เจ้าของเงิน

ตามกฎหมายไทย มูลเหตุที่จะเรียกดอกเบี้ยมีอยู่ 2 ประการคือ

1) โดยนิติกรรม และหรือข้อตกลง ได้แก่ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นในสัญญากู้ยืมเงิน สัญญาบัญชีเดินสะพัด ตัวสัญญาใช้เงิน จำนำ จำนอง เช่าซื้อ ขายฝาก หรือข้อตกลงใดๆ ที่คู่สัญญามีวัตถุประสงค์เป็นการชำระเงินให้กับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

2) โดยบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งในประเทศไทย กฎหมายจะกำหนดให้คิดดอกเบี้ยเพียงประการเดียว คือเมื่อลูกหนี้ผิดนัด ซึ่งแบ่งออกเป็นสองอัตรา คืออัตราแรกสำหรับการผิดนัดโดยทั่วไป คิดดอกเบี้ยผิดนัด ในอัตราร้อยละ เจ็ดครึ่งต่อปี และในกรณีที่สองกรณีตัวสัญญาใช้เงินคิดดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี³⁶

³⁴ แหล่งเดิม.

³⁵ มัลลิกา ลับไพรี. เล่มเดิม. หน้า 2-3.

³⁶ ธนชัย ผดุงธิต. (2544). ดอกเบี้ย เบี้ยปรับ. หน้า 1-7.

2.3.2.1 ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าตอบแทนจากการใช้ประโยชน์จากต้นเงิน

1) ข้อตกลงที่จะให้ดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทน

การกู้ยืมเงินที่จะเรียกดอกเบี้ยได้นั้น ต้องมีข้อตกลงกันก่อนว่าจะให้ดอกเบี้ยแก่กัน หลักดังกล่าวนี้ ในกฎหมายฝรั่งเศสเคร่งครัดมาก เพราะได้กำหนดไว้ว่า การตกลงเรียกดอกเบี้ยต้องชัดแจ้ง และต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่กฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติในลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าการตกลงเรียกดอกเบี้ยนี้ จะตกลงโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ได้

ดังนั้น ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยจึงไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในสัญญา ซึ่งแตกต่างจากการกู้ยืมเงิน ซึ่งหากการกู้ยืมเงินตั้งแต่ห้าพันบาท หากมิได้มีหลักฐานลงลายมือชื่อผู้กู้ยืมเงินแล้ว ไม่อาจฟ้องร้องบังคับคดีได้ ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาว่าสัญญาอาจนำพยานบุคคลเข้าสืบเพื่อแสดงให้เห็นเจตนาในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในขณะที่ทำสัญญากู้ยืมเงินได้ โดยไม่ขัดต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และการชำระดอกเบี้ย เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ระบุไว้โดยชัดแจ้ง คู่กรณีอาจชำระด้วยสิ่งอื่นแทนเงินได้ เช่นกำหนดเป็นข้าวสาร น้ำตาล เป็นต้น แต่ในทางกลับกัน หากเป็นการยืมอย่างอื่นที่ไม่ใช่เงิน แม้ตกลงให้ค่าตอบแทนกันก็ไม่เรียกว่าเป็นดอกเบี้ย จะนำหลักเกณฑ์เรื่องดอกเบี้ยมาใช้บังคับไม่ได้³⁷

สัญญากู้ยืม เป็นประเภทหนึ่งของสัญญาใช้สิ่งเปลี่ยน เมื่อทำสัญญากู้ยืมเงิน หากผู้ให้กู้ต้องการดอกเบี้ยก็ควรต้องระบุไว้ในสัญญาด้วย มิเช่นนั้นหากไม่สามารถนำพยานมาสืบแสดงเจตนาว่าคู่สัญญาตกลงมีดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมเงิน ผู้ให้กู้อาจเรียกดอกเบี้ยจากเงินกู้ยืมไม่ได้ เว้นแต่มีการผิดนัด ซึ่งเป็นเรื่องผิดนัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224

นอกจากนั้น การกำหนดอัตราดอกเบี้ยต้องชัดเจน หากไม่ชัดเจนว่าต้องการคิดในอัตราเท่าใด เช่นระบุว่า “อัตราสูงสุด” หรือ เว้นอัตราดอกเบี้ยว่างไว้ เช่นนี้ จะต้องปรับด้วยประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 7 ที่บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมิได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ โดยนิติกรรมหรือบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี”

2) อัตราดอกเบี้ยและกฎหมายควบคุมการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

อัตราดอกเบี้ยคือการคำนวณต้นทุนและค่าใช้จ่ายบวกกับผลกำไร คำนวณเป็นอัตราร้อยละ จากจำนวนเงินที่กู้ยืมตามระยะเวลาที่ผู้กู้ได้รับเงินไปในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ในทางเศรษฐศาสตร์ อัตราดอกเบี้ย (Rate of Interest) จะถูกกำหนดให้อยู่ในอัตราร้อยละเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการถือเงินหรือความต้องการสภาพคล่อง (Liquidity Preference) และปริมาณเงิน (Quantity of Money) ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยในอีกความหมายหนึ่งคือผลตอบแทนของการไม่ถือ

³⁷ ทะนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์. (2541). *คดีกู้ยืม*. หน้า 55.

เงินสด หากอัตราดอกเบี้ยสูงความต้องการเงินก็มีน้อย และหากอัตราดอกเบี้ยต่ำความต้องการเงินก็มีมาก

ก่อนที่เจ้าหนี้จะได้มาซึ่งเงินทุนเพื่อนำมาใช้ในการปล่อยสินเชื่อหรือการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งอาจเกิดจากการเก็บเงินออมของเจ้าหนี้เอง การกู้ยืมบุคคลอื่นมา ซึ่งเจ้าหนี้หรือเจ้าของเงินมีต้นทุนคือดอกเบี้ยที่สมควรจะได้รับจากธนาคารฯ ในลักษณะดอกเบี้ยเงินฝากประจำหรือดอกเบี้ยในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำเงินจำนวนนั้นไปลงทุน เมื่อนำมาให้กู้ยืมเงิน เจ้าหนี้ก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากเงินของตน และไม่ได้รับดอกเบี้ยของเงินจำนวนนี้จากธนาคารฯ จึงต้องมาเรียกเก็บจากลูกหนี้ที่กู้ยืมเงิน ในอัตราที่มากกว่าประโยชน์ที่ตนขาดไปแทน ส่วนธนาคารหรือสถาบันการเงินมีต้นทุนที่จะต้องจ่ายดอกเบี้ยให้กับประชาชนผู้นำเงินมาฝาก หรือในบางกรณีต้นทุนอาจเป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย โดยมีต้นทุนคืออัตราดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้กับธนาคารแห่งประเทศไทย ในลักษณะดอกเบี้ยของตลาดซื้อคืนพันธบัตร ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยคิดจากการที่ธนาคารพาณิชย์ มากู้จากธนาคารแห่งประเทศไทย โดยมีพันธบัตรรัฐบาลเป็นหลักประกัน ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยเรียกตลาดนี้ว่าตลาดซื้อคืนหรือขายคืนพันธบัตร

อัตราดอกเบี้ยของตลาดซื้อคืนพันธบัตรหรือตลาด RP หรือตลาด Repurchase ที่ว่านี้มีความสำคัญที่จะเป็นตัวนำของตลาดระยะสั้น หรืออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระยะสั้นระหว่างธนาคารที่เป็นเงินบาทเหมือนๆ กับ LIBOR หรืออัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารที่ลอนดอน หรือ SIBOR อัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารที่สิงคโปร์ เป็นต้น³⁸

เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย มีชื่อเรียกและวิธีการใช้ในระบบการเงินและการธนาคารหลายรูปแบบ หลายวิธีการใช้ และหลายชื่อเรียก แต่โดยรวมอัตราดอกเบี้ยมีอยู่สองประเภทที่ใช้ในการให้สินเชื่อ คืออัตราดอกเบี้ยตายตัว (Fix Rate) และอัตราดอกเบี้ยลอยตัว (Floating Rate) อัตราดอกเบี้ยตายตัวได้แก่อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้แน่นอนในสัญญา จะไม่ปรับเปลี่ยนไปตามการเคลื่อนไหวของสภาพเศรษฐกิจ หรือประกาศการปรับอัตราดอกเบี้ยของเจ้าหนี้ เช่นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้อัตราร้อยละ 8 ต่อปี ตลอดอายุสัญญา อัตราดอกเบี้ยร้อยละดังกล่าว เป็นอัตราดอกเบี้ยตายตัว เพราะไม่มีเงื่อนไขให้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว ส่วนอัตราดอกเบี้ยลอยตัว (Floating Rate) หมายถึงอัตราดอกเบี้ยที่สามารถปรับขึ้นและลงได้ตลอดระยะเวลาของสัญญามีผลบังคับ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับตัวแปรคืออัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน ที่ธนาคารเจ้าหนี้ต้องปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เหมาะสมตามสภาพเศรษฐกิจ และจะประกาศการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยของเจ้าหนี้ทุกครั้งที่มี

³⁸ วีรพงษ์ รามางกูร. (2547, 9 สิงหาคม). “คนเดินตรอก.” ประชาชาติธุรกิจ, 28, 3608 (2808). หน้า 2.

เศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง เช่นมีการปรับเปลี่ยน หรือเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมในต่างประเทศ เกิดภาวะเงินเฟ้อในประเทศ ธนาคารเจ้าหนี้ต้องปรับอัตราดอกเบี้ยของตนให้เข้ากับสถานการณ์นั้นๆ เพื่อสามารถแข่งขันกับสถาบันการเงินอื่นๆ ในตลาดได้ ชื่อเรียกของอัตราดอกเบี้ยมีหลายชนิดแล้วแต่สภาพการใช้งานของธนาคารเจ้าหนี้ เช่น

Prime Rate หมายถึงอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำที่ธนาคารเรียกเก็บจากลูกค้าของธนาคาร สำหรับการกู้เงินสกุลบาท ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามที่ธนาคารประกาศกำหนดเป็นคราวๆ

MLR (Medium Lending Rate) หรือ (Minimum Loan Rate) หมายถึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้แบบมีระยะเวลาที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี

MOR (Minimum Overdraft Rate) หมายถึงอัตราดอกเบี้ยประเภทเบิกเกินบัญชีที่ธนาคารพาณิชย์ เรียกเก็บจาก ลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี

MRR (Minimum Retail Rate) หมายถึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารพาณิชย์ เรียกเก็บจากลูกค้ารายย่อยชั้นดี

อัตรา MRR ใช้โยงเข้ากับอัตราดอกเบี้ย MLR เพื่อให้สามารถ สะท้อนระดับความเสี่ยงที่แตกต่างกันระหว่างลูกค้ารายใหญ่ กับลูกค้ารายย่อยได้ โดยบวกส่วนต่างสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์ประกาศ ส่วนใหญ่จะไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี

LIBOR หมายถึง London Interbank offered Rate ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดย British Bankers' Association ในตลาดซื้อขายเงินตราของลอนดอน สำหรับการให้กู้เงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ ระยะเวลา 6 เดือน

SIBOR หมายถึง Singapore Interbank offered Rate ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดย The Association of Bank in Singapore ในตลาดซื้อขายเงินตราสิงคโปร์ สำหรับการให้กู้เงินสกุลดอลลาร์สิงคโปร์ ระยะเวลา 6 เดือน

EURBIOR หมายถึง Euro Interbank offered Rate ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดย European Banking Federation ในตลาดซื้อขายเงินตรายูโร สำหรับการให้กู้เงินสกุลยูโร ระยะเวลา 6 เดือน

THBFIX คือ อัตราดอกเบี้ย THBFIX (ไทย-บาท-ฟิกซ์) ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นที่ใช้อ้างอิงในการกู้ยืม ที่สะท้อนถึงต้นทุนการกู้ยืมเงินในตลาดต่างประเทศที่ได้รวมต้นทุนของการป้องกันความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนจากการทำธุรกรรม Swap เอาไว้แล้ว หรือสามารถเรียกอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวว่า “Implied Thai Baht Borrowing Rate”

SWAP (Currency SWAP) เป็นข้อตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งตกลงที่จะแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ตามจำนวนที่ระบุไว้กับฝ่ายหนึ่งในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และเมื่อครบกำหนดระยะเวลา ก็จะมีการแลกเปลี่ยนกลับเป็นเงินสกุลเดิมตามจำนวนเดิม วิธีการกระทำได้กล่าวเพื่อป้องกันความเสี่ยง ที่เกิดจากความผันผวน ของอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ย³⁹

BIBOR หรือ อัตราดอกเบี้ยอ้างอิงระยะสั้นตลาดกรุงเทพ Bangkok Interbank Offer Rate เป็นอัตรากู้ยืมระยะสั้นระหว่างธนาคารของไทย โดยธนาคารแต่ละแห่งจะได้อัตรากู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทยทุกวัน เพื่อใช้ในการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการ ให้มีอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงในตลาดการเงินของประเทศไทย ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับการพัฒนาตลาดการเงินในประเทศอื่นๆ เช่น SIBOR ของประเทศสิงคโปร์ TIBOR ของประเทศญี่ปุ่น หรือ KLIBOR ของประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

ในส่วนอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายของประเทศไทย ที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มีอยู่ 3 มาตราคือ มาตรา 7 บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ยนั้นมิได้กำหนดอัตราไว้ในนิติกรรมหรือโดยกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดแจ้งไว้ให้ใช้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี”

มาตรา 224 บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น”

และ มาตรา 654 บัญญัติว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเหลือร้อยละ 15 ต่อปี”

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวใช้ประโยชน์ เพื่อกำหนดค่าตอบแทนจากการให้กู้ยืมเงิน ตามมาตรา 7 และกำหนดเป็นค่าเสียหายของเจ้าหนี้จากการผิดนัดของลูกหนี้ ตามมาตรา 224 และเป็นการกำหนดอัตราขั้นสูงสุดของอัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเก็บจากลูกหนี้ได้ คืออัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

อัตราดอกเบี้ย เป็นจำนวนที่ใช้กำหนด เจตนาของคู่สัญญา ที่จะกำหนดค่าตอบแทนจากการให้กู้ เป็นสัดส่วนกับจำนวนเงินกู้และระยะเวลาที่ให้กู้ บุคคลธรรมดา จะคิดดอกเบี้ยได้ไม่เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามมาตรา 654 และนอกจากนั้น ยังมีพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ลงโทษทางอาญาแก่ผู้เรียกดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปีด้วย

³⁹ อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2546, 18 มิถุนายน). “มองมุมใหม่.” กรุงเทพฯ:ธุรกิจ.

การทำสัญญาที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นั้น ท่านศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร เห็นว่า สัญญากู้ยืมเงินหาเป็นโมฆะไม่ ทั้งดอกเบี้ยก็ต้องแบ่ง ส่วนที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายและส่วนที่เกินขอบเขตของกฎหมาย สำหรับดอกเบี้ยในส่วนที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายนั้นหาโมฆะไม่ ผู้ให้ยืมมีสิทธิเรียกร้องให้ชำระได้ คงโมฆะแต่ส่วนเกิน⁴⁰

จากนั้นมีคำพิพากษาฎีกาหลายฉบับออกมาระบุให้ดอกเบี้ยที่ประชาชนคิดระหว่างกัน เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 นั้น ดอกเบี้ยทั้งหมดเป็นโมฆะ ไม่ได้แยกเป็นส่วนดีและส่วนไม่ดีอีกต่อไป โดยเห็นว่า ข้อตกลงที่จะให้เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา จึงขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนข้อตกลงจึงเป็นโมฆะ ตามมาตรา 150 ถือว่าไม่มีสัญญาในข้อนี้ หรือข้อตกลงในข้อนี้เสียเปล่า เมื่อไม่มีสัญญาจะให้เสียดอกเบี้ย ก็คิดดอกเบี้ยไม่ได้ จึงไม่มีอัตราดอกเบี้ยมาลดตามมาตรา 654 บทบัญญัติที่ให้ลดอัตราดอกเบี้ยลงมาจึงไม่เกิดผลอีกต่อไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 2034/2522)⁴¹

อัตราดอกเบี้ยนั้น ถ้าได้กำหนดไว้โดยแน่ชัดแล้ว และไม่ขัดต่อกฎหมาย คู่สัญญาย่อมผูกพันโดยผลของการแสดงเจตนาดังกล่าว แต่ในกรณีที่การแสดงเจตนาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไม่ชัดเจน แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาจะปรับใช้ตามมาตรา 7 คือให้เสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เช่นกรณีที่ไม่ได้กรอกข้อความระบุอัตราดอกเบี้ยไว้ หรือระบุยอมให้ดอกเบี้ยตามกฎหมายอย่างสูง เมื่อข้อความไม่ชัดเจนเช่นนี้ จึงต้องใช้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

อัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงิน ไม่อยู่ในข่ายมาตรา 654 เพราะธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงิน มีกฎหมายพิเศษมารองรับ คือ

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2528 ระบุให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจกำหนดไว้ ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามเรื่องต่อไปนี

ดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์อาจจ่ายได้

ดอกเบี้ยซึ่งส่วนลดที่ธนาคารพาณิชย์อาจเรียกได้

ฯลฯ

พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 แก้ไข พ.ศ. 2524 โดยในมาตรา 3 บัญญัตินิยามความหมายของสถาบันการเงิน ให้หมายความถึง ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัท

⁴⁰ จิต เศรษฐบุตร ข เล่มเดิม. หน้า 77.

⁴¹ ไพฑูริย์ เอกจริยกร. (2552). คำอธิบายยืม ผักกาดพริก. หน้า 111.

หลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ฯ

มาตรา 4 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีโดยการแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงิน อาจคิดจากผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปีได้”

กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงิน สามารถเรียกดอกเบี้ยจากลูกค้าได้เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งอาจเหมาะสมสำหรับสถานการณ์ของสภาพเศรษฐกิจในประเทศไทยในขณะนั้น ปัจจุบันระยะเวลาล่วงเลยมากกว่า 30 ปี จึงควรที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทั้งสองฉบับให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพราะการเปิดเสรีให้การกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้กับธนาคารพาณิชย์ เป็นการให้สิทธิธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บดอกเบี้ยจากประชาชนได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ปัจจุบันต้นทุนการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากอยู่ในอัตราร้อยละ 1 – 3 ต่อปี เกิดช่องว่างระหว่างดอกเบี้ยเงินฝากและดอกเบี้ยเงินกู้จำนวนมาก โดยเฉพาะกับประชาชนที่มีไม่อำนาจต่อรองที่ต้องกู้ยืมเงินโดยไม่มีหลักประกัน (Clean Loan) ที่ถูกเรียกเก็บดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 22 ต่อปี และต้องชำระค่าปรับการชำระหนี้ล่าช้าครั้งละ 200 บาท ดอกเบี้ยผิคนัด ค่าติดตามทวงถาม ซึ่งล้วนสร้างความไม่เป็นธรรม และเกิดการเอารัดเอาเปรียบกับผู้บริโภคในสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม อัตราดอกเบี้ยของธนาคาร และสถาบันการเงินที่เรียกดอกเบี้ยได้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปีนั้น ถือเป็นข้อเท็จจริงที่โจทก์ต้องนำเสนอสืบให้ปรากฏ มิใช่ข้อเท็จจริงที่ศาลรับรู้ได้เอง หากไม่นำสืบศาลจะพิพากษาให้ดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งตาม มาตรา 7 (คำพิพากษาฎีกาที่ 650/2532)

2.3.2.2 ดอกเบี้ยในฐานะเป็นค่าเสียหายจากการผิคนัดชำระหนี้เงิน

มาตรา 224 บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิคนัด ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้เรียกดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิคนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้”

ดอกเบี้ยในมุมมองที่ถือเป็นค่าเสียหาย จะได้แก่ค่าเสียหายที่กฎหมายกำหนดให้ต้องชำระในกรณีผิคนัดชำระหนี้เงิน ดอกเบี้ยในกรณีเช่นนี้เป็นค่าเสียหายที่คู่กรณีมิได้ตกลงกันไว้แต่ประการใด แต่กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่า กรณีหนี้เงินนั้นถ้ามีการผิคนัดเจ้าหนี้อย่อมจะต้องเสียหาย

จึงบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า ในกรณีผิดนัดในหนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (มาตรา 224)

ในกรณีดังกล่าว เมื่อคู่สัญญาแสดงเจตนาติดดอกเบี้ยต่อกัน กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้แจ้งชัด และข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยไม่ขัดต่อกฎหมาย การแสดงเจตนาย่อมมีผลตามกฎหมาย จึงต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงกันไว้ ต่อมาเมื่อมีการผิดนัดชำระหนี้เกิดขึ้น ผู้ให้ก็ยังได้ดอกเบี้ยในอัตราตามที่ตกลงกันไว้เช่นเดิม⁴²

ดังนั้น ดอกเบี้ยในกรณีนี้ จึงเป็นเงินค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการชำระหนี้เงินล่าช้า และมีอัตราตายตัวคือร้อยละ 7 ครึ่งต่อปี เว้นแต่เจ้าหนี้จะเรียกได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย เช่น มีข้อตกลงให้เรียกดอกเบี้ยในอัตราคงที่ ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ใช้บังคับตลอดเวลาทั้งในระยะเวลาที่ลูกหนี้ชำระหนี้ปกติ และยังคงให้ใช้บังคับแม้แต่ในกรณีที่ลูกหนี้จะผิดนัด กรณีดังนี้ เจ้าหนี้ก็สามารถใช้อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวได้ตลอดไปไม่ว่าลูกหนี้จะผิดนัดชำระหนี้แล้วหรือไม่ก็ตาม ดอกเบี้ยดังกล่าวไม่ใช่เบี้ยปรับเพราะไม่ใช่การกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า ศาลจึงไม่อาจปรับลดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.3.3 ลักษณะและความหมายของเบี้ยปรับ

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “เบี้ยปรับ” ไว้ว่าหมายถึง “เงินที่ศาลเรียกจากผู้แพ้คดี”

เมื่อพิจารณาตาม บทบัญญัติมาตรา 379 จะพบว่า เบี้ยปรับคือค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่คู่สัญญากำหนดกันเอาไว้ล่วงหน้า นอกเหนือจากค่าเสียหายปกติซึ่งคู่สัญญากำหนดไว้ในสัญญา เพื่อป้องกันหรือลงโทษฝ่ายที่ผิดสัญญา และอาจทำขึ้นพร้อมหรือภายหลังการทำสัญญาประจักษ์ และมีผลไปตามสัญญาประจักษ์หากสัญญาประจักษ์ไม่สมบูรณ์ ข้อกำหนดเบี้ยปรับก็จะไม่สมบูรณ์ไปด้วย

การกำหนดเบี้ยปรับตามสัญญาที่มีผลตามกฎหมายนั้น เมื่อปรากฏว่าลูกหนี้ทำผิดหรือมีส่วนผิดในการชำระหนี้ เจ้าหนี้อาจมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ตามมาตรา 213 และหากการกระทำที่เป็นความผิดดังกล่าวของลูกหนี้ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย เจ้าหนี้อาจมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนค่าความเสียหายจากการไม่ได้รับชำระหนี้ ตามมาตรา 213 และ 215

แต่ในส่วนความเห็นของนักกฎหมายหลายๆท่าน ให้คำนิยามเกี่ยวกับ คำว่า “เบี้ยปรับ” ไว้หลายรูปแบบ เช่น

⁴² ทะนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์. เล่มเดิม. หน้า 66.

ในความเห็นของศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย อธิบายไว้ว่า เบี้ยปรับได้แก่จำนวนเงินที่มีลักษณะเป็นโทษทางแพ่ง ซึ่งคู่สัญญาตกลงให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระในกรณีที่ไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้อง

ศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร อธิบายว่าการกำหนดเบี้ยปรับนั้นได้แก่ความตกลงระหว่างคู่สัญญาว่าหากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องลูกหนี้รับจะใช้เงินจำนวนหนึ่ง หรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่นเป็นค่าทดแทนความเสียหายนั้น⁴³

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงาติ อธิบายว่าเบี้ยปรับ คือ ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดไว้ล่วงหน้า โดยลูกหนี้ให้สัญญาว่าถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ให้เจ้าหนี้รับหรือเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นได้ กรณีการชำระหนี้เป็นการงดเว้นการอันใดอันหนึ่ง เมื่อลูกหนี้เมื่อลูกหนี้ฝ่าฝืนกระทำเมื่อใด เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับได้นับแต่นั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 379 ตอนท้าย

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศักดิ์ย์ อธิบายว่า ลักษณะของเบี้ยปรับนั้นเป็นแต่เพียงข้อสัญญาของฝ่ายลูกหนี้ว่า จะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าเสียหายในเมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร แต่ก็ไม่เป็นการขัดข้องอย่างไรที่ลูกหนี้จะมอบเงินนั้นให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้ก่อนด้วย

อาจารย์อนุวัติ ใจสมุทร อธิบายว่า เบี้ยปรับเป็นข้อสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายลูกหนี้ได้ไว้ต่อเจ้าหนี้ว่าจะให้เงินหรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามที่กำหนดเมื่อลูกหนี้ผิดนัดหรือทำการฝ่าฝืนมูลหนี้⁴⁴

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมาย อาจให้คำอธิบายถึงลักษณะของเบี้ยปรับว่า คือข้อสัญญาของฝ่ายลูกหนี้ที่ว่าถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องลูกหนี้ต้องใช้เงินจำนวนหนึ่ง หรือชำระหนี้เป็นอย่างอื่นเป็นค่าทดแทน กรณีการชำระหนี้เป็นการงดเว้นหรืออันใดอันหนึ่งเมื่อลูกหนี้ฝ่าฝืนกระทำเมื่อใด เจ้าหนี้ก็ย่อมมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับได้ เมื่อลูกหนี้ทำการฝ่าฝืนมูลหนี้ตนเอง

การที่จะพิจารณาว่าถ้อยคำต่างๆ ที่คู่สัญญาตกลงกำหนดกันไว้ในสัญญามีลักษณะเป็นเบี้ยปรับหรือไม่ จะต้องพิจารณาหลักความตีความสัญญาด้วย กล่าว คือ การตีความสัญญา ถือหลักที่ว่าเจตนารมณ์ของคู่กรณีเป็นข้อสำคัญ การตีความสัญญาจะต้องพิจารณาทั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายอันเกี่ยวกับสัญญานั้นและพิจารณาทั้งเจตนารมณ์ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายในขณะทำสัญญาดังที่มาตรา 132 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ว่า ในการตีความแสดงเจตนานั้น ท่านให้ฟังถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร

⁴³ วาสนา เครือสา. (2552). หลักในการใช้ดุลพินิจศาลในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน. หน้า 41.

⁴⁴ อนุวัติ ใจสมุทร. (2514). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสัญญา มาตรา 354 – 394.

2.3.3.1 แนวความคิดและความมุ่งหมายของกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ

ศาสตราจารย์จิติ ดิงศักดิ์ย์ ได้กล่าวถึงความประสงค์ในการกำหนดเบี้ยปรับไว้ว่า เบี้ยปรับตามมาตรา 379 และ มาตรา 383 วรรค 2 กำหนดไว้เพื่อความสะดวกที่อาจเป็นไปได้ 3 ประการ คือ

1) ถ้ากำหนดเบี้ยปรับไว้เพื่อเป็นการขู่บังคับไว้ล่วงหน้าว่าถ้าไม่ชำระหนี้จะถูกปรับเป็นจำนวนสูงกว่าความเสียหายจริงเป็นอันมาก กรณีนี้ศาลก็จะพิจารณากำหนดเบี้ยปรับตามหลักเกณฑ์มาตรา 383 โดยจะพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสูงเกินส่วนศาลก็จะลดจำนวนของเบี้ยปรับลงมา

2) ถ้าการกำหนดเบี้ยปรับได้เป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าตามที่คาดหมายว่าจะเป็นจริงเช่นนั้น และได้กำหนดไว้เพื่อจะได้ไม่ต้องพิสูจน์ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยวิธีทั่วไปซึ่งอาจจะไม่สะดวก เมื่อศาลพิจารณาตามหลักเกณฑ์มาตรา 383 แล้วเห็นว่าเบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นพอสมควรแก่ความเสียหายของเจ้าหนี้ไม่สูงเกินส่วน ศาลก็จะพิจารณาให้ตามจำนวนนั้น แต่มีบางกรณีที่ศาลนำเหตุผลอื่นมาประกอบในการใช้ดุลพินิจกำหนดเบี้ยปรับด้วย เช่นการที่ผู้เสียหายไม่บำบัดป้องกัน หรือบรรเทาความเสียหายดังกล่าวแล้วเป็นต้น

3) ถ้าการกำหนดเบี้ยปรับ มีความประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อมิให้เรียกค่าเสียหายเกินจำนวนที่กำหนดไว้นั้น ซึ่งตามมาตรา 380 วรรค 2 และ มาตรา 381 วรรค 2 ให้เจ้าหนี้พิสูจน์ความเสียหายที่สูงกว่าเบี้ยปรับนั้น แต่ในเมื่อคู่สัญญาที่มีความประสงค์ที่จะกำหนดเบี้ยปรับเพื่อมิให้เรียกค่าเสียหายเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ ก็สามารถทำสัญญาสละสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้นอีกและการตกลงกันได้เช่นนี้ก็ใช้บังคับได้ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีแต่อย่างใด

2.3.3.2 ผลของกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ

มาตรา 379 ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือ ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อันจะพึงทำนั้น ได้แก่การอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น

เบี้ยปรับคือค่าเสียหายที่ลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อ

- 1) ไม่ชำระหนี้ หรือ
- 2) ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร หรือ
- 3) กระทำการฝ่าฝืนมูลหนี้เกี่ยวกับการงดเว้นกระทำการใด หรือ (มาตรา 379)
- 4) กระทำหรืองดเว้นกระทำการอันหนึ่งอันใด (มาตรา 383 วรรคสอง)

ข้อสังเกต

1) เบี้ยปรับที่กำหนดเป็นจำนวนเงินนั้น คู่สัญญาจะต้องตกลงกำหนดจำนวนหรือวิธีการคำนวณเบี้ยปรับไว้ในสัญญาด้วย

2) คู่สัญญาฝ่ายที่สัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อฝ่ายผิดสัญญาไม่จำเป็นต้องส่งมอบเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทันที

3) กฎหมายมิได้กำหนดบังคับว่าคู่สัญญาจะต้องกำหนดเบี้ยปรับไว้ในสัญญาทุกกรณี หากคู่สัญญาประสงค์จะให้มิเบี้ยปรับก็จะต้องมีการตกลงกำหนดเบี้ยปรับไว้ในสัญญาที่ก่อให้เกิดหนี้หรือสัญญาประณานั้น หรือโดยวิธีทำสัญญาเพิ่มเติมเพื่อกำหนดเบี้ยปรับอีกส่วนหนึ่งก็ได้

4) เบี้ยปรับเป็นนิติกรรมที่กฎหมายมิได้กำหนดแบบไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องถือตามสัญญาประณาน หากสัญญาประณานกำหนดให้ต้องทำตามแบบ หรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ สัญญากำหนดเบี้ยปรับก็ต้องทำตามแบบหรือต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือด้วยเช่นกัน แต่ถ้าสัญญาประณานกฎหมายกำหนดไม่ให้อำนาจทำตามแบบหรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ สัญญากำหนดเบี้ยปรับก็ไม่ต้องทำตามแบบหรือต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือด้วยเช่นกัน แต่ในทางปฏิบัติคงจะต้องยึดถือเรื่องการกำหนดเบี้ยปรับไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมากกว่า เพราะจะมีความชัดเจนน่าเชื่อถือมากกว่าการนำพยานบุคคลมาสืบเกี่ยวกับข้อตกลงเรื่องเบี้ยปรับ⁴⁵

มาตรา 380 ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นแทนการชำระหนี้ก็ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อลูกหนี้ว่าจะเรียกเอาเบี้ยปรับละนั้นแล้ว ก็เป็นอันขาดสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ไปอีกต่อไป

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันพึงจะรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ การพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่านั้นท่านก่อนุญาตให้พิสูจน์ได้

ในกรณีที่ลูกหนี้ให้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเพียงอย่างหนึ่งอย่างใด คือถ้าจะเรียกร้องเอาเบี้ยปรับ ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ไปอีกต่อไป ตามมาตรา 380

เมื่อสัญญากำหนดการชำระเบี้ยปรับ ลูกหนี้ผิดสัญญาเจ้าหนี้ก็มีสิทธิ 3 ประการดังนี้

⁴⁵ ธนัชชัย ผดุงจิตติ. (2544). ดอกเบี้ย เบี้ยปรับ. หน้า 166.

1) เจ้าหนี้เรียกให้ลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 379

2) เจ้าหนี้เรียกให้ลูกหนี้ชำระค่าปรับแทนการชำระหนี้ตามสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 380 วรรคแรก และเรียกให้ชำระค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 380 วรรคสอง เมื่อมีการผิดสัญญาแล้วทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากกว่าจำนวนเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ ซึ่งนอกจากเจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับจากลูกหนี้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญาแล้ว เจ้าหนี้ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดจากการผิดสัญญาของลูกหนี้ ทั้งนี้โดยให้ถือว่าเบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายทั้งหมดที่เจ้าหนี้ได้รับซึ่งลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระเบี้ยปรับตามจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญาและค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่ยังขาดจำนวนให้แก่เจ้าหนี้อีกด้วย มาตรา 380

3) เจ้าหนี้เรียกให้ลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับและเรียกให้ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 381

เมื่อมีการฟ้องคดีเรียกให้จำเลยชำระเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายตามสัญญานั้น โจทก์จะต้องนำสืบให้ได้ความชัดเจนว่าโจทก์ได้รับความเสียหายจากการที่จำเลยผิดสัญญานั้น เท่ากับจำนวนเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ในสัญญานั้น เพราะถ้าไม่นำสืบให้ได้ความเช่นนี้ ศาลอาจพิจารณาแล้วเห็นว่าเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้สูงเกินสมควร อันจะทำให้ศาลมีอำนาจลดเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายลงตามจำนวนที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงทางได้เสียทุกประการของกลุ่มสัญญา แม้ว่าจำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การหรือยื่นคำให้การไว้แต่มิได้ยกเรื่องนี้ขึ้นเป็นข้อต่อสู้และในขณะเดียวกัน ฝ่ายจำเลยก็ต้องนำสืบหักล้างว่าโจทก์มิได้รับความเสียหายเท่าจำนวนเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายตามสัญญาหรือตามที่โจทก์นำสืบไว้ดังกล่าว⁴⁶

ลักษณะของเบี้ยปรับ รวบรวมจากแนวคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาศาลฎีกา

เบี้ยปรับ ต้องมีการกำหนดไว้ในสัญญา คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1281/2533

“เบี้ยปรับคือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในสัญญาอันอาจมีหรือเกิดขึ้นจากคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประพฤติผิดสัญญา เพื่อให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาชดเชยให้แก่ฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญา แต่ก็มีได้บังคับโดยเด็ดขาดว่าจำนวนเบี้ยปรับจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสัญญา หากจำนวนเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนศาลอาจใช้ดุลพินิจลดจำนวนเบี้ยปรับตามสัญญาลงได้ โดยพิจารณาถึงทางได้เสียของโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ทุกอย่าง อันชอบด้วยกฎหมาย”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5736/2540 เบี้ยปรับต้องกำหนดไว้โดยชัดเจน

⁴⁶ ภาสกร ญาณสุธี. (ม.ป.ป.). คลินิกผ่าตัดดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ เบี้ยปรับสูงเกินไปหรือไม่. หน้า 142.

“จำเลยที่ 1 ลาไปศึกษาและสำเร็จการศึกษา แต่ไม่ไปรายงานตัวกลับเข้าปฏิบัติราชการในวันทีระบุในหนังสือส่งตัวเพราะวันดังกล่าวเป็นวันหยุดราชการเมื่อจำเลยที่ 1 ไปรายงานตัวต่อผู้บังคับการโรงพยาบาลตำรวจในวันเริ่มเปิดทำการ ซึ่งเป็นวันที่จำเลยที่ 1 สามารถไปรายงานตัวได้ ถือว่าจำเลยที่ 1 ได้ไปรายงานตัวตามหนังสือส่งตัวแล้วโจทก์จะนับวันหยุดราชการซึ่งเป็นระยะเวลาที่จำเลยที่ 1 รอไปรายงานตัวเป็นระยะเวลาที่จำเลยที่ 1 ลาไปศึกษาไม่ได้จำเลยที่ 1 แสดงความประสงค์ขอลาออกจากราชการนับแต่ วันที่ 2 กรกฎาคม 2535 โดยยื่นใบลาออกตั้งแต่วันที่ 21 พฤษภาคม 2535 โจทก์มีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยที่ 1 ลาออกเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2535 และเพิกให้จำเลยที่ 1 ทราบในวันที่ 2 กันยายน 2535 ซึ่งเป็นความล่าช้าของโจทก์ การที่จำเลยที่ 1 ไปปฏิบัติราชการตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2535 ถึงวันที่ 2 กันยายน 2535 เพราะโจทก์ยังไม่ได้อนุญาตให้ลาออก จึงต้องคิดวันรับราชการของจำเลยที่ 1 จนถึงวันที่ 2 กันยายน 2535

หนังสือเวียนของสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่แจ้งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังทราบว่าคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกับข้อเสนอของกระทรวงการคลังที่เห็นสมควรกำหนดให้ข้าราชการที่ได้รับทุนและได้รับอนุญาตให้ลาศึกษาภายในประเทศ ทำสัญญารับราชการชดใช้ทุนเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองเท่าของเวลาที่ได้รับทุนหรือได้รับเงินเดือนและในกรณีที่ผิดสัญญาเนื่องจากรับราชการไม่ครบตามที่กำหนดไว้ ให้มีการชดใช้คืนเงินทุนหรือเงินเดือนรวมทั้งเบี้ยปรับอีกหนึ่งเท่ามีความหมายว่าหน่วยราชการที่ทำสัญญากับข้าราชการซึ่งได้รับทุนและได้รับอนุญาตให้ลาไปศึกษาภายในประเทศจะต้องกำหนดให้มีการชดใช้เบี้ยปรับอีกหนึ่งเท่าของทุนหรือเงินเดือนที่ได้รับในกรณีที่รับราชการไม่ครบตามที่กำหนดไว้ จึงเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องวางระเบียบ ข้อบังคับหรือมีคำสั่งให้มีการปฏิบัติตามหนังสือเวียน หรือไม่ก็ต้องระบุไว้ในสัญญาเกี่ยวกับเบี้ยปรับอีกหนึ่งเท่าเมื่อโจทก์ไม่ได้วางระเบียบข้อบังคับ หรือมีคำสั่งให้มีการปฏิบัติตามหนังสือเวียน จะถือว่าหนังสือเวียนเป็นระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของโจทก์ไม่ได้ ในสัญญาที่ไม่มีข้อความกำหนดเกี่ยวกับเบี้ยปรับอีกหนึ่งเท่าไว้โจทก์จึงไม่มีสิทธิเรียกให้จำเลยที่ 1 ชดใช้เบี้ยปรับอีกหนึ่งเท่า”

กรณีไม่ใช่ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ไม่เป็นเบี้ยปรับ ค่าพิพาทภาษีที่ 2487/2536

“ตามสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 ระบุว่ากรณีจำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระราคาตามงวด โจทก์มีสิทธิเข้าครอบครองรถยนต์และย้อมมีสิทธิขายทอดตลาดได้ด้วย และเมื่อขายแล้วได้เงินไม่พอจำเลยที่ 1 ยอมชดใช้เงินจำนวนที่ขาดอยู่ เงินจำนวนดังกล่าวตามสัญญาซื้อขายไม่ได้กำหนดให้ถือเป็นค่าเสียหาย ดังนั้น จำนวนเงินราคารถยนต์ที่ขาดอยู่อันเกิดจากที่จำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระราคาก็คือเงินราคารถยนต์ตามลักษณะของสัญญาซื้อขายซึ่งจำเลยที่ 1

ตกลงทำสัญญาไว้ต่อโจทก์ และโจทก์ผู้ขายดำเนินการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 470 และ 471 จะถือเป็นเบี้ยปรับที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอันศาลจะลดลงหาได้ไม่ตามสัญญาซื้อขายระบุว่าในกรณีที่ผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระเงินงวดต่างๆ ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญา หรือผิดนัดไม่ชำระหนี้ใดๆในสัญญานี้ ผู้ซื้อยินยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ขายอัตราร้อยละ 15 ต่อปีเมื่อราคารอณัตที่ขาดอยู่ภายหลังจากการถอนออกขายทอดตลาดแล้วก็คือเงินงวดต่างๆ ที่เกิดจากการที่จำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระให้โจทก์ตามงวดที่กำหนดไว้ในสัญญานั้นเอง จึงเป็นเงินที่เกิดจากจำเลยที่ 1 ผิดสัญญาต่อโจทก์ และต้องรับผิดชอบโจทก์ตามสัญญาดังกล่าว จึงต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี มิใช่เป็นค่าเสียหายที่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้ อันจะต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี”

คำพิพากษาฎีกาที่ 5632/2534 การชำระเงินตามสัญญาจำประกันมิใช่เบี้ยปรับ

“สัญญาว่าจ้างก่อสร้างอาคารมิได้กำหนดให้เงินตามหนังสือสัญญาจำประกันเป็นการประกันการไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นภายหลังสัญญาว่าจ้างก่อสร้างอาคาร ได้สิ้นสุดลงหรือภายหลังโจทก์บอกเลิกสัญญาด้วย เงินตามสัญญาจำประกันมิใช่เบี้ยปรับตาม ป.พ.พ.มาตรา 379 โจทก์มีสิทธิรับเงินตามสัญญาจำประกันได้ตามสัญญาว่าจ้างก่อสร้างอาคารโจทก์มีหนังสือให้จำเลยที่ 3 ชำระเงินตามหนังสือจำประกันภายในวันที่ 31 พฤษภาคม 2528 จำเลยที่ 3 ไม่ชำระถือว่าจำเลยที่ 3 ผิดนัดตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2528 แม้ภายหลังโจทก์จะมีหนังสือทวงถามซ้ำอีก โดยกำหนดวันที่นำเงินมาชำระใหม่อีกก็ตาม ก็ไม่ทำให้การผิดนัดของจำเลยที่ 3 ที่เกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงไป โจทก์มีสิทธิฟ้องให้จำเลยที่ 3 ชำระดอกเบี้ยให้โจทก์ได้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2528”

คำพิพากษาฎีกาที่ 6675/2541 จำนวนเงินค่าจ้างที่ขาดมิใช่เบี้ยปรับ

“สัญญาจ้างว่าความเป็นสัญญาจ้างทำของ ข้อตกลงว่าผู้ว่าจ้างจะชำระสินจ้างให้เต็มตามจำนวนในสัญญาจ้าง ไม่ว่าผู้ว่าจ้างจะเลิกสัญญาในชั้นใดหรือเวลาใดไม่ใช่ข้อสัญญาที่ผูกมัดคัดถอนเสรีภาพของผู้ว่าจ้าง จึงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อตกลงเช่นนี้จึงมีผลบังคับได้

การที่จำเลยผู้ว่าจ้างได้ถอนโจทก์จากการเป็นทนายความก่อนที่จะถึงที่สุดนั้น เป็นการใช้สิทธิเลิกสัญญาจ้างทำของในระหว่างที่การที่ว่าจ้างยังทำไม่แล้วเสร็จตาม ป.พ.พ.มาตรา 605 แต่ต้องชำระเงินตามราคาค่าแห่งการนั้นๆ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 391 วรรคสาม รวมทั้งต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่การเลิกสัญญาให้แก่โจทก์ตามมาตรา 605 และไม่อาจถือได้ว่าจำนวนตามข้อตกลงในสัญญาจ้างว่าความเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนไว้ล่วงหน้าอันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ การใช้เงินตามราคาค่าแห่งการงานที่โจทก์ได้กระทำ

ไปแล้วทั้งหมด และพฤติกรรมแวดล้อมอื่นๆ ประกอบกับความเป็นธรรมและความเหมาะสมนั้น ศาลมีอำนาจกำหนดให้ได้ตามสมควรส่วนดอกเบี้ยนั้นเมื่อจำนวนเงินที่ศาลกำหนดให้จำเลยชำระ แก่โจทก์เป็นจำนวนเงินที่กำหนดขึ้นตามค่าแห่งการงานที่โจทก์ได้กระทำไปแล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้ ยังไม่รู้จำนวนที่แน่นอนว่าเป็นจำนวนเงินเท่าใด โจทก์จึงไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยตามข้อตกลงในสัญญา อ้างว่าความ คงมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ตามกฎหมาย นับแต่วันฟ้องเป็นต้นไป”

คำพิพากษาฎีกาที่ 7149/2542 เบี้ยปรับที่ศาลจะลด ต้องเป็นเบี้ยปรับที่เกิดจาก สัญญา

“ตาม พ.ร.บ. อ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 มาตรา 17 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ คณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายมีอำนาจกำหนดระเบียบว่าด้วยเบี้ยปรับและวรรคสองกำหนดว่า การกำหนดเบี้ยปรับดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและวรรคสี่ระบุให้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาด้วย ดังนั้น เมื่อคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลกำหนดระเบียบว่าด้วยเบี้ยปรับฯ สำหรับโรงงานน้ำตาลทรายที่ฝ่าฝืน...ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2528 โดยได้รับความเห็นชอบจาก คณะรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงถือได้ว่าระเบียบดังกล่าวได้ออกโดยชอบไม่ ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายและไม่ซ้ำซ้อน

ระเบียบว่าด้วยเบี้ยปรับกำหนดให้คิดเบี้ยปรับกระสอบละ 2,000 บาท แต่ไม่น้อย กว่าครั้งละ 200,000 บาทนั้น ไม่ใช่ค่าปรับซึ่งเป็นโทษทางอาญาเพราะเบี้ยปรับเป็นการกำหนด ความรับผิดในทางแพ่งสำหรับโรงงานน้ำตาลที่ฝ่าฝืน จึงเป็นคนละอย่างกับโทษปรับตาม พ.ร.บ. อ้อยและน้ำตาลทรายฯ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท

เบี้ยปรับที่ศาลจะลดลงได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่ง จะต้องเป็นเบี้ยปรับ อันเกิดจากการที่คู่สัญญาซึ่งเป็นเจ้าหนี้กับลูกหนี้ทำสัญญาไว้ต่อกันว่า ลูกหนี้จะจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง เป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 397 ถึง มาตรา 381 มิใช่กรณีของจำเลยซึ่งจะต้องรับผิดเพราะฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดโดย กฎหมาย

เบี้ยปรับที่คณะกรรมการของโจทก์กำหนดให้จำเลยนำไปชำระ ถือได้ว่าเป็นหนี้ อย่างหนึ่ง เมื่อจำเลยไม่ชำระภายในเวลาที่กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย ว่าด้วยระเบียบสำหรับโรงงานน้ำตาลทรายที่ฝ่าฝืน...ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2528 ข้อ 9 วรรคหนึ่ง จึงต้องถือว่าจำเลยตกเป็นผู้ผิดนัด โจทก์มีอำนาจเรียกดอกเบี้ยจากจำเลยได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 224”

2.3.3.3 เปรียบเทียบระหว่างค่าเสียหายจากการไม่ชำระหนี้กับเบี้ยปรับ

โดยทั่วไป ค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้เจ้าหนี้ได้กลับคืนมา เสมือนว่ามีการชำระหนี้ ซึ่งถือว่าเบี้ยปรับเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ การให้สินไหมทดแทนความเสียหายในกรณีผิดสัญญานั้น ก็เพื่อให้ความพอใจและเพื่อชดเชยผู้ที่ไม่ผิดสัญญาสำหรับค่าเสียหายที่ฝ่ายนั้นได้รับจริงๆ กฎหมายไม่ได้มุ่งหวังให้มีการค้ากำไรจากการผิดสัญญา

ตามกฎหมายไทยไม่มีการแบ่งแยกระหว่างคำว่า เบี้ยปรับ (Penalty) และค่าเสียหายล่วงหน้า (liquidate damages) แต่หากจะวิเคราะห์จากความหมายของถ้อยคำ จะสามารถแยกออกได้ดังนี้

ค่าเสียหาย ตามพจนานุกรมไทยหมายถึง เงินที่ชดเชยให้แก่ผู้เสียหายเพื่อความเสียหายอันได้เกิดขึ้น หรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เป็นเงินเท่านั้น ดังนั้นค่าเสียหายจึงเป็นสิทธิโดยบังคับของกฎหมาย เกิดขึ้นเองโดยผลของกฎหมาย ส่วนเบี้ยปรับเกิดขึ้นโดยข้อตกลงที่กำหนดกันไว้ในสัญญา เป็นถ้อยคำที่ระบุถึงเรื่องการชำระค่าเสียหายล่วงหน้า ไม่ว่าจะใช้เรียกชื่อว่าอะไรก็ตาม

ค่าเสียหายจากการไม่ได้รับชำระหนี้ เป็นค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วและผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ชดเชยค่าเสียหายให้กับตน แม้ไม่ได้มีระบุไว้ในสัญญาก็สามารถเรียกร้องได้ เนื่องจากเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ที่เจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ ส่วนเบี้ยปรับเป็นเรื่องที่คู่สัญญากำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า ก่อนความเสียหายจะเกิดขึ้น อาจกำหนดในลักษณะดอกเบี้ย จำนวนเงิน หรือการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ หรือการโอนกรรมสิทธิ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ศนันทกรณ์ (จำปี) โสติพันธุ์ ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างเบี้ยปรับและค่าเสียหายไว้ ดังนี้

1) ความมุ่งหมาย เบี้ยปรับมุ่งหมายกำหนดเป็นค่าเสียหายล่วงหน้า โดยไม่ทราบแน่ชัดว่า ความเสียหายนั้น จะเกิดขึ้นหรือไม่ และเป็นจำนวนเท่าใด ส่วนค่าเสียหายมุ่งเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว จากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง

2) การกำหนด เบี้ยปรับเป็นเรื่องที่คู่กรณีตกลงกันเองตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่ค่าเสียหายเป็นเรื่องศาลกำหนดให้ตามดุลพินิจ

3) ลักษณะเบี้ยปรับอาจเป็นเงินหรือเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น แต่ค่าเสียหายเป็นเงินเสมอ

4) จำนวน เบี้ยปรับอาจกำหนดจำนวนเงินที่แน่นอน อาจกำหนดเป็นวิธีคิดที่แน่นอนเช่นอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น แต่ค่าเสียหายนั้นไม่แน่นอนว่าศาลจะกำหนดให้เท่าใด แล้วแต่ความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งเจ้าหนี้สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้

5) การพิสูจน์ เมื่อกำหนดเบี้ยปรับแล้ว และลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร เจ้าหนี้นอกระบบเรียกเบี้ยปรับได้เลย โดยไม่ต้องรอฟ้องและพิสูจน์ ในขณะที่ค่าเสียหายนั้น ศาลอาจจะกำหนดให้ได้ต่อเมื่อเจ้าหนี้นั้นได้ยื่นฟ้องต่อศาลพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า มีค่าเสียหายจริงตามจำนวนที่เรียกด้วย

6) การปรับลด เบี้ยปรับนั้น หากกำหนดไว้สูงเกินส่วน ศาลอาจปรับลดลงได้ แต่จะคงไม่ได้ ในขณะที่ค่าเสียหายศาลกำหนดให้ จึงไม่มีเรื่องการปรับลด และหากเจ้าหนี้ไม่สามารถพิสูจน์ความเสียหายได้ ศาลอาจคงไม่ให้ค่าเสียหายก็ได้⁴⁷

2.3.3.4 คุณพินิจของศาลในการปรับลดเบี้ยปรับ

ในการกำหนดเบี้ยปรับนั้น ศาลใช้หลักตามมาตรา 383 ในการใช้ดุลพินิจ คือศาลจะพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายไม่ใช่เพียงแต่ทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน ในการพิจารณาว่าสมควรจะลดเบี้ยปรับเพียงใดหรือไม่ ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เบี้ยปรับที่มีการกำหนดกันไว้นั้นสูงเกินสมควร ศาลก็มีอำนาจที่จะลดเบี้ยปรับนั้นลงเป็นจำนวนพอสมควรได้แม้จำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การหรือมิได้ต่อสู้เรื่องนี้ไว้ในคำให้การก็ตาม

แต่ถ้ากรณีมิใช่เป็นเรื่องเบี้ยปรับแล้ว แม้จะมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันค่อนข้างสูงมากแต่ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายอนุญาตให้สถาบันการเงินเรียกเก็บจากลูกค้าได้แล้ว ศาลก็ไม่มีอำนาจลดดอกเบี้ยนั้นลงได้

ในกรณีที่ฝ่ายที่ผิดสัญญาได้ชำระค่าปรับให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งไปแล้วหรือถูกอีกฝ่ายหนึ่งรับเบี้ยปรับไปแล้วเพราะผิดสัญญาโดยไม่มีการโต้แย้งคัดค้านเบี้ยปรับที่ถูกปรับไป ต่อมาภายหลังมีคดีพิพาทขึ้นมาสู่ศาล ฝ่ายที่ผิดสัญญาจะขอให้ศาลลดเบี้ยปรับที่มีการชำระกันไปแล้วครบถ้วนหรือมีการรับทรัพย์สินกันไปแล้วยอมไม่มีอำนาจทำได้โดยเด็ดขาด ซึ่งเบี้ยปรับที่ศาลมีอาจลดลงได้นั้นต้องเป็นเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนและยังมิได้มีการชำระเบี้ยปรับหรือรับเบี้ยปรับหรือชำระเบี้ยปรับยังไม่ครบถ้วนเท่านั้น⁴⁸

แต่ถ้าเป็นกรณีที่ฝ่ายเจ้าหนี้ได้หักเบี้ยปรับไว้ตามสัญญาแล้ว ลูกหนี้ก็ยังมิสิทธิขอลดค่าปรับได้ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเบี้ยปรับที่เจ้าหนี้หักไว้นั้นสูงเกินส่วนศาลก็มีอำนาจลดเบี้ยปรับลงได้เป็นจำนวนพอสมควร โดยให้เจ้าหนี้นั้นคืนเบี้ยปรับบางส่วนแก่ลูกหนี้ แต่ทั้งนี้

⁴⁷ วาสนา เกรือสา, เล่มเดิม, หน้า 61.

⁴⁸ ชลฎา ลีนะเปสนันท์, (2531), ผลบังคับตามกฎหมายเรื่อง เบี้ยปรับ, หน้า 96 – 100.

ลูกหนี้ไม่อาจขอลดดอกเบี้ยจากจำนวนเบี้ยปรับที่จะได้รับคืนจากเจ้าหนี้ได้เพราะถือว่าฝ่ายเจ้าหนี้หักเบี้ยปรับไว้โดยอาศัยสิทธิตามสัญญาที่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ทำกันไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีได้บัญญัติเรื่องอายุความของเบี้ยปรับไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงต้องใช้อายุความทั่วไปคืออายุความสิบปี เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับจากลูกหนี้ได้ภายในกำหนดระยะเวลาสิบปีนับแต่สิทธิของเจ้าหนี้เกิดมีขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะมีการกำหนดเบี้ยปรับกันไว้เป็นอัตราดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยที่เป็นเบี้ยปรับนี้มิใช่เป็นดอกเบี้ยค้างชำระตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 อันมีอายุความ 5 ปี

จะเห็นได้ว่าในการกำหนดเบี้ยปรับศาลจะพิเคราะห์ถึงทางได้เสีย ของเจ้าหนี้ทุกอย่างโดยชอบด้วยกฎหมายและในบางกรณีศาลยังได้นำเรื่องความสุจริตใจของลูกหนี้ ประโยชน์สาธารณะหรือการบำบัดป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายของเจ้าหนี้ มาใช้พิจารณาประกอบในการใช้ดุลพินิจของศาลด้วย โดยพิจารณาตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละคดีไป

ฎีกาน่าสนใจ ฎีกาที่ 791/2531

ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ ศาลาจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้เสนอข้อพิจารณาประกอบเรื่องเบี้ยปรับอีก 3 ประการ คือ

1) ความเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้านี้ไม่จำเป็นต้องเป็นความเสียหายในเชิงทรัพย์สินเท่านั้น แม้ทางได้เสียอื่นๆ ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายก็ย่อมรวมไว้ในเบี้ยปรับได้ (เทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 383)

2) ตามหลักการตีความสัญญา การที่จะถือว่าเรื่องใดเป็นเบี้ยปรับหรือไม่ ต้องถือเอาลักษณะของสัญญานั้นเองเป็นข้อวินิจฉัยประกอบด้วย มิใช่ถือเอาแต่เพียงว่า เรียกว่าเบี้ยปรับแล้วก็ต้องถือว่าเป็นเบี้ยปรับเสมอไป หรือในทางกลับกันถ้าหากข้อตกลงนั้นมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับแต่ไม่ได้เรียกว่าเบี้ยปรับ ก็ต้องถือว่าเป็นเบี้ยปรับ

3) เรื่องใดเป็นเรื่องเบี้ยปรับ และเรื่องใดเป็นเรื่องค่าเสียหายธรรมดาในกรณีผิดสัญญา มีความสำคัญมาก เพราะการที่จะปรับใช้บทบัญญัติอันว่าด้วยเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 379 – 385 นั้น ก็ต่อเมื่อเรื่องนั้นเป็นเบี้ยปรับโดยแท้จริงเสียก่อนเท่านั้น

ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีนี้ ข้อความในสัญญาที่พิพาทข้อ 4. มีความว่า “ถ้าผู้ขายไม่นำเหล็ก Mild steel channel ดังกล่าวมาส่งมอบให้ผู้ซื้อให้ถูกต้องตามจำนวนในสัญญานี้ ให้ทันภายในกำหนดผู้ขายยอมให้ปรับเป็นเงินจำนวนร้อยละห้าต่อเดือนของจำนวนเงินราคาเหล็กที่ยังไม่ได้ส่ง จนกว่าผู้ขายจะนำเหล็กมาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อจนครบจำนวนและถูกต้องตามสัญญา

หรือถ้าผู้ขายไม่นำเหล็กมาส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อตามจำนวนในสัญญานี้เลยผู้ขายยอมให้ผู้ซื้อปรับจำนวนเงินร้อยละสิบห้า แห่งราคาเหล็กทั้งหมด

ในกรณีที่ผู้ขายส่งมอบเหล็กให้ไม่ทันภายในกำหนดก็ดี หรือไม่ส่งมอบให้เลยก็ดี นอกจากผู้ขายยอมให้ผู้ซื้อปรับตามความในวรรค 1 – 2 สุดแต่กรณีแล้วผู้ขายยอมให้ผู้ซื้อซื้อเหล็กจากผู้อื่นได้ และถ้าราคาเหล็กที่ซื้อแพงไปกว่าราคาตามสัญญาเท่าใด ผู้ขายยอมชดเชยราคาที่แพงขึ้นนั้นให้แก่ผู้ซื้ออีกส่วนหนึ่งต่างหากด้วย แต่ถ้าในกรณีที่มีการส่งของล่าช้าก็ดี หรือไม่ส่งมอบสิ่งของให้ได้ก็ดีผู้ขายมีหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าได้เกิดจากเหตุสุดวิสัยแล้ว ผู้ซื้อยกเว้นการปรับดังกล่าวข้างต้นให้

ตามสัญญาดังกล่าวนี้อาจเห็นได้ว่าตามหลักวินิจัยในเรื่องเบี้ยปรับและค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในกรณีผิดสัญญาว่า เฉพาะข้อกำหนดในสัญญาตอนแรกที่ว่าปรับร้อยละห้า หรือยี่สิบห้าเป็นเบี้ยปรับ ส่วนเรื่องให้ผู้ซื้อเหล็กแพงไปกว่าราคาตามสัญญาเท่าใด ผู้ขายยอมชดเชยราคาที่แพงขึ้นนั้น มิใช่เป็นเบี้ยปรับ หากแต่เป็นเรื่องค่าเสียหายธรรมดา เพราะจะรู้ว่าเสียหายเท่าใดก็ต่อเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแล้ว ซึ่งเรื่องนี้ฝ่ายผู้ซื้อจะต้องนำสืบว่า ค่าเสียหายให้แก่ราคาค่าเหล็กที่ซื้อขึ้นนั้น แพงไปกว่าราคาตามสัญญาเท่าใด

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ มิได้แยกแยะให้รายละเอียดในเรื่องนี้ไว้เป็นเพียงกล่าวว่า “ตามสัญญา ข้อ 4. ได้กำหนดจำนวนค่าปรับและค่าเสียหายเต็มจำนวนไว้ล่วงหน้าที่จะต้องรับผิดชอบในเมื่อผิดสัญญา” นั้น ซึ่งน่าจะพอเข้าใจได้ว่าได้แบ่งแยกแล้วว่าในสัญญาข้อ 4 นี้ มีเรื่องเบี้ยปรับและเรื่องค่าเสียหายธรรมดาในกรณีผิดสัญญา

อนึ่ง คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ได้ให้บรรดาอธิบายเกี่ยวกับเบี้ยปรับไว้ด้วยว่า

“เบี้ยปรับนั้นก็คือ ค่าเสียหายที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ล่วงหน้านั่นเองเบี้ยปรับจึงเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย ฯลฯ”

เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้วินิจฉัยว่าเมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ได้รับค่าเสียหายเต็มตามจำนวนที่โจทก์ได้รับความเสียหายแล้ว โจทก์จะเรียกร้องให้จำนวนเสียเบี้ยปรับให้โจทก์ซ้ำอีกต่อหนึ่งไม่ได้ คำวินิจฉัยเช่นนี้จะไม่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายแห่งการแสดงความเจตนาว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญาได้ตามประสงค์ถ้าหากสัญญานั้นไม่มีวัตถุประสงค์ที่ขัดต่อกฎหมาย หรือการพ้นวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่?

คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้วินิจฉัยเช่นนั้นจริง และหลักกฎหมายเรื่องความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงความเจตนาที่มีอยู่เช่นนั้นจริง

แต่ศาสตราจารย์ธานินทร์ เห็นว่าเรื่องทั้งสองนี้ไม่ขัดแย้งกันเพราะ

1) หลักกฎหมายในเรื่องการเรียกร้องในค่าเสียหายนี้มีอยู่ดังที่ท่านศาสตราจารย์หลวงจำรูญเนติศาสตร์กล่าวไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1482-1483/2492 ตอนหนึ่งว่า “การให้ค่า

สินไหมทดแทนความเสียหายในกรณีผิดสัญญา ก็เพื่อที่จะชดเชยและให้ความพอใจแก่ฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญา สำหรับความเสียหายที่ฝ่ายนั้นได้รับ ฉะนั้น จึงต้องกำหนดจำนวนเงินที่จะให้เพียงพอที่จะทำให้ฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญากลับไปอยู่ในฐานะเดียวกันถ้าไม่มีการผิดสัญญาเกิดขึ้นเพราะ กฎหมายไม่ประสงค์ให้มีการค้ากำไรจากการผิดสัญญา ฯลฯ”

นี่เป็นหลักกฎหมายที่อาศัยสามัญสำนึกและให้ความยุติธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ด้วยหลักกฎหมายทั่วไปนี้ จึงมีบทบัญญัติของกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการทำสัญญามุ่งหวังค้ากำไรจากความเสียหาย อาทิเช่น กฎหมายลักษณะประกันภัย ซึ่งห้ามมิให้ผู้เอาประกันภัยเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าจำนวนวินาศภัยอันแท้จริงแม้จะได้ประกันภัยไว้สูงกว่านั้นเพียงใดก็ตาม(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877)

2) สำหรับในกฎหมายว่าด้วยเรื่องเบี้ยปรับ ก็อาศัยหลักใหญ่ในเรื่องการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนที่ได้เสียหายไปจริง เช่นเดียวกันกับเรื่องประกันภัยดังกล่าวข้างต้น ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 380 วรรค 2 ซึ่งบัญญัติว่า ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ การพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่านั้น ท่านถืออนุญาตให้พิสูจน์ได้ และ มาตรา 383 บัญญัติว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่า พอดีสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึงทางได้ทางเสียของเจ้าหนี้ทุกอย่าง อันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้ทางเสียใน เชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องในการขอลดก็เป็นอันหมดไป”

จริงอยู่ ตามบทบัญญัติมาตรา 380 วรรค 2 และมาตรา 383 ก็ไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าห้ามมิให้เจ้าหนี้เรียกร้องเบี้ยปรับจากลูกหนี้ซ้ำอีกต่อหนึ่งในกรณีที่ตนได้รับค่าเสียหายแล้ว แต่ย่อมเห็นได้จากเจตนารมณ์ของบทบัญญัติทั้งสองบทนี้ได้ชัดเจนพอสมควรว่า กฎหมายถือว่าเบี้ยปรับเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย ถ้าคู่กรณีกำหนดไว้สูงเกินไปศาลก็ลดลงได้ ตรงกันข้ามถ้าคู่กรณีกำหนดไว้ต่ำไป ถ้าเจ้าหนี้สามารถพิสูจน์ได้ว่าตนเสียหายกว่าที่กำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับ เจ้าหนี้ก็เรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมได้เต็มจำนวนที่เสียหายจริง โดยให้ถือเอาเบี้ยปรับนั้นเป็นจำนวนน้อยที่สุด แห่งค่าเสียหายก็ได้ แต่จะเรียกเต็มจำนวนทั้งค่าเสียหายและค่าเบี้ยปรับน่าจะไม่ได้

3) ตรงกันข้าม ถ้าถือว่ากฎหมายไม่ได้ห้ามไม่ให้เรียกทั้งค่าเสียหาย และ เบี้ยปรับอย่างเต็มจำนวนทั้งสองทางแล้ว บทบัญญัติมาตรา 380 วรรค 2 และมาตรา 383 มีเป็นหมันไปหรือ

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ น่าจะกล่าวได้ว่า ตามเจตนารมณ์บทบัญญัติของมาตรา 380 วรรค 2 และมาตรา 383 เจ้าหนี้จะเรียกเอาทั้งเบี้ยปรับเต็มจำนวน และค่าเสียหายที่แท้จริงอีกเต็มจำนวนไม่ได้⁴⁹

การกำหนดเบี้ยปรับ และเบี้ยปรับในสัญญาสำเร็จรูป เป็นการทำสัญญาตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา ฝ่ายที่ถูกเอาเปรียบจำต้องยอมให้ฝ่ายเจ้าหนี้เรียกเอาเบี้ยปรับจากตนซึ่งเป็นฝ่ายที่ผิดสัญญา และหากผิดสัญญาหลายครั้งก็อาจถูกเรียกเบี้ยปรับทุกครั้งที่เกิดสัญญา เพราะเจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับจากการผิดสัญญาได้อีก เช่น กรณีการกำหนดค่าทวงถามทุกครั้งที่ถูกหนี้ผิดชำระค่าผ่อนบัตรเครดิต

การที่ศาลปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน เป็นขั้นตอนที่ลูกหนี้ถูกดำเนินคดีแล้ว เป็นการใช้อำนาจของศาลเพื่ออำนวยความสะดวกในคดีให้กับคู่ความ หากเห็นว่าเบี้ยปรับสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจที่จะปรับลดลงได้ เป็นการอำนวยความสะดวกภายหลังการทำสัญญา แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสคติพันธุ์ มีความเห็นว่า “เรื่องเบี้ยปรับที่ศาลสามารถพิจารณาลดลงได้ตามความยุติธรรม จะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of contract) ที่คู่สัญญาสามารถกำหนดเนื้อหาในสัญญาอย่างไรก็ได้ ประกอบกับหลักในการคุ้มครองตนเอง (autotutela) ของผู้มีสิทธิได้รับเบี้ยปรับด้านหนึ่ง และหลักความยุติธรรม ประกอบกับหลักความเหมาะสมและความได้สัดส่วนที่คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิได้รับเบี้ยปรับไม่ควรได้รับมากเกินไปกว่าความเสียหายนั้น อีกด้านหนึ่ง การที่บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เลือกให้ศาล จึงเท่ากับให้น้ำหนักกับหลักความยุติธรรม ประกอบกับหลักความเหมาะสมและความได้สัดส่วน อันมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพของคู่สัญญาภายหลังที่คู่สัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว

การใช้อำนาจเป็นอติวิสัยของผู้พิพากษาเห็นว่าเป็นธรรมและสมควรตามความคิดและคติของผู้พิพากษา ไม่มีผู้ใดบอกได้ว่าศาลท่านใด จะบังคับสิทธิหน้าที่อะไรให้ ภายใต้ขอบเขตเพียงใด เป็นการปิดกั้นความคิดของคู่สัญญา เพราะเดาใจผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่ถูก ในที่สุดก็อาจต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของสัญญา กำหนดเนื้อหาของเบี้ยปรับไปเป็นรูปแบบใหม่เพื่อป้องกันไม่ให้ศาลมีสิทธิใช้อำนาจ และจะทำให้มูลค่าของสัญญาเพิ่มขึ้น จากการที่คู่สัญญาระบุเงื่อนไขหรือข้อความเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการถูกลดรอนสิทธิตามสัญญา

ในสมัยโบราณ ศาลเป็นผู้เดียวที่สามารถเข้าไปอำนวยความสะดวกหรือแก้ไขเยียวยาให้แก่คู่ความและบุคคลในสังคมได้ การให้อำนาจศาลในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน

⁴⁹ แหล่งเดิม.

ลง ก็เพื่อต้องการไม่ให้มีการใช้บังคับเอาเบี้ยปรับเต็มตามสัญญา ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะการค้ากำไร หรือแสวงหาประโยชน์จากการระบุค่าเสียหายเป็นเบี้ยปรับ

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อธิบายไว้ว่า การปรับลดเบี้ยปรับตามมาตรา 383 เป็นสายกลางแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายกับความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา ถ้าปล่อยเจตนา เต็มที่อาจเกิดการลงโทษปรับใหม่กันรุนแรงเกินไป จึงให้ลดเบี้ยปรับลงได้ตามสมควร การลดเบี้ยปรับควรใช้บังคับเมื่อมีการชำระหนี้ไปบ้างแล้ว แต่ที่ให้ลดได้ ไม่ได้หมายความว่า จะให้ลดลงเหลือน้อยเกินไป จึงให้พิจารณาถึงทางได้เสียอย่างอื่นนอกจากเชิงทรัพย์สินด้วย

จากแนวความคิดดังกล่าว ทำให้เห็นว่าการที่กฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจลดเบี้ยปรับได้ ในกรณีที่เบี้ยปรับสูงเกินส่วนนั้น เป็นเรื่องที่กฎหมายไม่ประสงค์ให้เกิดการค้ากำไรจากการผิดสัญญา ปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไปคือ ศาลมีอำนาจปรับลดเบี้ยปรับลงได้มากน้อยเพียงใด และอะไรคือเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ใครเป็นผู้กำหนดว่าเบี้ยปรับที่เหมาะสมคืออะไร

รองศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสคติพันธุ์ อธิบายไว้ว่า เบี้ยปรับสูงเกินส่วน หมายถึงค่าเสียหายที่คู่สัญญาตกลงไว้ล่วงหน้าเกินความเสียหายที่แท้จริง การปรับลดเบี้ยปรับต้องพิจารณาถึงส่วนได้เสียอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหนี้ทุกประการ มิใช่ เฉพาะทางได้เสียในเชิงทรัพย์สินเท่านั้น และยังไม่ได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับไป เบี้ยปรับสูงเกินส่วน ส่วนใหญ่ปรากฏในสัญญาซื้อขายที่กำหนดให้ปรับเป็นจำนวนเท่าของเงินที่ได้รับหรือของราคาสินค้าทรัพย์สิน ซึ่งเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง

ปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดจากการที่ศาลใช้ดุลพินิจ กำหนดปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริง เช่นในกรณีการกู้ยืมเงิน ก. กู้ยืมเงินจาก ข. เสียดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี หากผิดนัด ให้ ข. คิดดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี แล้ว ก. เอาเงินนั้นให้ ค. กู้ คิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 10 ต่อปี ผิดนัดให้คิดดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ปรากฏว่า ค. ผิดนัด ศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยผิดนัดเป็นเบี้ยปรับ ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจปรับลดลงได้ จึงพิพากษาให้ ค. รับผิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ส่วนอีกคดีหนึ่ง เมื่อ ก. ไม่ได้รับเงินคืนจาก ค. จึงผิดนัดไม่มีเงินไปคืน ข. ถูก ข. ฟ้อง ศาลในคดีนั้นตัดสินให้ ก. รับผิดดอกเบี้ยในอัตราผิดนัดร้อยละ 15 ต่อปี อะไรคือความเป็นธรรมสำหรับ ก. ศาลควรมีอำนาจเพียงใดในการปรับลดเบี้ยปรับ

ในความเห็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนเห็นว่า อัตราเริ่มต้นที่ใช้ในขณะทำสัญญา และที่เปลี่ยนไปตามสภาพปกติของการชำระหนี้ตามสัญญา เป็นดอกเบี้ยหรือหนี้ในส่วนที่ศาลไม่มีอำนาจเข้าไปแก้ไข ส่วนที่คู่สัญญาจะต้องถูกบวกเบิกเพิ่มเข้าไป ในกรณีที่ตนผิดนัด คือเบี้ยปรับที่ถูกเพิ่มเข้าไปในจำนวนเงินอัตราดอกเบี้ยเดิมที่ไม่ใช่เบี้ยปรับ ดังนั้น หากศาลจะใช้อำนาจ

พิจารณาปรับลด ควรปรับลดจากอัตราดอกเบี้ยที่ถูกเพิ่มขึ้นหลังจากที่ผิคนัด ไม่ควรก้าวล่วงเข้าไปปรับลดอัตราดอกเบี้ยตามปกติของสัญญา

การใช้ดุลพินิจที่ไม่มีหลักการ และเป็นไปตามทัศนคติของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ เมื่อศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยผิคนัดทั้งหมดรวมถึงอัตราดอกเบี้ยปกติ เป็นเบี้ยปรับ และทำคำพิพากษาลดอัตราดอกเบี้ยจากอัตราดอกเบี้ยปกติ เช่นเดิมอัตราดอกเบี้ยปกติ คือ ร้อยละ 16.5 ต่อปี ลูกหนี้ผิคนัดคิดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดอัตราร้อยละ 21 ต่อปี ศาลเห็นอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 21 ทั้งจำนวนเป็นเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ลดเหลืออัตราร้อยละ 15 ต่อปี กลายเป็นว่า ลูกหนี้ผิคนัด ผิดสัญญา ไม่ชำระหนี้ กลับได้ประโยชน์จากการผิดสัญญาของตน โดยการได้ลดดอกเบี้ยจากอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงจากการผ่อนชำระตามปกติลูกหนี้ที่ดี ถ้าแนวโน้มการทำคำพิพากษาเป็นเช่นนี้แล้วจะมีใครอยากเป็นลูกหนี้ที่ดีอีก

2.3.3.5 เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างเบี้ยปรับกับดอกเบี้ย (ในฐานะเป็นค่าเสียหาย)

ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ ได้แก่การชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้เพื่อชดเชยความเสียหายอันเกิดแต่การที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิของตน โดยกฎหมายมุ่งหมายหรือพยายามที่จะทำให้เจ้าหนี้ผู้ได้รับความเสียหายได้รับผลประโยชน์ทางการเงินหรือทางเศรษฐกิจให้อยู่ในฐานะที่เขาพึงได้รับ ถ้าได้มีการชำระหนี้โดยสมบูรณ์ หรืออย่างน้อยก็ให้ได้ใกล้เคียงได้มากที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้ เพื่อทำให้ความเสียหายหมดไป หรือน้อยไปมากที่สุด และด้วยหลักดังกล่าวนี้ เจ้าหนี้จึงมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ในเวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์หนี้เดิม โดยรวมถึงประโยชน์คือผลกำไรที่เขาควรจะได้รับ และผลที่เขาสูญเสียสิ่งที่เขามีอยู่ไป และโดยหลักดังกล่าวนี้ เราจึงอาจสันนิษฐานได้ว่า เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าเสียหายจากมูลค่าสุทธิที่จะได้รับการชำระหนี้ และมูลค่าสุทธิดังกล่าวนั้น คือมูลค่าซึ่งเราอาจประเมินค่าสินไหมทดแทนให้ได้ตามจำนวนแห่งมูลค่านั้น ซึ่งอธิบายได้ว่าถ้าการที่เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้ไม่สมบูรณ์โดยมีการผิดสัญญาไม่ชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้จึงพึงได้รับประโยชน์อย่างใดบ้างจากการชำระหนี้ นั้น มูลค่าที่เจ้าหนี้ต้องเสียไปหรือต้องขาดไปนั้น เป็นจำนวนเท่าใด ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ก็พึงเรียกให้ชดเชยกันได้เป็นจำนวนอย่างนั้นหรือเท่านั้น เช่น ในสัญญาซื้อขายสิ่งของเมื่อฝ่ายลูกหนี้ผิดสัญญาไม่รับมอบสิ่งของที่ซื้อขายกัน สินค้าราคาตกลดน้อยลง เจ้าหนี้จำเป็นต้องขายขาดทุนไปมีฉะนั้นของจะเสียไปเป็นต้น มูลค่าของจำนวนความเสียหายคือมูลค่าของราคาระหว่างราคาตลาดตามสัญญาซื้อขายกับราคาตามที่ขายไปจริงต่างกันเท่าใด มูลค่าดังกล่าวเป็นราคาของความเสียหายที่ต้องชดเชยกันเป็นต้น

เบี้ยปรับ

ในเรื่องเบี้ยปรับนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 379 บัญญัติว่า “ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงกระทำนั้นได้แก่คว้นอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น”

เบี้ยปรับจึงได้แก่เงินจำนวนหนึ่ง ซึ่งลูกหนี้ตกลงไว้ล่วงหน้าแก่เจ้าหนี้ว่าจะชดใช้ให้แก่เจ้าหนี้เพื่อเป็นค่าเสียหายเมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง อันเป็นการกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนไว้ล่วงหน้า โดยไม่ต้องพิสูจน์ค่าเสียหายซึ่งข้อตกลงกำหนดเบี้ยปรับดังกล่าวนี้ไม่มีกฎหมายกำหนดจำกัดอัตราสูงต่ำไว้ แต่อย่างไรก็ตามถ้ากำหนดจำนวนเบี้ยปรับไว้เป็นจำนวนสูงมากเกินไป ศาลก็อาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ (มาตรา 383) และนอกจากนี้ ถ้าหากการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียหายมากกว่าจำนวนเบี้ยปรับที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้า เจ้าหนี้ก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพิ่มเติมได้อีก⁵⁰

คำว่าเบี้ยปรับนี้ ส่วนมากมักจะใช้คำว่าค่าเสียหายปะปนกันไปโดยเข้าใจว่าเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งความจริงแล้วค่าเสียหายและเบี้ยปรับมีนัยคนละอย่างกัน ถ้อยคำที่ใช้ในสัญญาจะเรียกชื่ออย่างไรไม่เป็นข้อสำคัญ ความสำคัญอยู่ที่จุดมุ่งหมายอันแท้จริงของคู่สัญญา ซึ่งปรากฏในเอกสารนั้น เช่นข้อความในสัญญาที่กำหนดไว้ว่า ถ้าจำเลยผิดสัญญาไม่ชำระเงินตามนัดแล้ว จะยอมให้ค่าเสียหายโจทก์วันละ 5 บาทนั้น หมายถึงเบี้ยปรับ แม้ในสัญญาจะใช้คำว่าค่าเสียหายก็ตาม อย่างไรก็ตามเบี้ยปรับก็จัดอยู่ในจำพวกเป็นค่าเสียหายสำหรับการผิดสัญญาอย่างหนึ่ง

ดอกเบี้ย (ในฐานะที่เป็นค่าเสียหาย)

ได้แก่ค่าเสียหายที่กฎหมายกำหนดให้ต้องชำระในกรณีผิดนัดชำระหนี้เงิน ดอกเบี้ยในกรณีเช่นนี้เป็นค่าเสียหายที่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้แต่ประการใด แต่กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่า กรณีหนี้เงินนั้นถ้ามีการผิดนัดเจ้าหนี้อย่อมจะต้องเสียหาย จึงบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ในกรณีผิดนัดในหนี้เงินนั้น ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (มาตรา 224)

ดังนั้น ดอกเบี้ยจึงต่างกับค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้และชำระเบี้ยปรับ เพราะดอกเบี้ยเป็นเงินค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการชำระหนี้เงินล่าช้า และมีอัตราตายตัวร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี เว้นแต่เจ้าหนี้จะเรียกได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย (มาตรา 224) แต่ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้

⁵⁰ แหล่งเดิม.

บทบัญญัติของกฎหมายที่รับรองการเรียกดอกเบี้ยในกรณีเช่นนี้ เช่น มาตรา 654 มาตรา 655 และ มาตรา 911 เป็นต้น

ดอกเบี้ยที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งมีอยู่ประการเดียว คือ ดอกเบี้ย
ผิดนัด

ในกรณีผิดนัดหนี้เงินซึ่งมีอยู่สองกรณี คือ กรณีผิดนัดในหนี้เงินทั่วไปตาม
มาตรา 224 วรรคแรก ที่ให้คิดดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี และกรณีผิดนัดในหนี้เงินตามมาตรา 968
(2) ที่ให้คิดดอกเบี้ยร้อยละห้าต่อปี

ดังนั้น ความหมายของดอกเบี้ยจึงหมายถึงค่าตอบแทนจากการใช้เงินที่
กฎหมายเปิดโอกาสให้คู่กรณีตกลงเรียกจากกันได้ หรือค่าเสียหายที่กฎหมายกำหนดให้ต้องชำระ
ในกรณีผิดนัดชำระหนี้เงิน โดยกำหนดเป็นเงินตรา และคำนวณตามความมากน้อยแห่งเงินตราที่ให้
กู้ยืมและตามระยะเวลาที่ให้กู้ยืม

สำหรับอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายคือร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตามประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ยนั้นมิได้
กำหนดอัตราไว้ในนิติกรรมหรือโดยกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดแจ้งไว้ให้ชัดแจ้งให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ด
ครึ่งต่อปี”

ส่วนอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่คู่กรณีอาจตกลงเรียกจากกันได้ คือ อัตราดอกเบี้ย
ที่ไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 654

การควบคุมมิให้มีการเรียกอัตราดอกเบี้ยเกินไปกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด
ในเรื่องการกู้ยืมเงินนั้นมีปรากฏในเหตุผลหรือเจตนารมณ์ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติห้าม
เรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ที่ให้เหตุผลว่าเนื่องจากว่าถ้าจะปล่อยให้คู่กรณีแห่งสัญญากู้ยืมมี
เสรีภาพในการตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันเท่าใดก็ได้โดยไม่มีขีดจำกัดแล้ว อาจมีผลเสีย
กระทบกระเทือนต่อสังคมได้ จริงอยู่ การที่เจ้าหนี้เรียกดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก เช่น ร้อยละยี่สิบ
ห้าต่อปี เป็นเรื่องที่ลูกหนี้ยินยอมไม่ใช่เจ้าหนี้บังคับเอาฝ่ายเดียวจึงไม่ควรห้าม แต่ถ้าพิจารณาให้ดี
แล้ว จะเห็นว่าถ้าปล่อยให้เรียกดอกเบี้ยกันเช่นนั้นได้ จะเป็นการทารุณแก่ลูกหนี้มากเกินไปเพราะ
การที่ลูกหนี้ต้องไปกู้เงินเขานั้นยอมแสดงให้เห็นได้ว่าลูกหนี้เดือดร้อนหรือมีความจำเป็นอย่างมาก
ที่จะต้องใช้เงิน ดังนั้น เมื่อเจ้าหนี้เรียกเอาดอกเบี้ยในอัตราสูงเท่าใดก็ตามลูกหนี้ก็จำต้องยินยอม ซึ่ง
ถ้ากฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงที่จะเรียกกันได้ไว้ก็จะทำให้ลูกหนี้ไม่ต้องรับภาระมาก
เกินไป อย่างมากเจ้าหนี้ก็เรียกดอกเบี้ยได้ในอัตราสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

เปรียบเทียบกับเจตนาในเรื่องการชำระดอกเบี้ยและการชำระเบี้ยปรับ

เบี้ยปรับต่างกับดอกเบี้ย เพราะดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนจากการใช้เงิน ส่วนเบี้ยปรับเป็นการชดเชยค่าเสียหายเนื่องจากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ถูกต้องสมควร นอกจากนี้ดอกเบี้ยยังเป็นเงินค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะสำหรับการชำระหนี้เงินล่าช้า ส่วนเบี้ยปรับมิได้โดยไม่จำกัดเฉพาะการไม่ชำระหนี้เงินเท่านั้น การไม่ชำระหนี้โดยวัตถุอย่างอื่นใด ก็เรียกเอาเบี้ยปรับตามมาตรา 379 ได้ และไม่เฉพาะสำหรับการผิดนัดชำระหนี้ล่าช้าเหมือนเรื่องดอกเบี้ยเท่านั้น การชำระหนี้โดยชำระครบพร้อมผิดสถานที่หรือผิดความประสงค์แห่งหนี้โดยประการอื่นอย่างใด ก็ทำให้มีสิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับได้ ลักษณะของดอกเบี้ยและเบี้ยปรับจึงค่อนข้างแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

ลักษณะของดอกเบี้ยเป็นจำนวนเงิน แต่เบี้ยปรับอาจเป็นเงินหรือการชำระหนี้อย่างอื่นนอกจากใช้เงินก็ได้ (มาตรา 382) ตามกฎหมายดอกเบี้ยมิได้ทั้งกรณีที่กฎหมายกำหนดให้และดอกเบี้ยที่คู่สัญญาตกลงกำหนดกันไว้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่เบี้ยปรับไม่มีกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างดอกเบี้ย นอกจากนั้นถ้าในสัญญามีการกำหนดเบี้ยปรับไว้สูงเกินไป อาจมีการร้องขอให้ลดลงมาได้ (ตามมาตรา 383) ส่วนดอกเบี้ยถ้าได้กำหนดกันไว้ไม่เกินอัตราสูงสุด จะมีการร้องขอให้ลดดอกเบี้ยในภายหลังไม่ได้

ดอกเบี้ยมีอัตราขั้นต่ำ อัตราร้อยละ เจ็ดครึ่งต่อปี ตามมาตรา 7 และมาตรา 224 แต่หากเจ้าหนี้มีเหตุอื่นอันสามารถเรียกได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ก็สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น อัตราดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายเบื้องต้น เจ้าหนี้ไม่ต้องนำสืบศาลก็สั่งให้ชำระดอกเบี้ยจำนวนนี้ได้ แต่หากเป็นเบี้ยปรับ เบี้ยปรับเป็นการกำหนดค่าทดแทนความเสียหายจากการผิดสัญญา ต้องนำสืบพิสูจน์ความเสียหายให้ศาลเห็น หากนำสืบไม่ได้ศาลอาจลดเบี้ยปรับลงตามความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งไม่มีกำหนดอัตราขั้นต่ำของเบี้ยปรับเอาไว้ในกฎหมาย จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลและการนำสืบพยานของคู่สัญญา

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าดอกเบี้ยมีความหมายอยู่สองความหมายด้วยกันคือในความหมายแรก หมายถึงค่าตอบแทนจากการใช้เงินของเขาส่วนความหมายที่สองที่มีที่ปรากฏใช้ในเรื่องของการผิดนัดชำระหนี้เงิน ซึ่งในความหมายของดอกเบี้ยในความหมายที่สองนี้ หมายถึงเงินค่าทดแทนที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อกรณีที่เจ้าหนี้เสียหายเพราะการชำระหนี้ล่าช้า ซึ่งในความหมายของดอกเบี้ยตามความหมายที่สองนี้ ทำให้มีความคล้ายคลึงกับเบี้ยปรับในด้านการทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เจ้าหนี้ อันเนื่องมาจากการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ในเรื่องนี้มีข้อสังเกตอยู่ตรงผลของบทบัญญัติมาตรา 224 วรรคแรก ที่กล่าวว่าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีโดยอาศัยเหตุอย่างใดๆ อันชอบด้วยกฎหมายแล้วเจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิที่จะบังคับ

เรียกดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวนั้นได้ต่อไปซึ่งศาลไม่มีอำนาจจะไปสั่งลดอัตราดอกเบี้ยลงได้
อย่างไรก็ตามต้องเป็นที่เข้าใจว่าดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้อาจจะเรียกได้สูงกว่าร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีอัน
เนื่องมาจากการที่ลูกหนี้ผิดนัดตามผลของมาตรา 224 ดังกล่าวนั้น เจ้าหนี้ต้องมีเหตุที่จะอ้างได้ว่าตนมี
สิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวนั้นเหตุดังกล่าวนั้นเป็นเหตุที่เกิดจากตัวนิติกรรมสัญญาที่
ก่อให้เกิดมูลหนี้ขึ้น เช่น ถ้าในสัญญากู้ยืมเงินระบุไว้ว่าลูกหนี้จะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้
อัตราร้อยละ 14 ต่อปี แม้ลูกหนี้ผิดนัดลูกหนี้ก็ต้องเสียในอัตรานั้นต่อไปให้แก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้จะ
มาร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ตนเสียดอกเบี้ยเพียงร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะ
เจ้าหนี้มีสิทธิตามสัญญากู้ยืมเป็นมูลแห่งหนี้ที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 14 ต่อปีจากลูกหนี้ได้
จนกว่าลูกหนี้จะชำระเงินกู้จนครบถ้วน ดอกเบี้ยในกรณีดังกล่าวนี้ย่อมไม่ใช่ดอกเบี้ยที่เป็นค่า
ทดแทนความเสียหาย เพราะเป็นดอกเบี้ยซึ่งเจ้าหนี้มีสิทธิจะได้รับโดยอาศัยอำนาจแห่งมูลหนี้ของ
ตนอยู่แล้ว โดยไม่คำนึงว่าลูกหนี้จะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าในสัญญากู้ยืมฉบับดังกล่าวนี้
นอกจากจะระบุว่าลูกหนี้ยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่เจ้าหนี้ในอัตราร้อยละ 14 ต่อปีดังกล่าวข้างต้นแล้ว
ยังมีข้อสัญญากำหนดไว้ข้อหนึ่งว่า ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เงินกู้เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ นอกจาก
จะยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 14 ต่อปีแล้ว ลูกหนี้ยังจะเสียดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นให้อีกร้อยละ 5 ต่อปี
ดังนี้จะเห็นว่าข้อสัญญาข้อหลังนี้ เป็นข้อสัญญาที่กำหนดให้ดอกเบี้ยมีความหมายเป็นเบี้ยปรับซึ่ง
ศาลย่อมมีอำนาจที่จะใช้บทบัญญัติมาตรา 383 สั่งลดได้หากเห็นว่าสูงเกินส่วนไปโดยพิจารณาถึง
ทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันเกิดจากการที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงินกู้ ซึ่งในความเห็นของ
ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เห็นว่า ศาลน่าจะมีสิทธิปรับลดเบี้ยปรับจากอัตราร้อยละ 5 ที่ปรับเพิ่มขึ้น มิใช่
ปรับลดทั้งหมดจนกว่าต่ำกว่าอัตราลูกหนี้ชำระหนี้ปกติ

2) เบี้ยปรับที่กำหนดไว้เป็นดอกเบี้ย

ข้อสังเกต เบี้ยปรับที่กำหนดไว้เป็นดอกเบี้ยนี้ ต้องพิจารณาให้ดีว่าดอกเบี้ยที่
กำหนดไว้นั้นถือว่าเป็นการตกลงเรื่องดอกเบี้ยธรรมดา หรือเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้
ล่วงหน้าอันเป็นเบี้ยปรับตามสัญญาว่าดอกเบี้ย

ลักษณะโดยทั่วไปของดอกเบี้ยซึ่งหมายถึงค่าทดแทนหรือค่าตอบแทนใน
การใช้เงินส่วนหนึ่ง และในส่วนของค่าเสียหายจากการผิดนัดชำระหนี้เงินอีกส่วนหนึ่ง หากการ
กำหนดอัตราดอกเบี้ย กำหนดไว้ตายตัวตลอดอายุสัญญา ไม่ว่าจะเป็นการผิดนัดหรือไม่ เช่นนี้เป็น
ดอกเบี้ยที่ศาลไม่อาจลดปรับเปลี่ยนได้ เช่นเดียวกันกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยลอยตัวไว้ใน
สัญญา ที่ผู้ให้กู้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามอัตราอ้างอิงที่มีการปรับเปลี่ยนไปตลอดอายุสัญญา โดย
ไม่ต้องคำนึงว่าลูกหนี้จะผิดนัดแล้วหรือไม่ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ปรับ
อ้างอิงตามอัตราที่ธนาคารพาณิชย์กำหนด สามารถเปลี่ยนขึ้นลงได้ตามอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำ เช่น

ดอกเบี้ยขั้นต่ำสำหรับการกู้ยืมเงิน (Minimum loan rate หรือ MLR) ดอกเบี้ยขั้นต่ำสำหรับการกู้เบิกเงินเกินบัญชี (Minimum overdraft rate หรือ MOR) บวกด้วยจำนวนส่วนต่าง (margin) ซึ่งเป็นจำนวนตัวเลขที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินคำนวณไว้เป็นต้นทุน ค่าความเสี่ยง และค่าใช้จ่ายในการปล่อยสินเชื่อ ลักษณะที่สามารถปรับเปลี่ยนได้เช่นนี้ โดยไม่มีเงื่อนไขว่าลูกหนี้ต้องผิมนัดก่อนหรือไม่ แม้จะเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเพื่อไว้ล่วงหน้าในอนาคต หรืออาจเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยล่วงหน้าอีกสามปี หรือห้าปีในลักษณะขั้นบันได ดังนี้ ล้วนแต่เป็นอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 224 ทั้งสิ้น เพราะไม่ได้เป็นการกำหนดค่าความเสียหายไว้ในอนาคต แต่เป็นการกำหนดวิธีการคิดดอกเบี้ยล่วงหน้า ตามวิธีการให้สินเชื่อทั่วไป ไม่มีประเด็นเรื่องค่าความเสียหายในอนาคตเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงแตกต่างจากกรณีเบี้ยปรับตามมาตรา 379 เพราะเบี้ยปรับเป็นเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเอาไว้ล่วงหน้าในสัญญา ไม่ว่าในสัญญานั้นจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม หากเป็นการกำหนดความเสียหายไว้ล่วงหน้าล้วนเป็นเบี้ยปรับทั้งสิ้น ดังเช่นในกรณีที่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ใช้เมื่อลูกหนี้ผิมนัด ดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดระยะเวลา หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง ดอกเบี้ยลักษณะนี้ เป็นค่าเสียหายจากการที่ลูกหนี้ผิมนัดไม่ชำระหนี้ จึงเป็นเบี้ยปรับ และเมื่อเป็นเบี้ยปรับ ศาลจึงมีอำนาจปรับลดลงได้ตามส่วน เป็นจำนวนพอสมควร โดยพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่าง อันชอบด้วยกฎหมาย มิใช่แต่เพียงทางได้เสียเชิงทรัพย์สิน นอกจากนั้น การที่จะพิจารณาว่าอัตราดอกเบี้ยส่วนใดเป็นเบี้ยปรับ ตามมาตรา 379 ที่ศาลปรับลดได้ และอัตราดอกเบี้ยส่วนใด เป็นดอกเบี้ยตามมาตรา 224 ที่ศาลไม่มีอำนาจปรับลดนั้น ก็เป็นปัญหาสำคัญที่ควรพิจารณาในการทำคำพิพากษา เพราะหากไม่สามารถแยกแยะออกจากกัน ศาลจะเข้าใจว่าอัตราดอกเบี้ยผิมนัดทั้งหมดคือเบี้ยปรับ และปรับลดตามดุลพินิจซึ่งสุดท้ายดอกเบี้ยในลักษณะเบี้ยปรับอาจมีอัตราต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติ ตามมาตรา 224 ซึ่งไม่ถูกต้อง เพราะผู้ผิมนัดผิมนัดสัญญาไม่ควรได้รับประโยชน์จากการผิมนัดสัญญาของตน

ความจริง ในการพิจารณาต้องแยกส่วนที่เป็นดอกเบี้ยปกติออกจากดอกเบี้ยที่กำหนดไว้เป็นอัตราดอกเบี้ยผิมนัด (เบี้ยปรับ) กล่าวคือในกรณีที่ในสัญญาผู้กำหนดให้ชำระหนี้ดอกเบี้ยปีแรกในอัตราร้อยละ 14 ต่อปี ปีที่สองในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ปีที่สามในอัตราร้อยละ 16 ต่อปี หากผิมนัดให้สิทธิผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 21 ต่อปี ในกรณีดังกล่าวหากปีที่สามลูกหนี้ผิมนัดชำระหนี้ ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยปกติในปีที่ผิมนัด คืออัตราร้อยละ 16 กับอัตราดอกเบี้ยผิมนัด คืออัตราร้อยละ 21 คือ 5 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 คือส่วนที่เป็นเบี้ยปรับ คือส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการอัตราดอกเบี้ยตามปกติเมื่อลูกหนี้ผิมนัดไม่ชำระหนี้ ศาลมีอำนาจที่จะปรับลดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวลง ตามที่เห็นสมควร ก็จะปรับลดลงเท่าใดก็ได้ แต่ห้ามปรับลดลงเหลือศูนย์

เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจศาลในการยกค่าขอเบี้ยปรับ ทั้งนี้จึงจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกา ดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกา ดอกเบี้ยที่ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ

ดอกเบี้ยที่หักจากการผิคนัด ไม่สามารถโอนที่ดินที่ซื้อขายได้เป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 269/2512 ผู้ซื้อและผู้ขายทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินกันไว้ว่า ตกลงกำหนดโอนที่ดินให้ผู้ซื้อหรือผู้หนึ่งผู้ใดที่ผู้ซื้อจะระบุภายใน 1 เดือน นับแต่วันทำสัญญา ถ้าพ้นกำหนดแล้วผู้ซื้อยังชำระเงินค่าที่ดินให้ผู้ขายไม่ได้ ผู้ขายยอมขยายเวลาให้อีก 150 วัน โดยผู้ซื้อยอมเสียดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีในเงินค่าที่ดินที่ยังไม่ชำระสำหรับระยะ 150 วันนั้น ถ้าเกินกำหนดนี้ ผู้ขายมีสิทธิเลิกสัญญาได้ทันที ดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ตามสัญญาดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นเบี้ยปรับ เมื่อไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสมควร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 379 เพราะเป็นค่าเสียหายจำนวนหนึ่ง ที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าจะชดเชยให้เมื่อผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ในกำหนดเวลาตามสัญญา

เมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาไม่สามารถรับโอนที่ดินและชำระเงินค่าที่ดินได้ตามสัญญา ผู้ขายยอมฟ้องเรียกดอกเบี้ยซึ่งกำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับจากผู้ซื้อได้

ดอกเบี้ยที่กำหนดในหนังสือรับสภาพหนี้ในกรณีผิคนัด ถือเป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1727/2535 จำเลยตกลงทำหนังสือรับสภาพหนี้ยินยอมใช้ค่าเสียหายให้โจทก์แสดงว่าจำเลยมีเจตนาผูกพันตามนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องชำระค่าเสียหายให้โจทก์ตามหนังสือรับสภาพหนี้ ส่วนดอกเบี้ยที่กำหนดตามหนังสือรับสภาพหนี้ถือเป็นการกำหนดเบี้ยปรับไว้ล่วงหน้า ศาลมีอำนาจลดได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 383

ในสัญญาเดียวกัน อาจมีทั้งส่วนที่เป็นดอกเบี้ยและส่วนที่เป็นเบี้ยปรับ แต่หากดอกเบี้ยเป็นส่วนหนึ่งของเบี้ยปรับ ศาลอาจพิจารณาปรับลดอัตราดอกเบี้ยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3397/2535 จำเลยตกลงใช้เงินที่ยังมิได้ชำระ และเบี้ยปรับกับดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปีของเงินที่ยังมิได้ชำระแก่โจทก์ ถือว่าดอกเบี้ยเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้าหากศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจลดลงได้

ค่าธรรมเนียมชำระหนี้ล่าช้า แม้มีอัตราร้อยละ 2 ต่อการชำระหนี้ล่าช้า ไม่ถือเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ แต่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ หากสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดลงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 408/2538 การวินิจฉัยว่าการแก้ไขอย่างไรเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย จำต้องดูคำบรรยายฟ้องของโจทก์ โจทก์ขอแก้ไขตัวเลขจำนวนเงินในคำขอบังคับท้ายฟ้องให้สอดคล้องกับข้ออ้างอันเป็นที่อาศัยแห่งข้อหาซึ่งได้บรรยายในคำฟ้องของโจทก์แต่เดิม โดยคำขอท้ายฟ้องได้พิมพ์ผิดพลาดคลาดเคลื่อน ถือว่าเป็นการ

ผิดพลาดเล็กน้อยหรือผิดพลาดเล็กน้อย โจทก์ยอมยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมได้แม้ภายหลังวันชี้สองสถานตาม ป.วิ.พ.มาตรา 180

คดีที่จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา 224 วรรคหนึ่ง จำเลยอุทธรณ์ว่าจำเลยไม่ได้เป็นหนี้ โจทก์เป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ของจำเลยในข้อนี้ไม่ชอบ แม้ศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยโดยยกเหตุผลคนละเหตุ และจำเลยฎีกาในข้อกฎหมายว่าศาลอุทธรณ์ไม่รับวินิจฉัยไม่ชอบและศาลชั้นต้นรับฎีกามา ก็ถือได้ว่าไม่ใช่ข้อที่ยกมาก่อนแล้วในศาลอุทธรณ์ต้องห้ามมิให้ฎีกาตามมาตรา 249

ตามวิธีการใช้บัตรสินเชื่อโคเนอรัสคลับ เมื่อจำเลยทำบัตรสินเชื่อของโจทก์ไปใช้โจทก์จะชำระหนี้แทนจำเลย จำเลยมีหน้าที่จะชำระเงินคืนโจทก์ภายในกำหนด ซึ่งจำเลยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมคิณฑ์ แต่หากจำเลยไม่ชำระเงินคืนภายในกำหนด โจทก์จะเรียกค่าธรรมเนียมคิณฑ์อัตราร้อยละ 2 ต่อเดือน ไม่ใช่ดอกเบี้ยตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา แต่มีลักษณะคล้ายเบี้ยปรับ

ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร หากเป็นการกำหนดความเสียหายไว้ล่วงหน้า ย่อมเป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาฎีกาที่ 707/2539 ข้อสัญญาระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ที่มีลักษณะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าให้เจ้าหนี้รับหรือเรียกเอาได้เมื่อ ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรยอมเป็นเบี้ยปรับทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีการเรียกชื่ออย่างไรหรือไม่

จำเลยที่ 1 และที่ 2 กู้เงินจากโจทก์โดยยอมเสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12.5 ต่อปี กำหนดชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นรายเดือน ซึ่งหากคิณฑ์ไม่ส่งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยตามอัตรา และกำหนดยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยสำหรับเงินคงค้างเพิ่มขึ้นเป็นอัตราสูงสุดตามประกาศของโจทก์ที่ออกโดยอาศัย อำนาจตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจากดอกเบี้ยเดิมจึงถือว่าเป็นเบี้ยปรับ

เบี้ยปรับคือจำนวนอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น ระหว่างอัตราดอกเบี้ยปกติและอัตราดอกเบี้ยคิณฑ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 6646/2539 สัญญากู้เงินระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 1 ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไว้ร้อยละ 18 ต่อปี ตามสัญญาข้อ 2 อยู่แล้ว ส่วนการที่สัญญาข้อ 4 กำหนดให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในกรณีที่จำเลยที่ 1 คิณฑ์ไว้ร้อยละ 21 ต่อปี ก็คือการที่จำเลยที่ 1 สัญญาให้เบี้ยปรับในฐานะผิดสัญญาเงินในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี ซึ่งถ้าสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดลง

เป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ แม้จำเลยที่ 2 และที่ 3 ไม่ได้ให้การถึงและศาลชั้นต้นไม่ได้กำหนดในปัญหาเรื่องนี้เป็นประเด็นข้อพิพาทไว้ในคดีก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 100/2541 เบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดกันไว้ล่วงหน้าเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสมควรจะเรียกค่าเสียหายนี้ว่าเป็นเบี้ยปรับ ดอกเบี้ย หรืออย่างอื่นก็ได้ แต่หากมีลักษณะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าให้เจ้าหนี้รับหรือเรียกเอาได้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องตามสมควรแล้วย่อมเป็นเบี้ยปรับทั้งสิ้น เมื่อตามสัญญากู้ยืมเงินกำหนดไว้ว่าหากจำเลยผิดสัญญายอมให้โจทก์เรียกให้ชำระหนี้ทั้งหมดและคิดดอกเบี้ยจากต้นเงินที่ค้างชำระในอัตราร้อยละ 19 ต่อปีนับแต่วันผิดสัญญาเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระหนี้ครบถ้วนเพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งคิดดอกเบี้ยกันร้อยละ 11 ต่อปี ดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจากอัตราที่กำหนดไว้จึงเป็นเบี้ยปรับ หากสูงเกินส่วนศาลลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6887/2541 ตามสัญญากู้เงินข้อ 2 ระบุว่า จำเลยทั้งสองยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราขั้นต่ำที่โจทก์คิดจากลูกค้าขั้นต่ำรวมกับอัตราดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 0.5 ต่อปี ซึ่งขณะทำสัญญาอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำที่โจทก์คิดจากลูกค้าขั้นต่ำร้อยละ 13.75 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยที่จำเลยทั้งสองต้องชำระแก่โจทก์ในขณะที่ทำสัญญาจึงเท่ากับร้อยละ 14.25 ต่อปี และสัญญาข้อ 4 ระบุว่า ในกรณีที่จำเลยทั้งสองผิดนัดผิดสัญญายอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยที่โจทก์ประกาศใช้เรียกเก็บจากลูกค้าผู้กู้เงินทั่วไปในกรณีผิดนัดผิดสัญญา ซึ่งขณะทำสัญญาดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดอัตราร้อยละ 18 ต่อปี จึงเห็นได้ว่า ดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจากดอกเบี้ยเดิมมีลักษณะเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดกันไว้ล่วงหน้าจึงเป็นเบี้ยปรับตามนัยแห่ง ป.พ.พ. มาตรา 379

เมื่อโจทก์ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญากู้เงินแก่จำเลยทั้งสองแล้ว จำเลยทั้งสองต้องชำระหนี้เงินกู้ทั้งหมดคืนโจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 391 วรรคหนึ่ง การที่จำเลยทั้งสองไม่ชำระเป็นการผิดนัด หนึ่งดังกล่าวเป็นหนี้เงินตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ซึ่งให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่กรณีนี้จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 14.25 ต่อปี ตามที่โจทก์มีสิทธิเรียกได้ตามที่ระบุไว้ในข้อ 2 ของสัญญากู้เงิน เนื่องจากข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยดังกล่าวถือว่าเป็นเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่โจทก์จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี และไม่ถือว่าเป็นเบี้ยปรับที่ศาลจะมีอำนาจลดลงได้ ส่วนที่สัญญากู้เงินข้อ 4 ได้ระบุข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยในกรณีจำเลยทั้งสองผิดนัดผิดสัญญาไว้นั้นก็ถือว่าเป็นเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายอีกข้อหนึ่งที่โจทก์จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เช่นกัน แต่เมื่อ

มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ หากศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

การที่จะวินิจฉัยว่าเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนหรือไม่ และจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรเพียงใดนั้น ป.พ.พ.มาตรา 383 วรรคหนึ่ง ให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริง การที่โจทก์อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา ศาลฎีกาจึงไม่อาจวินิจฉัยในปัญหาดังกล่าวให้ได้ ปรากฏว่าศาลชั้นต้นยังไม่ได้วินิจฉัยปัญหาในข้อนี้ จึงต้องส่งสำนวนกันไปยังศาลชั้นต้นเพื่อให้พิจารณาพิพากษาในข้อนี้ใหม่ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 243 (1) (2) ประกอบมาตรา 247

จะปรับลดเบี้ยปรับให้ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตามปกติไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7328/2541 ข้อตกลงให้คิดดอกเบี้ยเพิ่มในกรณีลูกหนี้ผิดนัดนั้นเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในรูปของดอกเบี้ยที่คิดเพิ่มขึ้นจากเดิม ดอกเบี้ยที่คิดเพิ่มขึ้นนี้จึงมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 ซึ่งถ้าสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจลดลงได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 แต่ที่ศาลอุทธรณ์ให้ลดอัตราดอกเบี้ยลงเหลือในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ยังไม่ถูกต้อง เพราะตามสัญญาที่มีข้อตกลงจะชำระดอกเบี้ยตามปกติโดยไม่ผิดนัดในอัตราร้อยละ 14 และ 13.75 ต่อปี และถ้าผิดนัดจึงจะคิดเพิ่มขึ้นจากนี้ ดังนี้ จึงเป็นเบี้ยปรับเฉพาะส่วนที่เกินจากร้อยละ 14 และ 13.75 ต่อปี การลดลงจึงลดลงได้ต่ำสุดในอัตราร้อยละ 14 และ 13.75 ต่อปี จะลดลงให้ต่ำกว่านี้ไม่ได้

เบี้ยปรับลดได้ แต่ดัดไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3348/2542 จำเลยเสียดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ในอัตราร้อยละ 16.25 ต่อปี หากจำเลยประพฤติดีผิดเงื่อนไขในสัญญาหรือผิดนัดไม่ชำระหนี้ จำเลยยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเป็นอัตราร้อยละ 18.5 ต่อปี จึงเป็นเรื่องที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าหากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ จำเลยยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้จึงเป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยอันเป็นเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนก็ปรับลดเป็นจำนวนพอสมควรได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่งการที่โจทก์ซึ่งเป็นสถาบันการเงินมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากลูกหนี้ในอัตราสูงสุดตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยและ พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 โดยไม่อยู่ภายใต้บังคับ ป.พ.พ. มาตรา 654 ไม่ทำให้ข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยที่กำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าไม่เป็นเบี้ยปรับ แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติใดให้อำนาจศาลที่จะดัดเบี้ยปรับเสียทั้งหมด ดังนั้น ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยแก่โจทก์ในอัตราร้อยละ 16.25 ต่อปี จากต้นเงิน 2,230,000 บาท เท่ากับอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับลูกค้าทั่วไปอันเป็นอัตราปกติที่จำเลยต้องชำระแก่โจทก์ก่อนผิดนัด จึงมีผลเท่ากับเป็นการ

งดเบี้ยปรับที่จำเลยต้องรับผิดชอบชำระให้โจทก์ทั้งสิ้น ไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย ศาลฎีกาเห็นสมควรแก้ไขให้ถูกต้อง

3) ดอกเบี้ยที่ไม่ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ

ดอกเบี้ยบัตรเครดิต ไม่เป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1550/2539 คำขอสินเชื่อบัตรเครดิตมีข้อสัญญาว่าโจทก์ยอมผ่อนผันจ่ายเงินไปก่อนทั้งที่เงินฝากในบัญชีมีไม่พอจ่าย โดยไม่มีกำหนดเวลาชำระคืน เป็นแต่เพียงจำเลยตกลงชำระคืนพร้อมดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นการกำหนดดอกเบี้ยไว้ล่วงหน้า ถือได้ว่าจำเลยตกลงให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวแต่ต้น จึงไม่อยู่ในบังคับ ป.พ.พ. มาตรา 654 ซึ่งห้ามคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี เพราะมิใช่การกู้ยืมและโจทก์เป็นธนาคารพาณิชย์ข้อตกลงดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายไม่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ

ข้อสังเกต คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1550/2539 ไม่ถือว่าดอกเบี้ยบัตรเครดิตเป็นเบี้ยปรับเนื่องจากถือว่าเป็นดอกเบี้ยทั่วไปที่เจ้าหนี้มีสิทธิคิดจากลูกหนี้ได้ตามกฎหมาย แต่ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 408/2538 ถือว่าดอกเบี้ยบัตรเครดิตในกรณีผิดนัดเป็นเบี้ยปรับ

ในกรณีนี้ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เห็นว่า ต้องดูว่าดอกเบี้ยที่ใช้นั้นใช้ในขณะการให้สินเชื่อปกติ ถ้าเป็นการให้สินเชื่อปกติ แต่ปรับเพิ่มได้ไม่ถือเป็นเบี้ยปรับ แต่หากใช้ปรับเพิ่มเมื่อลูกหนี้ผิดนัด จะเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า และจะเป็นเบี้ยปรับ

ดอกเบี้ยตามสัญญาที่ไม่ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ

ข้อตกลงเรื่องการให้ปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยได้แม้ไม่ผิดนัด ไม่เป็นเบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3553/2539 เบี้ยปรับคือสัญญาซึ่งลูกหนี้ให้ไว้แก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรแต่ตามสัญญากู้เงินหรือสัญญาจำนองกำหนดให้โจทก์เป็นเจ้าหนี้มีสิทธิขึ้นอัตราดอกเบี้ยได้แม้จำเลยผู้เป็นลูกหนี้จะมีได้ผิดนัดชำระหนี้ ดังนี้ ข้อสัญญาที่กำหนดในเรื่องดอกเบี้ยดังกล่าวจึงมิใช่เบี้ยปรับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 894/2540 โจทก์ผู้ให้กู้มีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ได้ระบุจำนวนดอกเบี้ยไว้ในสัญญากู้เงินโดยแจ้งชัดให้โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราดังกล่าว การคิดดอกเบี้ยของโจทก์นี้ จึงเข้าลักษณะเป็นดอกเบี้ยผิดนัดที่โจทก์พึงได้รับตาม ป.พ.พ. มาตรา 148 บรรทัดสาม กรณีหาใช่เป็นเรื่องที่ลูกหนี้สัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เมื่อลูกหนี้ผิดนัด อันจะถือว่าเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งศาลลดจำนวนลงดังที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยไม่ ที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 19 ต่อปี ตามสำเนาสัญญาเงินเป็นเบี้ยปรับนั้นจึงไม่ถูกต้อง

เบี้ยปรับ ปรับลดกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3310/2542 เบี้ยปรับคือสัญญาที่ลูกหนี้ให้ไว้แก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับ เมื่อคนไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร แต่สัญญากู้เงินมีใจความชัดเจนว่าผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี สัญญาจำนองที่ดินและข้อตกลงต่อท้ายสัญญาจำนองก็มีใจความว่าผู้จำนองตกลงให้ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 19 ต่อปีเช่นกัน ดังนั้นไม่ว่าจำเลยทั้งสองจะผิดนัดชำระหนี้หรือไม่ก็ตาม โจทก์ย่อมมีสิทธิคิดดอกเบี้ยเอาจากจำเลยทั้งสองอัตราร้อยละ 19 ต่อปีได้อยู่แล้วข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยที่ระบุไว้ในสัญญากู้เงินจึงไม่ใช่เบี้ยปรับ แม้ทางปฏิบัติโจทก์จะผ่อนผันให้โดยคิดดอกเบี้ยไม่ถึงร้อยละ 19 ต่อปี โดยเริ่มแรกคิดดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 9.5 ต่อปี และเมื่อจำเลยผิดนัดโจทก์ได้ปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นจนถึงร้อยละ 19 ต่อปี ก็ไม่ทำให้อัตราดอกเบี้ยในส่วนนี้กลายเป็นเบี้ยปรับแต่อย่างใด ส่วนข้อตกลงในกรณีที่ผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ไม่ว่าวงใดวงหนึ่งผู้กู้ยินยอมให้ผู้กู้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กำหนดเมื่อใดก็ได้ นั่นหมายถึงกรณีที่ผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ที่ต้องชำระเป็นรายเดือน แล้วผู้ให้กู้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 19 ต่อปีดอกเบี้ยส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 19 ต่อปี เท่านั้นที่เป็นเบี้ยปรับซึ่งถ้าศาลเห็นว่าสูงเกินส่วนจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าร้อยละ 19 ต่อปี ไม่ได้ ดังนั้นที่ศาลชั้นต้นลดอัตราดอกเบี้ยจากอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ลงมาเหลือเพียงร้อยละ 15 ต่อปี โดยอ้างว่าเป็นเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนจึงไม่ชอบ

การปรับดอกเบี้ยในลักษณะขั้นบันได เป็นดอกเบี้ยตามมาตรา 224 ไม่ใช่เบี้ยปรับ

คำพิพากษาฎีกาที่ 3311/2542 ตามหนังสือสัญญากู้เงิน ระบุว่าผู้กู้หรือจำเลยยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้หรือโจทก์เป็นรายเดือนสำหรับเงินกู้ตามสัญญาในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี หรือตามอัตราดอกเบี้ยใหม่ ซึ่งผู้ให้กู้อาจเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นหรือต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ข้างต้นและผู้กู้ยินยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยใหม่ตามประกาศธนาคารฯ หรือตามหนังสือสัญญาจำนองก็ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี เช่นเดียวกันดังนั้นนับแต่วันแรกที่จำเลยรับเงินกู้ยืมไปจากโจทก์ โจทก์ก็สามารถคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 19 ต่อปีจากจำเลยได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้จำเลยผิดนัดภายใต้การควบคุมหรือตามประกาศกระทรวงการคลัง จึงไม่ต้องด้วยข้อกำหนดหรือเงื่อนไขของเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 ที่กำหนดให้ลูกหนี้หรือจำเลยใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อคนไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร

การที่โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราขั้นต่ำแก่จำเลยในระยะเริ่มแรกแล้วค่อยๆ ปรับให้สูงขึ้นถือเป็นการให้ความอนุเคราะห์แก่ลูกค้า ซึ่งไม่อาจแปลข้อกำหนดในเรื่องอัตรา

ดอกเบี๋ยธรรมดาทั่วๆ ไปให้กลายเป็นเบี๋ยปรับอันอาจก่อให้เกิดเป็นโทษแก่โจทก์ได้จึงไม่ควรที่จะลดดอกเบี๋ยของโจทก์ลงเหลืออัตราร้อยละ 17 ต่อปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

หมายเหตุ คำพิพากษาฎีกาที่ 6887/2541 และ 3311/2542 วินิจฉัยว่าดอกเบี๋ยที่กำหนดในสัญญาไม่เป็นเบี๋ยปรับ เนื่องจากถือว่าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี๋ยในขณะที่ทำสัญญาในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี อยู่แล้ว ส่วนคำพิพากษาที่ถือว่าดอกเบี๋ยที่กำหนดไว้ในอัตราผิดนัดเป็นเบี๋ยปรับ เนื่องจากในขณะที่ทำสัญญาเจ้าหนี้ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี๋ยในอัตราผิดนัด ดังนั้นอัตราดอกเบี๋ยที่แตกต่างกันระหว่างอัตราดอกเบี๋ยขณะที่ไม่ผิดนัดกับอัตราดอกเบี๋ยผิดนัดจึงถือว่าเป็นเบี๋ยปรับ

บทที่ 3

ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน กรณีดอกเบี้ยผิดนัด และเบี้ยปรับ ตามกฎหมายของต่างประเทศและของประเทศไทย

การจะปรับบทกฎหมาย ที่จะใช้บังคับในกรณีที่คู่สัญญาต้องใช้สิทธิเกี่ยวกับ ดอกเบี้ยผิดนัด เบี้ยปรับ ค่าเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ จำเป็นต้องทำการศึกษาคำกำหนด กฎหมาย ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่างดอกเบี้ยปกติ กับดอกเบี้ยผิดนัด แยกเบี้ยปรับออกจากดอกเบี้ยผิดนัด หรือค่าเสียหายจากการไม่ชำระหนี้ หรือการชำระหนี้ล่าช้าออกจากกันให้ชัดเจนเสียก่อน เพราะดอกเบี้ยปกติมีอัตราที่กำหนดไว้แน่นอน และมีอัตราขึ้นสูงไม่เกินที่กำหนด ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 654 และพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 4 ซึ่งเป็นบทบัญญัติทางแพ่งโดยเฉพาะ ส่วนค่าเสียหายไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอัตราตายตัว บางเรื่องศาลมีอำนาจปรับลดได้ บางเรื่องเป็นข้อตกลงในสัญญาศาลไม่มีอำนาจปรับลด นอกจากนั้นการที่จะระบุว่า ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและอัตราดอกเบี้ยผิดนัด จะเป็นเบี้ยปรับ หรือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในทุกกรณีหรือไม่ การปรับใช้กฎหมายในแต่ละเรื่องมีข้อแตกต่างกัน และบางเรื่องไม่ใช่ดุลพินิจที่ศาลจะปรับลดลงได้ บางเรื่องเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมาย บางเรื่องผู้เสียหายต้องพิสูจน์ บางเรื่องไม่ต้องพิสูจน์ เช่นการผิดนัดหนี้เงิน การที่จะสรุปได้ว่าเรื่องใด ต้องปรับใช้กับกฎหมายเรื่องใด มาตราใดนั้น จำต้องศึกษากฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและถูกต้องกับพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณี

3.1 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ในประเทศต่างๆ ทั้งในระบบ Common Law และระบบ Civil Law มีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับเหตุแห่งการผิดสัญญาชำระหนี้ และเบี้ยปรับเอาไว้มากมาย โดยส่วนใหญ่มักจะมองว่า เบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในสัญญา เพื่อกำหนดเป็นบทลงโทษผู้ผิดสัญญา หรือเป็นการเตือนถึงโทษหากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะผิดสัญญา และอาจถือเป็นค่าเสียหายส่วนน้อยที่อาจเรียกได้จากการผิดสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่าย ซึ่งในกฎหมายของต่างประเทศ มีสองระบบใหญ่ที่

อาจใช้อ้างอิงคือ ระบบจารีตประเพณี (Common Law) และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ดังที่จะได้อธิบายต่อไป

3.2 ความหมายของดอกเบี้ย และเบี้ยปรับ ตามความหมายของต่างประเทศ หลักการปรับใช้กฎหมายในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย จารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งได้แก่ประเทศอังกฤษ และประเทศอเมริกา เป็นต้น

3.2.1 ประเทศอังกฤษ

กฎหมายอังกฤษ ระบบจารีตประเพณี (Common Law)

กฎหมายอังกฤษถือว่าเบี้ยปรับเป็นสัญญากำหนดค่าเสียหาย ซึ่งถ้ากำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่ได้รับโดยแท้จริง จะใช้บังคับกันไม่ได้โดยถือหลักว่า ถ้าเบี้ยปรับกำหนดไว้เกินจำนวนที่เสียหายจริง ก็จะกลายเป็นการปรับไหมลงโทษ (Penalty) ซึ่งอำนาจที่จะปรับไหมลงโทษนี้บุคคลหาอาจทำกันเองได้ไม่ รัฐและกฎหมายเท่านั้นที่จะปรับไหมลงโทษคนได้ แต่ถ้าเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายกันไว้ล่วงหน้า (Liquidated damages) ไม่เกินความเสียหายในทางทรัพย์สินที่แท้จริงแล้ว ก็เป็นอันบังคับได้ตามลักษณะการที่ต้องใช้ค่าเสียหายเมื่อผิดสัญญา

การแปลความหมายของเบี้ยปรับ (Penalty) และค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้า (Liquidated damages) ศาลจะไม่ผูกมัดอยู่กับการใช้ถ้อยคำ แต่ดูถึงเจตนามากกว่า คู่สัญญาอาจเรียกจำนวนนั้น เป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้า (Liquidated damages) แต่ถ้าศาลเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นเบี้ยปรับ (Penalty) ก็จะต้องทำคำพิพากษาตามหลักเบี้ยปรับซึ่งอาจพิพากษายกฟ้อง ในทางตรงกันข้ามถ้าคู่สัญญาระบุจำนวนที่กำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับ (Penalty) แต่สิ่งที่กำหนดเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายกันไว้ล่วงหน้า สิ่งนั้นก็ถือเสมือนเป็นค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Liquidated damages) ซึ่งมีผลว่าฝ่ายผู้เสียหายจะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่แท้จริง

ปัญหาคือว่าจำนวนที่กำหนดกันไว้นั้น จำนวนใดเป็นเบี้ยปรับหรือการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายกันไว้ล่วงหน้าซึ่งต้องชดใช้เมื่อมีการผิดสัญญาเกิดขึ้น เช่นในข้อตกลงเรื่องเช่าซื้อบางครั้งบริษัทการเงินกำหนดว่า ในเมื่อมีเหตุการณ์ทำให้สัญญาสิ้นสุดลง ผู้ให้เช่าไม่เพียงแต่จะได้ครอบครองสินค้าที่เช่าและรับเงินงวดที่จ่ายแล้ว แต่ผู้เช่าจะต้องจ่ายอีกจำนวนหนึ่งเป็นค่าตอบแทนสำหรับการขาดกำไรทางธุรกิจ ถ้าการเช่าสิ้นสุดลงเป็นผลจากการผิดสัญญาของผู้เช่า ศาลอาจถือว่าจำนวนที่จะต้องจ่ายนี้เป็นเบี้ยปรับ

กฎหมายอังกฤษถือว่าเบี้ยปรับเป็นสัญญากำหนดค่าเสียหาย ซึ่งถ้ากำหนดกันไว้เกินกว่าความเสียหายที่ได้รับโดยแท้จริง จะใช้บังคับกันไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทน

ความเสียหายกันไว้ล่วงหน้า (Liquidated damages) ไม่เกินความเสียหายในทางทรัพย์สินที่แท้จริง แล้วก็ยังเป็นอันบังคับกันได้ตามลักษณะการที่ต้องใช้ค่าเสียหายเมื่อผิดสัญญา⁵²

มีคดีเกี่ยวกับเบี้ยปรับ ผู้อุทธรณ์เป็นผู้ประคิฐยารรถยนต์และยางใน ได้ขายสินค้าเหล่านี้บางส่วนต่อจำเลยซึ่งมีสัญญาว่าจะไม่เสนอขายไปในราคาที่ต่ำกว่าราคาของผู้ผลิต จำเลยตกลงที่จะจ่าย 5 ปอนด์ เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับการผิดข้อตกลงทุกกรณี จำเลยขายยางต่ำกว่าราคา ผู้อุทธรณ์จึงฟ้องค่าเสียหายสำหรับการผิดสัญญา The House of Lords ถือว่าจำนวนค่าเสียหายที่คู่สัญญากำหนดขึ้นเป็นการประมาณค่าเสียหายที่แท้จริงและไม่ใช่เบี้ยปรับ และในคำกล่าวของ Lord Dunedin ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า

จะถือเป็นเบี้ยปรับถ้าจำนวนที่กำหนดไว้เกินสมควรและไม่มีเหตุผลในเมื่อเปรียบเทียบกับความเสียหายที่มากที่สุดที่สามารถเป็นไปได้อันเกิดจากการผิดสัญญา

มีการอธิบายโดย Earl of Halsbur ไว้ในคดีก่อนๆ ว่าตัวอย่าง เช่น ถ้าท่านตกลงที่จะสร้างบ้านใน 1 ปี ถ้าไม่สร้างบ้านราคา 50 ปอนด์ ท่านจะต้องจ่ายเงิน 1 ล้านเป็นเบี้ยปรับ กรณีนี้เป็นการเกินสมควรอย่างเห็นได้ชัด

ในคดี *Kemble v. Farren* (1829), 6 Bing.141 จำเลยตกลงกับโจทก์ว่าจะแสดงเป็นตัวตลกหลักในภาพยนตร์ Covent Garder เป็นเวลา 4 อาทิตย์ โดยคิดค่าแสดง 3 ปอนด์ ต่อ 1 คืน สัญญากำหนดว่าถ้าคู่สัญญาปฏิเสธข้อตกลงทั้งหมดหรือบางส่วน คู่สัญญานั้นจะจ่ายอีกฝ่ายหนึ่งเป็นจำนวน 1,000 ปอนด์เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า จำเลยปฏิเสธที่จะแสดงในระหว่างอาทิตย์ที่สอง

ข้อตกลงนี้ถูกตัดสินว่าเป็นเบี้ยปรับ หน้าที่ที่จะจ่าย 1,000 ปอนด์ อาจเกิดขึ้นเมื่อมีความผิดพลาดที่จะจ่าย 3 ปอนด์ ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าเป็นเบี้ยปรับ

ในคดี *Ford Motor Co.v. Armstrong* (1915), 31 T.L.R.267

จำเลยเป็นผู้ขายปลีกและโจทก์เป็นผู้ผลิตรถยนต์ จำเลยตกลงว่าจะไม่ขายรถของโจทก์ต่ำกว่าราคาที่กำหนด การผิดข้อตกลงจะต้องจ่าย 250 ปอนด์ เป็นค่าเสียหายที่ตกลงกันไว้ เสียงส่วนมากของ Court of Appeal ถือว่าเป็นเบี้ยปรับ จำเลยอาจผูกพันที่จะต้องจ่ายจำนวน 250 ปอนด์ สำหรับการผิดข้อสัญญาบางอย่างซึ่งเป็นเหตุของความเสียหายเล็กน้อย และเช่นเดียวกันในคดี *Kemble v. Farren* ที่กล่าวแล้วก็พิจารณาเช่นเดียวกัน โดยศาลถือว่า 1,000 ปอนด์เป็นเบี้ยปรับ

ปัญหาว่าจำนวนที่กำหนดเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าหรือเบี้ยปรับ เป็นปัญหาตีความและสัญญา พิจารณาในเวลาที่ทำสัญญา ไม่ใช่เวลาที่ผิดสัญญา

⁵² อภิชาติ คงดี. (2545). หลักการตีความสัญญา. หน้า 39 – 49.

ความแตกต่างระหว่างเบี้ยปรับและค่าเสียหายที่กำหนดล่วงหน้าขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของคู่สัญญาถ้ามุ่งหมายที่จะกำกับการชำระหนี้ตามสัญญาโดยกำหนดเบี้ยปรับ จำนวนที่กำหนดก็เป็นเบี้ยปรับ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้ามุ่งหมายเป็นค่าเสียหายสำหรับการผิดสัญญา จะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

การที่คู่สัญญากำหนดค่าสินไหมทดแทนซึ่งเขาประเมินจากการผิดสัญญาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และนำข้อกำหนดใส่ไว้ในสัญญา การกระทำเช่นนี้ไม่ลบล้างกฎเกณฑ์เรื่องค่าเสียหายสำหรับการผิดสัญญา ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะชดเชย

จากหลักกฎหมายอังกฤษดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายกันไว้ล่วงหน้า จะต้องไม่เกินความเสียหายในทางทรัพย์สินที่แท้จริงถึงจะบังคับกันได้ ถ้าเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง จะเป็นเบี้ยปรับซึ่งใช้บังคับไม่ได้แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ไม่จำกัดว่าจะตกลงกำหนดเบี้ยปรับกันได้เฉพาะที่เป็นการกำหนดล่วงหน้าสำหรับค่าเสียหายจริงจึงในทางทรัพย์สินเท่านั้น ทั้งนี้จะเห็นได้จากมาตรา 383 ซึ่งบัญญัติถึงการที่ศาลจะลดเบี้ยปรับจะต้องพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้เป็นอย่างอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางด้านเสียในเชิงทรัพย์สินเท่านั้น ซึ่งผลสุดท้ายเจ้าหนี้อาจได้เบี้ยปรับเป็นค่าเสียหายเกินกว่าที่เสียหายจริงในทางทรัพย์สินก็ได้⁵³

การเรียกดอกเบี้ยในประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ มูลเหตุที่จะเรียกดอกเบี้ย

ใช้หลัก กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มีมูลเหตุที่จะเรียกดอกเบี้ยได้สามกรณีคือ

1) จะเรียกดอกเบี้ยได้เมื่อ

- ก. มีข้อตกลงโดยแนชัดให้เรียกดอกเบี้ยได้
- ข. มีแนวทางปฏิบัติ (Course of Dealing) ระหว่างคู่กรณีว่า ให้เรียกดอกเบี้ยกันได้
- ค. มีระเบียบหรือประเพณีในทางการค้าหรือธุรกิจระบุไว้โดยเฉพาะ
- ง. เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นเนื่องจากการผิดสัญญา (Breach of Contract)

2) ตามหลักแห่งความยุติธรรม (Equity) จะเรียกดอกเบี้ยได้ เมื่อเจ้าหนี้และลูกหนี้มีความสัมพันธ์กันเป็นพิเศษ เช่น การให้กู้ยืม การจ้างงาน จ้างนำ การค้าประกัน เป็นต้น

⁵³ วรฤทธิ์พล วินิตวัฒนกุล. (2546). การกำหนดค่าเสียหายเนื่องจากการไม่ชำระหนี้ตามสัญญา.

3) โดยบทบัญญัติของกฎหมาย (Statute) คือสิทธิที่จะได้รับดอกเบี้ยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ดอกเบี้ยตามตัวเงิน การจัดการทรัพย์สินในคดีล้มละลาย การชำระบัญชี ค่าธรรมเนียมระหว่างทนายความและลูกความ เป็นต้น

3.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายอเมริกัน ระบบจารีตประเพณี (Common Law)

หลักกฎหมายอเมริกันได้อธิบายไว้ว่า ถ้าคู่กรณีได้กำหนดจำนวนค่าเสียหายที่แน่นอนไว้สำหรับกรณีการผิดสัญญานั้น

1) อาจเป็นการกำหนดสำหรับเป็นค่าเสียหายที่กำหนดกันไว้ล่วงหน้าสำหรับการไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็นความเสียหายที่แท้จริงก็บังคับกันได้

2) แต่ถ้าคู่กรณีตั้งใจที่จะกำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับ โดยกำหนดไว้เกินกว่าส่วนของความเสียหายที่แท้จริง การเรียกให้ชดเชยคงจำกัดได้เพียงเท่าที่เสียหายกันจริงๆ

การที่จะแบ่งแยกว่า จำนวนค่าเสียหายนั้นเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าหรือเบี้ยปรับนั้น จะพิจารณาได้ตามหลักดังนี้

1) ศาลไม่ควรที่จะไปคำนึงว่าคู่กรณีจะเรียกค่าเสียหายนั้นเป็นอะไรแต่ควรพิจารณาว่า

2) ถ้ากรณีที่สัญญานั้นกำหนดมูลค่าไว้แน่นอนค่าเสียหายที่กำหนดไว้เกินมูลค่านั้น กรณีเช่นนี้ ค่าเสียหายนั้นคือ เบี้ยปรับ (Penalty)

3) ถ้ากรณีที่สัญญามีมูลค่าไม่แน่นอน แต่การกำหนดค่าเสียหายในจำนวนแน่นอนและพอควร ค่าเสียหายนั้นคือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ความเสียหายจากการผิดสัญญาของแต่ละสัญญาอาจจะต่างกัน ตัวอย่างเช่นผู้เช่าอาจสัญญาที่จะจ่ายค่าเช่า ข้อความซึ่งกำหนดว่าในเหตุการณ์ซึ่งผู้เช่าผิดสัญญาเช่าจะต้องจ่ายจำนวนหนึ่งเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ถ้าไม่เป็นการคาดหมายความเสียหายที่สมควร ก็จะถือว่าเป็นเบี้ยปรับ ถ้าจำนวนที่กำหนดเป็นการคาดหมายความเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาที่พอสมควร ข้อความนั้นก็ใช้ได้

Uniform Commercial Code กำหนดว่าค่าเสียหายที่กำหนดล่วงหน้าอาจจะได้ตกลงไว้ แต่เพียงจำนวนที่สมควรในการบรรเทาความเสียหายที่แท้จริงเพราะการผิดสัญญา ความยากของการพิสูจน์ความเสียหายและความไม่สะดวกจะได้รับการแก้ไขที่พอเพียง จำนวนที่กำหนดไว้ไม่สมควรจะเป็น โฆษะเหมือนเป็นเบี้ยปรับ

นอกจากนั้น Black's Law Dictionary พจนานุกรมที่มีชื่อเสียงของอเมริกา ได้ให้ความหมายของเบี้ยปรับไว้ดังนี้

Penalty. An elastic term with many different shades of meaning; it involves idea of punishment.

The sum of money which the obligor of a bond undertakes to pay in the event of this omitting to perform or carry out the terms imposed upon him by the conditions of the bond. A penalty is a sum inserted in a contract not as a measure of compensation for its breach, but rather as punishment for default, or by way of security for actual damages which might be sustained by reason of nonperformance. *Stein v. Bruce*, Mo. App., 366 S.W. 2d 732, 735.

The sum a party agrees to pay in the event of a contract breach, but which is fixed, not as a pre-estimate of probable actual damages, but as a punishment, the threat of which is designed to prevent the breach. *Westmount Country Club v Kameny*, 82 N. J Super. 200, 197 A. 2d 379, 382

A penalty provision operates to compel performance of act and usually become effective only in event of default on which a forfeiture is compelled without regard to actual damages sustained by party aggrieved by breach. *Gerrett v. Coast and Southern Federal Sav. and Loan Ass'n*, 9 Cal. 3d 731, 180 Cal. Rptr. 845, 850

A penalty is a sum of money which the law exacts payment of by way of punishment for doing some act which is prohibited or for not doing some act which is required to be done. *Hidden Hollow Ranch v. Collins*, 149 Mont. 321, 406 P. 2d 365, 368. A punishment imposed by statute as a consequence of the commission of an offense. Also money recoverable by virtue of a statute imposing a payment by way of punishment.

Penalty clause. Any provision in a contract or a law which calls for the exaction of a penalty instead of actual damages; e. g. in a mortgage, a clause requiring the mortgagor to pay a flat sum or a percentage of the mortgage debt if he exercises his right to pay off the mortgage before the due date or within a short time after the mortgage has been given.⁵⁴

จาก Black's Law Dictionary นี้ อาจจะแปลความหมายของเบี้ยปรับได้คือ เบี้ยปรับ เป็นถ้อยคำที่ไม่ตายตัวมีความหมายต่างๆ เป็นความคิดในการลงโทษ เกี่ยวกับการเงินหรือแพ่งหรือทางอาญา ถึงแม้ว่าความหมายของมันโดยทั่วไปจำกัดถึงการลงโทษเกี่ยวกับการเงิน

⁵⁴ Henry Campbell Black, M.A., (1990). **Black's Law Dictionary**. pp. 1133-1134.

ดังนั้น เบี้ยปรับ คือ จำนวนเงินที่ลูกหนี้รับรองว่าจะจ่ายในเหตุที่เขาละเลยที่จะกระทำสิ่งที่กำหนดไว้โดยเงื่อนไขของสัญญา เบี้ยปรับเป็นจำนวนซึ่งกำหนดไว้ในสัญญาไม่เหมือนกับค่าสินไหมทดแทนสำหรับการผิดสัญญา แต่ค่อนข้างจะเหมือนกับการลงโทษของการผิดสัญญา หรือเป็นวิธีประกันสำหรับค่าเสียหายที่แท้จริงโดยเหตุที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญา จำนวนที่คู่สัญญาจะจ่ายในเหตุที่มีการผิดสัญญา ไม่เหมือนการประมาณค่าเสียหายที่แท้จริงแต่เหมือนโทษ เป็นการขู่ซึ่งมุ่งหมายที่จะป้องกันการผิดสัญญา

ข้อกำหนดเบี้ยปรับทำให้มีผลบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญา และจะมีผลเมื่อมีการผิดสัญญา ซึ่งค่าปรับไหมนี้จะถูกบังคับโดยไม่พิจารณาถึงค่าเสียหายที่แท้จริง

ในอเมริกาจึงมองว่าเบี้ยปรับคือจำนวนเงินซึ่งกฎหมายบังคับให้ชำระโดยวิธีลงโทษ สำหรับการกระทำในสิ่งซึ่งต้องห้าม หรือสำหรับการไม่กระทำในสิ่งซึ่งต้องกระทำ การลงโทษถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติเหมือนผลของการกระทำความผิด จำนวนเงินสามารถเอาคืนมาได้โดยพระราชบัญญัติกำหนดการชำระโดยวิธีการลงโทษ

ตามประวัติศาสตร์ กฎเกณฑ์ตามหลัก Equity ถือว่าเบี้ยปรับที่ตกลงโดยคู่สัญญาไม่มีผลบังคับ หลักความยุติธรรมนี้มุ่งหมายที่จะป้องกันการเกินขอบเขต และบรรเทาจากข้อตกลงที่ไม่มีเหตุผล ภายหลังถูกนำมาใช้โดยศาล ดูเหมือนว่าโดยทั่วไปคู่สัญญามีอิสระที่จะใส่ข้อความอะไรก็ตามลงไปในสัญญาอันเป็นเบื้องต้น แต่มีข้อจำกัดว่าเขาไม่มีอิสระที่จะกำหนดสิทธิในการแก้ไข การแก้ไขถูกกำหนดโดยรัฐมากกว่ากฎหมายเอกชน ดังนั้น ตัวอย่างเช่นตามสัญญากำหนดเหตุการณ์เมื่อมีการผิดสัญญาจะไม่มีผล หลักความยุติธรรมยังคงอยู่เป็นเกณฑ์ในการบังคับเรื่องเบี้ยปรับตามสัญญา

ขณะที่คู่สัญญาไม่มีอำนาจที่จะกำหนดเบี้ยปรับในเหตุที่มีการผิดสัญญา แต่ภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง เขาจะตกลงค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้าในเหตุที่มีการผิดสัญญาได้ เบี้ยปรับมุ่งหมายที่จะยับยั้งคู่สัญญาจากการกระทำผิดสัญญาและลงโทษเขาในเหตุที่ทำให้ไม่ได้ผล ศาลมีหลักเกณฑ์สามประการที่จะแยกค่าเสียหายที่กำหนดล่วงหน้าออกจากเบี้ยปรับ

1) ความเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาจะต้องยากหรือเป็นไปได้ที่จะประมาณได้แน่นอน

2) คู่สัญญาต้องตั้งใจที่จะกำหนดค่าเสียหายมากกว่าเบี้ยปรับ และ

3) จำนวนที่จะกำหนดไว้จะต้องเป็นการคาดหมายความเสียหายที่สมควร

เมื่อวิเคราะห์ถึงการที่ศาลพิจารณาข้อเท็จจริง แสดงให้เห็นว่าสองหลักเกณฑ์มีความสำคัญจำกัด ในคดีส่วนมากหลักเกณฑ์ที่สามจะถูกตัดสินหลักเกณฑ์แรกมีความสำคัญจำกัด แม้ความเสียหายที่แท้จริงจะได้คำนวณแล้วอย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายที่กำหนดล่วงหน้ามีประโยชน์

มากต่อคู่สัญญาและจะยกขึ้นมาสืบสวนในคดีที่ความเสียหายที่แท้จริงยากแก่การพิสูจน์ เช่นในคดีที่มีการทำผิดข้อตกลงที่จะไม่แข่งขันการค้าขายทางธุรกิจ เจตนาเป็นโอกาสเล็กน้อยที่จะชี้ถึงการตัดสินใจในสิ่งที่คู่สัญญาทำว่าเป็นเบี้ยปรับและค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ยิ่งกว่านั้นแม้ว่าคู่สัญญาเจตนาแท้จริงที่จะกำหนดค่าเสียหายล่วงหน้าสิ่งนั้นอาจจะถูกคัดค้านถ้าจำนวนที่กำหนดนั้นไม่เป็นไปตามส่วนของความเสียหายเท่าที่จะเป็นไปได้

โดยทั่วไปเห็นว่าความพอเหมาะพอควรจะต้องพิจารณาในขณะที่ทำสัญญามากกว่าเวลาที่ผิดสัญญาและมีความเสียหายตามมา อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงทั่วไปจะสิ้นสุดลงเมื่อกรณีสุดท้ายมาถึงคือเมื่อไม่มีความเสียหายจริงถึงแม้ว่าเวลาที่ทำสัญญาจะได้คาดเห็นถึงความเสียหายและได้ประมาณไว้อย่างมีเหตุผล

ตัวอย่างคดี *Hutchinson v. Tompkins*, 259 so 2d 129(Fla. 1972)

โจทก์ตกลงที่จะขายที่ดินแก่ Tompkins ในราคา 125,000 ดอลลาร์ ได้วางเงิน 10,000 ดอลลาร์ ไว้โดยตัวแทน สัญญากำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าซึ่งกำหนดว่าถ้าผู้ซื้อผิดสัญญาสามารถที่จะยึดเงิน 10,000 ดอลลาร์ ตามที่ฟ้อง Tompkins ผิดสัญญาโดยปฏิเสธที่จะชำระราคา แต่ตัวแทนได้นำเงิน 10,000 ดอลลาร์ กลับไปโดยไม่ถูกต้อง โจทก์ฟ้อง Tompkins และตัวแทนเพื่อนำเงิน 10,000 ดอลลาร์คืนมา ศาลยกฟ้องโดยถือว่าค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเป็นโมฆะเสมือนเป็นเบี้ยปรับ

การเรียกดอกเบี้ยในประเทศอเมริกา

กำหนดสิทธิในการเรียกดอกเบี้ยไว้คือ

- 1) เมื่อมีสัญญาแสดงออกโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย
- 2) เรียกได้ในฐานที่เป็นค่าเสียหายในการหน่วงเหนี่ยวเงินนั้นไว้
- 3) เรียกได้ในกรณีละเมิดสัญญาหรือปฏิบัติหน้าที่บางอย่างไปโดยพลการ
- 4) โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย⁵⁵

กล่าวโดยสรุป ในกฎหมาย ระบบจารีตประเพณี (Common Law) จะไม่ยอมรับค่าเสียหายในเชิงลงโทษ จากการผิดสัญญา (Penalty) ซึ่งเป็นส่วนของค่าเสียหายที่มีการกำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริงนั้น ไม่อาจใช้บังคับได้ แต่หากเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ตามความเป็นจริง แม้เป็นการประเมินความเสียหายไว้ล่วงหน้า (Liquidate Damages) ก็สามารถใช้นับได้

⁵⁵ Guenter Treitel. (1999). *American Jurisprudence*. Vol.30. p. 8.

3.2.3 ประเทศฝรั่งเศส

ในส่วนกฎหมายประเภทระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ศึกษาจากประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบ ที่ประเทศไทยนำกฎหมายของสองประเทศดังกล่าว มาปรับปรุง ดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้ในประเทศไทย

กฎหมายฝรั่งเศส ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

เบี้ยปรับเป็นข้อตกลงที่บุคคลทำขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ตามสัญญาโดยข้อตกลงกำหนดว่า คู่สัญญาที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญา จะต้องจ่ายจำนวนที่แน่นอนเป็นค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ถือว่าสำหรับผู้ทำสัญญานั้น สัญญาคือกฎหมายที่คู่สัญญาต้องถูกผูกพันตามนั้น ซึ่งตามความคิดเห็นแต่เดิมของประเทศฝรั่งเศสนั้นถือว่า เบี้ยปรับเป็นการลงโทษฐานผิดสัญญา ดังศัพท์ของคำว่า “ปรับ” (penalty) อย่างไรก็ตามในระยะหลังต่อมาคือตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาได้ใช้การกำหนดเบี้ยปรับเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากขึ้น เช่น โดยเฉพาะในสัญญาที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งขอเข้าร่วมเป็นภาคีโดยไม่มีการอภิปรายกัน เช่น สัญญาจ้างแรงงานที่นายจ้างผู้เป็นเจ้าของโรงงานได้ร่างขึ้น ผู้ใดสมัครเข้าทำงานก็ต้องยอมตามสัญญาจ้างแรงงานที่ได้ร่างไว้เสร็จนี้ และก็จะกำหนดเบี้ยปรับแก่ลูกจ้างต่างๆ ชนิด กล่าวคือมีการวางระเบียบข้อบังคับของโรงงานหากขัดขึ้นก็มีเบี้ยปรับ ดังนั้นประมวลกฎหมายแรงงานฝรั่งเศสออกใน ค.ศ.1901 จึงบัญญัติห้ามกำหนดเบี้ยปรับในสัญญาจ้างแรงงานหากจะมีวินัยลงโทษคนงานก็จะต้องเป็นไปตามความตกลงที่กลุ่มคนงาน และกลุ่มนายจ้างได้ทำไว้เรียกว่า Convention Collective du travail

สำหรับในสัญญาอื่นๆที่กำหนดเบี้ยปรับศาลฝรั่งเศสก็ได้ควบคุมโดยให้ลูกหนี้รับผิดชอบน้อยกว่าที่กำหนดในเบี้ยปรับได้ เพราะถือว่าเป็นข้อกำหนดที่เข้ามาขัดขวางอำนาจอธิธรรมของรัฐ ข้อตกลงซึ่งมีลักษณะที่ไม่ให้ศาลเปลี่ยนแปลงเบี้ยปรับ จึงเป็นโมฆะ

กรณีที่ได้มีการปฏิบัติตามสัญญาไปบางส่วน ศาลจะต้องลดเบี้ยปรับไปตามสัดส่วน โดยคำนึงถึงในส่วนการปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ทำไปแล้ว

3.2.4 ประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี

กฎหมายเยอรมัน ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

ดอกเบี้ยพื้นฐาน (The basic rate of interest) ในกฎหมายสหพันธ์รัฐเยอรมนี (German Civil Code) ระบุอยู่ในมาตรา 246 โดยบัญญัติว่า

Section 246

Statutory interest rate

If interest is payable on a debt by law or under a legal transaction, the rate of interest is four per cent per year, unless otherwise provided.

บทบัญญัติดังกล่าวคล้ายกับมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย คือการให้สิทธิเจ้าหนี้คิดดอกเบี้ยในหนี้เงินได้ ถ้ามีสิทธิตามกฎหมาย หรือมีระบุไว้ในสัญญา โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำไว้ในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี แตกต่างจากกฎหมายของประเทศไทย ระบุไว้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

ส่วนในกรณีอัตราดอกเบี้ยผิดนัด กำหนดไว้ในมาตรา 288 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

German Civil Code. Section 288

Default interest*)

1) Any money debt must bear interest during the time of default. The default rate of interest per year is five percentage points above the basic rate of interest.

2) In the case of legal transactions to which a consumer is not a party the rate of interest for claims for payment is eight percentage points above the basic rate of interest.

3) The obligee may demand higher interest on a different legal basis.

4) The assertion of further damage is not excluded.

บทบัญญัติดังกล่าว คล้ายกับมาตรา 224 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย แต่ลดอัตราดอกเบี้ยจากกฎหมายไทยมาตรา 224 ระบุให้เรียกเก็บดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่ใน (1) ของกฎหมายดังกล่าวระบุให้เรียกเก็บได้ในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี เพิ่มจากอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บตามปกติ และใน (2) ระบุให้เรียกเก็บดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดสำหรับลูกหนี้ที่ไม่ได้เป็นคู่สัญญาในอัตราเพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยปกติ เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 8 และกำหนดสิทธิให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเก็บดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด หากมีการตกลงไว้ในสัญญา และไม่ขัดต่อกฎหมาย และได้แยกประเภทของอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจากการผิดนัดไว้ในมาตรา 497 ซึ่งบัญญัติว่า

German Civil Code. Section 497

Treatment of default interest, crediting part performance

1) To the extent that the borrower is in default in making payments owed on the basis of the consumer loan contract he must pay interest under section 288 (1) on the amount owed; this does not apply to real estate loan contracts. With regard to these contracts, the default rate of interest per year amounts to two and a half percentage points above the base rate of interest. In an

individual case, the lender may prove that the damage was greater or the borrower may prove that the damage was less.

2) Interest incurred after default has occurred must be booked to a separate account and may not be paid into a current account together with the amount owed or other claims of the lender. In regard to such interest, section 289 sentence 2 applies, with the proviso that the lender may only demand damages up to the amount of the statutory rate of interest (section 246).

3) Payments by the borrower which are insufficient to repay the entire debt due are credited, notwithstanding section 367 (1),

บทบัญญัติดังกล่าว แยกอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่จะใช้เพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยปกติเมื่อลูกหนี้ผิดนัด เป็นประเภทตามความเหมาะสมของธุรกิจ เช่นใน (1) ให้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยอีกร้อยละ 2.5 ในกรณีการกู้ยืมเพื่อซื้อหรือทำนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ แต่ไม่ตัดสิทธิเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าเสียหายส่วนอื่นเพิ่ม หากสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายดังกล่าวนั้นมีอยู่จริง

จากข้อกำหนดดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าบทกฎหมายของสหพันธรัฐเยอรมนี แยกแยะประเภทของดอกเบี้ยปกติและดอกเบี้ยผิดนัดที่จะใช้เพิ่มเติมจากดอกเบี้ยปกติไว้โดยชัดเจน การตีความเรื่องดอกเบี้ยในฐานะเป็นเบี้ยปรับหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าตอบแทนความเสียหายจากการที่ลูกหนี้ผิดนัด ดังนั้นในการปรับบทกฎหมาย จึงไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความว่าอะไรคือดอกเบี้ยปกติและอะไรคือดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งสามารถแยกดอกเบี้ยผิดนัดตามกฎหมายกับเบี้ยปรับตามสัญญาออกจากกันได้อย่างชัดเจน

เบี้ยปรับเป็นข้อตกลงที่กำหนดว่าลูกหนี้จะต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งในการไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องหรือตามเวลาที่กำหนดกันไว้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติไว้ในมาตรา 339 ซึ่งมีบทบัญญัติทำนองเดียวกันกับกฎหมายไทย ทั้งนี้เนื่องจากว่ากฎหมายไทยในเรื่องนี้มีที่มาจากกฎหมายเยอรมันนั่นเอง

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (B.G.B) มาตรา 339 บัญญัติว่า If the debtor promises the creditor the payment of a sum of money as a penalty in case he dose not perform his obligation or dose not perform it in the proper manner, the penalty is forfeit if he is in default. If the performance owed consists in refraining from an action, forfeiture occurs as soon as any act in contravention of the obligation is committed.

หลักกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้มีการร่างเป็นภาษาอังกฤษก่อน ซึ่งตัวบทภาษาอังกฤษมาตรา 379 มีดังนี้

Section 379 if the debtor the payment of a sum of money as a penalty in case he dose not perform his obligation or dose not perform it in the proper manner, the penalty is forfeited if he is in default. If the performance d consists in a forbearance, the penalty is forfeited as soon as any act in contravention of the obligation is committed.

เมื่อพิจารณาจาก B.G.B. มาตรา 339 และตัวบทภาษาอังกฤษมาตรา 379 ของไทย จะเห็นได้ว่ามีบทบัญญัติทำนองเดียวกัน จึงอาจสรุปหลักกฎหมายเยอรมัน ได้ว่า ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อ ตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงทำนั้น ได้แก่ งวดเว้นการอันใดอันหนึ่งหากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น⁵⁶

ประมวลกฎหมายแพ่ง เยอรมัน พิจาระห์ไปในทางความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เพราะสัญญาเป็นเรื่องที่คนอาจทำกฎหมายผูกพันกันเอง ถ้ากฎหมายปรับไหมลงโทษได้ก็ไม่มีเหตุใดที่กฎหมายจะไปห้ามมิให้คู่สัญญาเขาสมัครใจทำกันเช่นนั้นหลักกฎหมายเยอรมันเกี่ยวกับการผิดสัญญาจึงต่างจากกฎหมายอังกฤษ แต่กฎหมายเยอรมันก็ยังมีข้อจำกัดชัดเจนว่าเบี้ยปรับจะต้องไม่สูงเกินส่วน

ข้อตกลงที่กำหนดว่าลูกหนี้จะต้องจ่ายเบี้ยปรับในการไม่ชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องหรือตามเวลาที่กำหนดกันไว้ ในกฎหมายเยอรมัน ศาลลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนโดยพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่เป็นเรื่องสำคัญกว่าเบี้ยปรับนั้นจะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าหรือไม่ ดังที่มาตรา 343 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติไว้ว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้โดยพิจารณาจากค่าของลูกหนี้ ในการวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ให้พิจาระห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่ทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้วสิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป

เมื่อพิจารณาถึงการกำหนดเบี้ยปรับของประเทศต่างๆ ดังกล่าวแล้ว พอจะแบ่งแยกออกได้เป็นสองแนว คือ

แนวที่หนึ่ง ถือว่าถ้ากำหนดเบี้ยปรับไว้สูงเกินส่วนจะใช้บังคับไม่ได้ ซึ่งได้แก่กลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่นประเทศอังกฤษและอเมริกา เป็นต้น

แนวที่สอง ถือว่าถ้ากำหนดเบี้ยปรับกันไว้สูงเกินส่วน ไม่ให้ถือเป็นโมฆะ แต่ให้อำนาจศาลสามารถลดเบี้ยปรับลงได้ซึ่งได้แก่กลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ได้แก่ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี เป็นต้น

⁵⁶ ชลฎา ลินะเปสนันท์. เล่มเดิม. หน้า 96 - 100.

การกำหนดค่าเสียไว้ล่วงหน้าถ้ากำหนดกันไว้สูงเกินไปจะบังคับไม่ได้เลยนั้น เป็นการคาดหมายค่าเสียหายโดยประมาณซึ่งเป็นการยากมากที่จะกำหนดให้เท่ากับค่าเสียหายที่แท้จริงที่จะเกิดขึ้น บางครั้งคู่สัญญาจึงอาจกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้าสูงเกินไปบ้างจึงสมควรที่จะใช้วิธีลดเบี้ยปรับลงตามแนวของประเทศฝรั่งเศสและประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็ยึดถือตามแนวที่สองนี้โดยให้ศาลพิจารณากำหนดเบี้ยปรับโดยพิเคราะห์ถึง ทางได้เสียทุกอย่างของเจ้าหนี้โดยชอบด้วยกฎหมาย และการที่คู่สัญญาดกกลงกันกำหนดเบี้ยปรับ ก็เพื่อหลีกเลี่ยงความยุ่งยากและความไม่สะดวกในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน⁵⁷

3.3 แนวคิดในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินไป

เนื่องจากการกำหนดเบี้ยปรับไว้เพื่อเป็นการกำหนดค่าความเสียหายไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจเกินกว่าค่าความเสียหายที่แท้จริงที่คู่สัญญาได้รับการพิสูจน์ และในการทำสัญญาผู้เรียกเบี้ยปรับอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้ชำระเบี้ยปรับ จึงเกิดความไม่เป็นธรรม และไม่มีอำนาจในการต่อรอง ขณะที่ทำสัญญาเกิดความไม่เท่าเทียมกัน เจ้าของผู้ร่างสัญญาอาจเขียนหรือกำหนดเบี้ยปรับหรือค่าเสียหายล่วงหน้าในจำนวนสูง ซึ่งผู้จ่ายเบี้ยปรับอยู่ในฐานะจำยอมที่ต้องลงนามในสัญญา เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องทำสัญญากับเจ้าของ เช่น การกู้ยืมเงิน ที่มีกรณีเรียกเบี้ยปรับจำนวนสูง หากไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ภายในกำหนด และหากลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับให้กับเจ้าหนี้ในครั้งแรกแล้ว แต่ต่อมาผิคนัดในสัญญาฉบับเดิมอีก ก็จะถูกเรียกเบี้ยปรับเช่นนี้เรื่อยไป ซึ่งไม่เป็นธรรมกับลูกหนี้ และกฎหมายไม่ได้มุ่งหมายให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แสวงหาประโยชน์จากการผิคนัดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะวัตถุประสงค์ของเบี้ยปรับ เป็นเพียงค่าเสียหายที่แท้จริงหรือสมควรที่คู่ความฝ่ายที่ต้องได้รับความเสียหายจากการผิคนัดของคู่สัญญาอีกฝ่าย ได้รับชดเชยจากการผิคนัด

3.3.1 แนวคิดในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินไปของต่างประเทศ

3.3.1.1 ระบบกฎหมาย จารีตประเพณี (Common Law)

ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี ที่ใช้ในประเศอังกฤษ และประเทศอเมริกา ถือว่าสัญญาที่กำหนดค่าเสียหายนั้นหากมีการกำหนดไว้เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริงและไม่มี ความสมเหตุสมผลจะไม่สามารถใช้บังคับได้ประกอบกับอังกฤษมีการแบ่งแยกคำว่า “เบี้ยปรับ (Penalty)” หรือค่าเสียหายเชิงลงโทษจากการผิคนัดสัญญาและคำว่า “การกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า

⁵⁷ แหล่งเดิม.

(Liquidate Damages)” ไว้ชัดเจน จึงไม่ทำให้การศึกษาหลักการใช้ดุลพินิจปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนเกิดข้อที่ไม่อาจชี้ชัดลงไปได้เช่นที่ปรากฏในกฎหมายของไทย⁵⁸

กล่าวคือ ในระบบ Equity ของอังกฤษ กรณี ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Liquidated Damage) ศาลจะยอมรับพิพากษาให้เป็นไปตามที่ตกลงกัน แต่ในกรณีที่เบี้ยปรับ (Penalty) ศาลจะไม่ยอมให้มีการลงโทษกันเลย เพราะศาลถือว่า Penalty เป็นเรื่องของรัฐลงโทษบุคคลทั่วไปไม่อาจลงโทษกันเอง

3.3.1.2 ระบบกฎหมาย ลายลักษณ์อักษร (Civil Law)

เดิมประเทศฝรั่งเศส มีการกำหนดสัญญาเอาเปรียบเกิดปัญหาแรงงานและลูกจ้างแรงงาน โดยระบุเบี้ยปรับในสัญญาว่าจ้างเป็นจำนวนสูงมาก และรุนแรง จนทำให้ประมวลกฎหมายแรงงานประเทศฝรั่งเศสในปี 1901 มีบทบัญญัติห้ามกำหนดเบี้ยปรับในสัญญาจ้างแรงงาน เพราะสัญญาดังกล่าวผู้ถูกว่าจ้างไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการร่างสัญญา ไม่มีโอกาสเจรจาต่อรอง จึงเป็นการเอาเปรียบผู้ใช้แรงงาน เพราะต้องเลือกเอาว่าจะลงนามในสัญญาโดยถูกเอาเปรียบหรือจะไม่มีงานทำเท่านั้น นอกจากนั้นลูกหนี้ยังไม่สิทธินำพยานหลักฐานมาสืบต่อผู้ว่าความเสียหายของเจ้าหนี้มีไม่ถึงจำนวนเบี้ยปรับ เพราะแต่เดิมเห็นว่าเบี้ยปรับเป็นการลงโทษฐานผิดสัญญา⁵⁹

ต่อมา ค.ศ. 1975 มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องเบี้ยปรับ คือ Art.1152 ให้อำนาจศาลในการปรับลด เปลี่ยนแปลงจำนวนเบี้ยปรับ ให้ลูกหนี้ชำระเงินน้อยกว่าที่กำหนดเป็นเบี้ยปรับได้ และนอกจากนั้น ข้อกำหนดในสัญญาใดๆ ที่มีลักษณะไม่ให้ศาลเปลี่ยนแปลงเบี้ยปรับจะตกเป็นโมฆะ โดยการกำหนดเบี้ยปรับศาลจะเปรียบเทียบย้อนหลังจากข้อสัญญาอันเป็นความเสียหายที่แท้จริงจากการผิดสัญญา

ซึ่งจากการวิวัฒนาการของกฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเยอรมัน ได้นำมาเป็นต้นแบบร่างแนวความคิดที่ในกฎหมายไทย มาตรา 383 ที่ทำให้ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจตัดสิน ปรับลดเบี้ยปรับที่มีจำนวนสูงเกินความเสียหายที่แท้จริง

แต่ก่อนข้างแปลกใจที่ศาลไทยไม่แยกแยะระหว่างค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และเบี้ยปรับออกจากกัน⁶⁰ โดยมองทุกอย่างที่กำหนดอัตราหรือจำนวนไว้ล่วงหน้า หลังจากการผิดนัด หรืออัตราดอกเบี้ยที่จะใช้ในขณะผิดนัด เป็นเบี้ยปรับทั้งหมด ซึ่งทำให้ศาลไทยปรับลดจำนวนเงินหรืออัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นลักษณะค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าหรือเบี้ยปรับ ศาลจะใช้ดุลพินิจปรับลดลงตามที่ศาลเห็นสมควร

⁵⁸ วาสนา เกรือสา. เล่มเดิม. หน้า 73.

⁵⁹ จิต เศรษฐบุตร ก (2551). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา. หน้า 236.

⁶⁰ ไซยศ เหมรัชตะ. (2539). กฎหมายว่าด้วยสัญญา. หน้า 424.

3.3.2 แนวคิดในการปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนของไทย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เบี้ยปรับเป็นการกำหนดความเสียหายไว้ล่วงหน้าของคู่สัญญา การกำหนดเงื่อนไขในการชำระเบี้ยปรับดังกล่าวผู้ทำสัญญามักจะเป็นฝ่ายได้เปรียบผู้เข้าทำสัญญาด้วย เนื่องจากตนเป็นผู้ร่างและกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวทั้งหมดด้วยตนเอง ผู้เข้าทำสัญญาไม่มีโอกาสเจรจาต่อรอง หรือเข้าร่วมในการร่างสัญญา โดยทั่วไปในสัญญามาตรฐาน หรือสัญญาคู่ยึดเงิน ผู้ทำสัญญา หรือผู้ให้กู้มักจะมีอำนาจในการต่อรองสูงกว่าผู้กู้ หรือผู้ว่าจ้างแรงงานมักจะมีอำนาจในการต่อรองมากกว่าลูกจ้าง ซึ่งลูกจ้างมีหน้าที่ยอมรับชะตากรรม ที่จะยอมลงนามในสัญญาที่มีข้อกำหนดเอาเปรียบหรือจะตักงานต่อไป หรือในกรณีนี้เงิน จะยอมรับเบี้ยปรับจำนวนหลายเท่าของจำนวนเงินกู้หรือไม่กู้เลย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาของสังคม และเคมเรามอบภาระในการชี้ผิดถูกหรือกำหนดจำนวนค่าเสียหายที่เหมาะสมให้กับศาลเป็นผู้พิจารณา เพราะเห็นว่าในกรณีที่เบี้ยปรับมีจำนวนสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจปรับลดได้

ซึ่งในกรณีนี้ ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้อธิบายไว้ว่า “การปรับลดเบี้ยปรับตามมาตรา 383 เป็นสายกลางแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายกับความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา ถ้าปล่อยไปตามเจตนาเต็มที่อยู่เกิดการปรับใหม่กันรุนแรงเกินไปจึงให้ลดเบี้ยปรับลงได้ตามสมควร การลดเบี้ยปรับควรจะใช้บังคับเมื่อมีการชำระหนี้ไปบ้างแล้ว แต่ที่ให้ลดได้ไม่ได้หมายความว่าให้ลดลงเหลือน้อยเกินไป จึงให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียอย่างอื่นนอกจากในเชิงทรัพย์สินด้วย”⁶¹

3.4 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการ กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะเบี้ยปรับ

3.4.1 มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ในต่างประเทศ ทั้งในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) มีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับเบี้ยปรับไว้ โดยเบี้ยปรับเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า ในการทำสัญญา การผิดนัด การผิดสัญญา ฝ่ายผิดสัญญาหรือผิดนัดมีหน้าที่ ชดเชยค่าเสียหายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งและเบี้ยปรับที่กำหนดไว้เป็นการลงโทษแก่ผู้ผิดสัญญา

มาตรการทางกฎหมายของประเทศอังกฤษ

ได้แบ่งแยกคำว่า “ข้อตกลงเกี่ยวกับค่าเสียหายล่วงหน้า” และคำว่า “เบี้ยปรับ” ออกจากกันเพราะผลของคำทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเบี้ยปรับเป็นข้อสัญญากำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า ซึ่งหากกำหนดเบี้ยปรับไว้สูงเกินกว่าความเป็นจริงอย่างชัดเจน ข้อตกลงเรื่องเบี้ยปรับนั้นจะนำมาใช้บังคับไม่ได้ ซึ่งแตกต่างจากค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยไม่เกินความ

⁶¹ เสนีย์ ปราโมช. เล่มเดิม. หน้า 543.

จริงมีความสมเหตุสมผลกับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าดังกล่าวสามารถนำมาใช้บังคับระหว่างคู่สัญญาได้ ซึ่งหากมองในหลักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายไม่มีความประสงค์ให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ประโยชน์เกินกว่าที่ตนสมควรจะได้รับจากการผิดสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง เบี้ยปรับเป็นเครื่องมือบรรเทาความเสียหายจากการผิดสัญญาของลูกหนี้ให้กับเจ้าหนี้ไม่ใช่เครื่องมือทำการค้าหากำไรของเจ้าหนี้

ในกฎหมายอังกฤษศาลจะต้องพิจารณาจากข้อตกลงในสัญญาว่าเป็นการกำหนดเบี้ยปรับหรือเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าโดยจะต้องพิจารณาจากการกำหนดจำนวนเงินค่าเสียหาย เป็นสัดส่วนกับความเสียหายที่แท้จริงหรือไม่ สาระสำคัญในการกำหนดค่าเสียหาย เพื่อข่มขู่ให้กลัวเพื่อจะได้ไม่กล้าผิดสัญญาหรือมีความประสงค์ต้องการใช้เป็นค่าเสียหายที่เกิดจากการผิดสัญญาจริงๆ นอกจากนั้นต้องพิจารณาเจตนาของคู่สัญญาที่ต้องการให้เกิดผลในลักษณะใดเช่น หากกำหนดไว้เพื่อเป็นประกันหากปฏิบัติตามสัญญา เป็นเบี้ยปรับ แต่หากกำหนดไว้เป็นค่าเสียหาย โดยการประเมินจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหากมีการผิดสัญญา ดังนี้เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าและการกำหนดเบี้ยปรับนั้น กำหนดจากพฤติการณ์ จากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของลูกหนี้หรือไม่ มีกำหนดระยะเวลา มีวันสิ้นสุด ชำระครั้งเดียวหรือทุกครั้งที่ผิดนัด⁶²

มาตรการทางกฎหมายของประเทศอเมริกา

ประเทศอเมริกาใช้หลักยุติธรรม (Equity) มาใช้บังคับ กล่าวคือถ้าเป็นการกำหนดเบี้ยปรับไว้ในสัญญา ข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีผลบังคับ หลักยุติธรรมนี้ มุ่งหมายที่จะป้องกันความเสียหายของลูกหนี้จากการถูกเรียกร้องให้ชำระหนี้เกินขอบเขต แก้ไขหรือบรรเทาความไม่เป็นธรรมจากข้อตกลงที่ไม่มีเหตุผล ไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ศาลมีหลักเกณฑ์ที่จะแยกเบี้ยปรับออกจากค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าสามประการคือ

- 1) ความเสียหายจากการผิดสัญญา จะต้องยากหรือเป็นไปไม่ได้ที่จะประมาณการได้อย่างแน่นอน
- 2) คู่สัญญาต้องตั้งใจที่จะกำหนดค่าเสียหายมากกว่าเป็นเบี้ยปรับ และ
- 3) จำนวนเงินที่กำหนดไว้จะต้องเป็นการคาดหมายความเสียหายที่สมควรกล่าวโดยสรุป ภายใต้กฎหมายจารีตประเพณี พิจารณาหลักการในการปรับลดเบี้ยปรับโดยอาศัย

1) หลักความยุติธรรม หรือหลักเอควิตี้ (Equity) ซึ่งการกำหนดเบี้ยปรับ แม้เบี้ยปรับจะสามารถกำหนดค่าสินไหมทดแทนในกรณีการผิดสัญญาไว้ล่วงหน้าได้ช่วยกำจัดความไม่แน่นอน

⁶² ชูติมา คำนวน. (2550). ปัญหาทางกฎหมายที่ให้อำนาจศาลลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ศึกษาเฉพาะกรณีอัตราดอกเบี้ยเรียกเก็บจากธนาคารพาณิชย์. หน้า 32.

เกี่ยวกับค่าเสียหายในอนาคต และมีขอบเขตความรับผิดชอบอย่างไรก็ตาม ศาลจาริตประเพณียังมีอำนาจที่จะพิจารณาข้อสัญญาซึ่งหากศาลเห็นว่าข้อตกลงนั้นมีความสมเหตุสมผลในขณะทำสัญญา ข้อสัญญาจะมีผลบังคับโดยศาลไม่มีอำนาจที่จะไปปรับลดอัตราหรือจำนวนเงินเบี้ยปรับนั้นได้

2) หลักสุจริตโดยมองไปที่เจตนาทุจริตของกลุ่มสัญญาที่จิตใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของกลุ่มสัญญาที่ต้องมีความซื่อสัตย์ และยึดถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์มาตรฐานอันชอบด้วยเหตุผลในการติดต่อทางการค้าด้วยความชอบธรรม เป็นการอาศัยหลักสัญญาโดยปริยายมาปรับใช้ คือการกำหนดราคา การกำหนดเงื่อนไขในการทำนิติกรรมนั้น จะต้องกำหนดโดยสุจริต

3) หลักการตีความในสัญญา เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิผู้พิพากษาที่จะเข้าไปควบคุมการทำสัญญาโดยตรง เนื่องจากกลุ่มสัญญาได้รับความคุ้มครองจากหลักเสรีภาพในการทำสัญญา จึงเพียงแต่ควบคุมโดยทางอ้อมในการตีความในสัญญา ซึ่งมีหลัก การตีความข้อจำกัดหรือข้อยกเว้นความรับผิดไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มสัญญาที่อ้างข้อสัญญาดังกล่าวน้อยที่สุด หลักการตีความยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดในสัญญา ต้องตีความไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มสัญญาฝ่ายที่จะได้รับประโยชน์จากสัญญาข้อนั้นน้อยที่สุด หลักการตีความดังกล่าวจึงสามารถนำมาใช้เพื่อปกป้องประโยชน์ของกลุ่มสัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า แต่หากกลุ่มสัญญาอีกฝ่ายร่างสัญญาอย่างชัดเจนไม่มีข้อความที่ให้การตีความ ศาลก็อาจช่วยอะไรฝ่ายที่อ่อนแอในการทำสัญญาไม่ได้

4) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เดิมหลักการนี้ใช้กับสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ต่อมาได้นำมาใช้กับสัญญาต่างๆ ไป แต่หลักการดังกล่าวกว้างและอยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษา และทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการใช้ เพราะผู้พิพากษาเป็นมนุษย์ปุถุชนย่อมมีทัศนคติทางด้านบวกและลบ กับการเมือง สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ แตกต่างกันไป จึงมีผลของคำพิพากษาออกมาไม่ตรงกัน ไม่มีความแน่นอน ต่อมาเมื่อแนวคิดที่ว่า ศาลมีหน้าที่ประสานผลประโยชน์ในสังคมด้วยคำพิพากษาที่สร้างสรรค์ ผู้พิพากษามีหน้าที่ซึ่งน้ำหนักกว่าผลประโยชน์ชนิดหนึ่งกับผลประโยชน์อีกชนิดหนึ่ง อันไหนมีความสำคัญต่อสังคมมากกว่ากัน กล่าวคือต้องไม่ใช่หลักศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาให้กลับมาเป็นเครื่องมือในการกดขี่ข่มเหงหรือสร้างความไม่เป็นธรรมแก่กันและกันและกดดันมากจนเกิดช่องว่างระหว่างคนสองกลุ่ม⁶³

5) หลักความไม่มีมโนธรรม เป็นการนำหลักความไม่มีมโนธรรมมาแก้ไขสัญญาสำเร็จรูป เพื่อให้สัญญาตัดสินได้ว่า สัญญาทั้งฉบับหรือสัญญาบางข้อไม่มีผลบังคับ เป็นการรวมหลักการความยุติธรรมมาไว้ในกฎหมาย และเป็นการป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากการสร้างเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจเกิดความไม่มีมโนธรรมในขณะทำสัญญา หรือเกิดขึ้นภายหลังการทำ

⁶³ จริฎ ภักดีธนากุล. (2548). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 125.

สัญญา ซึ่งอาจเกิดจากเงื่อนไขที่กำหนดไม่ให้มีทางเลือกที่เป็นประโยชน์ หรือความมีอำนาจในการต่อรองเหนือกว่าทำให้เกิดความจำยอมในการทำสัญญา หรือความประหลาดใจที่ไม่เป็นธรรม เช่น การทำข้อสำคัญของสัญญาด้วยตัวอักษรขนาดเล็ก หรือเป็นสัญญาที่มีวิธีปฏิบัติแบบการโกงหรือหลอกลวง หรือระบุค่าเสียหายล่วงหน้ามากเกินไป เป็นการกำหนดค่าเสียหายตามอำเภอใจ ศาลอาจเห็นเป็นเบี่ยงปรับและมีผลเป็นโมฆะได้ เพราะไม่ปรากฏความสอดคล้องกันอย่างมีสัดส่วนระหว่างการกำหนดค่าเสียหายกับค่าเสียหายที่แท้จริง

มาตรการทางกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

หลังจากฝรั่งเศสมีปัญหาการเอาเปรียบลูกจ้างจากสัญญาจ้างแรงงานที่ผู้ว่าจ้างร่างให้ผู้รับจ้างลงนาม ฝรั่งเศสได้ปรับเปลี่ยนกฎหมายใหม่ โดยยกเลิกการระบุเรื่องเบี่ยงปรับในสัญญาจ้างแรงงาน ในขณะเดียวกันก็มีกฎหมายให้อำนาจศาลในการพิจารณาปรับลดเบี่ยงปรับหรือค่าเสียหายที่กำหนดไว้ในสัญญาได้ และมีข้อกฎหมายห้ามไม่ให้ในสัญญามีข้อความระบุห้ามมิให้ศาลปรับลดค่าเสียหาย ซึ่งขัดกลองหรือเงื่อนไขดังกล่าว หากมีให้ถือเป็นโมฆะ ไม่อาจใช้บังคับได้

มาตรการทางกฎหมายประเทศสหพันธ์เยอรมนี

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน เน้นไปในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา เพราะสัญญาเป็นเรื่องของคู่สัญญา ทำนิติกรรมผูกพันกันเอง ก็ไม่ควรมีเหตุผลอะไรไปห้ามไม่ให้คู่สัญญาจะระบุเงื่อนไขในสัญญาเช่นนั้น

แต่ในส่วนการบังคับใช้ของกฎหมาย มาตรา 343 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน บัญญัติไว้ว่า “ถ้าเบี่ยงปรับจะรับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ โดยพิจารณาจากคำขอของลูกหนี้ ในการวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี่ยงปรับไปแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันหมดไป”

ระบบกฎหมาย ซีวิล ลอร์ ที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ของประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นที่มาและพื้นฐานที่สำคัญในการร่างกฎหมายของไทย ซึ่งรวมถึงข้อความในประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ของไทยมาตรา 383 ด้วย

ที่น่าสังเกตคือ กฎหมายเยอรมัน กำหนดการปรับลดเบี่ยงปรับที่สูงเกินส่วน บัญญัติไว้เพื่อเป็นการคุ้มครองลูกหนี้ และมีการควบคุมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยศาล ซึ่งบทบัญญัตินี้ คู่สัญญาจะตกลงเงื่อนไข หรือกำหนดข้อยกเว้นให้เป็นอย่างอื่นไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนีหลักการนี้จะไม่นำมาใช้บังคับกับผู้ประกอบการตามประมวลกฎหมายพาณิชย์ ข้อกฎหมายเยอรมัน และมีข้อกำหนดเช่นเดียวกับกฎหมายไทยในกรณีที่จะปรับเบี่ยงปรับไปแล้วจะ

ร้องขอให้ศาลปรับลดอีกไม่ได้ ส่วนหลักเกณฑ์ในการปรับลดเบี้ยปรับของกฎหมายเยอรมัน มีองค์ประกอบคือ

- 1) คู่สัญญาต้องมีการตกลงกันในข้อสัญญาเบี้ยปรับอย่างสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมาย
- 2) มีข้อตกลงให้เรียกเบี้ยปรับแต่ยังไม่ได้มีการชำระเบี้ยปรับ
- 3) เบี้ยปรับนั้น กำหนดไว้สูงเกินสมควร
- 4) ลูกหนี้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้มีการลดเบี้ยปรับ
- 5) ศาลมีอำนาจพิจารณาลดเบี้ยปรับลงมาในจำนวนที่เหมาะสมและเป็นธรรมตามกระบวนการของศาล

6) เบี้ยปรับที่เป็นธรรม ศาลจะต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แวดล้อมทั้งหมด และพิจารณาไตร่ตรองซึ่งน้ำหนักส่วนได้ส่วนเสียทุกอย่างแล้วแต่กรณี กล่าวคือจำนวนเบี้ยปรับที่จะกำหนดนั้น มีความจำเป็นเพียงใดและเหมาะสมแค่ไหน เพื่อให้มีการปฏิบัติการชำระหนี้ของเจ้าหนี้ และได้ประกันความเสียหายว่า เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้หากมีความเสียหายเกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจกำหนดเบี้ยปรับ มีสองรูปแบบคือ กำหนดให้เบี้ยปรับเป็นโมฆะ ดังปรากฏในกฎหมายที่ใช้ในประเทศอังกฤษ และประเทศอเมริกา ส่วนในกรณีที่ใช้อย่างบังคับได้ แต่ศาลมีอำนาจปรับลด คือกฎหมายของประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นต้นร่างในการร่างประมวลกฎหมายของประเทศไทย⁶⁴

3.4.2 มาตรการทางกฎหมายของไทย

ประเทศไทยมีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 222 มาตรา 224 มาตรา 379 และมาตรา 383 เป็นหลักในการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหาย และการใช้ดุลพินิจของศาลในการปรับลดเบี้ยปรับ

มาตรา 222 บัญญัติว่า “การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่การเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นตามปกติย่อมเกิดแต่การไม่ชำระหนี้”

เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็น หรือควรได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว หลักกฎหมายดังกล่าวเป็นไปตามทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม คือลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบค่าเสียหายที่เกิดขึ้นตามปกติอันเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาของตน ยกเว้นกรณีที่ลูกหนี้ได้คาดเห็นพฤติการณ์

⁶⁴ ชลฎา ลินะเปสนันท์. เล่มเดิม. หน้า 137.

พิเศษว่าการผัดผ่อนของตนอาจเกิดความเสียหายให้กับเจ้าหนี้เป็นกรณีพิเศษได้ เช่นนี้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวให้กับเจ้าหนี้ด้วย

ค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ได้รับชำระหนี้ ได้แก่ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ในค่าเสียหายอันเกิดแต่การที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิของตนโดยกฎหมาย ซึ่งกฎหมายมุ่งหวังให้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวชดเชยความเสียหายของเจ้าหนี้ในกรณีที่เจ้าหนี้ควรได้รับหากมีการชำระหนี้

มาตรา 224 บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยระหว่างเวลาผัดผ่อน ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น”

มาตราดังกล่าว เป็นบทบัญญัติให้สิทธิเจ้าหนี้ในหนี้เงิน มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในอัตรา ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีจากลูกหนี้ได้ โดยไม่ต้องนำสืบเกี่ยวกับค่าเสียหายที่แท้จริง เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด เกี่ยวกับจำนวนเงินค่าเสียหายที่เจ้าหนี้ควรจะได้รับจากการผัดผ่อนหนี้เงินของลูกหนี้ แม้ในสัญญาหรือคู่กรณีจะไม่ได้มีการตกลงเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผัดผ่อนกันเอาไว้ก็ตาม โดยผู้ร่างกฎหมายมองเห็นว่า เงินตรานั้นย่อมออกดอกผลอยู่เสมอ⁶⁵

มาตรา 379 ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผัดผ่อนก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้ อันจะพึงทำนั้นได้แก่งวดวันการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใดก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น

มาตรา 383 ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวน พอสมควรก็ได้ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึง ทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสีย ในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้วสิทธิเรียกร้องลดลงก็เป็นอันขาดไป

นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในมาตรา 379 และ 382 ท่านให้ใช้วิธีเดียวกันนี้บังคับ ในเมื่อบุคคลสัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนกระทำหรืองดเว้นการกระทำอันหนึ่งอันใดนั้นด้วย

ตามมาตราดังกล่าว จะพอสรุปค่านิยามของเบี้ยปรับได้ว่า เบี้ยปรับคือ ค่าเสียหายที่ลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้กับเจ้าหนี้เมื่อ

- 1) ไม่ชำระหนี้
- 2) ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร หรือ
- 3) กระทำการฝ่าฝืนมูลหนี้เกี่ยวกับการงดเว้นการกระทำใด

⁶⁵ จิต เศรษฐบุตร ข เล่มเดิม. หน้า 22.

4) กระทำหรืองดเว้นการกระทำ

โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการกำหนดเบี้ยปรับว่า ในกรณีที่
เบี้ยปรับเป็นจำนวนเงินคู่สัญญาต้องกำหนดจำนวนหรือวิธีการคำนวณเบี้ยปรับไว้ใน
สัญญาด้วย

คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะชำระเบี้ยปรับเมื่อผิดสัญญา ไม่จำเป็นต้องส่งมอบเบี้ยปรับที่
กำหนดให้แก่คู่สัญญาทันทีที่มีการทำสัญญา

เบี้ยปรับไม่จำเป็นต้องทำในขณะทำสัญญาประธาน อาจทำขึ้นในภายหลังเพื่อกำหนดเบี้ย
ปรับระหว่างกันก็ได้

เบี้ยปรับ กฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบโดยเฉพาะ จึงต้องถือรูปแบบตามสัญญา
ประธาน หากสัญญาประธานต้องทำตามแบบ หรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ สัญญาเบี้ยปรับก็ต้องทำ
ตามแบบและมีหลักฐานเป็นหนังสือเช่นกัน⁶⁶

3.5 การปรับบทกฎหมายในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ในลักษณะเบี้ยปรับ

ในการกำหนดเบี้ยปรับนั้น ศาลใช้หลักตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 ในการใช้ดุลพินิจ คือ
ศาลจะพิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายไม่ใช่เพียงแต่ทางได้เสียใน
เชิงทรัพย์สิน ในการพิจารณาว่าสมควรจะลดเบี้ยปรับเพียงใดหรือไม่ ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า
เบี้ยปรับที่มีการกำหนดกันไว้นั้นสูงเกินสมควร ศาลก็มีอำนาจที่จะลดเบี้ยปรับนั้นลงเป็นจำนวน
พอสมควรได้แม้จำเลยจะขาดนัดยื่นคำให้การหรือมิได้ต่อสู้เรื่องนี้ไว้ในคำให้การก็ตาม

แต่ถ้ากรณีมิใช่เป็นเรื่องเบี้ยปรับแล้ว แม้จะมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันก่อนข้างสูง
มากแต่ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กฎหมายอนุญาตให้สถาบันการเงินเรียกเก็บจากลูกค้าได้แล้ว ศาลก็ไม่
มีอำนาจลดดอกเบี้ยนั้นลงได้

ในกรณีที่ฝ่ายที่ผิดสัญญาได้ชำระค่าปรับให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งไปแล้วหรือถูกอีกฝ่ายหนึ่ง
รับเบี้ยปรับไปแล้วเพราะผิดสัญญาโดยไม่มีการโต้แย้งคัดค้านเบี้ยปรับที่ถูกรับไป ต่อมาภายหลังมี
คดีพิพาทขึ้นมาสู่ศาล ฝ่ายที่ผิดสัญญาจะขอให้ศาลลดเบี้ยปรับที่มีการชำระกันไปแล้วครบถ้วนหรือ
มีการบริบูรณ์กันไปแล้วย่อมไม่มีอำนาจทำได้โดยเด็ดขาด ซึ่งเบี้ยปรับที่ศาลมีอำนาจลดลงได้นั้น
ต้องเป็นเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนและยังมิได้มีการชำระเบี้ยปรับหรือรับเบี้ยปรับหรือชำระเบี้ยปรับยัง
ไม่ครบถ้วนเท่านั้น

⁶⁶ ธนัชชัย ผดุงชิตติ. เล่มเดิม. หน้า 166.

แต่ถ้าเป็นกรณีที่ฝ่ายเจ้าหนี้ได้หักเบี่ยปรับไว้ตามสัญญาแล้ว ลูกหนี้ก็ยังมีสิทธิขอลดค่าปรับได้ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเบี่ยปรับที่เจ้าหนี้หักไว้นั้นสูงเกินส่วนศาลก็มีอำนาจลดเบี่ยปรับลงได้เป็นจำนวนพอสมควร โดยให้เจ้าหนี้นั้นคืนเบี่ยปรับบางส่วนแก่ลูกหนี้ แต่ทั้งนี้ลูกหนี้ไม่อาจขอคิดดอกเบี้ยจากจำนวนเบี่ยปรับที่จะได้รับคืนจากเจ้าหนี้ได้เพราะถือว่าฝ่ายเจ้าหนี้หักเบี่ยปรับไว้โดยอาศัยสิทธิตามสัญญาที่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ทำกันไว้

ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์มีได้บัญญัติเรื่องอายุความของเบี่ยปรับไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงต้องใช้อายุความทั่วไปคืออายุความสิบปี เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกเบี่ยปรับจากลูกหนี้ได้ภายในกำหนดระยะเวลาสิบปีนับแต่สิทธิของเจ้าหนี้เกิดขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะมีการกำหนดเบี่ยปรับกันไว้เป็นอัตราดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยที่เป็นเบี่ยปรับนี้มีใช่เป็นดอกเบี้ยค้างชำระตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33 อันมีอายุความ 5 ปี

จะเห็นได้ว่าในการกำหนดเบี่ยปรับศาลจะพิเคราะห์ถึงทางได้เสีย ของเจ้าหนี้ทุกอย่าง โดยชอบด้วยกฎหมายและในบางกรณีศาลยังได้นำเรื่องความสุจริตใจของลูกหนี้ ประโยชน์สาธารณะหรือการบำบัดป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายของเจ้าหนี้ มาใช้พิจารณาประกอบในการใช้ดุลพินิจของศาลด้วย โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละคดีไป

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับดุลพินิจของศาลในการปรับลดเบี่ยปรับมีอยู่สามประการคือ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าเบี่ยปรับนั้นสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจลดเบี่ยปรับลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ ในการลดเบี่ยปรับ ศาลต้องคำนึงถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน และลูกหนี้มีสิทธิขอให้ศาลลดเบี่ยปรับลงได้ (ในกรณีที่ลูกหนี้ยังไม่ได้ใช้เงินตามเบี่ยปรับให้กับเจ้าหนี้)⁶⁷

3.6 การริบเบี่ยปรับ

การริบเบี่ยปรับ อาศัยหลักกฎหมาย ป.พ.พ. มาตรา 379 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าลูกหนี้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี่ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือ ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้ริบเบี่ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงทำนั้น ได้แก่เดวณการอันใดอันหนึ่ง หากทำการอันนั้นฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด ก็ให้ริบเบี่ยปรับเมื่อนั้น”

ถึงแม้กฎหมายจะใช้คำว่าเบี่ย ซึ่งตามความเข้าใจปกติคือ เงิน แต่เบี่ยปรับตามกฎหมายนั้น อาจหมายถึงเงินจำนวนหนึ่ง (มาตรา 379) หรือการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 382) ซึ่งหากเป็น

⁶⁷ แหล่งเดิม.

ในกรณีเบี้ยปรับเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น กฎหมายให้นำเอามาตรา 379 ถึงมาตรา 381 มาใช้บังคับ ส่วนในกรณีที่เบี้ยปรับเป็นเงินให้ใช้มาตรา 379⁶⁸

การทำสัญญาที่ระบุเงื่อนไขการชำระเบี้ยปรับ มุ่งเพื่อชำระค่าความเสียหายที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เลย (ตามมาตรา 380 และ 382) อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นค่าเสียหายในกรณีที่ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร (ตามมาตรา 381 และมาตรา 382) เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นพึงทำได้นั้นได้แก่การงดเว้นการอันใดอันหนึ่ง เมื่อกระทำการฝ่าฝืนก็ยึดเบี้ยปรับได้เมื่อนั้น ซึ่งสิทธิในการยึดจะคล้ายกับกรณียึดมัดจำ ตามมาตรา 378 (2) ที่มีเงื่อนไขในการรับมัดจำอยู่สามประการคือ

- 1) ฝ่ายที่วางมัดจำละเลย ไม่ชำระหนี้
- 2) การชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายที่วางมัดจำต้องรับผิดชอบ

- 3) มีการเลิกสัญญาเพราะความผิดของฝ่ายที่วางมัดจำ

กฎหมายเกี่ยวกับการรับมัดจำใช้ข้อความว่า ละเลยไม่ชำระหนี้ แตกต่างจากเบี้ยปรับที่ใช้คำว่าลูกหนี้ผิดนัด เช่น ในกรณีที่ผู้รับเงินมัดจำผิดนัดไปไม่ตรงเวลา แต่ไม่ถึงขนาดที่ละเลยไม่ชำระหนี้ ผู้รับมัดจำยังไม่ต้องคืนเงินมัดจำ แต่ถ้าเป็นกรณีเบี้ยปรับการผิดนัดถือเป็นสาระสำคัญที่เจ้าหนี้จะยึดเบี้ยปรับได้แล้ว

ในส่วนของการรับเบี้ยปรับนั้น แบ่งออกเป็นสองกรณีคือ กรณีที่

หนึ่งเป็นการกระทำ เช่น การส่งมอบกรรมสิทธิ์ ซึ่งมีทั้งประเภทที่มีกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ไม่ได้มีกำหนดไว้ และกำหนดระยะเวลาชำระหนี้โดยปริยาย ซึ่งต้องอนุมานเอาจากพฤติการณ์ทั้งปวง ว่านี้จะถึงกำหนดชำระเมื่อใด และหนี้ที่ถึงกำหนดชำระตามวันแห่งปฏิทิน ซึ่งกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้กรณีที่หนึ่งและที่สองต้องมีการทวงถามก่อนลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้จึงจะตกเป็นผู้ผิดนัด ส่วนกรณีที่สาม เมื่อถึงกำหนดตามวันเวลา ลูกหนี้ไม่ชำระก็จะถือว่าลูกหนี้ผิดนัดได้ ส่วนกรณีที่สองคือ กรณีวัตถุแห่งหนี้เป็นการงดเว้นกระทำการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งในกรณีนี้ถ้าลูกหนี้กระทำการฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใด เจ้าหนี้ก็รับเบี้ยปรับได้เมื่อนั้น กรณีที่สองนี้เป็นการงดเว้น ซึ่งหมายถึงการที่ลูกหนี้สัญญารับรองกับเจ้าหนี้ว่า ถ้ามีเหตุการณ์หรือการกระทำใดขึ้นโดยตนเองก็ดี หรือบุคคลของตนก็ดี ลูกหนี้ยินยอมให้รับเบี้ยปรับ

มีปัญหาว่าในกรณีที่ลูกหนี้วางเงินมัดจำไว้มูลค่าเท่ากับครึ่งหนึ่งของราคาทรัพย์สินที่ทำสัญญาซื้อขาย เช่น ทรัพย์สินมีราคา 40 ล้านบาท ลูกหนี้วางเงินมัดจำไว้ 20 ล้านบาท และตกลงว่าให้เจ้าหนี้รับเงินมัดจำนั้นได้หากลูกหนี้ผิดนัด เมื่อลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้ใช้สิทธิรับเงินมัดจำ ลูกหนี้ฟ้อง

⁶⁸ อนุวัติ ใจสมุทร. เล่มเดิม. หน้า 230.

คดี หากศาลเห็นว่าเบี้ยปรับจำนวน 20 ล้านบาท เป็นเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน จะพิพากษาให้เจ้าหนี้คืนเงินมัดจำที่รับไว้ได้หรือไม่

ในความเห็นของผู้ทำวิทยานิพนธ์เห็นว่า หากการรับมัดจำเจ้าหนี้ได้กระทำโดยลูกหนี้ไม่ได้โต้แย้งคัดค้าน ย่อมถือว่าลูกหนี้ได้ให้ความยินยอมให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิรับเงินมัดจำจำนวนดังกล่าวไปแล้ว ดังนั้นลูกหนี้ไม่มีสิทธิขอให้ศาลสั่งให้เจ้าหนี้คืนเงินมัดจำ แต่หากลูกหนี้โต้แย้งตั้งแต่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิรับมัดจำ น่าจะถือได้ว่าลูกหนี้ยังไม่ตกลงให้เจ้าหนี้หักชำระหนี้ จึงยังไม่ถือว่าเป็นเงินที่ลูกหนี้ชำระเบี้ยปรับให้กับเจ้าหนี้แล้ว ในกรณีนี้ลูกหนี้น่าจะมีสิทธิฟ้องขอคืนมัดจำบางส่วน ในส่วนที่เป็นเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน และศาลอาจใช้ดุลพินิจสั่งให้เจ้าหนี้คืนเงินมัดจำบางส่วนให้กับลูกหนี้ได้

3.7 คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการรับเบี้ยปรับ

โจทก์บอกเลิกสัญญาภายใน 2 ปี จึงฟ้องคดี ค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าคิดเป็นรายวัน เป็นจำนวนสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจปรับลดได้

ฎีกาที่ 3210/2528 กรณีจำเลยไม่ส่งมอบสิ่งของ ที่ตกลงซื้อขายให้แก่โจทก์เลย โจทก์มีสิทธิบอกเลิกสัญญา เมื่อเห็นว่าจำเลยไม่อาจปฏิบัติตามสัญญาต่อไปได้ และจำเลยยอมให้โจทก์ใช้สิทธิปรับจำเลยได้จนถึงวันบอกเลิกสัญญา ข้อตกลงดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่คู่กรณีสมัครใจทำกันขึ้น ทั้งไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนย่อมมีผลผูกพันคู่กรณี โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกค่าปรับได้ด้วย หลักประกันตามสัญญาซื้อขายของธนาคารที่จำเลยนำมามอบแก่โจทก์เป็นการประกันเพื่อให้ปฏิบัติตามสัญญา หากผิดสัญญาโจทก์มีสิทธิรับ เมื่อถือว่าเป็นค่าเสียหายส่วนหนึ่ง ย่อมนำมาคิดหักกันได้จากค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับเพราะต้องซื้อสินค้าจากบุคคลอื่นแพงขึ้น สินค้าที่ซื้อขายกันเป็นเงิน 37,400 บาท โจทก์ต้องซื้อสินค้าแพงขึ้น 25,125 บาท ซึ่งศาลพิพากษาให้ชดเชยส่วนนี้แล้ว จำเลยผิดสัญญา โจทก์บอกเลิกสัญญาภายหลังนาน 2 ปี ค่าปรับกรณีผิดสัญญาคิดเป็นรายวันเป็นเงินถึง 50,000 บาทเศษ ซึ่งสูงเกินส่วน ศาลลดลงเป็นจำนวนพอสมควรตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคแรก คงกำหนดค่าปรับให้โจทก์ 15,000 บาท

สิทธิในการเรียกเบี้ยปรับเป็นของผู้ซื้อ ในกรณีที่ผู้ซื้อต้องการให้โอนที่ดิน ผู้ขายไม่มีสิทธิขอให้ผู้ซื้อเลือกปรับค่าเสียหายแทนการโอนที่ดิน

ฎีกาที่ 3354/2531 สัญญาจะซื้อขายระบุว่า ถ้าผู้จะขายผิดสัญญาไม่ไปทำสัญญาและจดทะเบียนขายตามกำหนด ผู้จะขายจะยอมให้ผู้ซื้อปรับ 20,000 บาท อีกส่วนหนึ่งด้วย โดยไม่มีข้อความตอนใดระบุให้สิทธิผู้จะขายเลือกปฏิบัติไม่ยอมขายที่ดินให้ผู้จะซื้อ ผู้จะซื้อเท่านั้นจึงเลือกเรียกเอาเบี้ยปรับหรือเรียกร้องให้ผู้จะขายชำระหนี้แต่อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ตามประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 380 เมื่อโจทก์ผู้จะซื้อเรียกร้องให้จำเลยซึ่งเป็นผู้จะขายให้ขายที่ดินตามสัญญาและสภาพแห่งนั้นก็เปิดช่องให้ศาลบังคับได้จำเลยจึงไม่มีสิทธิที่จะเลือกปฏิบัติด้วยการขอคืนเงินมัดจำและยอมชำระค่าปรับให้โจทก์

สิทธิในการเรียกเบี้ยปรับ เมื่อโจทก์ตกลงใช้สิทธิเรียกเบี้ยปรับจากการส่งมอบสิ่งของไม่ถูกต้องแล้ว จะมาเรียกเบี้ยปรับในกรณีใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาอีกไม่ได้

ฎีกาที่ 4170/2532 แม้สัญญาซื้อขายจะได้กำหนดค่าเสียหายที่จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ให้แก่โจทก์ แต่การที่โจทก์ได้รับความเสียหายเนื่องจากจำเลยผิดสัญญา โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับ อันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 222 วรรคสอง โจทก์แจ้งความต้องการซื้อเครื่องกลั่นน้ำมันเบนซิน เพื่อใช้ในราชการในการจัดซื้อจะต้องตั้งงบประมาณ และต้องได้รับอนุมัติจำนวนเงินที่จะจัดซื้อจากรัฐบาลซึ่งพอค่าเช่นจำเลยย่อมจะต้องทราบ เมื่อจำนวนเงินที่โจทก์ได้รับจากเงินงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ สามารถซื้อเครื่องกลั่นน้ำมันเบนซินจากจำเลยได้ 10 เครื่อง ตามความต้องการของโจทก์จำเลยยอมคาดเห็นล่วงหน้าแล้วว่าถ้าจำเลยผิดสัญญาไม่อาจส่งมอบเครื่องกลั่นน้ำมันเบนซินให้แก่โจทก์ได้ โจทก์จะต้องได้รับความเสียหาย เมื่อโจทก์ไม่สามารถจะซื้อเครื่องกลั่นน้ำมันเบนซินที่จะใช้ทำงานได้ตามความต้องการของโจทก์ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์ สัญญาข้อ 8 กำหนดเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้ขายผิดสัญญาโดยไม่ส่งมอบสิ่งของที่ตกลงขายให้แก่ผู้ซื้อ หรือส่งมอบสิ่งของทั้งหมดไม่ถูกต้อง หรือส่งมอบสิ่งของไม่ครบจำนวนและผู้ซื้อได้บอกเลิกสัญญา ส่วนข้อ 9 กำหนดเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้ซื้อไม่ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ยังคงยอมให้ผู้ขายนำสิ่งของที่ซื้อขายตามสัญญาส่งมอบแก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อจึงจะมีสิทธิเรียกร้องเอาเบี้ยปรับจากผู้ขายเป็นรายวันได้ เมื่อโจทก์ผู้ซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา โจทก์จึงมีสิทธิเรียกร้องเอาเบี้ยปรับตามสัญญาข้อ 8 ไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาเบี้ยปรับตามข้อ 9

เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการผิดนัดของจำเลยจนครบถ้วนแล้ว จะมาใช้สิทธิเรียกเบี้ยปรับจากจำเลยอีกไม่ได้

ฎีกาที่ 5277/2540 ตามสัญญาเช่าข้อ 2 ระบุว่า “...ผู้เช่าจะชำระค่าเช่าของเดือนถัดไปภายในวันที่ 5 ของทุกเดือน หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ผู้เช่ายินยอมให้ปรับเป็นรายวันในอัตราวันละ 5% ของค่าเช่ารายเดือนเป็นเงิน 15 บาท จนกว่าจะชำระค่าเช่าครบถ้วน” เมื่อปรากฏว่าจำเลยค้างชำระค่าเช่าตั้งแต่เดือนตุลาคม 2533 จนถึงวันที่ 19 สิงหาคม 2534 อันเป็นวันเลิกสัญญา แต่โจทก์กลับฟ้องเรียกค่าปรับนับแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2534 ภายหลังจากสัญญาเช่าสิ้นสุดลงแล้ว ทำให้ข้อตกลงนี้ระงับสิ้นไปจะนำมาใช้บังคับแก่กันต่อไปอีกไม่ได้ สัญญาเช่าข้อ 9 กำหนดไว้ว่า “การต่ออายุสัญญาเช่าในครั้งต่อไป ผู้เช่าจะต้องยื่นคำร้องขอต่ออายุสัญญาต่อผู้อำนวยการทรัพย์สินฯ ก่อนสิ้นสุดสัญญานี้ไม่น้อยกว่า 90 วัน หากพ้นกำหนดผู้เช่าจะต้องเสียค่าบำรุงโรงพยาบาล

จำนวน 1,000 บาท ผู้ให้เช่าสงวนสิทธิที่จะให้ผู้เช่าต่ออายุสัญญาเช่าหรือไม่ก็ได้" แม้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 570 จะกำหนดถึงกรณีเมื่อสิ้นกำหนดเวลาเช่าที่ได้ตกลงกันไว้ถ้าผู้เช่ายังคงครอบครองทรัพย์สินอยู่และผู้ให้เช่ารู้แล้วไม่ทักท้วง ให้ถือว่าคู่สัญญาได้ทำสัญญาเช่ากันใหม่ต่อไปโดยไม่มีกำหนดเวลานั้นเป็นเพียงทำให้เกิดผลตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น แต่ตามข้อตกลงข้างต้นถือว่าเป็นความตกลงกันเป็นพิเศษและมีข้อความว่า"ในครั้งต่อไป" กำกับอยู่ด้วย แสดงให้เห็นเจตนาของคู่สัญญาว่าจะต้องมีการทำสัญญาเช่ากันจริงๆ มิใช่โดยผลของกฎหมาย ทั้งยังต้องตีความให้เป็นคุณแก่จำเลยซึ่งจะเป็นผู้เสียหายในมูลหนี้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 11 อีกด้วยจำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าบำรุงโรงพยาบาลแต่อย่างใดสัญญาเช่าข้อ 11 มีความหมายว่า "หากผู้ให้เช่ามีความประสงค์จะใช้เพื่อดำเนินกิจการของรัฐหรือกิจการใดๆ ของผู้ให้เช่า ผู้เช่ายินยอมขนย้ายสิ่งของสัมภาระและบริวารออกจากอาคารที่เช่าภายใน 30 วัน..หากครบกำหนดแล้วผู้เช่าไม่ยอมออก ผู้เช่ายินยอมชำระค่าปรับแก่ผู้ให้เช่าจนกว่าจะออกจากอาคารที่เช่า" ข้อตกลงดังกล่าวมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับและถือเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย ป.พ.พ. มาตรา 380 วรรคสอง บัญญัติให้ผู้ให้เช่าเรียกค่าเสียหายได้เต็มจำนวนที่เสียไป โดยให้คิดเบี้ยปรับรวมอยู่ในนั้นด้วยและให้ถือว่าเบี้ยปรับเป็นจำนวนน้อยที่สุดของค่าเสียหาย เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายเท่ากับอัตราความเสียหายแล้ว โจทก์จะเรียกร้องให้จำเลยเสียเบี้ยปรับดังกล่าวให้โจทก์อีกไม่ได้ เพราะเป็นการเรียกร้องที่นอกเหนือไปจากความเสียหายที่โจทก์ได้รับ จัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา 380 วรรคสอง

เบี้ยปรับเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหาย เมื่อได้รับเบี้ยปรับแล้ว ต้องนำไปหักจากค่าเสียหาย ก่อน

ฎีกาที่ 2983/2541 โจทก์ทำสัญญาจ้างจำเลยที่ 1 ก่อสร้างอาคารเป็นเงิน 53,200,000 บาท จำเลยที่ 1 ส่งมอบงาน 5 งวด รับเงินไปแล้ว 14,151,200 บาท เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาสร้างจำเลยที่ 1 ไม่สามารถก่อสร้างให้แล้วเสร็จตามสัญญา โจทก์บอกเลิกสัญญาและริบหลักประกันที่ธนาคารได้ส่งเงินตามสัญญาค้ำประกันจำนวน 2,660,000 บาท แต่หนังสือค้ำประกันมิใช่สิ่งซึ่งจะพึงรับเมื่อมีการเลิกสัญญาตาม ป.พ.พ. มาตรา 378 (2) เงินจำนวน 2,660,000 บาท ที่ธนาคารส่งมอบให้แก่โจทก์จึงมิใช่มัดจำแต่เป็นเงินประกันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 380 วรรคสอง กำหนดว่าเจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ ฉะนั้นเมื่อโจทก์รับเบี้ยปรับแล้วต้องนำเบี้ยปรับที่รับจำนวน 2,660,000 บาทไปหักออกจากค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นจากการที่โจทก์ต้องไปจ้างบุคคลภายนอก ให้ทำการก่อสร้างจนแล้วเสร็จในราคา 62,900,000 บาท ดังนั้น จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบเพียง 21,191,200 บาท การที่สัญญาจ้างระบุว่า เมื่อผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญาแล้วบรรดางานที่ผู้รับจ้างได้ทำขึ้นผู้รับจ้างยอมให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ว่าจ้างโดยผู้รับจ้างจะเรียกค่าตอบแทนและค่าเสียหายใดๆ ไม่ได้ นั้น เป็นการที่ผู้รับจ้างให้สัญญาว่าจะทำการชำระหนี้

อย่างอื่นซึ่งมิใช่จำนวนเงินให้เป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 382 โจทก์ย่อมมีสิทธิปรับเบี้ยปรับนี้ได้ตามมาตรา 381 วรรคแรก เมื่อพิจารณาถึงทางได้เสียของโจทก์ผู้ว่าจ้างกับผลงานและพฤติการณ์ของจำเลยที่ 1 ผู้รับจ้างที่ปฏิบัติตามสัญญา เห็นได้ว่าเบี้ยปรับดังกล่าวเป็นจำนวนพอสมควรแล้ว โจทก์ย่อมรับผลงานที่จำเลยที่ 1 ทำเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ได้จำเลยที่ 1 จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าตอบแทนหรือค่าเสียหายใดๆเกี่ยวกับค่าผลงานที่ทำไปแล้วอีก

ฎีกาที่ 66/2542 เงินค่าปรับในกรณีที่จำเลยส่งมอบงานล่าช้าเป็นเบี้ยปรับอย่างหนึ่ง เพราะถือเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเมื่อไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดให้เหมาะสมได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่ง สัญญาจ้างก่อสร้างระบุว่า เงินตามสัญญาค่าประกันของธนาคารที่โจทก์รับชำระไว้ฝากธนาคารนั้นเป็นหลักประกันในการปฏิบัติงานรับจ้างของจำเลย จึงไม่ใช่เงินมัดจำที่โจทก์จะมีได้เมื่อจำเลยทั้งสองผิดสัญญา แต่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายฐานผิดสัญญาจำเลยจึงมีสิทธินำเงินจำนวนนี้ไปหักกับยอดเงินค่าเสียหายซึ่งเป็นค่าปรับที่ศาลได้กำหนดให้โจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 380 วรรคสอง โจทก์ประกาศราคาค่าก่อสร้างในงานส่วนที่ต้องสร้างต่อจากจำเลย โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าจ้างก่อสร้างเพิ่มขึ้นเพราะการจ้างบุคคลอื่นก่อสร้างอาคารต่อจากจำเลยได้ตามสัญญา ไม่ถือเป็นการเอาเปรียบจำเลยโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายในกรณีผิดสัญญาจ้างทำของ ขอเรียกค่าปรับรายวันและค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นจากการที่โจทก์จ้างบุคคลอื่นทำการก่อสร้างต่อจากจำเลย สิทธิเรียกร้องนี้ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีอายุความสิบปีตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/30

ดุลพินิจเรื่องเบี้ยปรับของศาล เป็นปัญหาข้อเท็จจริง

ฎีกาที่ 2964/2545 เบี้ยปรับคือค่าเสียหายที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ล่วงหน้า เบี้ยปรับจึงเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายซึ่งถ้าสูงเกินส่วนศาลลดลงได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 ทั้งมาตรา 380 วรรคสอง ก็ให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้เต็มจำนวนที่เสียไปโดยให้คิดเบี้ยปรับรวมอยู่ในนั้นด้วยในฐานะที่เป็นจำนวนน้อยที่สุดของค่าเสียหาย เมื่อศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยที่ 1 ชำระราคาที่โจทก์ต้องเสียเงินเพิ่มขึ้นพร้อมเบี้ยปรับ แสดงให้เห็นถึงดุลพินิจของศาลอุทธรณ์ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายตามจำนวนเงินที่กำหนดให้จริง ฉะนั้น การที่จำเลยที่ 1 ฎีกาในทำนองว่า คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ที่ให้ตนชำระค่าเสียหายเป็นค่าชดเชยที่เพิ่มขึ้น ชำระเงินประกันสัญญา และชำระค่าปรับขัดต่อ ป.พ.พ. มาตรา 380 วรรคสอง นั้น เป็นการโต้เถียงดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายของศาลซึ่งเป็นฎีกาข้อเท็จจริง เมื่อจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกินสองแสนบาท จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.พ. มาตรา 248 วรรคหนึ่ง

เบี้ยปรับมิใช่ความเสียหายที่กำหนดไว้โดยเด็ดขาด หากเจ้าหนี้เห็นว่าน้อยเกินไปก็มีสิทธิเรียกร้องเอกสารสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ได้

ฎีกาที่ 1514/2546 แม้เบี้ยปรับจะเป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแต่ก็มีใช้ถือเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่เด็ดขาด เพราะหากเจ้าหนี้เห็นว่าเบี้ยปรับที่กำหนดไว้น้อยเกินไปก็ยังมีสิทธิเรียกร้องเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ได้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 380 ขณะเดียวกันถ้าเป็นกรณีเรียกค่าเสียหายเป็นเบี้ยปรับ ป.พ.พ. มาตรา 383 ก็ให้อำนาจศาลที่จะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้โดยพิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งข้อเท็จจริงทางหนึ่งย่อมได้จากการนำสืบของคู่ความ เมื่อโจทก์นำสืบเพียงว่าการผิดสัญญาของจำเลยที่ไม่ส่งมอบลิฟท์ทำให้ระยะเวลาและแผนงานของโจทก์ที่กำหนดไว้เสียหาย โดยไม่มีรายละเอียดอื่นใดจึงหาความขัดแย้งพอกับความเสียหายที่แท้จริงที่จะทำให้โจทก์มีสิทธิได้รับเบี้ยปรับเต็มตามจำนวนที่ตกลงไว้ในสัญญาไม่ แม้จำเลยจะมีได้ให้การและนำสืบหักล้าง แต่ศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจกำหนดให้เป็นจำนวนพอสมควรได้

3.8 กฎหมายเกี่ยวกับการเรียกให้ชำระหนี้และเรียกเบี้ยปรับตามสัญญา

ผลของเบี้ยปรับที่กำหนดเป็นเงิน

มาตรา 380 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นแทนการชำระหนี้ก็ได้ แต่ถ้าเจ้าหนี้แสดงต่อลูกหนี้ว่าจะเรียกเอาเบี้ยปรับจะนั้นแล้วก็เป็นอันขาดสิทธิเรียกร้องชำระหนี้อีกต่อไป

ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ การพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่านั้นท่านก็อนุญาตให้พิสูจน์ได้”

มาตรา 381 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าลูกหนี้ได้สัญญาไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เช่นว่าไม่ชำระหนี้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้เป็นต้น นอกจากเรียกให้ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นอีกด้วยก็ได้ ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในมูลชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควรท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 380วรรค 2”

เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับหรือเรียกเอาเบี้ยปรับจากลูกหนี้ได้ตามสัญญาที่กำหนดเบี้ยปรับ การไม่ชำระหนี้ นั้นจะต้องเป็นความผิดของลูกหนี้ เจ้าหนี้จึงจะเรียกหรือเรียกเอาเบี้ยปรับได้ ถ้าการไม่ชำระหนี้เป็นเพราะพฤติการณ์ซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ ปัญหาที่ว่าเจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้และเรียกเอาเบี้ยปรับได้เพียงใดหรือไม่ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

สิทธิของเจ้าหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้(มาตรา380)

เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เพราะความผิดของลูกหนี้อันหมายความว่าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เสียเลย เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นแทนการชำระหนี้ แต่เมื่อเจ้าหนี้แสดงต่อลูกหนี้ว่าจะเรียกเอาเบี้ยปรับนั้นแล้ว ก็ขาดสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ต่อไป แต่ถ้าเจ้าหนี้ไม่ประสงค์จะเรียกเอาเบี้ยปรับ ก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามมาตรา 213 ดังนั้น จึงเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเลือกว่า จะเรียกเอาเบี้ยปรับหรือจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิที่เลือกนี้เป็นการเลือกกระหว่างเบี้ยปรับกับการชำระหนี้ มิใช่การเลือกชำระหนี้ ซึ่งมีอยู่หลายอย่างอันเป็นสิทธิของลูกหนี้ตามมาตรา 198

1) เมื่อเจ้าหนี้เลือกในทางเรียกเอาเบี้ยปรับ สิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยเจาะจงตามมาตรา 213 ย่อมหมดไป (มาตรา 380 วรรคหนึ่ง) แต่การเรียกเอาเบี้ยปรับนั้น ไม่ตัดสิทธิเจ้าหนี้ที่จะเรียกเอาค่าเสียหายตามมาตรา 222 ซึ่งเป็นการเรียกค่าเสียหายตามความจริง ดังนั้น เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากกว่าเบี้ยปรับ ก็มีสิทธิพิสูจน์เอาได้โดยเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหาย (มาตรา 380 วรรคสอง)

2) เมื่อเจ้าหนี้เลือกในทางเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้อันเป็นการใช้สิทธิตามมาตรา 213 สิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับย่อมหมดไปแต่ตามมาตรา 213 วรรคสี่ เจ้าหนี้ยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ด้วย ดังนั้น จึงถือได้ว่าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ตาม มาตรา 380 วรรคสองได้

สิทธิของเจ้าหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร (มาตรา 381)

1) เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้และเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นได้อีกด้วย (มาตรา 381 วรรคหนึ่ง)

2) ถ้าเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายมากกว่าเบี้ยปรับ ย่อมถือได้ว่าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนมูลชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร (มาตรา 381 วรรคสอง) ให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา 380 วรรคสอง คือ เจ้าหนี้มีสิทธิพิสูจน์ค่าเสียหายได้โดยเรียกเอาเบี้ยปรับอันพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหาย

3) ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้ โดยยังไม่รับเบี้ยปรับเจ้าหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับได้ก็ต่อเมื่อได้บอกสงวนสิทธิต่อลูกหนี้ไว้ในเวลารับชำระหนี้ (มาตรา 381 วรรคสาม)

4) ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับเบี้ยปรับโดยมิได้รับชำระหนี้ แม้เจ้าหนี้มิได้บอกสงวนสิทธิไว้ ก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามสัญญาเพราะ มาตรา 381 มิได้บัญญัติไว้ว่าให้เจ้าหนี้ต้องสงวนสิทธิแต่อย่างใด

5) ถ้าเจ้าหนี้ประสงค์จะเรียกเอาเบี้ยปรับเพียงอย่างเดียว โดยไม่ประสงค์จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ลูกหนี้จะบังคับให้เจ้าหนี้ต้องรับชำระหนี้ด้วยได้หรือไม่ยอมแล้วแต่เจ้าหนี้มีสิทธิบอกเลิกสัญญา หรือมีสิทธิบอกปิดไม่ชำระหนี้หรือไม่ ถ้าไม่มีสิทธิ ลูกหนี้อย่อมจะบังคับให้เจ้าหนี้ต้องรับชำระหนี้ได้

เบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน

มาตรา 383 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ ในการที่จะวินิจฉัยว่าสมควรเพียงใดนั้น ท่านให้พิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน เมื่อได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้วสิทธิเรียกร้องขอลดก็เป็นอันขาดไป”

นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในมาตรา 379 และ 382 ท่านให้ใช้วิธีเดียวกันนี้บังคับ ในเมื่อบุคคลสัญญาว่าจะให้เบี้ยปรับเมื่อตนกระทำหรือละเว้นการกระทำอันหนึ่งอันใดนั้นด้วย” เบี้ยปรับนั้นเป็นค่าเสียหายซึ่งกำหนดไว้ล่วงหน้าอาจน้อยกว่าหรือสูงกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงก็ได้ แต่ถ้าเบี้ยปรับนั้นกำหนดไว้สูงเกินกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงอย่างมากมาย อันเป็นเบี้ยปรับสูงเกินส่วนหรือเกินสมควรหากยอมรับบังคับให้ตามความตกลง ก็อาจจะไม่เป็นธรรมและจะเป็นช่องทางให้บุคคลอาศัยสัญญา เป็นเครื่องมือหากำไรเกินควรกฎหมายจึงบัญญัติทางแก้ไขไว้ตามมาตรา 383 โดยให้อำนาจศาลที่จะลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วนนั้นลงเป็นจำนวนที่พอสมควรได้ ซึ่งมีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ดังนี้

1) การลดเบี้ยปรับลงเป็นจำนวนที่พอสมควรนั้น จะต้องพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สิน ซึ่งหมายความว่าในการพิจารณาว่าสมควรจะลดเบี้ยปรับเพียงใดหรือไม่ ศาลจะต้องมีพิจารณาเฉพาะแต่ความเสียหายเป็นเงินเป็นทองเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงส่วนได้เสียของเจ้าหนี้ในทางอื่นนอกจากจำนวนเงิน เช่น ในทางจิตใจหรือทางชื่อเสียงอีกด้วย

2) อำนาจศาลในการลดเบี้ยปรับที่สูงเกินลงเป็นจำนวนที่พอสมควรตามมาตรา 383 เป็นบทบัญญัติอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้นถ้าคู่สัญญาทำสัญญาดตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่า ห้ามมิให้ศาลลดเบี้ยปรับแม้จะสูงเกินส่วน ข้อตกลงนั้นย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 และมาตรา 151

3) คู่สัญญาอาจทำสัญญากันไว้ล่วงหน้าว่า เบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นห้ามมิให้เจ้าหนี้เรียกค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้นอีกอันเป็นการจำกัดความรับผิดชอบของลูกหนี้ แต่ศาลก็มีอำนาจพิจารณาได้เช่นเดียวกันว่าเบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นสูงเกินส่วนหรือไม่ ถ้าไม่สูงเกินส่วนก็ไม่ลดให้ ถ้าสูงเกินส่วนก็มีอำนาจลดลงเป็นจำนวนที่พอสมควรได้ตามมาตรา 383

4) เบี้ยปรับที่กำหนดไว้นั้นแม้จะสูงเกินส่วน ถ้าลูกหนี้ได้ใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องขอลดก็หมดไป ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 383 วรรคหนึ่ง เพราะการที่ลูกหนี้ยอมใช้เงินไปตามเบี้ยปรับเท่ากับรับอยู่ในตัวแล้วว่าเบี้ยปรับไม่สูงเกินไป แต่ในกรณีต่อไปนี้ ไม่ถือว่าลูกหนี้ยอมใช้เงินตามเบี้ยปรับคือ

(1) เบี้ยปรับที่ลูกหนี้ส่งมอบให้ไว้ล่วงหน้าตามสัญญากำหนดเบี้ยปรับ ขณะที่มีการส่งมอบเจ้าหนี้ยังไม่มีสิทธิรับจึงถือไม่ได้ว่าลูกหนี้ยอมใช้เงินตามเบี้ยปรับนั้นแล้ว

(2) การวางเงินค่าปรับหรือเบี้ยปรับต่อศาลตามคำสั่งหรือคำพิพากษา เพื่อทุเลาการบังคับในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาไม่ถือว่าลูกหนี้ยอมใช้เงินตามเบี้ยปรับแล้ว⁶⁹

3.9 คำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการเรียกให้ชำระหนี้และเรียกเบี้ยปรับตามสัญญา

เบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจลดลงได้ตามที่เห็นสมควร

ฎีกาที่ 540/2532 โจทก์มีสิทธิปรับจำเลยที่ 1 เป็นรายวันจนกว่าการก่อสร้างจะแล้วเสร็จ โดยการกระทำของผู้รับจ้างคนใหม่ ถือได้ว่าเป็นเบี้ยปรับที่คู่สัญญากำหนดกันไว้ล่วงหน้า การที่งานก่อสร้างล่าช้าเป็นเพราะการดำเนินการของโจทก์ด้วย โจทก์จ้างผู้รับจ้างคนใหม่ทำงานงวดที่เหลือในวงเงินเท่ากับที่จะต้องชำระให้จำเลยที่ 1 ดังนี้ เมื่อพิเคราะห์ประกอบกับเหตุแห่งความล่าช้า ค่าจ้างก่อสร้างและระยะเวลาที่ผู้รับจ้างคนใหม่ใช้ในการก่อสร้างแล้ว เบี้ยปรับดังกล่าวสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจลดลงได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 ตามสัญญาจ้างไม่มีการวางเงินมัดจำ มีแต่หนังสือคำประกันความรับผิดชอบของธนาคาร ดังนี้ เงินที่ธนาคารผู้ค้ำประกันชำระให้แก่ผู้ว่าจ้างเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายฐานผิดสัญญา

เมื่อเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้แล้ว และไม่สงวนสิทธิจะเรียกเบี้ยปรับ เจ้าหนี้จะเรียกเบี้ยปรับอีกไม่ได้

ฎีกาที่ 548/2535 สัญญาระหว่างโจทก์จำเลยมีข้อความว่า อ.ม.ท. (ชื่อย่อของจำเลย) มีสิทธิบอกเลิกสัญญานี้ได้ทันที ฯลฯ เว้นแต่ อ.ม.ท. เห็นว่าตัวแทนรวบรวม (รับซื้อ) แร่ได้กระทำหรืองดเว้นการกระทำโดยไม่จงใจ ตัวแทนรวบรวม (รับซื้อ) แร่ยินยอมให้ อ.ม.ท. ปรับ ตามจำนวนที่ อ.ม.ท. กำหนด แต่ต้องไม่เกินครั้งละ 100,000 บาท ต่อการปฏิบัติผิดสัญญาข้อหนึ่งๆ โดย อ.ม.ท. มีสิทธิหักเงินค่าปรับจากหลักประกันได้ทันที โดยไม่ต้องเรียกร้องให้ตัวแทนรวบรวม (รับซื้อ) แร่ชำระก่อนตามข้อสัญญาดังกล่าวไม่มีข้อความตอนใดบ่งบอกว่ายกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตาม ป.พ.พ.

⁶⁹ ศักดิ์ สนองชาติ. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย นิติกรรมและสัญญา. หน้า 30.

มาตรา 381 วรรคท้ายที่ว่า ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้แล้วจะเรียกเอาเบี้ยปรับได้ต่อเมื่อได้บอกสงวนสิทธิไว้เช่นนั้นในเวลาชำระหนี้ข้อความในสัญญาระหว่างโจทก์จำเลยมีเพียงว่าจำเลยมีสิทธิหักเงินค่าปรับได้ทันทีเท่านั้น ดังนั้นเรื่องอื่นๆ จำเลยจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย คือสงวนสิทธิที่จะเรียกเบี้ยปรับไว้ เมื่อจำเลยไม่ได้สงวนสิทธิไว้ จำเลยก็ปรับไม่ได้

การเอาทรัพย์สินที่เข้าซื้อออกขายได้เงินไม่พอใช้หนี้ ต้องรับผิดชอบในส่วนตัว เป็นวิธีการคำนวณค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ฎีกาที่ 525/2535 ข้อกำหนดในสัญญาเช่าซื้อว่าในกรณีที่เอาทรัพย์สินที่เข้าซื้อขายได้เงินไม่พอชำระหนี้ค่าเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อยอมชำระเงินจำนวนที่ยังขาดอยู่จนครบนั้นเป็นเพียงวิธีการคำนวณหาจำนวนค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เมื่อมีการผิดสัญญาเช่าซื้อซึ่งมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามกฎหมาย หาใช่เป็นการเรียกครองเอาราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อที่ยังขาดอยู่ไม่

ฎีกาที่ 5194/2539 ตามสัญญาลาไปศึกษาต่อมีข้อตกลงว่า...เมื่อเสร็จการศึกษา...แล้วจะกลับมารับราชการต่อไป...หากลาออกก่อนกำหนด...ยอมใช้เงินเป็นจำนวน 3 เท่า... หมายความว่าไม่ว่าจะสำเร็จการศึกษาหรือไม่ ก็มีหน้าที่ต้องกลับมารับราชการต่อไป เมื่อจำเลยลาออกไปก่อนที่จะกลับมารับราชการจึงเป็นการผิดสัญญา แม้โจทก์จะอนุมัติให้จำเลยลาออก จำเลยก็ต้องชำระเบี้ยปรับ การที่โจทก์เรียกให้จำเลยที่ 1 ชำระเงินจำนวนที่ได้รับไปจากโจทก์ในระหว่างลาไปศึกษาต่อถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมรับให้ชำระเบี้ยปรับจำนวน 1 เท่า จำเลยที่ 1 จะต้องชำระหนี้ให้แก่โจทก์คือกลับมาปฏิบัติงานให้ตามระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา เมื่อจำเลยที่ 1 ยังไม่ได้ชำระหนี้ข้อนี้เลยจะถือว่าโจทก์ยอมรับชำระหนี้โดยสงวนสิทธิในเรื่องเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ.มาตรา 381 วรรคท้ายไม่ได้ การกำหนดเบี้ยปรับเป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าเมื่อลูกหนี้มิได้ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคแรกบัญญัติให้ศาลมีอำนาจลดลงได้เป็นจำนวนพอสมควร หากเห็นว่าเกินส่วน โดยพิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย มิใช่แต่ทางทรัพย์สินเท่านั้น และเมื่อโจทก์มิได้นำสืบให้ปรากฏชัดแจ้งว่าได้รับความเสียหายตามจำนวนค่าปรับที่กำหนดไว้ในสัญญาศาลย่อมใช้ดุลพินิจลดค่าปรับหรือเบี้ยปรับตามสัญญาลงได้

เบี้ยปรับตาม มาตรา 381 เป็นเบี้ยปรับกรณีการชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควร เจ้าหนี้ นอกจากจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว ยังเรียกเบี้ยปรับได้ด้วย

ฎีกาที่ 5597/2541 ที่ดินที่ตกลงจะซื้อขายกันเป็นที่ดินมือเปล่า ตามสัญญาจะซื้อขายมีข้อตกลงว่า โจทก์จะชำระราคาค่าที่ดินส่วนที่เหลือเมื่อได้รับโฉนดแล้ว แสดงว่าคู่สัญญาจะบังคับตามสิทธิของแต่ละฝ่ายได้ต่อเมื่อมีการออกโฉนดที่ดินแล้วปรากฏว่าที่ดินพิพาทได้ออกเป็นโฉนดที่ดินเมื่อปี 2531 และ 2533 อายุความจึงต้องเริ่มนับตั้งแต่นั้น มิใช่ นับแต่วันทำสัญญาจะซื้อขายขณะทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทยังเป็นที่ดินมือเปล่า เมื่อสัญญาจะซื้อขายได้ระบุที่ตั้งของ

ที่ดิน และระบุว่าว่าเป็นที่ดินตามหลักฐานใบนำสำรวจซึ่งได้ระบุจำนวนเนื้อที่ดินที่จะซื้อขายกัน โดยให้ผู้ซื้อที่มีสิทธิเลือกเอาที่ดินใดก็ได้ตามใบนำสำรวจและยังระบุว่าจะชำระเงินค่าที่ดินส่วนที่เหลือเมื่อได้รับโฉนดที่ดินแล้วถือว่าเป็นสัญญาจะซื้อขายที่มีสาระสำคัญครบถ้วนแล้ว จึงสมบูรณ์ใช้บังคับได้ตามกฎหมาย ตามสัญญาจะซื้อขายระบุว่า ถ้าผู้จะขายผิดสัญญาไม่ไปจดทะเบียนขายตามกำหนด ผู้จะขายยอมให้ผู้จะซื้อฟ้องศาลบังคับให้เป็นไปตามสัญญา และยอมใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้จะซื้อ 200,000 บาท และ 100,000 บาท ตามลำดับ ค่าเสียหายเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นเบี้ยปรับซึ่งกำหนดไว้ในสัญญา และเป็นเบี้ยปรับซึ่งผู้จะขายผู้เป็นลูกหนี้สัญญาจะให้เมื่อตนไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรตาม ป.พ.พ.มาตรา 381 ซึ่งนอกจากจะเรียกให้ออนที่ดินเป็นการชำระหนี้แล้วผู้จะซื้อซึ่งเป็นเจ้าหนี้ยังมีสิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับตามสัญญาจากผู้จะขายได้อีกด้วย มิใช่เบี้ยปรับตามมาตรา 380 ซึ่งเจ้าหนี้มิสิทธิเรียกให้ชำระหนี้หรือเรียกเอาเบี้ยปรับแทนการชำระหนี้ได้

3.10 กฎหมายเกี่ยวกับเบี้ยปรับที่มีจำนวนเงิน

มาตรา 382 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าสัญญาว่าจะทำการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นให้เป็นเบี้ยปรับ มิใช่ใช้เป็นจำนวนเงินไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 379 ถึง 381 มาใช้บังคับ แต่ถ้าเจ้าหนี้เรียกเอาเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนก็เป็นอันขาดไป”

เบี้ยปรับอาจกำหนดเป็นเงินตามมาตรา 389 หรือกำหนดเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นตามมาตรา 382 การชำระหนี้เป็นอย่างอื่นซึ่งกำหนดเป็นเบี้ยปรับย่อมได้แก่การกระทำ งดเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง หรือส่งมอบทรัพย์สินอย่างอื่นนอกจากเงิน ในกรณีเช่นนี้ มาตรา 382 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 379 ถึง 381 มาใช้บังคับ นั่นคือสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาในเรื่องการรับหรือเรียกเอาเบี้ยปรับ ย่อมจะเป็นเช่นเดียวกับเบี้ยปรับที่กำหนดเป็นเงิน แต่มาตรา 382 บัญญัติยกเว้นไว้ว่า ถ้าเจ้าหนี้เรียกเอาเบี้ยปรับแล้ว สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนก็เป็นอันขาดไป เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิพิสูจน์ความเสียหายยิ่งกว่าเบี้ยปรับตามมาตรา 380 วรรคสอง ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

สิทธิของเจ้าหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

1) เมื่อเจ้าหนี้เลือกในทางเรียกเบี้ยปรับ สิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยเจาะจงตามมาตรา 213 ย่อมหมดไป (มาตรา 380 วรรคหนึ่ง) และมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่าเบี้ยปรับ (มาตรา 382)

2) เมื่อเจ้าหนี้เลือกในทางเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ อันเป็นการใช้สิทธิตามมาตรา 213 ย่อมไม่มีสิทธิเรียกเอาเบี้ยปรับคงมีแต่จะสิทธิเรียกค่าเสียหายตามมาตรา 213 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 215 แต่จะถือเอาเบี้ยปรับเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายไม่ได้ เพราะวัตถุแห่งหนี้ต่างกัน

สิทธิของเจ้าหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร

เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร เจ้าหนี้มีสิทธิทั้งเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้และเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นได้ด้วย (มาตรา 381 วรรคหนึ่ง) แต่เจ้าหนี้ไม่สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน โดยพิสูจน์ค่าเสียหายยิ่งกว่าเบี้ยปรับ (มาตรา 382) ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับชำระหนี้จะเรียกเอาเบี้ยปรับได้ก็ต่อเมื่อบอกสงวนสิทธิไว้ในเวลารับชำระหนี้ (มาตรา 381 วรรคสาม) แต่ถ้าเจ้าหนี้ไม่เรียกเอาเบี้ยปรับ เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อค่าเสียหายตามมาตรา 213, 215 ได้

3.11 คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับเบี้ยปรับที่มีใช้จำนวนเงิน

ข้อตกลงมอบทรัพย์สินที่คงค้างในสถานที่ก่อสร้างให้กับผู้ว่าจ้างโดยไม่มีค่าตอบแทน ในกรณีที่ผู้รับจ้างผิดนัด เป็นเบี้ยปรับ

ฎีกาที่ 2794/2537 สัญญามีใจความว่า ผู้รับจ้างได้นำหลักประกันเป็นหนังสือสัญญาค้ำประกันธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นจำนวนร้อยละ 8 ของราคาที่จ้าง 1,984,000 บาท มามอบไว้แก่ผู้ว่าจ้างเพื่อเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญาและหลักประกันนี้ผู้ว่าจ้างจะคืนให้ผู้รับจ้างพ้นจากข้อผูกพันตามสัญญาแล้ว ถ้าผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญาแล้ว ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างริบหลักประกันดังกล่าว ถือได้ว่าหลักประกันดังกล่าวเป็นการวางไว้ล่วงหน้าเพื่อค่าเสียหาย ในกรณีที่มีการผิดสัญญาเข้าลักษณะเบี้ยปรับ ซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา 380 วรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกกรังค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ จะเรียกเอาเบี้ยปรับอันจะพึงรับนั้นในฐานะเป็นจำนวนน้อยที่สุดแห่งค่าเสียหายก็ได้ ฉะนั้นเมื่อค่าเสียหายของโจทก์มี 3,047,200 บาท จึงชอบที่จะนำเงินตามสัญญาค้ำประกัน ซึ่งโจทก์ริบไปแล้วมาหักออกจากค่าเสียหายดังกล่าวได้คงเหลือค่าเสียหายที่จำเลยต้องชำระแก่โจทก์ 1,063,200 บาท ค่าผลงานที่จำเลยทำไปแล้ว ตามปกติจำเลยมีสิทธิได้รับชดใช้คืนจากโจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 391 วรรคสาม แต่ตามสัญญามีข้อกำหนดว่า เมื่อผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญาแล้ว บรรดางานที่ผู้รับจ้างทำและสิ่งของต่างๆ ที่ได้นำมาไว้ ณ สถานที่ทำงานนั้นโดยเฉพาะเพื่องานจ้างดังกล่าว ผู้รับจ้างยอมให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ว่าจ้าง โดยผู้รับจ้างจะเรียกกรังค่าตอบแทนและค่าเสียหายใดๆ ไม่ได้เลย ข้อตกลงนี้มีลักษณะเป็นการที่ผู้รับจ้างให้สัญญาว่าจะทำการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่มีใช้จำนวนเงินให้เป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 382 แก่โจทก์ผู้ว่าจ้างและหากเป็นจำนวนพอสมควร โจทก์มีสิทธิรับผลงานนี้ได้โดยไม่ต้องใช้ราคาแก่จำเลยผู้รับจ้าง

เมื่อรับงานที่ทำแล้ว เรียกค่าเสียหายจากการส่งงานล่าช้าอีก เป็นค่าปรับที่สูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจในการปรับลดได้

ฎีกาที่ 5268/2539 โจทก์ว่าจ้างจำเลยที่ 1 วางท่อประปาขยายเขตจำหน่ายน้ำ โดยสัญญาข้อ 21 มีใจความสรุปได้ว่า หากโจทก์ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา บรรดางานที่จำเลยที่ 1 ได้ทำขึ้นก่อนแล้ว ให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์โดยโจทก์ไม่ต้องชำระค่าตอบแทนและจำเลยที่ 1 ยอมให้โจทก์ระงับการจ่ายเงินค่าจ้างที่ค้างเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ ทั้งโจทก์มีสิทธิว่าจ้างบุคคลภายนอกทำงานที่ค้างต่อไปได้ หากค่าจ้างผู้รับจ้างรายใหม่สูงกว่าค่าจ้างเดิมจำเลยที่ 1 ยอมให้นำค่าจ้างเดิมที่ยังค้างจ่ายซึ่งเป็นหลักประกันการชำระหนี้ไปหักออกจากค่าจ้างรายใหม่ ถ้ายังไม่พอชำระค่าจ้างรายใหม่ที่สูงกว่า จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบใช้ส่วนที่ยังขาดจนครบถ้วน ข้อตกลงนี้จึงมีลักษณะให้ถือเอาบรรดาผลงานที่จำเลยที่ 1 ได้ทำขึ้นก่อนนั้น อันเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่เป็นจำนวนเงินเป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ.มาตรา 382 หากจำเลยที่ 1 ผิดสัญญาไม่วางท่อให้ถูกต้องสมควร โจทก์ย่อมมีสิทธิเรียกเบี้ยปรับนี้ได้ตามมาตรา 381 วรรคแรก ถ้าเบี้ยปรับที่รับนั้นสูงเกินส่วนศาลจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควรก็ได้ตามมาตรา 383 วรรคแรก ดังนั้นถ้าให้โจทก์รับเอาบรรดางานที่จำเลยที่ 1 ได้ทำขึ้นทั้งหมด โดยโจทก์ไม่ต้องชำระค่าตอบแทนและไม่ยอมลดจากค่าเสียหายที่โจทก์เรียกได้ก็จะเป็นการเรียกเบี้ยปรับสูงเกินส่วน ย่อมสมควรให้ลดเบี้ยปรับลงเท่ากับค่างานที่จำเลยที่ 1 ทำงานให้แก่โจทก์ไปแล้วก่อนบอกเลิกสัญญา

3.12 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย และคำพิพากษาของศาลฎีกาในส่วนที่ให้คำจำกัดความของดอกเบี้ย

3.12.1 ถ้ามิได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

มาตรา 7 ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรม หรือโดยบทบัญญัติอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

เป็นกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเอาไว้ในสัญญาเลย ไม่ว่าจะในรูปแบบของบันทึกหรือเอกสารแนบท้ายสัญญา แต่หากมีระเอาไว้แต่ไม่ชัดเจน ก็ต้องตีความให้มีผลใช้บังคับได้ คือต้องถือว่ามีกำหนดอัตราดอกเบี้ยเอาไว้แล้ว และในกรณีที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ก็ต้องถือว่าไม่มีการกำหนดดอกเบี้ยเอาไว้เลย เพราะถือว่าดอกเบี้ยที่เรียกเกินทั้งหมดเป็นโมฆะ อัตราดอกเบี้ยเกินกว่ากฎหมายกำหนดหรือไม่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนศาลสามารถขืนวินิจฉัยได้ โดยไม่ต้องมีคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ดังเช่นตัวอย่าง คำพิพากษาของศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

ระบุนอัตราดอกเบี้ยเพียง 14 ย่อมหมายถึงอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 14 ต่อปี

ฎีกาที่ 3428/2531 ตัวสัญญาใช้เงินระบุไว้แต่เพียงว่า ดอกเบี้ยร้อยละ 14 จ่ายดอกเบี้ยทุกเดือน ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่า ตามประเพณีการคิดดอกเบี้ยก็ต้องคิดเป็นอัตราร้อยละต่อปี โจทก์นำสืบว่าเป็นอัตราที่กำหนดไว้ต่อปีโดยจำเลยมิได้นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่นทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ยังบัญญัติห้ามคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี ฉะนั้นที่ตัวสัญญาใช้เงินระบุดอกเบี้ยไว้ร้อยละ 14 จึงมีความหมายที่เข้าใจได้ว่าร้อยละ 14 ต่อปีไม่ใช่เป็นการไม่กำหนดอัตราที่จะต้องเสียดอกเบี้ยไว้ให้ชัดแจ้งอันจะต้องใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีบริษัทจำเลยที่ 1 ออกตัวสัญญาใช้เงินให้โจทก์โดยจำเลยที่ 2 ที่ 3 ร่วมกันลงชื่อเป็นผู้ออกตัวแล้วประทับตราของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ที่ 3 ยังลงชื่อไว้ในฐานะส่วนตัวภายใต้ข้อความว่าใช้ได้เป็นอาวัลด้วย เมื่อโจทก์ทวงถามจำเลยที่ 1 โดย ท. และ ส. ผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อแทนได้ส่งจ่ายเช็คและประทับตราของจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินต่อมาธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค และ ท. กับ ส. ชำระเงินให้โจทก์เพียงบางส่วน หนี้ที่ยังค้างอยู่ตามตัวสัญญาใช้เงินจึงยังไม่ระงับไปเพราะหนี้ที่ชำระด้วยเช็คจะระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อเช็คนั้นได้มีการใช้เงินครบถ้วนแล้ว ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรคสาม กรณีนี้ไม่ใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินยังไม่ระงับ จำเลยที่ 3 ผู้ค้ำประกันด้วยอาวัลจึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ด้วย

แม้ในช่องกรอกจำนวนดอกเบี้ย ไม่ได้พิมพ์ข้อความ แต่ข้อความก่อนนั้นระบุว่าเป็นอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารฯ มีสิทธิเรียกเก็บ ธนาคารฯ มีสิทธิเรียกเก็บดอกเบี้ยได้ แต่ไม่เกินอัตราสูงสุดดังกล่าว

ฎีกาที่ 1896/2541 โจทก์ฟ้องเรียกหนี้อันเกิดจากการที่จำเลยที่ 1 เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตและสัญญาทราสต์รีชีทต่อโจทก์เป็นหลักแห่งข้อหา ส่วนที่มีข้อความ ในข้อหาว่าเรียกเงินคืนด้วยนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบในหนี้อันเกิดจากการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตและสัญญาทราสต์รีชีท หนี้ดังกล่าวจึงไม่ใช่หนี้อันเกิดจากการเรียกเอาค่าที่ได้ออกเงินทดรองไปซึ่งมีอายุความเพียง 2 ปี เมื่อหนี้ที่โจทก์ฟ้องไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดอายุความไว้เป็นอย่างอื่น จึงต้องใช้อายุความทั่วไปซึ่งมีกำหนด 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/30 ตามสัญญาทราสต์รีชีทมีข้อความชัดเจนว่า จำเลยที่ 1 ยอมให้ธนาคารคิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บได้ตามที่มีประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลด (ปัจจุบันเท่ากับร้อยละ...ต่อปี) นับแต่วันที่ธนาคารได้ชำระเงินค่าสินค้ำแทนจำเลยที่ 1 ดังนี้ แม้ข้อความตรงช่องดอกเบี้ยไม่มีการพิมพ์ตัวเลขลงไปเหมือนกับส่วนอื่นที่โจทก์พิมพ์ และไม่มีลายมือชื่อโจทก์และจำเลยที่ 1 ลงชื่อกำกับไว้ในบรรทัดนี้ก็ตาม จำเลยที่ 1 ก็ยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกเก็บได้ตามที่มีประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลด ฉะนั้น การที่โจทก์คิดดอกเบี้ยจากจำเลยทั้งสองในอัตรา

ร้อยละ 19,18.5 และ 18 ต่อปี ตามใบแจ้งยอดหนี้สิน จึงไม่เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยตามที่ระบุไว้ในประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ถือได้ว่าจำเลยทั้งสองยินยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยได้ดังฟ้อง

ข้อความที่ระบุให้สิทธิธนาคารฯ เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยได้ ตามประกาศที่ธนาคารประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ย โดยลูกหนี้ยังไม่ได้ผัดนัด ไม่เป็นเบี้ยปรับ

ฎีกาที่ 3331/2542 ตามหนังสือสัญญากู้เงิน ระบุว่าผู้กู้หรือจำเลยยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้หรือโจทก์เป็นรายเดือนสำหรับเงินกู้ตามสัญญาในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี หรือตามอัตราดอกเบี้ยใหม่ ซึ่งผู้ให้กู้อาจเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นหรือต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ข้างต้นและผู้กู้ยินยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยใหม่ตามประกาศธนาคารฯ หรือตามหนังสือสัญญาจำนองก็ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี เช่นเดียวกันดังนั้น นับแต่วันแรกที่จำเลยรับเงินกู้ยืมไปจากโจทก์ โจทก์ก็สามารถคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี จากจำเลยได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้จำเลยผัดนัดภายใต้การควบคุมหรือตามประกาศกระทรวงการคลัง จึงไม่ต้องด้วยข้อกำหนดหรือเงื่อนไขของเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 ที่กำหนดให้ลูกหนี้หรือจำเลยใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควร การที่โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราขั้นต่ำแก่จำเลยในระยะเริ่มแรกแล้วค่อยๆ ปรับให้สูงขึ้นถือเป็นการให้ความอนุเคราะห์แก่ลูกค้า ซึ่งไม่อาจแปลข้อกำหนดในเรื่องอัตราดอกเบี้ยธรรมดาต่างๆ ไปให้กลายเป็นเบี้ยปรับอันอาจก่อให้เกิดเป็นโทษแก่โจทก์ได้จึงไม่ควรที่จะลดดอกเบี้ยของโจทก์ลงเหลืออัตราร้อยละ 17 ต่อปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

ฎีกาที่ 170/2546 โจทก์ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์อันเป็นสถาบันการเงิน ย่อมอยู่ภายในบังคับแห่ง พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินฯ มาตรา 6 ซึ่งมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมได้ในอัตราสูงสุดที่สถาบันการเงินอาจคิดได้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดดังนั้น แม้สัญญาเงินระหว่างโจทก์กับจำเลยในข้อกำหนดอัตราร้อยละต่อปีจะเว้นว่างไว้โดยไม่มีการพิมพ์ตัวเลข แต่สัญญาดังกล่าวมีข้อความระบุว่าผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ในอัตราสูงสุดเท่าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากผู้กู้ได้ และยังระบุอีกว่าผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้ให้กู้ในอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่เชื่อทั่วไปที่ผู้ให้กู้ประกาศกำหนดให้เรียกจากผู้กู้ยืมได้ ซึ่งหมายความว่า หลังจากทำสัญญาแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือผู้ให้กู้ประกาศเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย ผู้กู้ยอมให้ผู้ให้กู้คิดดอกเบี้ยตามสัญญาได้ในอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือผู้ให้กู้ประกาศใช้บังคับใหม่ทันที โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งการเปลี่ยนแปลงแก่ผู้กู้และให้ถือปฏิบัติเช่นนี้ตลอดไปจนกว่าผู้กู้จะชำระหนี้ครบถ้วน อันเป็นข้อตกลงที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมชัดแจ้งแล้ว และไม่ว่าประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลดจะเป็น

ส่วนหนึ่งของสัญญากู้เงินหรือไม่ก็ตาม เมื่อดอกเบี้ยที่โจทก์คิดจากจำเลยในอัตราต่างๆ ไม่เกินกว่า อัตราดอกเบี้ยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งโจทก์พึงมีสิทธิคิดได้ตามกฎหมาย โจทก์จึงชอบที่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวได้

3.12.2 คิดดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดไม่ได้

มาตรา 221 หนี้เงินอันต้องเสียดอกเบี้ยนั้น ท่านว่าจะคิดดอกเบี้ยในระหว่างที่เจ้าหนี้ผิดนัดหาได้ไม่

กรณีการเรียกเก็บดอกเบี้ย หากการชำระหนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการที่เจ้าหนี้เองเป็นฝ่ายผิดนัด หรือปฏิเสธการชำระหนี้ ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเรียกเก็บดอกเบี้ยจากลูกหนี้ ดังมีตัวอย่างตามคำพิพากษาของศาลฎีกาต่อไปนี้

ฎีกาที่ 2491/2522 ผู้ค้าประกันขอชำระหนี้ตามจำนวนที่ต้องรับผิดชอบแต่เจ้าหนี้ไม่รับชำระ เจ้าหนี้ผิดนัด ผู้ค้าประกันไม่ต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยหลังจากที่เจ้าหนี้ผิดนัดค่าประกันหนี้เบิกเงินเกินบัญชีตามสัญญา 30,000 บาท ผู้ค้าประกันรับผิดชอบเพียง 30,000 บาท กับดอกเบี้ยในจำนวนนั้น แต่ไม่ต้องรับผิดชอบในจำนวนต้นเงินที่เกิน 30,000 บาท

ฎีกาที่ 2092/2522 หนังสือเลิกจ้างระบุเหตุเลิกจ้างโจทก์ว่า จำเลยไม่มีความจำเป็นที่จะจ้างโจทก์ต่อไป การที่ศาลแรงงานกลางฟังว่าจำเลยมีความจำเป็นต้องยุบเลิกตำแหน่งของโจทก์เพื่อปรับภาวะทางเศรษฐกิจของจำเลย จึงเป็นสาเหตุเดียวกัน แม้ศาลแรงงานกลางจะวินิจฉัยสาเหตุอื่นมาด้วย ก็ไม่เป็นการนอกเหนือเหตุในหนังสือเลิกจ้าง และการที่จำเลยเลิกจ้างโจทก์เพราะเหตุดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการเลิกจ้างโดยมีเหตุผลอันสมควร ไม่เป็นการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมจำเลยเสนอที่จะจ่ายเงินจำนวน 78,000 บาท ให้แก่โจทก์เมื่อเลิกจ้าง โดยไม่มีความผูกพันจะต้องจ่าย แต่โจทก์ไม่สนองรับโดยมีหนังสือถึงธนาคารที่รับฝากเงินเดือนของโจทก์ ห้ามมิให้รับเงินที่จำเลยจะจ่ายเข้าบัญชีของโจทก์คำเสนอของจำเลยจึงสิ้นความผูกพันนับแต่วันที่โจทก์ปฏิเสธ จำเลยไม่ต้องจ่ายเงินดังกล่าวให้แก่โจทก์อีก จำเลยเสนอจ่ายค่าชดเชยให้แก่โจทก์เท่ากับจำนวนตามฟ้องโดยจะนำเข้าบัญชีเงินฝากของโจทก์ แต่โจทก์กลับมีหนังสือถึงธนาคารมิให้ยอมรับเงินดังกล่าวเข้าบัญชีของโจทก์ ดังนี้ เป็นกรณีที่จำเลยได้ขอปฏิบัติกรชำระหนี้โดยชอบแล้ว เมื่อโจทก์ปฏิเสธไม่รับชำระโดยปราศจากมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ โจทก์จึงตกเป็นฝ่ายผิดนัด ไม่มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยในเงินค่าชดเชยนับแต่วันที่จำเลยขอปฏิบัติ การชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 221

การที่เจ้าของที่ดินไม่ยอมรับเงินค่าเวนคืน โดยถือว่าเป็นจำนวนเงินที่ไม่สมควรนั้น เป็นมูลเหตุอันอ้างได้ตามกฎหมาย ไม่ถือว่าเจ้าของที่ดินผิดนัด

ฎีกาที่ 3308/2532 ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 295 ข้อ 67 กำหนดเกี่ยวกับการชำระค่าทดแทนการเวนคืนที่ดินกรณีเจ้าของที่ดินไม่ยอมรับราคาที่เจ้าหน้าที่เวนคืนของจำเลยเสนอไว้ว่าให้นำเงินไปวางต่อศาล เมื่อปรากฏว่าเจ้าหน้าที่เวนคืนของจำเลยมิได้นำเงินดังกล่าวไปวางต่อศาล และการที่เจ้าของที่ดินไม่ยอมรับราคาที่เสนอ ก็เพราะเห็นว่าเป็นราคาที่ไม่เป็นธรรมอันเป็นมูลเหตุอันจะอ้างกฎหมายได้ ซึ่งถือไม่ได้ว่าเจ้าของที่ดินตกเป็นผู้ผิดนัด ตาม ป.พ.พ. มาตรา 207 ดังนั้น จำเลยจึงต้องเสียดอกเบี้ยในต้นเงินค่าทดแทนแก่โจทก์ นับแต่วันที่เข้าครอบครองที่ดินของโจทก์ ตามมาตรา 224

3.12.3 คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี และห้ามคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ย

มาตรา 224 หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหน้ออาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้นท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกกว่านั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้

กรณีที่เกิดดอกเบี้ยในการกู้เบิกเงินเกินบัญชี ต้องครบกำหนดหนึ่งเดือนก่อน จึงจะนำมาคิดดอกเบี้ยทบต้นได้ คำพิพากษาของศาลที่กำหนดให้อัตราดอกเบี้ยตามคำพิพากษาไม่เกินกว่าอัตราที่ธนาคารประกาศกำหนด หมายความว่าในกรณีที่ในอนาคตธนาคารประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงอย่างไร คำพิพากษาก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามประกาศของธนาคารนั้นๆ ดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ล่วงหน้าที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ในกรณีปกติ แม้เกินร้อยละ 15 ก็ไม่ถือเป็นเบี้ยปรับ เพราะมิใช่การกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า และดอกเบี้ยที่ทบเข้ากับเงินต้นจะกลายเป็นเงินต้นใหม่ เพื่อเรียกเก็บดอกเบี้ยได้อีก

ฎีกาที่ 5291/2540 โจทก์เป็นสถาบันการเงิน มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดได้ไม่เกินร้อยละ 21 ต่อปี ตามประกาศกระทรวงการคลัง เมื่อสัญญากู้เงินได้มีการตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 และยินยอมให้โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกินกว่า 1 ปี ทบเข้ากับต้นเงิน และให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราที่ตกลงในสัญญาเงินต่อไปด้วย โจทก์ย่อมมีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราตามที่ตกลงในสัญญาและคิดดอกเบี้ยค้างชำระเกินกว่า 1 ปี ทบต้นได้ต่อไปจนกว่าจะชำระต้นเงินและดอกเบี้ยคืนให้แก่โจทก์จนเสร็จสิ้น การที่โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกิน 1 ปี มาทบรวมกับยอดเงินต้นดอกเบี้ยที่ทบนั้นจึงกลายเป็นเงินต้นไม่เป็นดอกเบี้ยที่ค้างอีกต่อไป ข้อตกลงตามสัญญากู้เงินดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 655 วรรคหนึ่ง

ซึ่งไม่อยู่ในบังคับข้อห้ามไม่ให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 วรรคสอง

ฎีกาที่ 1304/2541 ตามสัญญาประกันตัวผู้ต้องหา จำเลยทั้งสองตกลงกับโจทก์ว่าจะส่งตัวผู้ต้องหาให้แก่โจทก์ตามกำหนดถ้าผิดสัญญายอมใช้เงิน 250,000 บาท เมื่อจำเลยทั้งสองผิดสัญญาจึงมีหนี้ที่ต้องใช้เงินตามสัญญา อันเป็นการให้เบี่ยงปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 380, 381 เมื่อจำเลยทั้งสองไม่ชำระจึงเป็นการ ผิดนัด ต้องเรียกดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากเงินค่าปรับ 250,000 บาท นับแต่วันที่จำเลยทั้งสองผิดนัดไม่ส่งตัวผู้ต้องหาแก่โจทก์ได้ จำเลยทั้งสองผิดนัดตั้งแต่วันที่ 9 ธันวาคม 2528 จนถึงวันที่ 22 มิถุนายน 2535 จำเลยทั้งสองจึงนำเงินค่าปรับมาชำระให้โจทก์ เมื่อหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้เงินซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 ให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี จึงเป็นผลของกฎหมาย โจทก์ย่อมมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ในระหว่างเวลาที่จำเลยทั้งสองผิดนัด โดยไม่จำเป็นต้องสงวนสิทธิไว้เช่นนั้นในเวลารับชำระหนี้ ในคดีก่อนโจทก์คดีนี้ถูกจำเลยที่ 1 ฟ้องเรียกพันชั้ตรคืน คดีจึงมีประเด็นว่าโจทก์คดีนี้จะต้องคืนพันชั้ตรโทรศัพท์ซึ่งเป็นหลักประกันให้แก่จำเลยที่ 1 หรือไม่ ส่วนประเด็นคดีนี้มีว่าโจทก์มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากเงินค่าปรับจากจำเลยทั้งสองหรือไม่ จึงเป็นคนละประเด็นกัน ไม่เป็นฟ้องซ้ำตาม ป.วิ.พ. มาตรา 148 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระต้นเงินจำนวน 121,875 บาท พร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จจากต้นเงินดังกล่าว เมื่อ ต้นเงินคือดอกเบี้ยที่จำเลยทั้งสองค้างชำระนับแต่วันผิดนัดจนถึงวันชำระค่าปรับ การที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองชำระดอกเบี้ย จากต้นเงินดังกล่าวอีกจึงเป็นการคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด ต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 วรรคสอง

อัตราดอกเบี้ยลอยตัว ที่ธนาคารเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย แม้ลูกหนี้ไม่ผิดนัด ไม่เป็นเบี่ยงปรับ

ฎีกาที่ 6887/2541 ตามสัญญากู้เงินข้อ 2 ระบุว่า จำเลยทั้งสองยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราขั้นต่ำที่โจทก์คิดจากลูกค้านี้รวมกับอัตราดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 0.5 ต่อปี ซึ่งขณะทำสัญญาอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำที่โจทก์คิดจากลูกค้านี้ร้อยละ 13.75 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยที่จำเลยทั้งสองต้องชำระแก่โจทก์ในขณะที่ทำสัญญาจึงเท่ากับร้อยละ 14.25 ต่อปี และสัญญาข้อ 4 ระบุว่า ในกรณีที่จำเลยทั้งสองผิดนัดผิดสัญญายอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยที่โจทก์ประกาศใช้เรียกเก็บจากลูกค้าผู้กู้เงินทั่วไปในกรณีผิดนัดผิดสัญญา ซึ่งขณะทำสัญญาดอกเบี้ยในกรณีผิดนัดอัตราร้อยละ 18 ต่อปี จึงเห็นได้ว่า ดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นจากดอกเบี้ยเดิมมีลักษณะเป็นค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายซึ่งคู่สัญญากำหนดกันไว้ล่วงหน้าจึงเป็นเบี่ยงปรับตามนัยแห่ง ป.พ.พ. มาตรา 379 เมื่อโจทก์ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญากู้เงินแก่จำเลยทั้งสองแล้ว จำเลยทั้งสองต้องชำระหนี้เงินกู้ทั้งหมด

คืนโจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 391 วรรคหนึ่ง การที่จำเลยทั้งสองไม่ชำระเป็นการผิดนัด หนี้ดังกล่าว เป็นหนี้เงินตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 วรรคหนึ่ง ซึ่งให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่กรณีนี้จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 14.25 ต่อปี ตามที่โจทก์มีสิทธิเรียก ได้ตามที่ระบุไว้ในข้อ 2 ของสัญญากู้เงิน เนื่องจากข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเหตุ อย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายที่โจทก์จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี และไม่ถือว่าเป็น เบี้ยปรับที่ศาลจะมีอำนาจลดลงได้ ส่วนที่สัญญากู้เงินข้อ 4 ได้ระบุข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยใน กรณีจำเลยทั้งสองผิดนัดผิดสัญญาไว้นั้นก็ถือได้ว่าเป็นเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมายอีกข้อหนึ่ง ที่โจทก์จะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่าอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เช่นกัน แต่เมื่อมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ หากศาล เห็นว่าสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ ตาม ป.พ.พ.มาตรา 383 วรรคหนึ่ง

การที่จะวินิจฉัยว่าเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนหรือไม่ และจะลดลงเป็นจำนวนพอสมควร เพียงใดนั้น ป.พ.พ.มาตรา 383 วรรคหนึ่ง ให้พิเคราะห์ถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วย กฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริง การที่โจทก์อุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา ศาลฎีกาจึงไม่อาจวินิจฉัยในปัญหาดังกล่าวให้ได้ ปรากฏว่าศาลชั้นต้นยังไม่ได้วินิจฉัยปัญหาในข้อ นี้ จึงต้องส่งสำนวนกันไปยังศาลชั้นต้นเพื่อให้พิจารณาพิพากษาในข้อนี้ใหม่ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 243 (1) (2) ประกอบมาตรา 247

อัตรดอกเบี้ยที่กำหนดไว้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดเป็นโมฆะทั้งหมด แต่เมื่อเป็นหนี้ เงิน ลูกหนี้ผิดนัด โจทก์ยังมีสิทธิได้รับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่ง

ฎีกาที่ 7378/2542 โจทก์คิดดอกเบี้ยเงินกู้จากจำเลยอัตราร้อยละ 18 ต่อปี เกินอัตราที่ กฎหมายกำหนดข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยจึงตกเป็น โมฆะมีผลให้โจทก์หมดสิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยตาม สัญญากู้แต่เมื่อเป็นหนี้จำเลยจึงต้องรับผิดชำระดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี นับแต่วันผิดนัด ตาม ป.พ.พ. มาตรา 224

อัตรดอกเบี้ยลอยตัว ที่ธนาคารเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนตามประกาศของธนาคารเจ้าหนี้ ใช้ในกรณีลูกหนี้ผิดนัด เป็นเบี้ยปรับ

ฎีกาที่ 302/2545 สัญญาค้ำประกันซึ่งระบุไว้ เป็นการค้ำประกันหนี้สินในวงเงินที่ กำหนดไว้ในสัญญาค้ำประกันและอุปกรณ์แห่งหนี้ันมีดอกเบี้ยค่าสินไหมทดแทนในการไม่ชำระ หนี้ แม้สัญญาค้ำประกันอันเป็นสัญญาหรือหนี้อุปกรณ์จะมีได้กำหนดอัตรดอกเบี้ยไว้ ก็ต้องถือ อัตรดอกเบี้ยตามที่ระบุไว้ในสัญญาหรือหนี้ประฐาน

สัญญาทรัสต์รีซีทีระบุไว้ หจก. ส. ขอมเสียดอกเบี้ยแก่โจทก์ในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี เริ่มจากวันทำสัญญานี้เป็นต้นไปจนกว่าจะครบกำหนดวันชำระหนี้ตามตัวเงินจากต่างประเทศ หาก ครบกำหนดชำระหนี้ตามตัวเงินจากต่างประเทศแล้ว หจก. ส. ยังไม่สามารถชำระหนี้ให้ได้ก็ยินยอม

เสียดอกเบี้ยแก่โจทก์ในอัตราร้อยละ 18 ต่อปี ถ้าต่อไปอัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้นหรือต่ำลง หก.ศ. ยินยอมให้ปรับอัตราดอกเบี้ยให้เป็นไปตามที่ธนาคารจะได้กำหนดขึ้นใหม่ข้อความที่ระบุไว้แสดงให้เห็นว่า โจทก์ผู้เป็นเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ในอัตราที่สูงขึ้นได้ต่อเมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องสมควรจึงมีผลเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนไว้ล่วงหน้า เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้แก่โจทก์ตามสัญญาเงินค่าดอกเบี้ยส่วนที่สูงกว่าอัตราที่กำหนดไว้เดิม จึงถือได้ว่าเป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 หากสูงเกินส่วนแม้คู่ความจะมีใ้คู่คุณธรรม ศาลฎีกาแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ โดยคำนึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา 383

คำพิพากษาที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยลอยตัว ต้องปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยไปตามประกาศที่จะเกิดขึ้นในภายหลังด้วย

ฎีกาที่ 492/2545 การที่ศาลชั้นต้นระบุไว้ในคำพิพากษาว่าให้คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 20.25 ต่อปี นับแต่วันที่ 20 ธันวาคม 2542 แต่ดอกเบี้ยต้องไม่เกินประกาศกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น หมายความว่า หากมีการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยใหม่ต่ำกว่าอัตราร้อยละ 20.25 ต่อปี โดยประกาศกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทยก็ให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าว ปราบกว่าธนาคารแห่งประเทศไทยมีประกาศกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามดอกเบี้ยและส่วนลดโดยให้ธนาคารพาณิชย์ออกประกาศกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บแต่ละประเภทของตนเองได้ ซึ่งในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 ธนาคารโจทก์ได้ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยกรณีผิดนัดลงเหลือเพียงอัตราร้อยละ 14.50 ต่อปี ดังนั้น การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตามคำแถลงของจำเลยที่ 1 ที่ขอทราบจำนวนหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อจะได้ชำระหนี้ให้ถูกต้องเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2544 ว่าให้คิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 20.25 ต่อปีไปก่อน จนกว่าคำพิพากษาจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้น จึงเป็นคำสั่งที่มีได้คำนึงถึงข้อความในคำพิพากษาที่ให้คิดอัตราดอกเบี้ยไม่เกินประกาศกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทย อันเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบเพราะขัดแย้งกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเอง ดังนั้น นับแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน 2542 โจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยเพียงอัตราร้อยละ 14.50 ต่อปี จนถึงวันชำระเงิน ตามคำพิพากษารับถ้วน แต่หากในช่วงเวลาดังกล่าว โจทก์มีการประกาศอัตราดอกเบี้ยใหม่ โจทก์ก็ต้องคิดดอกเบี้ยตามอัตราใหม่นั้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินอัตราร้อยละ 20.25 ต่อปี

การที่ธนาคาร กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในสัญญาอัตราสูง แล้วยินยอมเรียกเก็บในอัตราต่ำกว่าอัตราที่กำหนด ถือเป็นการที่ธนาคารไม่อาศัยประโยชน์ของข้อสัญญามาแต่ต้น จะปรับกลับไปอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาอีกไม่ได้

ฎีกาที่ 510/2545 ตามสัญญากู้เงินระบุว่า จำเลยผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ผู้ให้กู้ ในอัตราสูงสุดเท่าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีประกาศกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกเก็บจากผู้กู้ได้ ดังนั้น เมื่อขณะทำสัญญานานการแห่งประเทศไทยกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดไว้ร้อยละ 19 ต่อปี การที่สัญญากู้เงินกำหนดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวจึงเป็นไปตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยและตามข้อตกลงของคู่สัญญาแล้วไม่ทำให้สัญญาในส่วนนี้เป็นโมฆะ ทั้งการคิดดอกเบี้ยโจทก์ก็คิดตามประกาศของโจทก์ซึ่งมีอัตราขึ้นลง มิได้คิดตามที่สัญญากู้เงินกำหนดไว้ในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี จึงนับว่าเป็นคุณแก่จำเลย แต่การที่โจทก์มีหนังสือบอกเลิกสัญญาและบอกกล่าวบังคับจำนองไปยังจำเลยให้ไถ่ถอนจำนองให้เสร็จภายใน 30 วัน ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โจทก์คิดดอกเบี้ยจากจำเลยในอัตราร้อยละ 15.5 ต่อปี ดังนั้น ภายหลังจากเลิกสัญญาโจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยในอัตราเดิมคือร้อยละ 15.5 ต่อปี ต่อไปจนกว่าจำเลยจะชำระหนี้เสร็จสิ้นเท่านั้น เพราะเป็นกรณีที่ถือได้ว่าจำเลยตกลงให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวมาแต่ต้น โจทก์ไม่อาจอาศัยข้อสัญญาซึ่งสิ้นสุดไปแล้วมาทำการปรับอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บจากจำเลยให้สูงขึ้นตามประกาศของโจทก์ได้อีกต่อไป

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยล่วงหน้าไว้ เพื่อใช้ในอีกระยะเวลาใดเวลาหนึ่งล่วงหน้า โดยไม่เกี่ยวกับเงื่อนไขการผิดนัด ไม่ถือเป็นเบี้ยปรับ

ฎีกาที่ 2034/2545 สัญญากู้เงินระหว่างธนาคารโจทก์และจำเลยระบุว่า ในระยะ 3 ปีแรกโจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำเลยได้เพียงร้อยละ 7.86 ต่อปีเท่านั้น ต่อจาก 3 ปีนั้นแล้ว จึงมีสิทธิปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นได้แต่ต้องไม่เกินอัตราขึ้นสูงตามกฎหมายแต่ถ้าจำเลยผิดนัดชำระหนี้เมื่อใด โจทก์มีสิทธิปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้ล่วงพ้น 3 ปี นับแต่วันทำสัญญากู้เงินและไม่ต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยก่อน ปรากฏว่าหลังจากที่จำเลยกู้เงินโจทก์ได้เพียง 3 เดือนเศษ ก็ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ต่อมาอีก 5 เดือน โจทก์ปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นเป็นร้อยละ 19 ต่อปี ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่าโจทก์ใช้สิทธิปรับอัตราดอกเบี้ยตามสัญญากู้เงินให้จำเลยชำระดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพราะเหตุที่จำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ หาใช่เป็นการปรับอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นตามปกติโดยอาศัยข้อตกลงในสัญญากู้เงินไม่จึงเป็นการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ อันเป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 ซึ่งเมื่อ ศาลได้คำนึงถึงทางได้เสียของโจทก์แล้วสามารถลดลงเป็นร้อยละ 15 ต่อปีได้ กรณีมิใช่เป็นการเรียกเอาดอกเบี้ยตามสัญญากู้เงินอันเป็นดอกผลแต่อย่างใด

ฎีกาที่ 3127/2545 หนังสือสัญญากู้เงินมีใจความว่า ผู้กู้ยืมเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 19 ต่อปีและในกรณีมีเหตุจำเป็นยินยอมให้ผู้ให้กู้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กำหนดเมื่อใดก็ได้ แต่ไม่เกินอัตราสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้ แสดงว่าตามหนังสือสัญญากู้เงินดังกล่าวโจทก์มีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำเลยทั้งสองในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี แม้จำเลยทั้งสองไม่ได้ผิดนัดชำระหนี้ การคิดดอกเบี้ยดังกล่าวเข้าลักษณะดอกเบี้ยผิดนัดที่โจทก์พึงได้รับตาม ป.พ.พ. มาตรา 148 วรรคสาม แม้ในช่วงแรกโจทก์จะคิดดอกเบี้ยจากจำเลยทั้งสองไม่ถึงร้อยละ 19 ต่อปี ก็เป็นเรื่องที่โจทก์ให้ประโยชน์แก่จำเลยทั้งสองนอกเหนือจากข้อตกลงในสัญญา ซึ่งโจทก์มีสิทธิที่จะไม่ยอมให้ประโยชน์แก่จำเลยทั้งสองอีกต่อไปโดยกลับไปคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ตามข้อตกลงในสัญญาได้ หากใช้เป็นเรื่องลูกหนี้สัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้เป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง อันจะถือว่าเป็นเบี้ยปรับตามป.พ.พ. มาตรา 379 ไม่ โจทก์ชอบที่จะคิดดอกเบี้ยจากจำเลยทั้งสองในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ตามสัญญากู้เงินได้

ข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยระหว่างโจทก์และจำเลยทั้งสองตามหนังสือสัญญากู้เงินไม่ใช่การแสดงเจตนาเพื่อลวงบุคคลอื่น และไม่ปรากฏว่าโจทก์และจำเลยทั้งสองมีเจตนาทำสัญญาลับนี้อำพรางสัญญาลับอื่นแต่อย่างใด จึงไม่เข้าลักษณะนิติกรรมอำพรางที่ศาลชั้นต้นจะพิพากษาให้โจทก์คิดดอกเบี้ยจากจำเลยทั้งสองลดลงเหลืออัตราร้อยละ 16 ต่อปีได้

3.12.4 มิให้คิดอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี

มาตรา 654 ท่านห้ามมิให้คิดอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้นก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละ 15 ต่อปี

เป็นกรณีการคิดคำนวณดอกเบี้ยกับบุคคลโดยทั่วไปที่ปล่อยเงินกู้ ไม่ใช่บังคับกับธนาคารหรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะให้เรียกดอกเบี้ยได้ตามประกาศอัตราดอกเบี้ยของธนาคารหรือสถาบันการเงินที่ได้ประกาศใช้ ประกาศดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบ ไม่ถือเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลรู้ได้เอง แต่จำนวนดอกเบี้ยที่เกินกว่ากฎหมายกำหนดแล้ว ลูกหนี้ชำระให้กับเจ้าหนี้ ลูกหนี้เรียกคืนไม่ได้ เป็นการชำระตามอำเภอใจ และนำไปหักกลบลบหนี้เงินต้นไม่ได้ การคิดดอกเบี้ยจากบัตรเครดิต เป็นการออกเงินทอรองให้ล่วงหน้า ไม่ขึ้นกับ พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ดอกเบี้ยในขณะเลิกสัญญามีอัตราเท่าใด เมื่อเลิกสัญญาแล้วก็คิดได้เพียงนั้น เพราะหลังจากเลิกสัญญาแล้ว ธนาคารฯ จะปรับอัตราดอกเบี้ยโดยอาศัยเงื่อนไขในสัญญาอีกไม่ได้ สัญญาจำนองเมื่อนำเอาหนี้ดอกเบี้ยที่เกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตมารวมเข้าด้วย ส่วนที่เกินไม่มีผลบังคับรายละเอียดปรากฏตามคำพิพากษาของศาลฎีกาต่อไป

เงินดอกเบี้ยที่ชำระไปจากอัตราดอกเบี้ยที่เป็นโมฆะ ผู้กู้นำไปหักเงินต้นไม่ได้

ฎีกาที่ 999/25331 โจทก์คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 60 ต่อปีซึ่งเกินอัตราดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 และเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเป็นโมฆะ จำเลยไม่มีสิทธินำเงินดอกเบี้ยที่ชำระแล้วไปหักเงินต้นให้ลดน้อยลงได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 การจำนองมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ เมื่อโจทก์บอกกล่าวบังคับจำนองแล้วโจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้อง และมีสิทธิคิดดอกเบี้ยได้ตั้งแต่วันที่จำเลยผิดนัดในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224

ฎีกาที่ 2167/2545 แม้การที่โจทก์คิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดจะเป็นการฝ่าฝืน พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ มาตรา 3 ประกอบด้วย ป.พ.พ. มาตรา 654 อันมีผลให้ดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะ แต่เมื่อจำเลยชำระดอกเบี้ยดังกล่าวด้วยความสมัครใจตามที่ตกลงไว้กับโจทก์จึงเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจและเป็นการชำระหนี้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา 407 และมาตรา 411 จำเลยจะเรียกเงินดอกเบี้ยดังกล่าวคืนหรือนำมาหักชำระหนี้ต้นเงินหาได้ไม่

เช็คที่ออกชำระหนี้เงินกู้ที่มีดอกเบี้ยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายรวมอยู่ด้วย ไม่เป็นความผิดทางอาญา

ฎีกาที่ 496/2537 จำนวนเงินต้นในสัญญากู้ยืมเงิน ได้รวมดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย การที่จำเลยสั่งจ่ายเช็คเพื่อชำระหนี้ดังกล่าว จึงเป็นเช็คที่มีมูลหนี้ผิดกฎหมายไม่อาจบังคับชำระไว้รวมอยู่ด้วย แม้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนั้น จำเลยก็ไม่มี ความผิดตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 มาตรา 3 จำนวนเงินในสัญญากู้ รวมดอกเบี้ยที่ผิดกฎหมายไว้ด้วยหรือไม่ เป็นปัญหาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ฎีกาที่ 1913/2537 จำนวนเงินต้นในสัญญากู้ได้รวมดอกเบี้ยที่คิดล่วงหน้าและเป็นดอกเบี้ยที่คิดเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ฝ่าฝืน พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 ประกอบ ป.พ.พ. มาตรา 654 ดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะแต่หนี้เงินต้นและข้อตกลงให้เรียกดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 1.25 ต่อเดือนยังคงสมบูรณ์ ปัญหาว่าสัญญากู้ซึ่งมีดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดรวมเป็นเงินต้นด้วยเป็นโมฆะหรือไม่ เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ดอกเบี้ยในการเล่นแชร์ ไม่เป็นดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงิน

ฎีกาที่ 2017/2537 โจทก์คิดดอกเบี้ยจากลูกหนี้การเล่นแชร์อัตราร้อยละ 18 ต่อปีได้ ไม่ต้องห้ามตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 เพราะไม่ใช่มูลหนี้การกู้ยืมเงินตามความหมายของกฎหมายดังกล่าว

อายุความฟ้องเรียกเงินค่าแชร์ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงมีกำหนด 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 164 เดิม (มาตรา 193/30 ใหม่)

ดอกเบี้ยการใช้จ่ายบัตรเครดิต กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุด ไม่เป็นเบี้ยปรับ

ฎีกาที่ 1550/2539 คำขอสินเชื่อบัตรเครดิตมีข้อความว่าโจทก์ยอมผ่อนผันจ่ายเงินไปก่อนทั้งที่เงินฝากในบัญชีมีไม่พอจ่าย โดยไม่มีกำหนดเวลาชำระคืน เป็นแต่เพียงจำเลยตกลงชำระคืนพร้อมดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นการกำหนดดอกเบี้ยไว้ล่วงหน้า ถือได้ว่าจำเลยตกลงให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวแต่ต้น จึงไม่อยู่ในบังคับ ป.พ.พ. มาตรา 654 ซึ่งห้ามคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี เพราะมิใช่การกู้ยืมและโจทก์เป็นธนาคารพาณิชย์ข้อตกลงดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายไม่มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ

การปรับลดเบี้ยปรับ ต้องไม่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติ

ฎีกาที่ 3348/2542 จำเลยเสียดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ในอัตราร้อยละ 16.25 ต่อปี หากจำเลยประพฤติผิดเงื่อนไขในสัญญาหรือผิดนัดไม่ชำระหนี้ จำเลยยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเป็นอัตราร้อยละ 18.5 ต่อปี จึงเป็นเรื่องที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าหากจำเลยไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ จำเลยยอมให้โจทก์คิดดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นได้จึงเป็นเบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. มาตรา 379 เมื่อศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยอันเป็นเบี้ยปรับนั้นสูงเกินส่วนก็ปรับลดเป็นจำนวนพอสมควรได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 วรรคหนึ่งการที่โจทก์ซึ่งเป็นสถาบันการเงินมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากลูกหนี้ในอัตราสูงสุดตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยและ พ.ร.บ. ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 โดยไม่อยู่ภายใต้บังคับ ป.พ.พ. มาตรา 654 ไม่ทำให้ข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยที่กำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าไม่เป็นเบี้ยปรับ แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติใดให้อำนาจศาลที่จะลดเบี้ยปรับเสียทั้งหมด ดังนั้น ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยแก่โจทก์ในอัตราร้อยละ 16.25 ต่อปี จากต้นเงิน 2,230,000 บาท เท่ากับอัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับลูกค้าทั่วไปอันเป็นอัตราปกติที่จำเลยต้องชำระแก่โจทก์ก่อนผิดนัด จึงมีผลเท่ากับเป็นการลดเบี้ยปรับที่จำเลยต้องรับผิดชอบชำระให้โจทก์ทั้งสิ้น ไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย ศาลฎีกาเห็นสมควรแก้ไขให้ถูกต้อง

ดอกเบี๊ยะที่เป็นโมฆะ แม้รวมอยู่ในเงินต้นตามสัญญา ก็สามารถแยกส่วนที่โมฆะ ออกจากส่วนเงินต้นที่สมบูรณ์ได้

ฎีกาที่ 4372/2545 โจทก์นำเงินดอกเบี๊ยะจำนวน 60,000 บาท ที่จำเลยค้างชำระซึ่งเป็นดอกเบี๊ยะที่คิดในอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือน อันเป็นการฝ่าฝืน พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี๊ยะเกินอัตราฯ มาตรา 3 ประกอบด้วย ป.พ.พ. มาตรา 654 ไปรวมเข้ากับต้นเงิน 300,000 บาทที่กู้ยืม แสดงว่าโจทก์และจำเลยมีเจตนาที่จะแบ่งแยกการกู้เงินออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งคือกู้เงินจำนวน 300,000 บาท อีกส่วนหนึ่งคือ 60,000 บาท เฉพาะนิติกรรมการกู้ยืมส่วนที่เป็นดอกเบี๊ยะจำนวน 60,000 บาทเท่านั้นที่ตกเป็นโมฆะ ส่วนนิติกรรมการกู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลยในส่วนจำนวน 300,000 บาท ยังคงสมบูรณ์อยู่ตาม ป.พ.พ. มาตรา 173 หนี้กู้ยืมระหว่างโจทก์กับจำเลยในเงินส่วนนี้จึงเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ เมื่อจำเลยจดทะเบียนจำนองที่ดินเป็นประกันหนี้เงินกู้ในวงเงิน 360,000 บาท สัญญาจำนองประกันหนี้จึงมีผลใช้บังคับได้ตามจำนวนหนี้ประธานที่สมบูรณ์ คือ จำนวน 300,000 บาท เมื่อโจทก์บอกกล่าวบังคับจำนองแล้วโจทก์ย่อมมีสิทธิบังคับจำนองในหนี้ส่วนนี้ได้

3.12.5 ดอกเบี๊ยะทบต้น

มาตรา 655 ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี๊ยะในดอกเบี๊ยะที่ค้างชำระ แต่ทว่าเมื่อดอกเบี๊ยะค้างชำระไม่น้อยกว่าปีหนึ่ง คู่สัญญาจะตกลงกันให้เอาดอกเบี๊ยะนั้นทบเข้ากับต้นแล้วให้คิดดอกเบี๊ยะในจำนวนเงินที่ทบเข้ากันนั้นก็ได้ แต่การตกลงเช่นนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

ส่วนประเพณีการค้าขายที่คำนวณดอกเบี๊ยะทบต้นในบัญชีเดินสะพัดก็ดี ในการค้าขายอย่างอื่นทำนองเช่นว่านี้ก็ดี หากอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติซึ่งกล่าวมาในวรรคก่อนนั้นไม่

การเปิดบัญชีกระแสรายวัน ที่ไม่มีข้อความว่าเดินสะพัดทางบัญชี ธนาคารฯ ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี๊ยะทบต้น

ฎีกาที่ 4963/2536 จำเลยเพียงแต่ทำสัญญาเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันกับธนาคาร โจทก์จึงไม่ใช่เรื่องทำสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 856 และถือไม่ได้ว่าเป็นการค้าอย่างอื่นในทำนองเช่นว่านั้นตามข้อตกลงในคำขอเปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันที่ว่าถ้าธนาคารจ่ายเงินตามเช็คให้เกินจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีของผู้ฝากไป ผู้ฝากยอมใช้เงินส่วนนั้นให้ธนาคารพร้อมทั้งดอกเบี๊ยะในอัตราสูงสุดเท่าที่กฎหมายอนุญาตนับแต่วันที่เบิกเกินจนถึงวันที่ชำระหนี้เงินเบิกเกินคืน ก็มีได้มีข้อตกลงให้เรียกดอกเบี๊ยะทบต้นได้กับทั้งไม่ใช่เรื่องกู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 แต่เป็นเรื่องที่โจทก์ได้จ่ายเงินตามคำสั่งของจำเลยผู้ออกเช็คเกินกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 มิได้บังคับโดยเด็ดขาดให้ธนาคารจ่ายเงินเกินบัญชีของผู้ยกค่าและตามเงื่อนไขคำขอ

เปิดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันดังกล่าว ก็ให้โจทก์มีอำนาจจ่ายเงินตามเช็คให้จำเลยเกินจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีได้ โจทก์จึงไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลย

ดอกเบี้ยทบต้น ทำเป็นหนังสือตกลงฝ่ายเดียวจากทางผู้กู้ ก็ใช้บังคับได้

ฎีกาที่ 342/2540 การตกลงระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้ที่ผู้กู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้นำดอกเบี้ยที่ผู้กู้ค้างชำระไม่น้อยกว่า 1 ปีทบเข้ากับต้นเงินแล้วให้คิดดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ทบเข้ากันได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 655 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ทำเป็นหนังสือ หากได้บัญญัติว่าข้อตกลงให้คิดดอกเบี้ยทบต้นดังกล่าวจะต้องทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้กู้กับผู้ให้กู้ไม่ ดังนั้น หากข้อตกลงได้ทำหนังสือลงลายมือชื่อผู้กู้ฝ่ายเดียวย่อมมีผลใช้บังคับได้ ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ให้กู้ลงลายมือชื่อด้วย

ตามหนังสือสัญญาจำนองและข้อตกลงต่อท้ายสัญญาจำนองมีข้อตกลงว่าผู้จำนองยินยอมจะเอาประกันอสังหาริมทรัพย์ปลูกสร้างที่จำนองไว้ ให้ผู้รับจำนองเป็นผู้รับประโยชน์ในกรรมกรรมประกันภัย โดยผู้จำนองยินยอมเสียเงินค่าเบี้ยประกันภัยเอง ถ้าผู้จำนองไม่จัดการเอาประกันภัยอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวและผู้รับจำนองได้จัดการเอาประกันอสังหาริมทรัพย์เองผู้จำนองยินยอมนำเงินค่าเบี้ยประกันภัยที่ผู้รับจำนองได้จ่ายไปมาชำระจนครบถ้วนภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ผู้รับจำนองได้แจ้งให้ทราบ จากข้อสัญญาดังกล่าวจำเลยจะรับผิดชอบเมื่อโจทก์ได้ชำระเบี้ยประกันแทนจำเลยไป หากโจทก์ยังไม่ได้ชำระก็ยังไม่เป็นหนี้ที่จำเลยจะต้องชำระคืนแก่โจทก์ นอกจากนี้เบี้ยประกันภัยที่โจทก์ขอให้จำเลยชำระนั้นเป็นเบี้ยประกันภัยในอนาคต ที่จำเลยยังไม่มีหนี้ที่จะต้องชำระและยังไม่ทราบจำนวนเบี้ยประกันภัยที่แน่นอน และมีได้ระบุจำนวนเบี้ยประกันภัยที่ขอให้จำเลยชำระ จึงไม่ทราบว่าจำเลยจะต้องเสียเบี้ยประกันภัยไปจำนวนเท่าใดจึงเป็นคำฟ้องที่ไม่อาจบังคับได้

ดอกเบี้ยทบต้น เมื่อทบต้นแล้วไม่มีสภาพเป็นดอกเบี้ยอีกต่อไป จึงไม่เป็นการคิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ย

ฎีกาที่ 5291/2540 โจทก์เป็นสถาบันการเงิน มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดได้ไม่เกินร้อยละ 21 ต่อปี ตามประกาศกระทรวงการคลัง เมื่อสัญญากู้เงินได้มีการตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้เกินกว่าอัตราร้อยละ 15 และยินยอมให้โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกินกว่า 1 ปี ทบเข้ากับต้นเงิน และให้โจทก์คิดดอกเบี้ยในอัตราที่ตกลงในสัญญากู้เงินต่อไปด้วย โจทก์ย่อมมีสิทธิที่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราตามที่ตกลงในสัญญาและคิดดอกเบี้ยค้างชำระเกินกว่า 1 ปี ทบต้นได้ต่อไป จนกว่าจะชำระต้นเงินและดอกเบี้ยคืนให้แก่โจทก์จนเสร็จสิ้น การที่โจทก์นำดอกเบี้ยที่ค้างชำระเกิน 1 ปี มาทบรวมกับยอดเงินต้นดอกเบี้ยที่ทบนั้นจึงกลายเป็นเงินต้นไม่เป็นดอกเบี้ยที่ค้างอีกต่อไป ข้อตกลงตามสัญญากู้เงินดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 655 วรรคหนึ่ง ซึ่งไม่อยู่ในบังคับข้อห้ามไม่ให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 วรรคสอง

3.12.6 บังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีไม่ได้

มาตรา 745 ผู้รับจำนองจะบังคับจำนองแม้เมื่อหนี้ที่ประกันนั้นขาดอายุความแล้วก็ได้ แต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีไม่ได้

มาตรา 193/27 ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงหรือผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้คนอื่นได้ยึดถือไว้ ยังคงมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองจำนำหรือที่ได้ยึดถือไว้ แม้ว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม แต่จะใช้สิทธินั้นบังคับให้ชำระดอกเบี้ยที่ค้างชำระย้อนหลังเกินห้าปีขึ้นไปไม่ได้

ฎีกาที่ 7155/2541 ตามบทบัญญัติมาตรา 745 แห่ง ป.พ.พ. ที่กำหนดว่า ผู้รับจำนองจะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีไม่ได้ นั้น หมายความว่า ผู้รับจำนองสามารถบังคับจำนองได้ไม่ว่าหนี้ที่ประกันจะขาดอายุความแล้วหรือไม่ก็ตาม แต่ห้ามมิให้บังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินกว่าห้าปีเท่านั้น ปัญหาว่าราคาทรัพย์สินจำนองท่วมจำนวนเงินที่ค้างชำระหรือไม่ เป็นปัญหาในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของศาล แม้จำเลยไม่นำสืบ แต่เมื่อข้อนำสืบของโจทก์หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนและที่รู้กันอยู่ทั่วไปบ่งชี้ว่าราคาทรัพย์สินจำนองท่วมจำนวนเงินที่ค้างชำระ ศาลก็ต้องวินิจฉัยไปตามนั้น เมื่อฟังได้ว่าราคาทรัพย์สินจำนองท่วมจำนวนหนี้ที่ค้างชำระ โจทก์ย่อมฟ้องเรียกเอาทรัพย์สินจำนองหลุดเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ไม่ได้

ปัญหาที่โจทก์ขอให้จำเลยชำระดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จตาม ป.วิ.พ. มาตรา 142 (3) นั้น เป็นเรื่องที่ศาลเห็นสมควรกำหนดให้หรือไม่ แต่เมื่อปัญหานี้โจทก์ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวในชั้นอุทธรณ์ ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัยให้ตาม ป.วิ.พ.มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงิน กรณีดอกเบี้ยผิดนัด และเบี้ยปรับ

การทำสัญญาแต่ละฉบับของกลุ่มสัญญา มีองค์ประกอบมากมาย และมีเงื่อนไขความได้เปรียบเสียเปรียบของกลุ่มสัญญาอยู่ในทุกสัญญา โดยเฉพาะสัญญาสำเร็จรูปที่ผู้บริโภคไม่มีอำนาจต่อรอง การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะเบี้ยปรับ การกำหนดเบี้ยปรับในกรณีอื่นๆ ไว้มากมายในสัญญา เมื่อกลุ่มสัญญาฝ่ายที่ไม่มีอำนาจต่อรองเข้าลงนามในสัญญาก็จะถูกผูกพันให้ต้องรับผิดชอบเนื้อความในสัญญา ทั้งๆ ที่ บางครั้ง กลุ่มสัญญานั้น ไม่มีความประสงค์ที่จะเข้าทำสัญญาในลักษณะดังกล่าว แต่อยู่ในสภาวะจำยอม โดยไม่มีอำนาจต่อรอง

แม้การใช้ดุลพินิจของศาลตามมาตรา 383 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือผู้บริโภค จากการถูกเอาเปรียบในลักษณะของการเข้าทำสัญญา การลงนามโดยไม่มีความรู้ ความเข้าใจในสัญญาที่แท้จริง แต่การใช้ดุลพินิจโดยไม่มีหลักเกณฑ์ หรือมาตรฐานไปในทางเดียวกัน อาจเกิดโทษต่อผู้บริโภค เกิดการต่อต้านหรือปรับปรุงสัญญารูปแบบใหม่จากกลุ่มสัญญา เพื่อไม่ให้ศาลมีอำนาจปรับใช้กฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการปรับลดเบี้ยปรับให้กับกลุ่มสัญญาฝ่ายที่ผิดนัด ซึ่งนอกจากไม่ได้ช่วยผู้บริโภคแล้ว ในเวลาต่อไป อาจจะทำให้ผู้บริโภคได้รับความเดือดร้อนจากสัญญารูปแบบใหม่มากขึ้น ทั้งนี้คงจะเห็นได้จาก ผลที่เกิดขึ้นหลังจากศาลมีคำพิพากษา เจ้าหนี้ได้ปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยผิดนัด หรือเบี้ยปรับให้มีอัตราสูงขึ้น เพื่อทดแทนส่วนที่ขาดหายไปจากการชำระหนี้ของลูกหนี้ผิดนัด ที่ศาลได้พิพากษาลดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตามปกติ จนปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยในสัญญา จากร้อยละ 15 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 28 ต่อปี⁷⁰ หรือการปรับโครงสร้างของสัญญาเพื่อไม่ให้มีดอกเบี้ยที่ใช้เมื่อผิดสัญญาเป็นต้น

การศึกษาปัญหา และหาความถูกต้องจากหลักกฎหมาย ในการใช้ดุลพินิจปรับอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ให้เป็นไปตามกฎหมายและตามอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงของศาลและคู่ความในคดี น่าจะเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะทำให้คำพิพากษาก่อความเป็นธรรม มีมาตรฐานเดียวกัน และให้ความยุติธรรมเท่าเทียมกัน ทั้งในฝ่ายผู้ให้สินเชื่อและฝ่ายผู้บริโภค และนำไปสู่ความสงบสุขในการ

⁷⁰ สืบเชื้อส่วนบุคคล Citi Advance อัตราร้อยละ 19 – 28 ต่อปี ข้อมูล ณ วันที่ 30 มกราคม 2554.

ชีวิตในสังคมอย่างถูกต้อง โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนกฎหมายหรือจัดทำสัญญาที่หลบเลี่ยงกฎหมาย และหาทางเอาเปรียบผู้บริโภคอย่างไม่มีจุดจบสิ้น

เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้แยกปัญหาที่ใช้ศึกษาออกเป็น

4.1 ปัญหาการผิมนัดชำระหนี้เงินและความรับผิดชอบของลูกหนี้

เนื่องด้วยเงินตรา เป็นสิ่งที่ใช้กำหนดแทนมูลค่าแห่งทรัพย์สิน อารยะชนส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับเงินตรา มีนิติกรรมและความผูกพันระหว่างกันและเกิดหนี้ที่จะต้องชำระให้แก่กัน และหนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของหนี้เงินหรือเปลี่ยนแปลงมาเป็นหนี้เงิน เช่นหนี้ค่าเสียหายหรือค่าทดแทน ค่าชดเชย คู่สัญญาที่มีหน้าที่ต้องส่งมอบเงินตราให้แก่กัน และเมื่อมีกำหนดระยะเวลาการชำระเงินเกิดขึ้นแล้วลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้นี้ย่อมเกิดความเสียหาย

ระยะเวลาที่ลูกหนี้มีหน้าที่ชำระหนี้ คือกำหนดเวลาชำระหนี้ ถ้ายังไม่ถึงเวลาชำระหนี้ ลูกหนี้ไม่มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ จึงยังไม่ตกเป็นผู้ผิดนัด (มาตรา 203 วรรคสอง) ซึ่งกำหนดระยะเวลาชำระหนี้แบ่งออกเป็นสองกรณี คือไม่มีกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ที่แน่ชัด ซึ่งเจ้าหนี้สามารถเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้โดยพลัน (มาตรา 203 วรรคแรก) และหนี้ที่มีกำหนดระยะเวลาชำระหนี้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เช่นการยืมสิ่งของตามฤดูกาล หรือมีกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ตามวันปฏิทิน

เมื่อหนี้ถึงกำหนด และลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด หรือในกรณีที่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ทวงถามและลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด เพราะเจ้าหนี้ทวงถามแล้ว หรือในกรณีละเมิดลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดนับแต่วันทำละเมิด เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ลูกหนี้จะเกิดความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้

เมื่อถูกหนีผัดนัด ลูกหนีมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้เพิ่มขึ้น เจ้าหนี้บอปิดไม่รับชำระหนี้ได้ และในกรณีผัดนัดในหนี้เงินต้องเสียดอกเบี้ย

ในสัญญาหนี้เงิน โดยปกติจะมีกำหนดอัตราดอกเบี้ยในสัญญาดังแต่จะเริ่มทำสัญญา และเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว หากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะระบุดราครดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น เพื่อให้ลูกหนี้รับผิดชอบมากขึ้นกว่าอัตราดอกเบี้ยเดิม เพราะผู้ให้กู้เองก็ย่อมมีจุดหมายที่จะนำเงิน นั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป การที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกำหนดระยะเวลาย่อมทำให้เจ้าหนี้ หรือผู้ให้กู้ได้รับความเสียหาย ไม่อาจนำเงินจำนวนนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ และหากเป็นการกู้ยืมเงิน บุคคลภายนอกมาปล่อยกู้ เมื่อครบกำหนดแล้วไม่มีเงินไปคืนบุคคลภายนอก ผู้ให้กู้เองก็ต้องรับผิดชอบ

อัตราดอกเบี้ยผิวนัดให้กับบุคคลภายนอกเช่นกัน ดังนั้น ในสัญญาที่ผู้ให้กู้ทำกับผู้กู้ จึงต้องมีเงื่อนไขการชำระหนี้ดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นในกรณีผิวนัด

การผิวนัดของลูกหนี้ ทำให้เจ้าหนี้เกิดสิทธิในการได้รับค่าเสียหายเพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยปกติ เป็นอัตราดอกเบี้ยผิวนัด เพื่อไปชดเชยกับความเสียหายที่ตนอาจถูกบุคคลภายนอกหรือเจ้าของเงินเรียกดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น หรือเรียกเป็นค่าปรับจากการชำระหนี้ล่าช้า หรือการขาดประโยชน์จากที่ควรได้รับเงินกู้คืนเพื่อไปใช้ประโยชน์ในการลงทุนหรือประกอบกิจการโดยไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินคนอื่นมาใช้ก่อน ในระหว่างที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

การวินิจฉัยว่า อัตราดอกเบี้ยในสัญญาเมื่อลูกหนี้ผิวนัดแล้ว เป็นดอกเบี้ยผิวนัดที่กำหนดเป็นค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามความหมายของมาตรา 379 และศาลมีสิทธิใช้ดุลพินิจ ปรับลดลงได้ตามมาตรา 383 แต่หากศาลมองว่าอัตราที่เป็นเบี้ยปรับคืออัตราตั้งแต่ร้อยละ 0.0 ถึงอัตราดอกเบี้ยผิวนัดในสัญญา ศาลอาจปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิวนัด หลังจากลูกหนี้ผิวนัด ให้ต้องรับผิวนัดดอกเบี้ย ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติในสัญญา ทำให้เจ้าหนี้ หรือผู้ให้กู้ได้รับความเสียหาย เช่นการที่ผู้ให้กู้ไปกู้ยืมเงินบุคคลภายนอกมาปล่อยกู้ ในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี โดยนำที่ดินไปจดทะเบียนจำนองไว้เป็นประกัน มีข้อตกลงว่าหากผิวนัดให้บุคคลภายนอกคิดดอกเบี้ยได้ในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แล้วนำเงินนั้นมาปล่อยให้ลูกหนี้กู้โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 หากผิวนัด คิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี จากผู้กู้ มีวันถึงกำหนดชำระเงินคืนวันเดียวกัน โดยผู้ให้กู้ได้ประโยชน์ในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี ต่อมาผู้กู้ผิวนัด ผู้ให้กู้ฟ้องคดี หากศาลเห็นว่าดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ทั้งหมดคืออัตราดอกเบี้ยผิวนัด ที่เป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ และลดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวลงเหลืออัตราร้อยละ 10 ต่อปี เช่นนี้ แม้ผู้ให้กู้ชนะคดี ดอกเบี้ยที่ได้รับก็ไม่พอชำระหนี้ดอกเบี้ยผิวนัด อัตราร้อยละ 15 ที่ตนไปกู้ยืมเงินบุคคลภายนอกมาเพื่อปล่อยเงินกู้ เนื่องจากกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ของผู้ให้กู้ถึงกำหนดชำระแล้วเช่นกัน ผู้ให้กู้ต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 15 เพื่อไม่ให้ถูกบังคับจำนอง ระยะเวลาตามคำพิพากษาและคำบังคับเป็นโทษต่อผู้ให้กู้ ต้องขาดทุนอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ตลอดระยะเวลาที่ยังได้รับชำระหนี้ไม่ครบถ้วน

4.2 ปัญหาการกำหนดดอกเบี้ยอัตราสูงสุด เป็นอัตราราคที่ตลอดทั้งสัญญา

การที่ศาลพิจารณาและเห็นว่า อัตราดอกเบี้ยในสัญญานี้เงินส่วนที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยหลังจากลูกหนี้ผิวนัด เป็นการกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้าในกรณีที่ลูกหนี้ผิวนัด เป็นเบี้ยปรับทั้งจำนวน และศาลมีอำนาจปรับลดลงไปเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ โดยพิเคราะห์ถึงทางได้เสียทุกอย่างของเจ้าหนี้ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงพาณิชย์ (มาตรา 383)

เมื่อผู้ให้กู้มองว่า ศาลเห็นว่าภาพของอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เมื่อลูกหนี้ผิดนัด ทั้งหมด เป็นเบี้ยปรับ สภาพของสัญญาต่อไปในอนาคต ผู้ให้กู้จะเปลี่ยนโครงสร้างของสัญญา จากอัตราดอกเบี้ยที่เดิมเคยใช้เฉพาะในกรณีผิดนัดเป็นอัตราเดียวกันตลอดทั้งสัญญา ไม่ว่ามีการผิดนัดหรือผิดสัญญาของลูกหนี้หรือไม่ก็ตาม กล่าวคือผู้ให้กู้จะเปลี่ยนเป็นอัตราดอกเบี้ยสูงสุดคงที่ตลอดสัญญา การเปลี่ยนโครงสร้างของสัญญาดังกล่าว ทำให้ดอกเบี้ยตลอดทั้งสัญญาเป็นอัตราที่คู่สัญญาตกลงกันไว้แต่ขณะเริ่มทำสัญญา ไม่มีเงื่อนไขให้บังคับใช้เมื่อผิดสัญญา ไม่เป็นข้อตกลงเกี่ยวกับการชำระค่าเสียหายล่วงหน้า ไม่เข้าเงื่อนไขการเป็นเบี้ยปรับ และศาลไม่มีอำนาจปรับลดอัตราดอกเบี้ยประเภทนี้ เพราะไม่ใช่เบี้ยปรับอีกต่อไป

ผู้ที่รับบาปเคราะห์คือผู้กู้ หรือผู้บริโภค ที่ต้องทนรับเงื่อนไขในสัญญารูปแบบใหม่ โดยไม่มีทางเลือก และไม่มีอำนาจต่อรองใดๆ ผู้ให้กู้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มธนาคารฯ และสถาบันการเงิน ใช้ระบบและรูปแบบของสัญญาที่เป็นประโยชน์ต่อตน มีอำนาจเต็มที่จะเรียกดอกเบี้ยในอัตราสูงสุด ตลอดอายุสัญญา ทั่วๆ ที่อัตราดอกเบี้ยในการระดมทุน หรือการรับเงินกู้เข้าระบบทั้งเงินฝากประเภทออมทรัพย์หรือเงินฝากประจำ มีอัตราค่าเมื่อเทียบกับอัตราที่ปล่อยสินเชื่อ และยิ่งแตกต่างอย่างมาก หากเทียบกับอัตราดอกเบี้ยผิดนัด เป็นการโยนภาระความเสี่ยงในการที่ผู้ให้กู้อาจไม่ได้รับดอกเบี้ยตามที่ตนคาดหวัง จากผู้กู้ที่มีโอกาสผิดนัด ไปให้ผู้กู้ที่รายที่เป็นลูกหนี้ที่ดี เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคอย่างรุนแรง และศาลไม่มีอำนาจเข้าไปปรับลดอัตราดอกเบี้ยหรือความเสียหายดังกล่าวแม้แต่น้อย

หากปล่อยให้ปัญหาการปรับลดอัตราดอกเบี้ย เป็นการใช้อำนาจของศาลโดยไม่มีหลักเกณฑ์เช่นนี้ต่อไป ในอนาคตอันใกล้ เมื่อกลุ่มผู้ให้สินเชื่อรวมตัวกัน ออกรูปแบบสัญญาใหม่ที่ใช้อัตราดอกเบี้ยสูงสุดตลอดทั้งสัญญา เมื่อถึงเวลานั้น อาจสายเกินไปที่จะเริ่มต้นแก้ไขการปรับบทกฎหมายการปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ที่เป็นส่วนหนึ่งของต้นเหตุให้เกิดเรื่องทั้งหมดนี้ก็ได้

ปัจจุบัน ธนาคารหลายธนาคารเริ่มปรับปรุงสัญญา และเรียกเก็บดอกเบี้ยตามสัญญาในอัตราสูงสุดตลอดทั้งสัญญา เช่น ธนาคาร ซีไอเอ็มบี จำกัด มหาชน เรียกเก็บดอกเบี้ยในสินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อส่วนบุคคล เพอร์ซันนัลแคช เอ็กซ์ตราลอง (Personal Cash ExtraLong) ในอัตราร้อยละ 16 – 28 ต่อปี ธนาคาร สแตนดาร์ด ชาร์เตอร์ จำกัด (มหาชน) เรียกดอกเบี้ยจาก สินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อ Standard Charter Titanium ประเภท Standard Personal Loan ในอัตราร้อยละ 21.99 – 26.99 ต่อปี ธนาคาร ซิตี้แบงก์ จำกัด (มหาชน) เรียกดอกเบี้ยจาก สินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อส่วนบุคคล ซิตี้แอดวานซ์ (Citi Advance) ในอัตราร้อยละ 19 – 28 ต่อปี ธนาคาร กรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) เรียกดอกเบี้ยจาก สินเชื่อส่วนบุคคล สไมล์ แคช (Smile Cash) ในอัตราร้อยละ 19 – 28 ต่อปี

ธนาคาร ยู โอ บี จำกัด (มหาชน) เรียกดอกเบี้ยจาก สินเชื่อส่วนบุคคล ยูโอบี ไอ แคช (UOB I-Cash) ในอัตราร้อยละ 25.50–28 ต่อปี⁷¹

4.3 ปัญหาการปรับบทกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยผิดนัดกับเบี้ยปรับ

ในการพิจารณาเรื่องดอกเบี้ย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดอกเบี้ยในกรณีปกติ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 7 ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรม หรือบทกฎหมายโดยชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ในกรณีผิดนัด มีบัญญัติไว้ในมาตรา 224 หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยระหว่างผิดนัดในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้น โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น และการคิดดอกเบี้ยในหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน มีกำหนดอัตราขึ้นสูงไว้ในมาตรา 654 ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี และมีกำหนดโทษในการคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ของบุคคลเป็นผู้ให้กู้ ตามพระราชบัญญัติเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา มาตรา 3 บัญญัติว่า บุคคลใด (ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้... ท่านว่าบุคคลนั้น มีความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในการพิจารณาเรื่องเบี้ยปรับ มีบัญญัติในมาตรา 379 ถ้าลูกหนี้ให้สัญญาแก่เจ้าหนี้ว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้ก็ดี หรือไม่ชำระหนี้ให้ถูกต้องสมควรก็ดี เมื่อลูกหนี้ผิดนัดก็ให้รับเบี้ยปรับ ถ้าการชำระหนี้อื่นจะพึงทำนั้น ได้แก่การงดเว้นการอันใดอันหนึ่ง หากทำการฝ่าฝืนมูลหนี้เมื่อใดก็ให้รับเบี้ยปรับเมื่อนั้น เบี้ยปรับที่ถูกต้อง ควรจะกำหนดจากค่าความเสียหายที่แท้จริงอันเกิดจากการผิดนัดของลูกหนี้ เพื่อชดเชยความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับจากการไม่ได้รับชำระหนี้ เพราะกฎหมายไม่ได้มุ่งหมายให้คู่สัญญาได้ผลประโยชน์เพิ่มเติมจากการผิดสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง นอกเหนือไปจากความสูญเสียแท้จริงที่ตนได้รับจากการผิดสัญญา ซึ่งตรงกับที่หลวงจารุญเฑียรศาสตร์ กล่าวไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1482-1483/2492 ตอนหนึ่งว่า “การให้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในกรณีผิดสัญญา ก็เพื่อที่จะชดใช้และให้ความพอใจแก่ฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญา สำหรับความเสียหายที่ฝ่ายนั้นได้รับ ฉะนั้น จึงต้องกำหนดจำนวนเงินที่จะให้

⁷¹ ThaiCybercard. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2554, จาก

เพียงพอที่จะทำให้ฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญากลับไปอยู่ในฐานะเดียวกันถ้าไม่มีการผิดสัญญาเกิดขึ้นเพราะกฎหมายไม่ประสงค์ให้มีการค้ากำไรจากการผิดสัญญา ฯลฯ”⁷²

เบี้ยปรับอาจจะกำหนดเป็นจำนวนเงินหรือเป็นสิ่งของอย่างอื่นก็ได้ เช่นกรณีตาม ป.พ.พ. มาตรา 382 สัญญาเช่าซื้อ อาจระบุให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในค่าเช่าซื้อทั้งหมด เมื่อรถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย เงินค่างวดที่คงเหลือทั้งหมดขณะรถยนต์หายเป็นเบี้ยปรับ⁷³ หรือระบุในสัญญารับเหมาก่อสร้าง ว่าหากผู้รับเหมาผิดนัด ให้สัญญารับเหมาก่อสร้างเลิกกัน และให้งานก่อสร้างและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหมดที่ทำขึ้นแล้ว ตกเป็นของผู้ว่าจ้าง และวัสดุอุปกรณ์รวมถึงงานก่อสร้างในพื้นที่ก่อสร้าง เป็นค่าเสียหายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ตาม ป.พ.พ. มาตรา 382 จึงเป็นเบี้ยปรับ⁷⁴ เมื่อสูงเกินส่วนศาลมีอำนาจปรับลดลงเป็นจำนวนพอสมควรได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 383 หรือในกรณีที่ลูกหนี้ต้องชำระหนี้เงิน อาจมีการกำหนดว่าถ้าลูกหนี้ผิดสัญญาต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่ถูกปรับเพิ่มขึ้นหลังจากลูกหนี้ผิดนัด ก็ถือเป็นเบี้ยปรับได้เช่นกัน⁷⁵

ในกรณีที่เบี้ยปรับไม่ได้เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ในทางพิจารณา ศาลจะตีมูลค่าของทรัพย์สิน หรือมูลค่าของเบี้ยปรับเป็นจำนวนเงินเสียก่อน แล้วพิจารณาเปรียบเทียบกับค่าความเสียหายที่เจ้าหนี้ได้รับแท้จริง จากนั้นจึงนำเบี้ยปรับไปหักออกจากจำนวนเงินที่เจ้าหนี้ต้องชำระให้กับลูกหนี้ (ถ้ามี) และให้เจ้าหนี้ชำระคืนลูกหนี้ในจำนวนเงินที่ขาด แต่หากเป็นกรณีที่เบี้ยปรับที่ได้รับมามีจำนวนพอสมควรกับความเสียหายแล้ว ศาลจะไม่ให้เจ้าหนี้ชำระเงินหรือคืนเงินจำนวนใดๆ ให้กับลูกหนี้⁷⁶

ในส่วนหนี้เงิน เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยในสัญญาที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ เป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในลักษณะค่าเสียหายที่กำหนดเอาไว้ล่วงหน้า ศาลจะใช้ดุลพินิจลดอัตราดอกเบี้ยตามที่กฎหมายมาตรา 383 ให้อำนาจไว้ แต่ข้อควรระวังเกี่ยวกับการกำหนดลดอัตราดอกเบี้ยโดยถือว่าเป็นเบี้ยปรับนั้น ผู้ปรับบทกฎหมายต้องไม่ไปลดสิทธิของเจ้าหนี้ตามมาตรา 224 ที่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้เกินกว่าร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี โดยอาศัยเหตุอื่นอันโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือการปรับลดเบี้ยปรับ หมายความว่าเพียงอัตราดอกเบี้ยในส่วนที่เพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยตามปกติ จนถึงอัตราที่กำหนดไว้เป็นเบี้ยปรับ ในส่วนที่เพิ่มขึ้นมานี้ศาลจะเพิ่มหรือลดเป็นจำนวนเงินเท่าใด ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล โดยพิจารณา

⁷² คำพิพากษาฎีกา 1482-1483/2492

⁷³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2431/2552 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5819/2550

⁷⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 7221/2540

⁷⁵ โสภณ รัตนกร. (2543). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. หน้า 193.

⁷⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 2983/2541

จากส่วนได้เสียของเจ้าหนี้ แต่ศาลต้องไม่ไปกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิวนัดให้ต่ำไปกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติ

นอกจากนั้น ในบางกรณีที่ผู้ให้กู้ระบุอัตราดอกเบี้ยในสัญญากู้ อัตราร้อยละ 19 ต่อปี แต่ผู้กู้สามารถปรับเปลี่ยนอัตราดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากลูกหนี้ แม้ในขณะที่ลูกหนี้เดินบัญชีปิดธนาคารเจ้าหนี้มีการปรับอัตราดอกเบี้ยหลายครั้ง อยู่ในช่วงอัตรา ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 7 ต่อมาเมื่อลูกหนี้ผิวนัด เจ้าหนี้ปรับอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 13 ต่อปี ดังนี้ แม้เป็นการปรับอัตราดอกเบี้ยภายหลังผิวนัด ศาลฎีกาเห็นว่า ยังคงเป็นอัตราดอกเบี้ยที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 ไม่ใช่เบี้ยปรับตาม ป.พ.พ. 379 ดังนั้น ศาลไม่มีอำนาจปรับลด⁷⁷

การที่ศาลเข้าใจด้วยบทกฎหมายคลาดเคลื่อน เกี่ยวกับมาตรา 224 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยในสัญญา กับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในลักษณะเบี้ยปรับ ที่มีการกำหนดไว้เพื่อเป็นบทลงโทษเมื่อลูกหนี้ผิวนัดสัญญา ตามมาตรา 379 และพิพากษาให้ลูกหนี้รับผิดในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตามปกติ จึงเป็นคำพิพากษาที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย

4.4 ผลกระทบเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาล ในการปรับบทกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยผิวนัดกับเบี้ยปรับ

การให้สินเชื่อของบุคคล นิติบุคคล เหล่าธนาคารและสถาบันทางการเงิน ที่ได้ปล่อยสินเชื่อให้กับผู้กู้ยืมเงินทั้งในลักษณะสินเชื่อสถาบันหรือสินเชื่อโครงการขนาดใหญ่ สินเชื่อบัตรเครดิต หรือสินเชื่อขนาดเล็กย่อย หรือ สินเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งจะมีทั้งประเภทที่ไม่มีหลักประกัน (CLEAN LOAN) และมีหลักประกัน (SECURITY LOAN) ล้วนต้องมีต้นทุน ดอกเบี้ยของเงินที่นำมาปล่อยสินเชื่อ ค่าเช่าที่ทำการ ค่าเก็บรักษาเงินฝาก ค่าจ้าง ค่าเงินเดือนพนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินจะให้สินเชื่อโดยไม่มีดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยเกิดจากการคำนวณต้นทุนในการหาเงินมาให้สินเชื่อของธนาคารและสถาบันทางการเงิน บวกด้วยค่าใช้จ่าย ความเสี่ยงต่อการให้สินเชื่อและกำไร หากการให้สินเชื่อที่มีความเสี่ยงสูง เช่น การให้สินเชื่อที่ไม่มีหลักประกันความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับชำระหนี้คืนสูงอัตราดอกเบี้ยก็จะสูงไปด้วย แต่หากเป็นการกู้เงินที่มีหลักทรัพย์ค้ำหรือเกินกว่าภาระหนี้ เช่น ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการบังคับชำระหนี้เป็นการง่าย เช่น ตัวเงินของธนาคารที่มีความมั่นคง พันธบัตรรัฐบาล หรือสมุดเงินฝากประจำ เหล่านี้ ธนาคารสามารถนำมาหักชำระหนี้ได้โดยง่าย อัตราดอกเบี้ยในการปล่อยกู้จะมีอัตราต่ำกว่า

⁷⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6348/2549

เงินที่นำมาให้กู้ยืมหรือเงินที่นำมาให้สินเชื่อ นั้น ธนาคารและสถาบันการเงินมีต้นทุนในการนำมาปล่อยสินเชื่อ ซึ่งมีแหล่งที่มาทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีต้นทุนการให้สินเชื่อแตกต่างกัน เช่น การระดมทุนจากแหล่งเงินภายในประเทศ ได้แก่ การระดมเงินฝากในรูปของเงินฝากประจำ และเงินฝากประเภทออมทรัพย์ การออกหุ้นกู้ หรือการออกตราสารการเงินประเภทต่างๆ และไม่ว่าในกรณีใดๆ เงินที่ธนาคารรับฝากและนำมาปล่อยสินเชื่อ ธนาคารต้องเสียดอกเบี้ยเงินฝากให้กับลูกค้า ซึ่งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากก็จะขึ้นอยู่กับประเภทของการฝากเงิน หากเป็นการฝากเงินจำนวนมาก และระยะยาวผู้ฝากก็จะได้รับดอกเบี้ยในอัตราสูง ซึ่งเท่ากับธนาคารมีต้นทุนการให้สินเชื่อสูงขึ้นเช่นกัน แต่การฝากเงินจำนวนมากโดยมีระยะเวลาฝากเงินยาว อาจมีระยะเวลาการฝากเงินนานกว่า 1 ปี ทำให้ธนาคารสะดวกต่อการบริหารเงิน เพราะไม่ต้องคอยระวังว่าลูกค้าจะถอนเงินออกจากบัญชีก่อนครบกำหนด เนื่องจากธนาคารมีมาตรการป้องกันการถอนเงินก่อนครบกำหนดระยะเวลาการฝากประจำ คือลูกค้าอาจไม่ได้รับดอกเบี้ยจากเงินฝากเลย หากถอนเงินออกก่อนระยะเวลาฝากประจำ

ส่วนการฝากเงินประเภทออมทรัพย์ ธนาคารต้องคอยกันเงินสำรองไว้ในธนาคารเพื่อเตรียมไว้ให้ลูกค้าถอนเงินออกได้ตลอดระยะเวลาทำการของธนาคาร รวมถึงการใช้บัตรเอทีเอ็ม ถอนเงินสดออกจากตู้ให้บริการเงินสดอัตโนมัติ ธนาคารมีความเสี่ยงตลอดเวลาที่ลูกค้าอาจระดมถอนเงินออกจากบัญชีทั้งหมดหรือในจำนวนมากๆ จนธนาคารอาจขาดสภาพคล่อง และต้องหาแหล่งเงินอื่นเข้ามาเพื่อเตรียมให้ลูกค้าถอนเงินออกจากบัญชีของตน ซึ่งอาจหาเงินเหล่านี้ได้จากการกู้ยืมจากธนาคารและสถาบันการเงินในและต่างประเทศ รวมถึงการกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งจะมีการกู้ยืมเงินในระยะสั้นๆ มีอัตราดอกเบี้ยข้ามคืน (OVER NIGHT RATED) ในอัตราดอกเบี้ยสูงมาก ในช่วงวิกฤตการณ์ทางการเงิน พ.ศ. 2540 อัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย มีอัตราสูงถึงร้อยละ 30 ต่อปี

ในส่วนของการกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือแหล่งเงินในต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะมีสัญญาและให้กู้ยืมเงินในลักษณะกู้ยืมเงินระยะสั้น หรือ (SHORT TERM LOAN) หรืออาจให้กู้ในลักษณะการกู้ยืมเงินหมุนเวียน (REVOLVING) คือเมื่อครบกำหนดระยะเวลาการกู้ แต่ทุกครั้งเช่นครบกำหนดทุก 6 เดือน ธนาคารลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้กับธนาคารเจ้าหนี้ก่อน และหากยังไม่พร้อมที่จะคืนเงินต้นทั้งหมดในคราวเดียว ธนาคารลูกหนี้จะทำสัญญาฉบับใหม่เพื่อใช้เงินตามสัญญาฉบับใหม่ชำระหนี้เงินตามสัญญา หรือตัวสัญญาใช้เงินฉบับเดิม พร้อมกับชำระดอกเบี้ย

ในกรณีการใช้เงินกู้จากแหล่งการเงิน ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ กู้จากธนาคาร สถาบันการเงิน หรือแหล่งเงินอื่นๆ ธนาคารผู้ให้กู้ย่อมมีภาระดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้กับผู้ให้กู้ยืมเงิน และในทุกๆ กรณีธนาคารผู้กู้ย่อมจะมีกำหนดระยะเวลาการชำระเงินคืนแหล่งเงินกู้ยืมที่แน่นอนและ

ชัดเจนหากผิดนัด ธนาคารจะถูกธนาคารแหล่งเงินกู้ปรับ อัตราดอกเบี้ยเป็นอัตราผิดนัด ซึ่งอาจสูงกว่าอัตราปกติเกือบเท่าตัว ธนาคารจึงต้องกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดไว้ในสัญญาของตนเพื่อให้สอดคล้องกับสัญญาที่ตนทำไว้กับแหล่งเงิน และเป็นการกำชับให้ลูกหนี้รักษากำหนดระยะเวลาคืนเงิน หากไม่ต้องการถูกปรับอัตราดอกเบี้ยเป็นอัตราดอกเบี้ยผิดนัด

และเมื่อธนาคารนำเงินที่ได้รับจากแหล่งเงิน นำมาปล่อยสินเชื่อให้กับบุคคลทั่วไป วิธีปฏิบัติธนาคารจะนำเงินที่ได้รับทั้งจำนวนมาปล่อยสินเชื่อให้กับลูกค้านั้นจำนวน โดยไม่กำหนดระยะเวลาการชำระเงินกู้ ตรงกันหรือใกล้เคียงกันกับระยะเวลาที่ธนาคารต้องชำระเงินที่ได้รับมาจากต่างประเทศ หรือจากแหล่งเงิน ระยะเวลาชำระเงินกู้จึงเป็นสาระสำคัญของการทำสัญญากู้ยืมเงิน เพราะหากครบกำหนดแล้วลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ธนาคาร ธนาคารก็จะไม่มีเงินไปชำระแหล่งเงิน หรือสถาบันการเงินในต่างประเทศ ธนาคารจะถูกปรับอัตราดอกเบี้ยจากอัตราปกติเป็นอัตราผิดนัดทันที ดอกเบี้ยใหม่ที่ธนาคารได้รับภาระคือดอกเบี้ยในขณะที่ลูกหนี้ผิดนัด เพราะธนาคารต้องหาแหล่งเงินใหม่มาชำระหนี้เก่าในอัตราดอกเบี้ยหรือมีต้นทุนเพิ่มขึ้นอีกทันที แต่เมื่อธนาคารนำค่างานที่ลูกหนี้ผิดนัดมาฟ้องคดีเพื่อเรียกหนี้ผิดนัด พร้อมกับค่าเสียหายที่ธนาคารควรจะได้รับ ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ให้สิทธิธนาคารเรียกเก็บจากลูกหนี้ในกรณีผิดนัด ศาลจะไม่เข้าใจความเป็นมาของการให้สินเชื่อ และมักจะใช้ดุลพินิจกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามสภาพเศรษฐกิจในขณะที่ทำคำพิพากษา

ปัญหามีอยู่ว่าทำไมลูกหนี้จึงผิดสัญญา ในข้อนี้นักเศรษฐศาสตร์ให้คำตอบว่า เพราะลูกหนี้เห็นว่าการผิดสัญญาของลูกหนี้ นั้น จะให้ประโยชน์กับตัวลูกหนี้มากกว่าการที่จะต้องทนปฏิบัติตามสัญญา ทั้งนี้เพราะลูกหนี้เห็นว่าการผิดสัญญาไม่มีผลเสียหาย⁷⁸ กับเป็นผลดีเสียอีกที่ศาลอาจลดหย่อนหนี้ ลดอัตราดอกเบี้ย หรือให้ผ่อนชำระเป็นระยะเวลานาน ความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและอัตราดอกเบี้ยผิดนัดเป็นเรื่องที่ไม่มีอยู่จริงในทางปฏิบัติ หากลูกหนี้เป็นฝ่ายผิดนัด ผิดสัญญาจะได้ประโยชน์มากกว่าการเป็นลูกหนี้ที่ดี ที่ตลอดทั้งชีวิตจะไม่มีโอกาสได้ลดหย่อนหนี้หรือลดอัตราดอกเบี้ยเลย

จากการศึกษาข้อมูลจากธนาคาร และสถาบันการเงินหลายแห่ง รวมตลอดถึงการตรวจสอบกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับขั้นตอนการทวงถาม และการดำเนินคดีกับลูกหนี้ของธนาคาร และสถาบันการเงิน พบเห็นข้อแตกต่างในการทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในส่วนการกำหนดดอกเบี้ยผิดนัด ในลักษณะเป็นเบี้ยปรับหลายๆคดี มีความหลากหลาย ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ผู้พิพากษาบางท่านใช้การกำหนดอัตราดอกเบี้ยหลังจากลูกหนี้ผิดนัด เป็นอำนาจในการเจรจาต่อรองบีบบังคับให้ผู้กู้ต้องทำยอมหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความในชั้นศาล โดยไม่เต็ม

⁷⁸ วิริทธิ์พล วินิตวัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 6.

ใจ แต่หากยังคงตั้งต้นทำคดีต่อไป จะถูกปรับอัตราดอกเบี้ยผิวนัด ต่ำกว่าต้นทุนของผู้ให้กู้ ซึ่งไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมต่อผู้ให้กู้

การศึกษาปัญหาเหล่านี้จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในหน้าที่และสิทธิของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และผู้พิพากษา ซึ่งควรจะมีบรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อจะได้ไม่เกิดความสับสนและไม่เกิดความคาดหวังที่จะปฏิบัติในทางที่ผิด เพราะคาดหวังจะได้รับอัตราดอกเบี้ยที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมจากคำพิพากษาของศาล

มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดเอาไว้ในอนาคต ในกรณีลูกหนี้ผิวนัดว่าจะเป็นเบี้ยปรับทั้งหมดในทุกรณีหรือไม่ ศาลมีอำนาจปรับลดดอกเบี้ยดังกล่าวได้หรือไม่ เพียงใด ดอกเบี้ยที่กำหนดในอนาคตเหมือนหรือแตกต่างจากเบี้ยปรับอย่างไร และทำอะไรจึงจะทำให้ศาลใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างถูกต้อง เป็นธรรม และอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน

การที่นักศึกษากฎหมาย รวมตลอดถึงผู้ใช้กฎหมายส่วนใหญ่พิจารณาภาพรวมว่า ดอกเบี้ยทั้งหมดที่ระบุไว้ล่วงหน้าของสัญญากู้ยืมเงิน ในกรณีที่ลูกหนี้ผิวนัดล้วนเป็นเบี้ยปรับ จึงเกิดการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างผิดหลง เพราะเมื่อวินิจฉัยว่าเป็นเบี้ยปรับแล้ว ไม่ว่าดอกเบี้ยจะกำหนดมาในลักษณะใด ศาลก็จะทำคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย โดยระบุในคำพิพากษาว่าเป็นการกำหนดค่าเสียหายล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับศาลมีอำนาจปรับลดได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งการปรับลด ก็เกิดจากการใช้ดุลพินิจหรือความเป็นตัวตนของศาลเองทั้งสิ้น การวินิจฉัยและทำคำพิพากษาจะขึ้นอยู่กับตัวตน องค์ความรู้ของผู้พิพากษาองค์คณะนั้นๆ เท่านั้น ทำให้เกิดข้อแตกต่างจากผลการพิจารณาคดี การกำหนดเบี้ยปรับที่แตกต่างกัน เป็นการให้เปรียบเจ้าหนี้ลูกหนี้ ที่ไม่เท่าเทียมกัน เกิดการยื่นอุทธรณ์ ฎีกา ต่อสู้คดีกันอย่างไม่จบสิ้น

4.4.1 ปัญหาการเกิดความไม่เป็นธรรม

เนื่องจากการให้สินเชื่อ หรือการให้กู้ยืมของผู้ให้กู้ทุกกรณีล้วนมีต้นทุน และต้องมีแหล่งที่มาของเงินทุน ซึ่งอาจเป็นการกู้ยืมเงินจากประชาชน เช่นกรณีของธนาคาร และสถาบันการเงิน ในลักษณะเงินออม เงินฝากประจำ การออกตราสารทางการเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน โดยเสียดอกเบี้ยให้กับประชาชนในอัตรา ดอกเบี้ยเงินฝากประจำ ดอกเบี้ยเงินฝากบัญชีออมทรัพย์ ดอกเบี้ยตามตัวสัญญาใช้เงิน และแม้แต่การกู้ยืมเงินจากรัฐบาล กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนต่างๆ การกู้ยืมเงินจากธนาคารในต่างประเทศ รวมถึงการกู้ยืมเงินนอกระบบ เพื่อนำมาปล่อยสินเชื่อ ล้วนมีค่าใช้จ่ายที่ต้องนำมาคำนวณเป็น ต้นทุนที่จะนำมาให้สินเชื่อ หรือนำมาให้กู้ต่อ การไปกู้ยืมเงินมาปล่อยสินเชื่อหรือการระดมทุนล้วนแล้วแต่ต้องมีกำหนดระยะเวลาการชำระคืน หากชำระล่าช้าอาจถูกปรับในกรณีชำระหนี้ล่าช้า ถูกปรับในกรณีชำระหนี้ก่อนเวลา ทุกกรณีล้วนต้องมีดอกเบี้ย เบี้ยปรับ เงินชดเชยค่าเสียหาย ให้กับบรรดาธนาคาร

เจ้าหนี้ในต่างประเทศ หรือเจ้าหนี้แหล่งเงินกู้ การที่ศาลใช้ดุลพินิจปรับลดเบี้ยปรับโดยคำนึงถึงสถานการณ์ในขณะที่ทำคำพิพากษา ซึ่งมีต้นทุนคนละต้นทุนกับในขณะที่ให้สินเชื่อ ซึ่งไม่ถูกต้อง และเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการธนาคารพาณิชย์อย่างยิ่ง

เช่นในขณะที่ให้สินเชื่อในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ธนาคารไปกู้ยืมเงินจากธนาคารในต่างประเทศ ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตรา SIBOR (Singapore interest banking offer rated) ในขณะทำสัญญากู้ยืมเงิน อัตรา SIBOR เท่ากับ ร้อยละ 5.5 มีกำหนดระยะเวลาการกู้เงิน 1 ปี หากคิดนัดคิดดอกเบี้ยในอัตรา SIBOR บวก 7 อัตราดอกเบี้ย ผิดนัดจึงเท่ากับร้อยละ 12.5 ต่อปี ธนาคารนำเงินทั้งจำนวนมาปล่อยสินเชื่อ ในอัตรา MLR บวก 3.5 ขณะทำสัญญาอัตรา MLR เท่ากับอัตราร้อยละ 8 เมื่อรวมกับส่วน MARGIN จึงเป็นอัตราดอกเบี้ยขณะให้สินเชื่อ อัตราร้อยละ 11.5 และหากผิดนัดธนาคารคำนวณทิศทางของเศรษฐกิจในขณะนั้นแล้วคาดว่า ต้องใช้ดอกเบี้ยผิดนัดในอัตรา ร้อยละ 21 จึงจะไม่ทำให้ธนาคารเสียหาย

การคำนวณหาจุดคุ้มทุนเพื่อกำหนดอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร ต้องคำนวณอย่างละเอียด จากต้นทุน ค่าใช้จ่าย หลักประกัน ความเสี่ยง ประเภทธุรกิจ แล้วจึงกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยที่จะทำให้เกิดความคุ้มทุนของผู้ให้กู้ในขณะที่ให้สินเชื่อ ซึ่งในกรณีตัวอย่างอัตราดอกเบี้ยที่ได้รับมาเท่ากับอัตราร้อยละ 5.5 ค่าใช้จ่ายในการขอกู้เงิน ค่าทำสัญญา ค่าธรรมเนียมต่างๆ ค่าส่วนต่างอัตราแลกเปลี่ยน ค่าใช้จ่ายพนักงาน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าความเสี่ยง รวมแล้วเท่ากับ 6.5 ธนาคารจึงคิดดอกเบี้ยกับลูกค้ารายนี้ในอัตราร้อยละ 11.5 และหากลูกค้านี้ผิดนัดเมื่อครบกำหนดธนาคารต้องหาเงินกู้ยืมแหล่งใหม่ เพื่อไปใช้คืนให้กับเจ้าหนี้แหล่งเงินกู้ในต่างประเทศ เกิดค่าใช้จ่าย และดอกเบี้ยขึ้นอีก หากหาคืนไม่ได้ธนาคารก็ต้องถูกปรับในอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ซึ่งธนาคารคำนวณต้นทุนแล้ว อัตราคุ้มทุนหากลูกค้านี้ผิดนัดจะอยู่ที่ อัตราร้อยละ 21 ต่อปี

หากในขณะที่เจ้าหนี้ไปกู้ยืมเงินมาก็จะมีภาระที่ต้องนำเงินจำนวนทั้งหมดไปคืนให้กับผู้ให้กู้หรือสถาบันการเงินในต่างประเทศ หากผิดนัดก็จะถูกปรับหรือถูกเรียกดอกเบี้ยผิดนัด และเมื่อนำเงินจำนวนดังกล่าวมาปล่อยสินเชื่อให้กับลูกค้าแล้วลูกค้าผิดนัดไม่ชำระหนี้ ศาลพิพากษาว่าดอกเบี้ยผิดนัดเป็นเบี้ยปรับ ปรับลดลงตามส่วนคงเหลือเท่ากับอัตราดอกเบี้ยลูกค้าปกติ ผลคือลูกค้านี้จะดีหรือจะเลวก็ได้รับประโยชน์จากการดำเนินคดีเช่นกัน แต่เจ้าหนี้ผู้ประกอบการให้สินเชื่อต้องชำระเงินให้กับสถาบันการเงินที่ตนไปกู้ยืมมา ตามกำหนดนัด มิเช่นนั้นจะถูกปรับ โดยไม่มีสิทธิได้ลดค่าเบี้ยปรับเลย เงินหรือต้นทุนที่นำไปชำระในขณะที่หนี้ถึงกำหนดและลูกค้าผิดนัดย่อมมีดอกเบี้ย เป็นดอกเบี้ยในขณะที่ลูกค้าผิดนัดชำระหนี้ และเป็นต้นทุนของการบริหารในขณะที่ลูกค้าผิดนัด แต่คำพิพากษาของศาลไม่ได้มองย้อนไปถึงจุดที่ลูกค้าผิดนัด แต่จะมองถึงสถานะ

ของเศรษฐกิจในปัจจุบัน และปรับลดเบี้ยปรับลงตามที่เห็นสมควร ซึ่งไม่มีใครทราบว่าจะถูกปรับลดเท่าใด ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถคำนวณต้นทุนการให้สินเชื่อที่แท้จริงได้ ทั้งๆที่น่าจะกระทำได้

4.4.2 ปัญหาการเจรจา การประนอมหนี้ก่อนฟ้องคดีไม่เกิดผล และเกิดคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น

โดยผลของคำพิพากษา บ่อยครั้งที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยในกรณีผิดนัด เท่าหรือเกือบเท่ากับอัตราดอกเบี้ยตามปกติ โดยเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดเป็นเบี้ยปรับ และศาลแต่เพียงผู้เดียวมีอำนาจปรับลด ตามที่เห็นสมควร ลูกหนี้จึงไม่ประสงค์จะเจรจา หรือประนอมหนี้ก่อนการฟ้องคดี โดยคาดหวังว่าหากมีคดีขึ้นสู่ศาล ศาลจะพิพากษาให้ชำระดอกเบี้ยน้อยกว่าสิทธิที่ธนาคารมีและกำลังใช้สิทธิเรียกร้องตนอยู่ การเจรจาเพื่อประนอมหนี้ก่อนฟ้องคดีจึงไม่เกิดขึ้น

เป็นผลต่อเนื่องของการคาดหมายของลูกหนี้ ที่ต้องการให้ศาลใช้ดุลพินิจปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด คดีทุกคดีลูกหนี้ของธนาคารและสถาบันการเงิน จึงพากันทยอยเดินเข้าสู่กระบวนการพิจารณา เพื่อให้ศาลพิจารณาและพิพากษาปรับลดอัตราดอกเบี้ย ที่ธนาคารและสถาบันการเงินไม่อาจปรับลดด้วยตนเองได้ เนื่องจากติดขัดเกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายของธนาคารแห่งประเทศไทย และกฎหมายที่ควบคุมเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเงินทุนและธุรกิจหลักทรัพย์

4.4.3 ปัญหาการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ และไม่เกรงกลัวต่อเงื่อนไขผิดนัดในสัญญา

เมื่อคำพิพากษาของศาลหลายๆ ฉบับ เดินตามทางเดียวกัน โดยพิพากษาปรับลดอัตราดอกเบี้ยของเจ้าหนี้ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ต่ำกว่าอัตราที่กำหนดในสัญญา โดยถือว่าเป็นเบี้ยปรับ และผลของคำพิพากษาเกิดผลดีกับลูกหนี้ในจำนวนเงินหรือดอกเบี้ยที่ผ่อนชำระ ทำให้ลูกหนี้หลายรายต้องการผิดนัด หรือต้องการให้เรื่องของตนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล เพื่อมีโอกาสปรับลด หรือปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดลง พฤติกรรมของลูกหนี้เปลี่ยนแปลงไปลูกหนี้ไม่กลัวการผิดนัด และท้าทายสถาบันการเงินหรือธนาคารให้นำคดีของตนขึ้นสู่ศาล

4.4.4 ปัญหาการที่ลูกหนี้ที่ชำระหนี้โดยไม่ผิดนัดเกิดมีแนวคิดที่จะได้ประโยชน์เช่นเดียวกับลูกหนี้ผิดนัด

พฤติกรรมของลูกหนี้ที่ผิดนัด และไม่ชำระหนี้ให้กับธนาคารหรือสถาบันการเงินมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเริ่มมากกว่าจำนวนลูกหนี้ปกติ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมเลียนแบบในทางที่ผิด คือเลียนแบบการเป็นลูกหนี้ผิดนัด เพราะดูเหมือนจะได้รับประโยชน์มากกว่าลูกหนี้ปกติ ประกอบกับเมื่อมีคำพิพากษา แทบจะแยกไม่ออกจาก ลูกหนี้ปกติกับลูกหนี้ผิดนัด อย่างไรก็ดีหากลองคิดดูระหว่างที่ลูกหนี้ที่ผ่อนชำระหนี้ตรงตามระยะเวลาที่กำหนดทุกเดือนไม่เคยผิดนัดดอกเบี้ยก็ไม่เคยได้ลด กับในกรณีลูกหนี้ผิดนัด นำคดีขึ้นสู่ศาลและศาลปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด

ให้เท่า หรือต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตามปกติ หรือในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการปรับลดอัตราดอกเบี้ย เป็นอำนาจในการเจรจาต่อรองให้คู่ความต้องยินยอมตามความเห็นของศาล เพราะหากฝ่ายใดมีความเห็นแย้ง ศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิพนัดให้เป็นโทษกับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการของศาลก่อนการทำคำพิพากษาก็ได้ ดังนั้นดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้นในสัญญาขอมก็จะถูกปรับลดโดยศาล ไม่ได้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความที่แท้จริง

ปัจจุบัน ผู้บริโภคมีธนาคาร และสถาบันการเงินเพื่อใช้สินเชื่อหลายแห่ง ประชาชนทั่วไปมีความรู้พื้นฐานพอสมควร อ่านออกเขียนได้ เลือกธนาคารหรือสถาบันการเงินที่ตนพอใจได้ มีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค คุ้มครองรูปแบบของสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มากมายหลายฉบับ ข้อสัญญาหรือเงื่อนไข หรือสิ่งใด ๆ ที่นอกเหนือจากกรณีที่ถูกกฎหมายห้ามแล้ว คู่สัญญาควรมีอิสระในการแสดงเจตนาของตนเองบ้าง และในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร สถาบันทางการเงิน หรือการให้กู้ยืมโดยทั่วไป ทุกกรณีล้วนมีต้นทุน และการแข่งขันตามสภาพตลาด หากธนาคารใด มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินไป ก็ไม่มีผู้ใดเข้ามาใช้บริการ บริษัท ธนาคาร หรือสถาบันการเงินนั้น ก็ไม่สามารถอยู่ได้ ในที่สุดก็ต้องปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยทั้งในกรณีปกติและกรณีผิพนัด ให้สอดคล้องกับต้นทุนของตนในขณะที่ให้สินเชื่ออื่นๆ และต้องพอสมควรหรือใกล้เคียงกับผู้ให้สินเชื่อรายอื่นๆ

4.5 ตัวอย่างกรณีศึกษา ลูกหนี้สินเชื่อส่วนบุคคลผิพนัด

กรณีศึกษา คดีเงินกู้ที่ไม่มีหลักประกันของธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) ธนาคารฯ ฟ้องคดีลูกหนี้สินเชื่อส่วนบุคคลที่ผิพนัด และศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้เบี้ยปรับในอัตราดอกเบี้ยผิพนัด ในอัตราต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติที่ลูกหนี้เคยชำระในขณะที่ไม่ผิพนัด และเนื่องจากทุกคดี เป็นคดีของศาลแขวง โจทก์ (ธนาคาร) ต้องห้ามไม่ให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งกรณีประเด็นการใช้ดุลพินิจกำหนดอัตราดอกเบี้ยในลักษณะเบี้ยปรับต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในกรณีสินเชื่อปกติ เป็นปัญหาข้อเท็จจริง จึงทำให้คดียุติลงในชั้นพิจารณาของศาลชั้นต้น โดยไม่อาจมีคดีบรรทัดฐานขึ้นไปให้ศาลฎีกาได้วินิจฉัยและสร้างบรรทัดฐานที่ถูกต้องได้ เพื่อให้เห็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงจากคำพิพากษาในศาลชั้นต้น จึงขอยกตัวอย่างคดีที่ศาลมีคำพิพากษาลดอัตราดอกเบี้ยผิพนัดต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติ โดยตัวอย่างที่นำมาแสดงทุกคดี มีอัตราดอกเบี้ยขณะฟ้องคดี และขณะเป็นลูกหนี้ปกติ มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 - 22 ต่อปี เฉพาะที่ศึกษาจากสำนักงานทนายความ สำนักงานแห่งหนึ่งในปี 2550 มีคำพิพากษาปรับดอกเบี้ยผิพนัดต่ำกว่าดอกเบี้ยปกติ

มากกว่า 30 คดี แต่จะขอคัดมาเฉพาะเป็นกลุ่มๆ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 และอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างคดีที่ศาลพิพากษาให้ได้รับดอกเบี้ยผิดนัด ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

คำพิพากษาย่อศาลแขวงพระนครเหนือคดีหมายเลขแดงที่ 11254 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นายอนุสรณ์.....

จำเลย

เรื่อง กู้ยืม / ให้ชำระหนี้

โจทก์บังคับจำเลยชำระเงิน 91,190.06 บาทพร้อมอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 21 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 70,859.87 บาท นับแต่วันถัดฟ้องเป็นต้นไป

พิพากษาจำเลยชำระเงินจำนวน 91,190.06 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของเงินต้น 71,859.87 บาท นับแต่วันถัดจากวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550) เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จ กับให้จำเลยให้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ 600 บาท ค่าขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

คำพิพากษาย่อศาลแขวงพระนครเหนือคดีหมายเลขแดงที่ 12168 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นางธรรมสรณ์....

จำเลย

เรื่อง กู้ยืม / ให้ชำระหนี้

โจทก์บังคับจำเลยชำระเงิน 43,724.70 บาทพร้อมอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 22 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 33,536.34 บาทนับแต่วันถัดฟ้องเป็นต้นไป

พิพากษาให้จำเลย ชำระเงินแก่โจทก์จำนวน 41,124.34 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของเงินต้นดังกล่าว นับแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ 600 บาท

ตัวอย่างคดีที่ศาลพิพากษาให้ได้รับดอกเบี้ยผัดนัด ในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี

คำพิพากษาศาลแขวงอุตดิตถ์คดีหมายเลขแดงที่ 1315 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นายกุลนันท์....

จำเลย

เรื่อง

กู้ยืม

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 51,541.94 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 41,130.38 บาท นับแต่วันที่ 15 มีนาคม 2550 เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 600 บาท เฉพาะค่าขึ้นศาลให้ใช้แทนค่าทนายที่โจทก์ชนะคดี ค่าขออื่นนอกจากนี้ให้ยก

คำพิพากษาศาลแขวงอุตดิตถ์คดีหมายเลขแดงที่ 1650 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นายการุณย์....

จำเลย

เรื่อง

ยืม

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 43,887.97 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 32,668.60 บาท นับแต่วันที่ 28 มีนาคม 2550 เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 600 บาท

คำพิพากษาศาลแขวงอุตดิตถ์คดีหมายเลขแดงที่ 1651 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นายชาญชัย.....

จำเลย

เรื่อง

ยืม

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 38,691.87 บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 29,427.44 บาท นับแต่วันที่ 28 มีนาคม 2550 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 600 บาท

ตัวอย่างคดีที่ศาลพิพากษาให้ได้รับดอกเบี้ยผัดนัด ในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี

คำพิพากษาย่อศาลแขวงพระนครเหนือคดีหมายเลขแดงที่ 10559 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นางปวรรณรัตน์.....

จำเลย

เรื่อง กู้ยืม / ให้ชำระหนี้

โจทก์บังคับจำเลยชำระเงิน 76,099.82 บาทพร้อมอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 22 ต่อปีของต้นเงินจำนวน 59,421.21 บาทนับแต่วันฟ้องเป็นต้นไป

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 61,644.01 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปีของต้นเงิน 59,421.21 บาท นับแต่วันที่ 4 มกราคม 2549 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จกับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความให้ 800 บาท

คำพิพากษาย่อศาลแขวงพระนครเหนือคดีหมายเลขแดงที่ 10769 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นางเมทิกา.....

จำเลย

เรื่อง กู้ยืม / ให้ชำระหนี้

โจทก์บังคับจำเลยชำระเงิน 72,046.15 บาทพร้อมอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 22 ต่อปีของต้นเงินจำนวน 58,156.19 บาทนับแต่วันฟ้องเป็นต้นไป

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 68,284.89 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปีของเงินต้นจำนวน 58,156.19 บาท นับถัดจากวันฟ้อง(ฟ้องวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2550)เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 700 บาท

คำพิพากษาย่อศาลแขวงพระนครเหนือคดีหมายเลขแดงที่ 12260 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นายวสันต์.....

จำเลย

เรื่อง กู้ยืม / ให้ชำระหนี้

โจทก์บังคับจำเลยชำระเงิน 174,726.18 บาทพร้อมอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อปีของต้นเงินจำนวน 140,675.81 บาทนับแต่วันถัดฟ้องเป็นต้นไป

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 174,726.18 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปีของเงินต้นจำนวน 140,765.81 บาท นับแต่วันที่ 15 มีนาคม 2550 (วันถัดจากวันฟ้อง) เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ 800 บาท

ตัวอย่างคดีที่ศาลพิพากษาให้ได้รับดอกเบี้ยผัดนัด ในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี ที่ให้สิทธิคิดดอกเบี้ยในอัตรากดได้จนถึงวันฟ้อง จากนั้นปรับลดอัตราดอกเบี้ย นับแต่วันถัดจากวันฟ้องในอัตราร้อยละ 12 ซึ่งต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยที่คู่สัญญาคิดตามปกติ

คำพิพากษาศาลจังหวัดมีนบุรีคดีหมายเลขแดงที่ ม.5112 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นายณรงค์.....

จำเลย

เรื่อง ยืม

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยผ่อนชำระหนี้ให้โจทก์ทุกวันที่ 15 ของเดือนซึ่งปรากฏตามใบแจ้งการคำนวณภาระหนี้เอกสารหมายเลข จ.10 ว่ามีการคำนวณยอดหนี้ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2549 หลังจากนั้นจำเลยไม่มีการชำระหนี้ให้โจทก์อีกเลยจึงถือว่าสัญญาเลิกค้ำนับแต่วันดังกล่าว ซึ่งจำเลยมีหนี้ค้ำชำระเป็นต้นเงินจำนวน 123,792.48 บาท ดอกเบี้ยค้ำชำระ 4,578 บาท ค่าปรับล่าช้า ค้ำชำระ 400 บาท โดย ณ วันดังกล่าวโจทก์คิดดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 18 ต่อปี จึงให้โจทก์มีสิทธิคิดในอัตราดังกล่าวได้ต่อไปจนถึงวันฟ้อง แต่นับถัดจากวันฟ้องให้คิดในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 128,770.48 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 18 ต่อปีของต้นเงินจำนวน 123,792.48 บาท นับแต่วันที่ 1 มีนาคม 2549 ถึงวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ 20 มีนาคม

2550) และดอกเบี๋ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปีนับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ 1,500 บาท

คำพิพากษาศาลจังหวัดมีนบุรีคดีหมายเลขแดงที่ ม.5113 / 2550

ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด(มหาชน)

โจทก์

นางสาวสุชาดา.....

จำเลย

เรื่อง

ยืม

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยผ่อนชำระหนี้ให้โจทก์ทุกวันที่ 25 ของเดือนซึ่งปรากฏตามใบแจ้งการคำนวณภาระหนี้เอกสารหมายเลข จ.10 ว่ามีการคำนวณยอดหนี้ถึงวันที่ 31 มกราคม 2550 หลังจากนั้นจำเลยไม่มีการชำระหนี้ให้โจทก์อีกเลย จึงถือว่าสัญญาเลิกกันนับแต่วันดังกล่าว ซึ่งจำเลยมีหนี้ค้างชำระเป็นต้นเงินจำนวน 109,863.52 บาท ดอกเบี๋ยค้างชำระ 1,124.76 บาท ค่าปรับล่าช้าค้างชำระ 1,800 บาท โดย ณ วันดังกล่าวโจทก์ก็คดดอกเบี๋ยอัตราร้อยละ 19 ต่อปี จึงให้โจทก์มีสิทธิคิดในอัตรดังกล่าวได้ต่อไปจนถึงวันฟ้อง แต่นับถัดจากวันฟ้องให้คิดในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 127,788.28 บาท พร้อมดอกเบี๋ยอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ของต้นเงินจำนวน 109,863.52 บาท นับแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550 ถึงวันฟ้อง (ฟ้องวันที่ 20 มีนาคม 2550) และดอกเบี๋ยอัตราร้อยละ 12 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ กับให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ 1,300 บาท

จากคำพิพากษาศาลดังกล่าว จะเห็นจุดบอดของกระบวนการพิจารณาของศาล กล่าวคือ คดีที่ฟ้องทั้งหมดเป็นคดีของศาลแขวง ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แม้ศาลจะพิพากษาให้ดอกเบี๋ยผิคนัด ในอัตราดำเพียงร้อยละ 5 หรืออัตราร้อยละ 7.5 ต่ำกว่าอัตราที่ใช้อยู่ปัจจุบันในกรณีลูกหนี้ชั้นดีที่ไม่ผิคนัด ธนาคารโจทก์ก็จำต้องทนรับคำพิพากษา เพราะการขอยื่นอุทธรณ์ยังทำให้ลูกหนี้มีโอกาสชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน เพราะกว่าคดีจะกลับมาสู่ศาลล่าง ก็เป็นเวลาานกว่า 3 ปี ธนาคารโจทก์แม้ไม่พอใจคำพิพากษาแต่ก็จำต้องปฏิบัติตาม และในส่วนตัวผู้พิพากษาเองก็จะเห็นว่าคำพิพากษาดังกล่าวของตนเป็นธรรมและถูกต้องเนื่องจากไม่มีธนาคารฯ ขออุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์อุทธรณ์ในปัญหาการใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตของศาลเช่นกรณีเหล่านี้

บทที่ 5

บทสรุปเสนอแนะ

จากกรณี que ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลที่เป็นใจความสำคัญในหลักการของกฎหมายในเรื่องการปรับบทกฎหมายในคดีผิดสัญญาชำระหนี้เงินในกรณีดอกเบี้ยผิดนัดและเบี้ยปรับทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศในบทที่ 2 และ บทที่ 3 โดยได้นำหลักการนั้นมาเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่าง พร้อมทั้งวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆที่เป็นมาของการศึกษาวิชานิติพนธ์เรื่องนี้ไว้ในบทที่ 4 แล้วนั้น

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้นำสรุปบทวิเคราะห์และนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องหน้าต่อไป

5.1 สรุป

เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาวิชานิติพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอสรุปรายละเอียด ความหมาย คำจำกัดความ หัวข้อการศึกษา และการปรับบทกฎหมายให้สั้นและกระชับเป็นข้อๆ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และการทำความเข้าใจต่อผู้เข้ามาศึกษา ดังต่อไปนี้

5.1.1 ความหมายและลักษณะของหนี้เงิน

หนี้เงิน เป็นหนี้ที่มีลักษณะพิเศษ เพราะไม่มีชนิด ประเภท และคุณภาพ ของเงินตราเพียงระบุเป็นจำนวนเงินก็สามารถใช้บังคับได้ นอกจากนั้นเงินตราสามารถใช้ทดแทนความเสียหายหรือค่าชดเชยจากความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ทุกชนิด มีกฎหมายรองรับการหากดกลงเรื่องดอกเบี้ยเอาไว้ เจ้าหนี้ได้สิทธิคิดดอกเบี้ยขึ้นต่ำในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี จากจำนวนเงินที่ลูกหนี้เอาไปใช้ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 7 หรือในกรณีผิดนัดหนี้เงิน แม้ไม่มีข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเอาไว้ กฎหมายได้ระบุการเรียกดอกเบี้ยกรณีผิดนัดชำระหนี้เงิน ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามมาตรา 224 แต่หากคู่สัญญา มีข้อตกลงกันไว้ว่าอย่างไร และเป็นข้อตกลงที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย คู่สัญญาก็มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ตามอัตราที่ตกลงกันไว้ แต่ในกรณีบุคคลธรรมดา อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดต้องไม่เกินอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 654 และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ส่วนธนาคารและสถาบันการเงิน และไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงเอาไว้เนื่องจากพระราชบัญญัติดอกเบี้ยการให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 มาตรา 3 ประกอบ

กับมาตรา 4 ให้อำนาจของรัฐมนตรี กำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่สถาบันการเงินมีสิทธิเรียกจากผู้กู้ยืมได้ ในอัตราที่เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี

5.1.2 ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ย และดอกเบี้ยผัดนัด

การคิดดอกเบี้ยจากหนี้เงิน ซึ่งนอกจากกำหนดไว้โดยผลของกฎหมายตามมาตรา 7 และมาตรา 224 แล้ว ก่อนที่จะเกิดสิทธิการเรียกดอกเบี้ยต้องมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยไว้ในสัญญาเสียก่อน ว่าการทำสัญญามีข้อกำหนดให้ชำระดอกเบี้ยด้วยหรือไม่ ถ้าไม่มีกำหนดไว้ก็ไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยตามมาตรา 7 คือไม่สิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยจากการให้กู้เลย แต่ถ้ามีการตกลงกันเอาไว้ว่าเป็นการกู้ยืมเงินที่มีดอกเบี้ย แม้ไม่ได้ระบุอัตราดอกเบี้ยไว้ กฎหมายก็ให้สิทธิเจ้าหนี้เรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ได้ ในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 7 แต่หากมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเอาไว้เช่นไร เจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ตามอัตราที่ตกลงกันไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ในกรณีที่ลูกหนี้ยังคงชำระหนี้ตามปกติ และในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยที่จะปรับเปลี่ยนเมื่อลูกหนี้ผัดนัด

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ปรับเปลี่ยนขึ้นลงได้ในสัญญา แม้ลูกหนี้ไม่ได้ผัดนัด (อัตราดอกเบี้ยลอยตัว) อัตราดอกเบี้ยลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในสัญญาของธนาคาร และสถาบันการเงิน ซึ่งมักจะปรับอัตราดอกเบี้ยขึ้นลง ตามประกาศอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารเจ้าหนี้ประกาศกำหนดเป็นคราวๆ เช่นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ MLR (Minimum Loan Rate) ซึ่งในขณะนั้น ธนาคารอาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในอัตราร้อยละ 6 บวกด้วยส่วนต่าง (Margin) สำหรับลูกหนี้รายนี้เท่ากับ 3 ก็จะทำให้ลูกหนี้รายนี้ต้องชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 9 ต่อปีให้กับธนาคารเจ้าหนี้ แต่เมื่อธนาคารเจ้าหนี้ปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย MLR เช่นปรับเพิ่มขึ้นเป็นอัตราร้อยละ 7 อัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกหนี้ในขณะนั้น ก็จะถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นอัตรา $MLR = 7$ บวกด้วย $Margin = 3$ รวมเป็นอัตราดอกเบี้ยในขณะนั้นเท่ากับ อัตราร้อยละ 10 ต่อปี ถ้าอัตรา MLR ลดลง อัตราดอกเบี้ยของสัญญาก็จะลดลงเช่นเดียวกัน

ปัจจุบัน แนวโน้มการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในสัญญากู้ยืมเงินของธนาคารเจ้าหนี้เปลี่ยนไป ธนาคารเจ้าหนี้จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดไว้ในสัญญา เช่นกำหนดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 19 ต่อปี แต่ธนาคารเจ้าหนี้มีสิทธิปรับลดอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวได้ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากลูกหนี้ และไม่ต้องรอให้ลูกหนี้ผัดนัด เมื่อทำสัญญาแล้วธนาคารเจ้าหนี้ อาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยในการเรียกเก็บจริงในอัตราร้อยละ 8 ต่อปี และปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยในสัญญาดังกล่าวตามประกาศอัตราดอกเบี้ย MLR แต่ไม่เกินอัตราร้อยละ 19 ตามที่ระบุในสัญญา เมื่อลูกหนี้ผัดนัดธนาคารเจ้าหนี้ปรับอัตราดอกเบี้ยใหม่ เป็นอัตราร้อยละ 16 ต่อปี ดังนี้ ตามแนวคำวินิจฉัยของศาล

ฎีกาเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 16 ต่อปี ไม่เกินอัตราร้อยละ 19 ตามที่ระบุในสัญญา จึงไม่เป็นเบี้ยปรับตามมาตรา 383 ศาลไม่มีอำนาจปรับลด⁷⁹

ดอกเบี้ยผิดนัด หมายถึงดอกเบี้ยที่กำหนดไว้เป็นลักษณะค่าเสียหายหรือเป็นดอกเบี้ยที่มีขึ้นเพื่อเป็นค่าชดเชยความเสียหายจากการผิดนัดของลูกหนี้ หากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้เงิน แม้ไม่ได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยเมื่อลูกหนี้ผิดนัดไว้ เจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิเรียกดอกเบี้ยได้ตามมาตรา 224 ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดเกี่ยวกับจำนวนค่าความเสียหายขั้นต่ำ โดยที่เจ้าหนี้ไม่ต้องพิสูจน์ แต่เจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยเพิ่มจากอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีได้ ต้องมีการตกลงกันไว้ก่อนในสัญญา และข้อตกลงนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

5.1.3 ข้อตกลงเบี้ยปรับหรือลดเบี้ยปรับ

ข้อตกลงที่ให้คิดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยลอยตัว หรือการให้สิทธิเจ้าหนี้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย โดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเป็นตัวกำหนด หากไม่ใช้การกำหนดเงื่อนไขเพื่อชดเชยความเสียหายจากการผิดนัด ถือเป็นอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา 224 เป็นดอกเบี้ยที่ปกติปรับขึ้นลงตามสัญญา ศาลไม่มีอำนาจปรับลด แต่หากเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด เพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยตามปกติ เพื่อใช้ทดแทนค่าเสียหายในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัด ไม่ปฏิบัติตามสัญญา ถือเป็น การกำหนดค่าเสียหายไว้ล่วงหน้า จึงเป็นเบี้ยปรับ ตามมาตรา 379 และหากเบี้ยปรับสูงเกินส่วน ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการปรับลด โดยศาลต้องพิจารณาถึงทางได้เสียของเจ้าหนี้ ทุกอย่างอันชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่แต่เพียงทางได้เสียในเชิงทรัพย์สินเท่านั้น

ข้อกำหนดและเงื่อนไขในสัญญาหนี้เงินจึงเป็นสาระสำคัญต่อการวินิจฉัยของศาลว่า ดอกเบี้ยในสัญญาชนิดใดจะเป็นดอกเบี้ยตามมาตรา 224 ศาลไม่มีอำนาจปรับลด และดอกเบี้ยชนิดใด เป็นดอกเบี้ยตามมาตรา 379 ซึ่งศาลมีอำนาจปรับลดได้ เพราะถือเป็นเบี้ยปรับ

5.1.4 การปรับบทกฎหมายของศาล

อัตราดอกเบี้ยผิดนัด ส่วนที่ศาลกำหนดว่าเป็นเบี้ยปรับนั้น ควรพิจารณาจากหลักกฎหมายใด อัตราดอกเบี้ยผิดนัดส่วนใดเป็นดอกเบี้ยปกติและส่วนใดเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งในข้อนี้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาหลายฉบับ พิพากษาในแนวเดียวกันว่า ดอกเบี้ยที่ถือเป็นเบี้ยปรับนั้น ถือเป็นดอกเบี้ยเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้นมาจากอัตราดอกเบี้ยตามปกติ ไม่ใช่เบี้ยปรับทั้งจำนวนอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ดังนั้นหากเจ้าหนี้ยังคงใช้สิทธิเรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้ผิดนัด ในอัตราดอกเบี้ยผิดนัดที่ไม่เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติที่ระบุไว้ในสัญญาในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ผิดนัดแล้ว ศาลไม่มีอำนาจลดอัตรา

⁷⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 463/2550

ดอกเบี๋ยผิคนัดดังกล่าว และในกรณีใดๆ ก็ตาม ลูกหนี้ผิคนัดตามสัญญาหนี้เงินไม่ควรถูกรับลด อัตราดอกเบี๋ยผิคนัดให้มีอัตราต่ำกว่าอัตราดอกเบี๋ยตามปกติ

ทั้งที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาและวินิจฉัยในเรื่องนี้มาโดยตลอดและต่อเนื่อง ผู้ใช้กฎหมายและผู้ปรับบทกฎหมายหลายท่าน ยังคงเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า ดอกเบี๋ยจำนวนใดเป็นดอกเบี๋ยในลักษณะเป็นค่าตอบแทน และดอกเบี๋ยจำนวนใดจึงเป็นดอกเบี๋ยในลักษณะค่าตอบแทนความเสียหาย และอาจถือเป็นเบี๋ยปรับ ที่ศาลมีอำนาจปรับลดหากสูงเกินส่วน และเมื่อมีการทำคำพิพากษา โดยการปรับลดดอกเบี๋ยผิคนัดตามคดีสัญญากู้เงิน โดยพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี๋ยผิคนัดหลังวันฟ้องในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ถึงอัตราร้อยละ 15 ต่อปี คำพิพากษาดังกล่าว แตกต่างกันออกไปตามความรู้ความสามารถของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ซึ่งอัตราดอกเบี๋ยทั้งหมดต่ำกว่าอัตราดอกเบี๋ยปกติ ที่เจ้าหนี้คิดในขณะที่ลูกหนี้ยังไม่ตกเป็นผู้ผิคนัด คำพิพากษาดังกล่าวขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายและแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา แต่เนื่องจากคดีส่วนใหญ่ เป็นคดีศาลแขวงจำนวนทุนทรัพย์ไม่มาก คดีจึงห้ามไม่ให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง และการใช้ดุลพินิจของศาลเป็นปัญหาข้อเท็จจริง คดีจึงถึงที่สุดชั้นทำคำพิพากษาในศาลชั้นต้น เจ้าหนี้ที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษา หากจะยื่นอุทธรณ์ก็ต้องขอให้ศาลที่ทำคำพิพากษารับรองให้ยื่นอุทธรณ์ และต้องไต่ระยะเวลาานกว่าศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษา จึงไม่ยื่นอุทธรณ์ จำเป็นต้องรับอัตราดอกเบี๋ยตามคำพิพากษาและหาทางแก้ไขด้วยวิธีอื่น เช่นการปรับอัตราดอกเบี๋ยจากลูกหนี้ปกติมากขึ้นเพื่อชดเชยส่วนที่ขาดหายไปจากผลของคำพิพากษาดังกล่าว

ซึ่งในระยะต่อมาเจ้าหนี้ก็จะพัฒนาระบบสัญญาของตน ให้ไม่เข้าข่ายเบี๋ยปรับตามมาตรา 379 และมีผลทำให้ศาลไม่สามารถใช้ดุลพินิจตามมาตรา 383 ได้ โดยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างของสัญญา ระบุให้คิดดอกเบี๋ยในอัตราสูงสุดตลอดทั้งสัญญา ไม่ว่าลูกหนี้จะผิคนัดหรือไม่ ผลร้ายจากการปรับสัญญารูปแบบใหม่ ก็จะไปตกที่ลูกหนี้ที่ดี ต้องรับภาระดอกเบี๋ยตามสัญญาที่มากขึ้น ต้องรับอัตราดอกเบี๋ยที่สูงขึ้น โดยศาลไม่อาจยื่นมือเข้าช่วยเหลือได้อีกต่อไป และยิ่งไปกว่านั้น หากเจ้าหนี้นำเอาหนี้ทั้งหมดพร้อมดอกเบี๋ยมาปรับสภาพหนี้ เปลี่ยนหนี้เงินกู้พร้อมดอกเบี๋ยเป็นหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงิน กำหนดอัตราดอกเบี๋ยสูงสุด เจ้าหนี้จะได้สิทธิในการคิดดอกเบี๋ยคงที่ตลอดทั้งสัญญา ดอกเบี๋ยดังกล่าวไม่ใช่เบี๋ยปรับศาลไม่มีอำนาจปรับลด ทั้งเจ้าหนี้ได้สิทธิในการคิดดอกเบี๋ยจากดอกเบี๋ยของต้นเงินกู้ตามสัญญาฉบับเดิมบวกรวมกับต้นเงินกู้ เป็นเงินต้นจำนวนใหม่ตามตัวสัญญาใช้เงินและคิดดอกเบี๋ยใหม่ได้จากเงินต้นตามตัวสัญญาใช้เงินทั้งฉบับ ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้ประสบปัญหาและถูกเอาเปรียบมากขึ้น

ในความเห็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เห็นว่า การที่ศาลปรับลดอัตราดอกเบี้ยโดยไม่เข้าใจว่าส่วนใดของดอกเบี้ยเป็นเบี้ยปรับ เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องปรับโครงสร้างสัญญาและก่อให้เกิดภาระให้กับลูกหนี้ที่ตีเพิ่มขึ้น และวิธีการดังกล่าว ไม่น่าจะเป็นทางออกที่ถูกต้องของปัญหาเรื่องนี้ และผู้เขียนมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังต่อไปนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดระบบการจัดการ และพิจารณาดี เกี่ยวกับดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในกรณีผิดนัด

เนื่องจากปัญหาเกิดจากการปรับบทกฎหมายไม่ถูกต้องซึ่งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจหรือความประสงค์ที่จะปกป้องลูกหนี้ไม่ให้เสียดอกเบี้ยในจำนวนที่สูง แม้เป็นดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในสัญญา ศาลจึงมีคำพิพากษาปรับลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดลงต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตามปกติ ซึ่งทำให้ผู้ผิดนัดผิดสัญญาได้ผลดีในการลดอัตราดอกเบี้ยลง ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยของลูกหนี้ที่เป็นลูกหนี้ชั้นดีได้รับจากผู้ให้สินเชื่อ หากปล่อยให้กระบวนการพิจารณาเดินไปในทางเช่นนี้ต่อไป เจ้าหน้าที่ผู้ให้สินเชื่อก็ต้องหาวิธีการปกป้องสิทธิของตน อาจจะเริ่มต้นด้วยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตลอดทั้งสัญญาโดยถือเป็นดอกเบี้ยตามปกติ แต่หากไม่ได้ผล เพราะไม่ว่าเขียนดอกเบี้ยด้วยวิธีใด หากศาลยังคงยืนยันว่าเป็นเบี้ยปรับ ศาลก็จะปรับลดทั้งหมดโดยไม่สนใจว่าดอกเบี้ยที่ระบุมานั้น เป็นดอกเบี้ยหรือเบี้ยปรับ และจะปรับลดไปตามความเหมาะสมในการพิจารณาของผู้พิพากษาแต่ละองค์คณะ ผู้ให้สินเชื่อก็ต้องพยายามปรับอัตราดอกเบี้ยให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อชดเชยกับความเสียหายในส่วนเฉลี่ย จากการที่ศาลปรับลดอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยตามปกติ หรืออาจต้องหามาตรการทางการเงินอื่น เช่น การคิดค่าธรรมเนียมผิดนัด ค่าธรรมเนียมการติดตามทวงถาม ค่าธรรมเนียมการออกหนังสือทวงถาม ค่าธรรมเนียมการส่งดอกเบี้ย หรือเงินต้นล่าช้า มาใช้เป็นข้อต่อรองกับการทำคำพิพากษาของศาล ซึ่งปัจจุบันมีค่าธรรมเนียมการเรียกเก็บจากลูกหนี้ผิดนัดนับสิบประการ

เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ และผู้ตัดสินต่างฝ่ายต่างเดินกันไปคนละทิศคนละทาง เพื่อรักษาประโยชน์ในแนวทางที่ตนเห็นว่าถูกต้อง ซึ่งความจริงแล้ว หน่วยงานยุติธรรมกับระบบเจ้าหน้าที่การให้สินเชื่อและผู้บริโภคควรมีตัวแทน จัดเวลาประชุมหารือร่วมกัน เพื่อหาทางออกและกำหนดเป็นแนวทาง หรือวิธีปฏิบัติให้กับคู่สัญญา ก่อนและในขณะที่ทำสัญญา รวมตลอดถึงขั้นตอนที่ควรปฏิบัติหากลูกหนี้ผิดนัดเป็นผู้ผิดนัด

ในส่วนเจ้าหน้าที่อาจให้กรรมการสมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย ในส่วนผู้บริโภคอาจให้สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคและสภาพนาขความ และในส่วนศาล อาจเป็นหน่วยงานทางวิชาการ

ของสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้แทนในการเข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณาหาทางทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับทุกฝ่ายในกรณีที่ลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัด เมื่อได้ข้อสรุป จึงทำหนังสือเวียนส่งให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งหากกลุ่มกรณีทราบผลสุดท้ายของการดำเนินคดีว่า จะต้องลงเอยอย่างไร อัตราดอกเบี้ยผิดนัดอัตราสุดท้ายเมื่อออกมาจากคำพิพากษาของศาลจะเท่าใด จะมีการปรับลดอัตราดอกเบี้ยได้มากน้อยหรือไม่เพียงใด เมื่อทุกอย่างอยู่ในกรอบและมาตรฐานเดียวกัน ลูกหนี้กับเจ้าหนี้ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ทุกปัญหาสามารถแก้ไขได้ด้วยการทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ได้โดยตรง เจ้าหนี้ไม่สามารถเอาเปรียบลูกหนี้ เพราะมีมาตรฐานกำหนดชัดเจนสำหรับอัตราดอกเบี้ยและเงื่อนไขการผ่อนชำระ ในการทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ลูกหนี้เองก็ไม่อาจผัดผ่อนผัดสัญญาได้อีก เพราะมีบทกำหนดเบี้ยปรับที่คำนวณเป็นความเสียหายที่แท้จริงที่เจ้าหนี้อาจได้รับไว้ในอนาคต ระบุไว้ชัดเจนในสัญญา หากมีการผัดผ่อนอีกครั้ง การดำเนินคดีในชั้นศาลก็จะเป็นการสะดวกเนื่องจากคู่ความมีการตกลงกันไว้ล่วงหน้ามาแล้ว การผัดผ่อนชำระหนี้จึงมุ่งไปที่สัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้เป็นหลัก ไม่ต้องย้อนกลับไปพิสูจน์เรื่องมูลหนี้อีก เพราะสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของสัญญา ทั้งดอกเบี้ย อัตราผ่อนชำระ กำหนดเวลาการชำระเงินโดยต่างฝ่ายต่างลดหย่อนให้แก่กัน มีสภาพเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ ทำให้หนี้เดิมระงับและ เกิดหนี้ตามสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ขึ้นใหม่

วิธีดังกล่าว หากเกิดขึ้นได้ จะเป็นการประหยัดระยะเวลาการทำงานของเจ้าหนี้ ลูกหนี้ ศาล และเจ้าพนักงานบังคับคดี และทำให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปได้ด้วยความสะดวกรวดเร็ว เป็นธรรม และมีมาตรฐานเดียวกัน

5.2.2 การให้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ การธนาคารฯ ต้นทุนที่แท้จริงของผู้ประกอบการกับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

ในขณะที่วิธีการที่ 5.2.1 ยังไม่สามารถจัดทำขึ้นได้ กลุ่มผู้ประกอบการควรจัดสัมมนา ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม อาทิ ทนายความ ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ต้องทำหน้าที่ปรับบทกฎหมายกับประเด็นพิพาท เรื่องดอกเบี้ยผิดนัดกับเบี้ยปรับ เพื่อเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ ทางฝ่ายผู้ประกอบการที่เป็นสถาบันการเงินที่สามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณา และพิพากษาคดี

ทั้งนี้ เพราะหากไม่มีมาตรการที่เป็นธรรมและมีมาตรฐานเดียวกันมาใช้บังคับในการพิจารณาและทำคำพิพากษา คำพิพากษาที่ออกมาแต่ละคดีก็มีผลแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ดุลพินิจปรับลดเบี้ยปรับที่สูงเกินส่วน ผู้ปรับบทกฎหมายจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

การเงิน เศรษฐศาสตร์ และต้นทุนการปล่อยสินเชื่อในแต่ละช่วงเวลา ก่อนจะกำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยปกติ อัตราดอกเบี้ยผิวน้ำ อัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำ เอ็มโออาร์ เอ็มอาร์อาร์ หรือ เอ็มแอลอาร์ มีฐานการคิดจากเงินต้นทุนอย่างไร ในขณะที่ปล่อยสินเชื่อ เงินที่ได้รับมาเพื่อการปล่อยสินเชื่อมีกำหนดระยะเวลาและต้นทุนอย่างไร หากผู้ปรับบทกฎหมายมีความรู้ความเข้าใจในส่วนนี้แล้ว การปรับบทกฎหมายในเรื่องนี้ก็จะถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และตรงตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของการทำข้อตกลงระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ อันมีผลก่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งฝ่ายลูกหนี้ที่ผิวน้ำ และฝ่ายเจ้าหนี้ว่าควรจะได้รับ การคุ้มครองจากการปรับบทกฎหมายอย่างไร

5.2.3 แนวทางในเขียนคำฟ้อง และยื่นเอกสารประกอบในกรณีขอให้ศาลปรับบทกฎหมายเกี่ยวกับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับให้ถูกต้อง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คดีส่วนใหญ่ที่พบการปรับอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำ ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติ ส่วนใหญ่ เป็นคดีที่ทุนทรัพย์ไม่สูง เป็นหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน (Clean Loan) คดีโดยมากขึ้นอยู่กับกระบวนการพิจารณาและการทำคำพิพากษาในคดีของศาลแขวง เมื่อศาลแขวงมีคำตัดสินไปแล้วส่วนใหญ่คดีจะถึงที่สุด เพราะคู่ความทราบว่า การยื่นอุทธรณ์แต่ละคดีจะเสียเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี กว่าศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษา เจ้าหนี้ส่วนใหญ่รู้ว่าคำพิพากษาจะคลาดเคลื่อนในส่วนอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำ แต่ไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ และได้หมายความว่าเจ้าหนี้ยอมรับว่าคำพิพากษาถูกต้อง แต่ผลที่ตามมาจากการที่ไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ คือทำให้ศาลสูงไม่ทราบว่า การทำคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาออกไปแล้ว แย้งกับเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยผิวน้ำกับเบี้ยปรับและแย้งกับแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่เคยวินิจฉัยวางบรรทัดฐาน เพราะการที่ศาลชั้นต้นจะปรับลดเบี้ยปรับในส่วนอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำให้ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยปกติได้นั้น ศาลชั้นต้นต้องเห็นว่า อัตราดอกเบี้ยทั้งจำนวนที่กำหนดเป็นอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำ คือเบี้ยปรับเสียก่อน เมื่อเห็นว่าดอกเบี้ยทั้งก่อนคือเบี้ยปรับและไม่คำนึงถึงอัตราดอกเบี้ยตามปกติ ศาลก็จะลดอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำหลังจากวันฟ้องเป็นอัตราที่ศาลเห็นว่าไม่สูงเกินส่วน ซึ่งในบางครั้งอาจปรับลดลงมาถึงอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ตามความเห็นในการใช้ดุลพินิจของศาล ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวเป็นอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำตามป.พ.พ. มาตรา 224 จึงเท่ากับศาลไม่ได้ให้เบี้ยปรับใดๆ กับเจ้าหนี้ในการผิวน้ำ ไม่ได้พิจารณาเรื่องส่วนได้เสียของเจ้าหนี้ตามที่ระบุใน ป.พ.พ. มาตรา 383

ดังนั้น การร่างฟ้องในคดีเงินกู้ยืม หากต้องการให้ศาลรับทราบว่า ส่วนไหนเป็นอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำส่วนไหนเป็นอัตราดอกเบี้ยตามปกติ ตามที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ ทนายความผู้ร่างฟ้องควรแนบสำเนาคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐาน แนบเป็นเอกสารท้ายฟ้อง และต้องนำสืบให้ศาลเห็นว่าส่วนใดเป็นเบี้ยปรับ ส่วนใดไม่ใช่เบี้ยปรับและศาลมีอำนาจในการปรับลด

ในส่วนใด ซึ่งจะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณากระชั้นขึ้น และทำให้ศาลสามารถปรับบทข้อกฎหมายได้ตรงกับข้อเท็จจริง และสามารถทำคำพิพากษาได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

การปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยผิดนัดในลักษณะเบี้ยปรับ มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ผู้เกี่ยวข้องจึงต้องทำงานด้วยความละเอียดอ่อน รอบคอบ และรู้จริง หากปฏิบัติไปโดยไม่มีหลักเกณฑ์ หรือข้อกฎหมายมาอ้างอิง และขาดความมาตรฐาน ย่อมเกิดความสับสน วุ่นวาย ไม่มีความเป็นธรรม และไม่เท่าเทียมกันในการทำคำพิพากษาแต่ละฉบับ ในทางตรงกันข้าม หากมีคำพิพากษาที่พิพากษาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว ย่อมเกิดผลตามมาที่ดี กล่าวคือ คดีจะขึ้นสู่ศาลน้อยกว่าที่เป็นอยู่ เพราะทุกคนต่างทราบหน้าที่และสิทธิของตน ไม่ว่าจะเป็นไปศาลหรือตกลงกับเจ้าหนี้ก็ได้ผลเท่ากัน คู่สัญญาสามารถตกลงกันเองได้ ประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายของลูกหนี้ ไม่ต้องจ้างทนายความให้ไปว่าคดีในศาล ลูกหนี้ที่ดีไม่ผิดหวังกับการเป็นคนดีของตน เจ้าหนี้กำหนดต้นทุนการปล่อยสินเชื่อได้ชัดเจน ความเสียหายในการปล่อยสินเชื่อลดลง และในที่สุดก็จะมีการปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยการให้สินเชื่อให้ลดต่ำลงตามต้นทุนและความเสียหายที่แท้จริง

5.2.4 การปรับอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำตามกฎหมายลดลง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

เนื่องจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในประเทศไทย ซึ่งเริ่มใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 โดยกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยเริ่มต้น ในหนี้เงิน อัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามมาตรา 7 และดอกเบี้ยผิดนัดขึ้นต่ำ อัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามมาตรา 224 ดังนั้น ฐานอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำที่เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกเก็บจากลูกหนี้ได้คืออัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ซึ่งการระบุอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวในกฎหมาย อาจเกิดมาจากสภาพเศรษฐกิจและวัฒนธรรมการปล่อยเงินกู้ยืมในขณะนั้น ที่มักจะเรียกดอกเบี้ยเงินกู้ยืม เป็นดอกเบี้ยในอัตราช่วง(20 บาท) ละ 1 บาท ต่อเดือน หรือเท่ากับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี กฎหมายจึงกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำไว้กึ่งหนึ่งของอัตราดอกเบี้ยตามปกติ คืออัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี และกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นสูงไว้ในมาตรา 654 คือ อัตราดอกเบี้ยไม่เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งอัตราดอกเบี้ยสูงสุดดังกล่าว จะรองรับด้วยกฎหมาย พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ที่ห้ามเจ้าหนี้เรียกดอกเบี้ยจากลูกหนี้เกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี แต่ในขณะที่กฎหมายของประเทศต้นร่างของกฎหมายในประเทศไทย เช่นประเทศสาธารณรัฐเยอรมัน กฎหมายแพ่งมาตรา 246 ระบุสิทธิในการเรียกดอกเบี้ยในหนี้เงิน ในกรณีปกติเพียงอัตราร้อยละ 4 ต่อปี⁸⁰

⁸⁰ German Civil Code. Section 246

Statutory interest rate

If interest is payable on a debt by law or under a legal transaction, the rate of interest is four per cent per year, unless otherwise provided.

และอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ระบุไว้ในมาตรา 288 (1) ถึง (4) เป็นการบวกอัตราดอกเบี้ยผิดนัด เพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยปกติ เช่นในกรณีหนี้เงิน ให้เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5 จากอัตราดอกเบี้ยปกติ และในหนี้อื่นๆ ที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย เพิ่มขึ้น ในอัตราร้อยละ 8 ต่อปี การระบุอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำไว้เพียงอัตราร้อยละ 4 ทำให้โครงสร้างของการเรียกเก็บดอกเบี้ยลดต่ำลงทั้งโครงสร้าง อันจะทำให้ลูกหนี้ได้รับประโยชน์มากขึ้น⁸¹

จะเห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมัน กำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำในหนี้เงินไว้เพียง เพียงอัตราร้อยละ 4 ต่อปี ต่ำกว่ากฎหมายของประเทศไทยที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำในหนี้เงินถึงร้อยละ 7.5 ต่อปี เมื่อกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำไว้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีแล้ว เจ้าหนี้ย่อมคิดว่าอัตราดังกล่าวเป็นอัตราขั้นต่ำที่เจ้าหนี้สมควรมีสิทธิได้รับจากลูกหนี้ เพราะกฎหมายกำหนดให้สิทธิขึ้นต่ำไว้แล้ว หากลดต่ำกว่านี้ย่อมเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเกินไป จึงไม่มีความคิดที่จะปรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมต่ำกว่าร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่ความจริงแล้วต้นทุนในปัจจุบัน ดอกเบี้ยเงินฝากมีอัตราต่ำมาก เงินฝากประเภทออมทรัพย์ผู้ฝากอาจไม่ได้รับดอกเบี้ยเลย ส่วนเงินฝากประจำประเภทสองเดือน มีอัตราดอกเบี้ยเพียงร้อยละ 2 ปี ผู้ให้กู้เรียกเก็บดอกเบี้ยจากปล่อยเงินกู้เพียงร้อยละ 5 ต่อปี ผู้ให้กู้ก็จะมิกำไรหรือส่วนต่างจากดอกเบี้ยถึงร้อยละ 3 ต่อปีแล้ว ดังนั้นหากกฎหมายปรับฐานอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำให้ลดลงเหลืออัตราร้อยละ 4 ทั้งในมาตรา 7 และ มาตรา 224 ก็จะทำให้โครงสร้างของการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงไป อัตราดอกเบี้ยทั้งหมดน่าจะปรับลดลงตามอัตราดอกเบี้ยขึ้นต่ำที่ลดลง และหากมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สมควรเพิ่มในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัด ในหนี้เงินแต่ละประเภทดังเช่นที่ระบุในกฎหมายของสหพันธ์รัฐเยอรมัน มาตรา 288 แล้ว การพิจารณาปรับบทกฎหมายและการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในลักษณะเบี้ยปรับ ในกรณีการผิดนัดหนี้เงินก็จะมีขอบเขตที่ชัดเจน และง่ายต่อผู้ปรับบทและผู้นำกฎหมายไปใช้ และเจ้าหนี้สามารถคาดคะเนได้ว่า ตนจะได้รับชำระดอกเบี้ยผิดนัดจากลูกหนี้เพิ่มเติมจาก

⁸¹ German Civil Code. Section 288

Default interest*)

(1) Any money debt must bear interest during the time of default. The default rate of interest per year is five percentage points above the basic rate of interest.

(2) In the case of legal transactions to which a consumer is not a party the rate of interest for claims for payment is eight percentage points above the basic rate of interest.

(3) The obligee may demand higher interest on a different legal basis.

(4) The assertion of further damage is not excluded.

ดอกเบี้ยในอัตราปกติเท่าใด และจะทำให้สามารถคำนวณต้นทุนและความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจได้ดียิ่งขึ้น

5.2.5 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยปกติและอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำแยกประเภท ตามเอกเทศสัญญา และเพิ่มคำอธิบายความหมายของอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เนื่องจากกฎหมายไทยไม่มีอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในแต่ละประเภทสัญญา ทั้งข้อความในกฎหมายไม่ได้ระบุถ้อยคำที่มีความหมายชัดเจนว่า อัตราดอกเบี้ยผิวน้ำขั้นต่ำนั้น จะใช้บวกเพิ่มขึ้นไปจากอัตราดอกเบี้ยปกติ เช่นที่ระบุไว้ในกฎหมายประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี มาตรา 288 “(1) Any money debt must bear interest during the time of default. The default rate of interest per year is five percentage points above the basic rate of interest” ดังนั้น ผู้เรียบทกฎหมายจึงมักจะเข้าใจไปว่า อัตราดอกเบี้ยผิวน้ำในสัญญาทั้งหมดเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ล่วงหน้าในกรณีผิวน้ำ จึงเป็นเบี้ยปรับตามมาตรา 379 และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจปรับลดลงได้ตามสมควร ซึ่งเป็นความคิดที่ผิดและขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายขัดต่อต้นร่างของสหพันธรัฐเยอรมนีที่ประเทศไทยนำมาเป็นแบบในการร่างประมวลกฎหมายของประเทศไทย

ในความเห็นของผู้เขียนวิทยานิพนธ์ เห็นว่าประเทศไทยควรมีกฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำที่จะเพิ่มขึ้นจากอัตราดอกเบี้ยปกติในแต่ละเอกเทศสัญญา และแยกอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำสำหรับประเภทของหนี้ หรือกิจการเฉพาะอย่างให้ชัดเจน เช่นหนี้เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินในการซื้ออสังหาริมทรัพย์ มีระบุไว้ในกฎหมายของสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 497 (1) ที่ให้สิทธิเจ้าหนี้เพิ่มอัตราดอกเบี้ยจากฐานนี้ผิวน้ำ เพิ่มจากอัตราดอกเบี้ยปกติได้ไม่เกิน ร้อยละ 2.5 ต่อปี และให้แยกบัญชีดอกเบี้ยผิวน้ำ ออกต่างหากจากบัญชีเงินกู้ ตามมาตรา 497 (2)⁸² การกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิวน้ำ

⁸² German Civil Code, Section 497

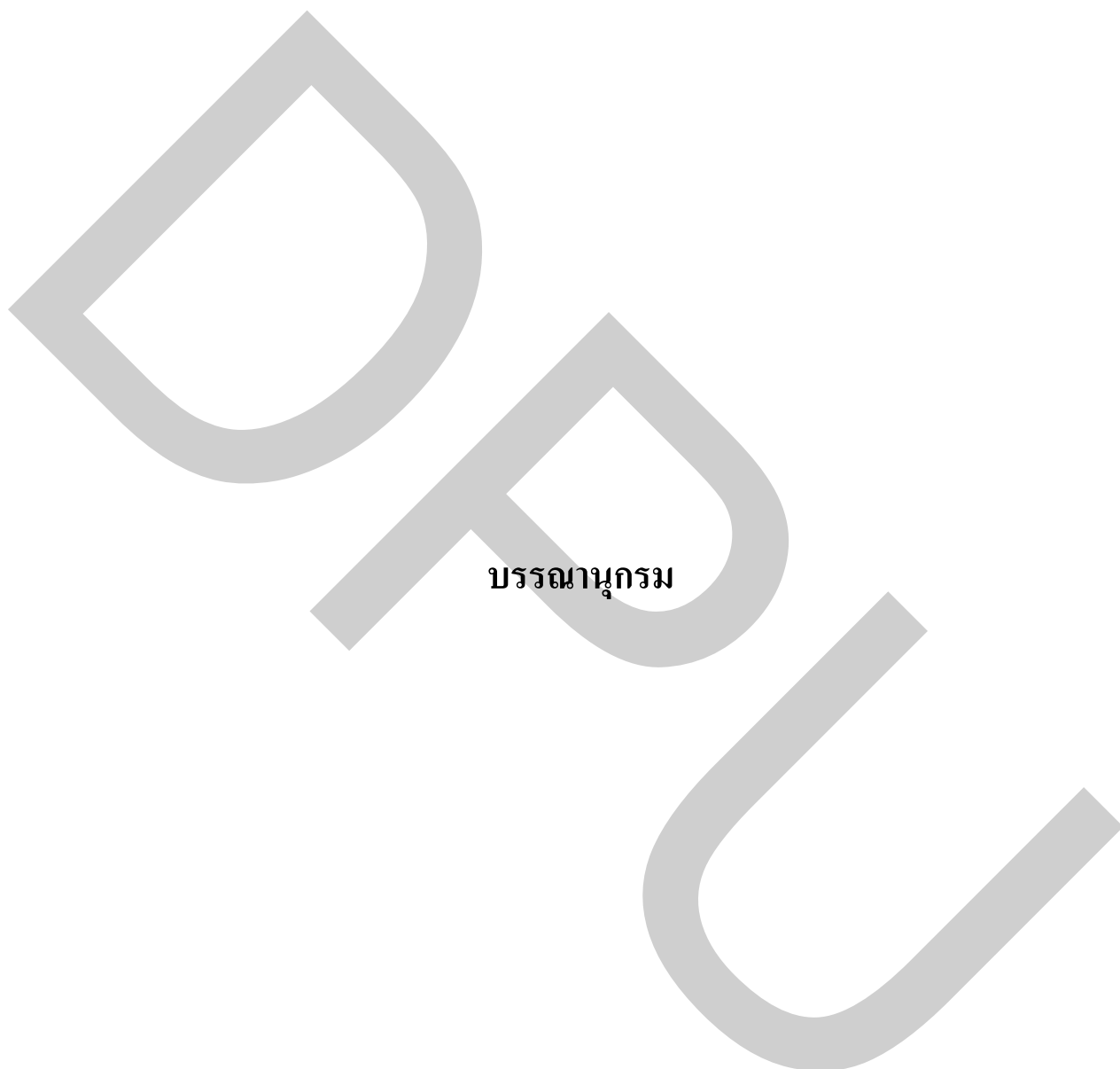
Treatment of default interest, crediting part performance

(1) To the extent that the borrower is in default in making payments owed on the basis of the consumer loan contract he must pay interest under section 288 (1) on the amount owed; this does not apply to real estate loan contracts. With regard to these contracts, the default rate of interest per year amounts to two and a half percentage points above the base rate of interest. In an individual case, the lender may prove that the damage was greater or the borrower may prove that the damage was less.

(2) Interest incurred after default has occurred must be booked to a separate account and may not be paid into a current account together with the amount owed or other claims of the lender. In regard to such interest, section 289 sentence 2 applies, with the proviso that the lender may only demand damages up to the amount of the statutory rate of interest (section 246).

นัดดังกล่าว ควรระบุถ้อยคำให้ชัดเจนว่า อัตราดอกเบี้ยผิคนัด เป็นส่วนเพิ่มที่ใช้บวกกับอัตราดอกเบี้ยเดิม ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดปัญหาการเข้าใจผิดว่าอัตราดอกเบี้ยใดเป็นอัตราดอกเบี้ยปกติ(basic interest rate) และอัตราดอกเบี้ยใดเป็นอัตราดอกเบี้ยผิคนัดขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด (default interest rate) และอัตราดอกเบี้ยส่วนที่เกินจากอัตราดอกเบี้ยทั้งสองส่วนนี้แล้ว เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ว่าตนได้รับความเสียหายตามส่วนที่เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยผิคนัดรวมด้วยอัตราดอกเบี้ยปกติ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นมานี้ เป็นเบี้ยปรับ (penalty) ตามมาตรา 379 ถ้าเจ้าหนี้ระบุไว้ในสัญญามากเกินไป เกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง ผู้ปรับบทกฎหมายจึงมีสิทธิปรับลดอัตราดอกเบี้ยส่วนที่เกินนั้นลงให้พอสมควรได้ ซึ่งหากกำหนดอัตราดอกเบี้ยผิคนัดที่ชัดเจนและแยกประเภทของอัตราดอกเบี้ยผิคนัดขั้นต่ำของหนี้ตามเอกเทศสัญญาให้ชัดเจนรวมทั้งสร้างคำจำกัดความของอัตราดอกเบี้ยผิคนัด ตามมาตรา 288 ของกฎหมายประเทศสหพันธรัฐเยอรมนีแล้ว จะทำให้การปรับบทกฎหมายชัดเจนขึ้น และเกิดความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาที่คู่สัญญาประสงค์ให้เกิดความผูกพันและบังคับใช้ในสัญญาได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

(3) Payments by the borrower which are insufficient to repay the entire debt due are credited, notwithstanding section 367 (1), first, towards costs of litigation, then towards the remainder of the amount owed

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กุศล บุญเย็น. (2540). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพฯ:

นิติบรรณการ.

กำธร พันธูลภ. (2518). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คมกริช วัฒนเสถียร. (2517). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 หนี้ พร้อมด้วยตัวอย่าง

คำพิพากษา. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.

จรัญ ภักดีธนากุล. (2548). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์.

จรัส กาญจนขจิต. (2543). ข้อคิดเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินและข้อต่อสู้ในคดี.

กรุงเทพฯ: เกรนโกรว.

จรินทร์ เทศวานิช. (2526). การเงินและการธนาคาร (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขปรับปรุง). กรุงเทพฯ:

โอเดียนสโตร์.

จิต เศรษฐบุตร, จิตติ ดังศักดิ์ และ สุธีร์ สุนันต์ย์. (2529). ความรู้เรื่องเบื้องต้นแห่งกฎหมายแพ่ง

และพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม ผักทรัพย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

จิต เศรษฐบุตร. (2551). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิต เศรษฐบุตร และ ดาราพร ธีระวัฒน์. (2553). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 19).

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

จิตติ ดังศักดิ์. (2523). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง

มาตรา 452 (พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไชยยศ เหมรัชตะ. (2539). กฎหมายว่าด้วยสัญญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทะนงศักดิ์ ดุลยาญจน์. (2539). หลักและปัญหาในสัญญาบัญชีเดินสะพัดและบัตรเครดิต.

กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์.

_____. (2541). คดีกู้ยืม. กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์.

เทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), พระยา. (2503). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.
กรุงเทพฯ.

ชนะชัย ผดุงจิตติ. (2544). ดอกเบี้ย เบี้ยปรับ. กรุงเทพฯ: นิติรัฐ

เบญจจะ เฟื่องดิษฐ์. (2532). กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้ 1 (นิติกรรมและสัญญา). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ไพฑูริต เอกจริยกร. (2546). คำอธิบายกฎหมายยืม ฝากทรัพย์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
วิญญูชน.

_____. (2552). คำอธิบาย ยืม ฝากทรัพย์ (พิมพ์ครั้งที่ 10 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์. (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หนี้ บทเบ็ดเสร็จ
ทั่วไป. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พระสาสตราจารย์ประพันธ์. (2493). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์พิสดาร (หนี้) (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ.

พจน์ ปุษปาคม. (2527). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม กู้ยืม ฝากทรัพย์.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.

ไพโรจน์ วายุภาพ. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ภาสกร ญาณสุธี. (ม.ป.ป.). คลินิกผ่าตัดดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ เบี้ยปรับสูงเกินไปหรือไม่.
กรุงเทพฯ.

มหาชัย ศรีทองกลาง. (2545). คำอธิบายกฎหมายกู้ยืมเงิน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ศักดิ์ สนองชาติ. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย นิติกรรม และ
สัญญา. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

สนิท สนั่นศิลป์. (2539). การชำระหนี้ หนี้เงิน ดอกเบี้ย เบี้ยปรับ. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.

_____. (2539). คำอธิบายกฎหมายสัญญา ว่าด้วยผลแห่งสัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะ 2 หมวด 2 มาตรา 369 – 376. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.

สุปิ่น พูลพัฒน์. (2526). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม และสัญญา.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., (2505). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1
(ภาค 1–2). (พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ 2505). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา
พานิช.

- _____. (2505). **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้เล่ม 2** (พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2505 ภาคฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมชาย พวงภู่ง และ ศิริจิต รัตนคารา. (2543). **คู่มือนักกฎหมาย รวมคดีที่อุทธรณ์ชั้นศาล เล่ม 1** กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- โสภณ รัตนกร. (2543). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- หยุด แสงอุทัย. (2516). **กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุวัติ ใจสมุทร. (2514) **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสัญญา มาตรา 354 – 394**. กรุงเทพฯ: อักษรบริการ
- อรรษา สิงห์สงบ. (2546). **กฎหมายว่าด้วยสัญญา**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วิทยานิพนธ์

- กัลยา กฤษณจินดา เคะหนาค. (2549). **มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมระบบการชำระเงินในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กานดา ภูเขียวชาญวาทย์. (2529). **การบังคับใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรองทอง หงส์นิกร. (2551). **การเรียกเบี้ยปรับในกรณีที่มีการบอกเลิกสัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2531). **ผลทางกฎหมายของการที่ลูกหนี้ผิดนัด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุติมา คำนวน. (2550). **ปัญหาทางกฎหมายที่ให้อำนาจศาลลดอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ศึกษาเฉพาะกรณี อัตราดอกเบี้ยเรียกเก็บจากธนาคารพาณิชย์**. สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชลภา ถิ่นเปะสนันท์. (2531). **ผลบังคับตามกฎหมายเรื่องเบี้ยปรับ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา ชินวงศ์. (2530). **เรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบัตรเครดิต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภารวีร์ กษิตินนท์. (2550). **การใช้หลักสูจติในการตีความสัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัลลิกา ลับไพร. (2525). **ดอกเบี๋ย**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชระ วีระเจตกุล. (2544). **มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการให้สินเชีของธนาคารพาณิชย์
ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- วาสนา เครือสา. (2552). **หลักการใช้ดุลพินิจของศาลในการปรับลดเบี๋ยปรับที่สูงเกินส่วน**.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อนงค์ สมบุญเจริญ. (2549). **ปัญหาการเปลี่ยนไปซึ่งมูลเหตุในสัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ คงชาติ. (2545). **หลักการตีความสัญญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขา
นิติศาสตร์กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- ประกาศกระทรวงการคลัง. (2554). กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2554, จาก
http://www.1359.in.th/fincrime2004/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=7&Itemid=51
- ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย. (2554). กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2554, จาก
<http://www.bot.or.th/Thai/Pages/BOTDefault.aspx>
- ศาลฎีกา. (2554). กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2554, จาก
www.supremecourt.or.th/webportal/supremecourt/index.php

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Guenter Treitel. (1999). **American Jurisprudence**. Vol.30. United States of America.

Henry Campbell Black, M.A., (1990). **Black's Law Dictionary**. sixth edition. United States of America: St. Paul, Minn. West publishing Co.

Sweet & Maxwell. **The Law of Contract**. London.

Joseph R. Nolan and Jacqueline M. Nolan-haley. (1990). **Civil Law Civil Code**. Vol.6. Ambro. Manila: Padilla Publications.

ELECTRONIC SOURCES

American law. Retrieved January 30, 2011, from

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/19835/American-law>

English Law. Retrieved January 10, 2011,

from <http://www.law.duke.edu/lib/researchguides/english>

http://en.wikipedia.org/wiki/English_law

German Civil Code. Retrieved January 20, 2011, from [http://www.gesetze-im-](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html)

[internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html)

German Law in English Language. Retrieved January 30, 2011, from

<http://www.iuscomp.org/gla/archive.htm>

Law of the United States. Retrieved January 10, 2011, from

http://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_the_United_States

MegaLaw – France. Retrieved January 20, 2011, from

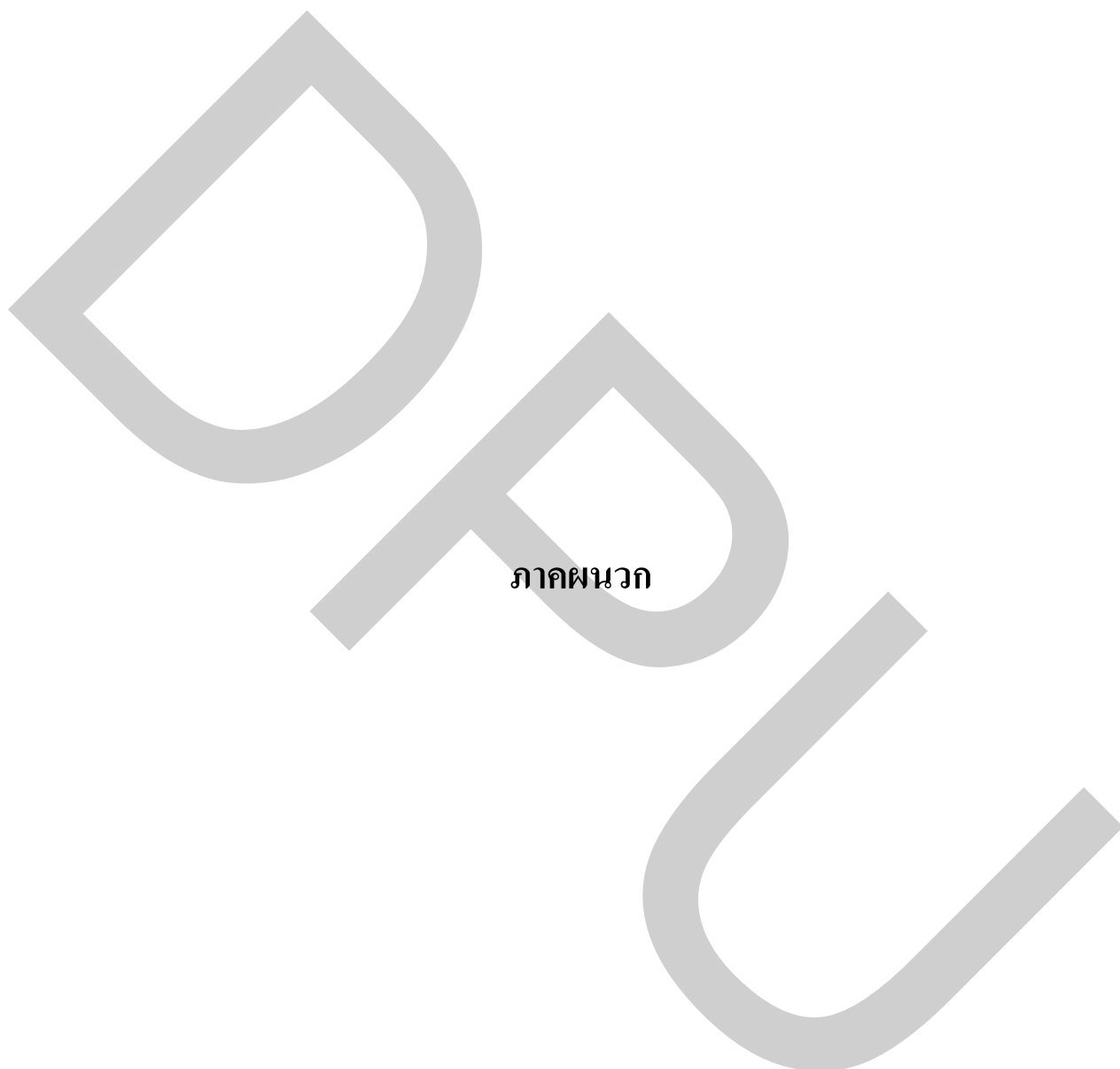
<http://www.megalaw.com/international/france.php>

Researching the Law of France, France Law - UMN Law Library. Retrieved January 20, 2011,

from <http://library.law.umn.edu/researchguides/france.html>

Website ThaiCybercard. Retrieved March 20, 2011, from

http://www.thaicypercard.com/Special_Loan.html

สัญญาให้สินเชื่อเพื่อทรัพย์สินนัลแคช

- ข้าพเจ้าผู้ลงลายมือชื่อในคำขอใช้วิธีการสินเชื่อเพื่อทรัพย์สินนัลแคช ซึ่งต่อไปในสัญญาฉบับนี้ จะเรียกว่า "ผู้กู้" ขอทำสัญญานี้ไว้กับธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) ซึ่งต่อไปในสัญญาฉบับนี้จะเรียกว่า "ผู้ให้กู้" เพื่อเป็นหลักฐานโดยมีรายละเอียดดังนี้
- ผู้กู้ได้กู้เงินจากผู้ให้กู้ตามจำนวนที่ผู้ให้กู้พิจารณาอนุมัติให้ผู้กู้
 - ผู้กู้ตกลงให้ผู้ให้กู้จ่ายเงินให้แก่ผู้กู้ด้วยวิธีการและเงื่อนไขดังนี้
 - จ่ายเงินกู้ผ่านบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ของผู้กู้ที่ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) หรือที่ธนาคารอื่นตามที่ผู้กู้ได้แจ้งไว้ในคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อทรัพย์สินนัลแคช
 - ในกรณีที่ผู้กู้ไม่มีบัญชีเงินฝากอยู่กับ ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) และผู้กู้มีความประสงค์จะเปิดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์พร้อมทำบัตรเงินฝาก (เอทีเอ็ม) กับ ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) (เพื่อใช้สำหรับการรับเงินกู้จากผู้ให้กู้ และเพื่อเบิกถอนเงินกู้ และ/หรือ ชำระคืนเงินกู้ ดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และ ค่าใช้จ่ายใดๆ ตามสัญญานี้) โดยผ่านบัญชีเงินฝากดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้กู้ตกลงและยินยอมผูกพันตามข้อกำหนดและเงื่อนไขสำหรับการใช้บัญชีเงินฝากออมทรัพย์และบัตรเงินฝาก (เอทีเอ็ม) ของ ธนาคาร ไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน) ทุกประการ และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้ด้วย
 - ในการจ่ายเงินกู้เข้าบัญชีเงินฝากของผู้กู้ ผู้ให้กู้ตกลงและยินยอมให้ผู้ให้กู้หักค่าธรรมเนียมตามอัตราที่ระบุไว้ในข้อ 3.2 และ 3.3 ของสัญญานี้ ออกก่อนแล้วจึงจ่ายเงินกู้ส่วนที่เหลือเข้าบัญชีเงินฝากของผู้กู้ ตามที่ระบุไว้ในข้อ 2.1 ของสัญญานี้
- ในกรณีที่ผู้กู้ตกลงเอาประกันชีวิตภายใต้แผนคุ้มครองสินเชื่อ Personal Cash Protection ของ บริษัท มิลเลียมิลี จำกัด (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ตามที่ระบุในคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อทรัพย์สินนัลแคช ผู้ให้กู้ตกลงและยินยอมให้ผู้ให้กู้หักเงินค่าเบี้ยประกันตามแผนคุ้มครองสินเชื่อดังกล่าวออกจากเงินที่ผู้ให้กู้จะจ่ายให้ผู้กู้ตามสัญญานี้เพื่อนำส่งให้กับ บริษัท มิลเลียมิลี จำกัด (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ต่อไปด้วย
- เมื่อผู้ให้กู้จ่ายเงินกู้ให้แก่ผู้กู้ตามวิธีการและเงื่อนไขที่กล่าวไว้ในข้อ 2.1 และ ข้อ 2.3 แล้ว ไม่ว่าการจ่ายเงินกู้จะจัดทำเป็นเช็คสั่งจ่ายของธนาคาร หรือโอนเข้าบัญชีเงินฝากของผู้กู้หรือจ่ายตามคำสั่งของผู้ให้กู้ตามที่ระบุไว้ในสัญญานี้และ/หรือคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อทรัพย์สินนัลแคชแล้วให้ออกว่าผู้กู้ได้รับเงินกู้จากผู้ให้กู้ถูกต้องครบถ้วนแล้ว โดยให้ถือเอกสารที่ธนาคารจัดทำขึ้นในการจ่ายเงินกู้เป็นหลักฐานการรับเงินตามสัญญานี้
 - ผู้กู้มีสิทธิบอกเลิกสัญญานี้ และคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อทรัพย์สินนัลแคช โดยการบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้ให้กู้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 5 (ห้า) วันนับจากวันที่ผู้ให้กู้ได้รับคำขอใช้บริการสินเชื่อ หากผู้กู้บอกเลิกสัญญากับผู้ให้กู้หลังจากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ผู้กู้จะต้องเสียค่าธรรมเนียมสินเชื่อให้แก่ผู้ให้กู้เต็มจำนวนที่ผู้ให้กู้ได้แจ้งให้ผู้กูทราบในหนังสืออนุมัติสินเชื่อ โดยผู้กู้จะต้องคืนเงินตามจำนวนที่ได้รับจากผู้ให้กู้พร้อมด้วยดอกเบี้ยตามอัตราที่กำหนดไว้ในสัญญานี้ และหนังสืออนุมัติสินเชื่อด้วย

3.6 ดอกเบี้ยสูงสุดกรณีปกติ (รวมทั้งค่าปรับ ค่าบริการ หรือค่าธรรมเนียมใดๆ) ซึ่งรวมกันแล้วไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 3.1.1 ดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้โดยอ้างอิงจากอัตราดอกเบี้ย CLR (Consumer Loan Rate) หมายถึง อัตราดอกเบี้ยขั้นต้นสำหรับสินเชื่อบุคคลและเป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัวซึ่งธนาคารอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมตามที่ธนาคารประกาศกำหนด โดยมีรายละเอียดอัตราดอกเบี้ยดังนี้

- ต้นเงินกู้น้อยกว่า 75,000 บาท	อัตราดอกเบี้ยร้อยละ CLR+2 ต่อปี
- ต้นเงินกู้ 75,000 ถึง 99,999 บาท	อัตราดอกเบี้ยร้อยละ CLR+1 ต่อปี
- ต้นเงินกู้ 100,000 ถึง 199,999 บาท	อัตราดอกเบี้ยร้อยละ CLR ต่อปี
- ต้นเงินกู้ 200,000 ถึง 299,999 บาท	อัตราดอกเบี้ยร้อยละ CLR-1 ต่อปี
- ต้นเงินกู้ 300,000 ถึง 499,999 บาท	อัตราดอกเบี้ยร้อยละ CLR-2 ต่อปี
- ต้นเงินตั้งแต่ 500,000 บาทขึ้นไป	อัตราดอกเบี้ยร้อยละ CLR-3 ต่อปี

3.1.2 ค่าธรรมเนียมดำเนินการสินเชื่อ (Credit Arrangement Fee) ในอัตราร้อยละ 0.5 ของจำนวนเงินกู้ (ขั้นต่ำ 1,500 บาท สูงสุดไม่เกิน 3,000 บาท)

3.1.3 ค่าธรรมเนียมกรณีชำระเร็วเกินกำหนดเวลาภายใน 1 ปีแรก (Early Redemption Fee) ในอัตราร้อยละ 5 ของจำนวนเงินกู้ (ขั้นต่ำ 3,000 บาท สูงสุดไม่เกิน 10,000 บาท)

3.1.4 ค่าธรรมเนียมการชำระคืนก่อนกำหนดเกินกว่าธนาคารกำหนดภายใน 1 ปีแรก (Monthly Early Payment Fee) ในอัตราร้อยละ 5 ของจำนวนเงินที่มีอัตราชำระเกิน

3.2 ค่าอากรแสตมป์ (Duty Stamp Fee) ในอัตราร้อยละ 0.05 ของจำนวนเงินกู้ (สูงสุดไม่เกิน 10,000 บาท)

3.3 ค่าใช้จ่ายในการชำระเงิน ผ่านบัตรเครดิตหรือช่องทางอื่น ครึ่งละ 10.70 บาท ถึง 15.05 บาท (รวมภาษีมูลค่าเพิ่มแล้ว)

3.4 ค่าติดตามพวงตามหนี้ (Collection Fee) จำนวน 200 บาท ต่อครั้ง สำหรับงดการชำระเงินที่ล่าช้า

ผู้กู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย เงื่อนไขในการคำนวณอัตราดอกเบี้ย อัตราค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้ตามความเหมาะสม โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้กู้ก่อน โดยผู้ให้กู้จะแจ้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้ผู้กูทราบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 30 (สามสิบ) วัน ก่อนวันที่จะมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และในกรณีที่ผู้กู้ตกลงยอมรับว่าผู้ให้กู้อาจแจ้งเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวข้างต้นให้ผู้กูทราบโดยทางจดหมายหรือโดยประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่แพร่หลายในประเทศล่วงหน้าเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 7 (เจ็ด) วัน ในกรณีการแจ้งโดยประกาศทางหนังสือพิมพ์นั้น ผู้ให้กู้จะแจ้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นหนังสือให้ผู้กูทราบอีกครั้งหนึ่งด้วย

4. ผู้กู้ตกลงผ่อนชำระเงินกู้และดอกเบี้ยคืนให้ผู้ให้กู้เป็นงวดรายเดือน ตามจำนวน และกำหนดเวลา ที่ปรากฏตามหนังสืออนุมัติสินเชื่อที่ผู้ให้กู้ได้ส่งให้แก่ผู้กู้และผู้ให้กู้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้ด้วย และผู้กู้ตกลงและยอมรับว่าในการชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ยงวดสุดท้าย ผู้กู้จะต้องชำระคืนยอดค้างเงินกู้และดอกเบี้ยที่ต้องชำระทั้งหมดให้แก่ผู้ให้กู้จนครบถ้วน เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยที่ผู้กู้ต้องผ่อนชำระเป็นงวดรายเดือนนั้น ไม่จำเป็นต้องทำทุกเดือนขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย ซึ่งผู้กูจะทราบต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยหลังจากที่ผู้ให้กู้ทำการปรับเปลี่ยนและกำหนดจำนวนเงินที่ต้องชำระแล้ว โดยผู้กู้ตกลง

ชำระตามที่ผู้กู้แจ้งให้ทราบ ทั้งนี้ผู้กู้ระมัดระวังและทราบดีว่านอกจากรายรับและดอกเบี้ยแล้ว ยังมีค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมอื่นๆ อันเนื่องมาจากธุรกรรมทางการเงินที่เกิดขึ้นตามค่าใช้จ่ายบริการสินเชื่อและสัญญา ให้ผู้กู้ชำระเงินที่ผู้กู้ชำระเป็นประจำเป็นวงรวมเดือนตามสัญญาชำระหนี้ต่างๆ ได้ตามลำดับ คือ ดอกเบี้ยค่าชำระ ค่าติดตามทวงถามหนี้ ค่าปรับ ค่าธรรมเนียมอื่นๆ และค่าใช้จ่ายอื่นใดก่อน จำนวนเงินที่เหลือจากการชำระหนี้ดังกล่าวนี้แล้ว ผู้กู้จึงจะมีสิทธินำไปชำระหนี้ต้นเงินกู้ตามสัญญา

การชำระคืนเงินกู้ ดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายใดๆ ตามสัญญา ผู้กู้ตกลงชำระด้วยเงินสด หรือเช็ค ณ สำนักงานของธนาคาร หรือ ณ ชิวแทนรับชำระของธนาคาร หรือตกลงยินยอมให้ผู้กู้หักเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้กู้ ในกรณีที่ชำระด้วยเช็คจะถือว่าผู้กู้ได้รับชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ยตามสัญญาหนี้ ก็ต่อเมื่อเช็คฉบับดังกล่าวเรียกเก็บเงินตามเช็คได้ครบถ้วนเรียบร้อยแล้ว จำนวนเงินใด ๆ ที่ผู้กู้กำหนดชำระ ผู้กู้จะต้องชำระเป็นเงินบาท โดยไม่มีหลักประกันจำนวนเงินใด ๆ หรือหักภาษี ณ ที่จ่าย

5. ผู้กู้ตกลงว่า หากผู้กู้ชำระคืนเงินกู้คืนทั้งหมดก่อนกำหนดภายในระยะเวลา 1 ปีแรก นับแต่วันที่ได้รับเงินกู้ ผู้กู้ยินยอมชำระค่าธรรมเนียมคืนเงินกู้ก่อนวันครบกำหนดในอัตราร้อยละ 5 ของจำนวนเงินกู้ทั้งหมด และหากผู้กู้ชำระคืนต้องงดเกินกว่าที่ธนาคารกำหนดภายใน 1 ปีแรก ผู้กู้ยินยอมชำระค่าธรรมเนียมการชำระคืนต้องงดเกินกว่าธนาคารกำหนด ในอัตราร้อยละ 5 ของจำนวนเงินที่มีภาระชำระคืน

6. ผู้กู้ตกลงว่า หากผู้กู้ไม่ชำระเงินต้นและดอกเบี้ยตามระยะเวลาที่ระบุไว้ในหนังสืออนุมัติสินเชื่อ ผู้กู้จะต้องชำระค่าติดตามทวงถามหนี้ จำนวน 200 บาท ต่อครั้ง สำหรับการชำระหนี้ที่ล่าช้าขึ้น พร้อมกับการชำระคืนเงินต้น และดอกเบี้ยที่ต่ำกว่ากำหนดชำระในงวดนั้นๆ

7. ผู้กู้ตกลงว่า ในกรณีที่ผู้กู้มีผิดชำระเงินต้นและดอกเบี้ยงวดใด ๆ ผู้กู้ตกลงยินยอมให้ผู้กู้คิดดอกเบี้ยในอัตราผิดนัดสูงสุดของผู้กู้จะพึงเรียกเก็บจากลูกหนี้เงินกู้ได้ ตามที่ผู้กู้ได้ประกาศแจ้งไว้ได้ทันที โดยคิดคำนวณนับตั้งแต่วันครบกำหนดชำระเงินในงวดนั้นจนกว่าผู้กู้จะชำระหนี้ให้แก่ผู้กู้จนเสร็จสิ้นครบถ้วน

8. เมื่อมีเหตุการณ์ดังต่อไปนี้เกิดขึ้น ผู้กู้มีสิทธิที่จะแจ้งต่อผู้กู้ว่าหนี้ทั้งหมดตามสัญญานี้ถึงกำหนดชำระโดยพลัน และผู้กู้จะต้องชำระเงินทุกจำนวนให้แก่ผู้กู้ทันที

0.1 ผู้กู้ไม่ชำระเงินจำนวนใด ๆ ที่ถึงกำหนดต้องชำระตามสัญญา
0.2 ผู้กู้ไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติ หรือฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือข้อกำหนดใด ๆ ที่ผู้กู้มีอยู่ตามสัญญา

0.3 คำรับรองหรือคำยืนยันใดๆ ที่ผู้กู้ได้ให้ไว้เกี่ยวกับการขอเงินจาก ผู้ให้กู้ไม่ถูกต้อง หรือมีการพิสูจน์ว่าไม่จริง ไม่ถูกต้องหรือทำให้ ผู้ให้กู้เข้าใจผิดในสาระสำคัญ

0.4 เมื่อผู้กู้ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี หรือถูกเจ้าพนักงานยึด หรืออายัดทรัพย์สินหรือมีเหตุการณ์อื่นใดที่ผู้ให้กู้เห็นว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานะทางการเงิน หรือความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้

0.5 เมื่อผู้กู้ถูกฟ้องหรือตกเป็นบุคคลล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

0.6 ผู้กู้ผิดนัดหรือผิดสัญญาอื่นใดที่ทำได้กับผู้ให้กู้

9. ผู้ให้กู้มีสิทธิขอเรียกสัญญาหนี้และ/หรือเรียกให้ผู้กู้ชำระคืนเงินกู้และ

ดอกเบี้ยทั้งหมดหรือบางส่วนได้ในกรณีที่ผู้กู้ประพฤติผิดสัญญา หรือ คำนับ คำรับรอง คำยืนยัน ข้อใดข้อหนึ่งซึ่งผู้ให้กู้ถือว่าเป็นสาระสำคัญซึ่ง ผู้ให้กู้เห็นว่าควรตามสัญญาหนี้หรือข้อกำหนดข้อหนึ่งข้อใดในหนังสืออนุมัติสินเชื่อเพื่อระงับหนี้และ และผู้ให้กู้ได้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ให้ทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไขเหตุการณ์การผิดสัญญาดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้ส่งคำบอกกล่าวให้แก่ผู้กู้ และผู้กู้ไม่สามารถแก้ไข เหตุดังกล่าวได้ภายในระยะเวลาที่ผู้ให้กู้กำหนดดังกล่าว

ผู้กู้ตกลงและยอมรับว่า การผิดนัด หรือผิดสัญญาในข้อใด ๆ ของข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ไม่ได้ระบุไว้เป็นเฉพาะในวรรคก่อนและเพื่อให้ได้แจ้งให้ผู้กู้แก้ไขเหตุการณ์หรือผิดสัญญาดังกล่าวแล้ว และผู้กู้ไม่ดำเนินการแก้ไขเหตุการณ์ดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่ผู้ให้กู้กำหนด ให้ถือว่าผู้กู้ผิดนัดผิดสัญญาในข้ออื่นเป็นสาระสำคัญนับแต่วันสิ้นสุดระยะเวลา ดังกล่าว โดยผู้ให้กู้สามารถให้สิทธิขอเรียกสัญญาหนี้ได้ตามวิธีการที่ระบุไว้ในวรรคก่อนโดยทันที

10. ผู้กู้ยินยอมให้ผู้ให้กู้กลับลบหนี้หรือจัดสรรเงินในบัญชีเงินฝากใด ๆ และเงินจำนวนอื่นใดที่ผู้ให้กู้จำไว้หรือมีอยู่กับผู้ให้กู้ไปชำระหนี้ตามสัญญาหนี้ตามจำนวนเงินและเงื่อนไขที่ผู้กู้ต้องชำระให้แก่ผู้ให้กู้ โดยผู้กู้ไม่ต้องแจ้งให้ผู้ให้ทราบหากการที่มีการหักลบลงบนบัญชีใด ๆ

11. ในกรณีที่ผู้กู้ตกลงชำระประกันชีวิต ภายใต้แผนคุ้มครองสินเชื่อ Personal Cash Protection กับ บริษัท มิสเสิร์ฟ อีเอสวีเอส (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ตามที่ระบุไว้ในคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อระงับหนี้และ ซึ่งภายใต้บริการการประกันภัยดังกล่าวกำหนดให้ผู้ให้กู้เป็นผู้รับประกันภัยหลัก เมื่อผู้ให้กู้ได้รับเงินตามใบเรียกร้องการประกันภัยดังกล่าวแล้ว ผู้ให้กู้จะนำเงินที่ได้รับมาหักหนี้ที่ค้างชำระของผู้กู้ทั้งหมดตามเงื่อนไขที่มีเงื่อนไขและผู้ให้กู้จะคืนเงินให้ผู้กู้ หรือผู้รับประกันภัยที่ผู้ให้กู้ไปไว้ในบริการการประกันภัย

12. ผู้รับประกันภัยและยื่นข้อโต้แย้งว่า

12.1 ผู้กู้มีสิทธิตามกฎหมายในการเข้าทำสัญญาและบรรดาเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้กู้ได้มอบให้ผู้ให้กู้เพื่อประกอบการพิจารณาให้สินเชื่อเป็นเอกสาร ที่ถูกต้องแท้จริงและบรรดาข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารดังกล่าว ยังคงเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและตรงตามความจริงในวันที่ผู้ให้กู้เข้าทำสัญญานี้

12.2 ผู้กู้ไม่ได้ถูกฟ้อง หรือถูกพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือเป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ และ

12.3 ผู้กู้ได้ชำระภาษีเงินได้กับเงินได้ของผู้กู้ก่อนหรือในวันที่ภาษีดังกล่าวถึงกำหนด เว้นแต่ผู้กู้จะมีการโต้แย้งโดยสุจริตและผ่านกระบวนการที่ถูกต้อง

12.4 ผู้กู้รับรองว่าตลอดระยะเวลาที่ผู้กู้ยังไม่ได้ชำระคืนเงินกู้และดอกเบี้ยให้แก่ธนาคารจนครบถ้วน ผู้กู้จะแจ้งให้ผู้ให้กู้ทราบโดยทันทีถึง เหตุการณ์ใด ๆ ที่อาจจะมีผลทำให้เกิดผิดนัดตามสัญญาหนี้ และ เหตุการณ์ใด ๆ ที่อาจเป็นเหตุให้มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อสถานะทางการเงินของผู้กู้

13. ผู้ให้กู้อาจจะโอนสิทธิของตนไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนตามสัญญานี้ให้แก่ธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่น ๆ โดยส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือให้แก่ผู้ให้ทราบล่วงหน้าเป็นเวลาที่ไม่น้อยกว่าหนึ่งงวดของการชำระหนี้หรือ ดอกเบี้ยก่อนการโอนสิทธิดังกล่าวจะมีผลบังคับ แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิและหน้าที่ของผู้ให้กู้ตามสัญญาหนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวซึ่งผู้ให้กู้ไม่สามารถโอนสิทธิและหน้าที่ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนตามสัญญาหนี้ให้แก่บุคคลอื่นได้

14. ผู้ตกลงยินยอมให้สถาบันการเงินและสมาชิกอื่นๆ ของบริษัทข้อมูลเครดิตสามารถใช้ เก็บหรือรวบรวมข้อมูลเครดิตและหรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับ ผู้ หรือเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต่อบริษัทข้อมูลเครดิต และตกลงยินยอม ให้บริษัทข้อมูลเครดิตทุกบริษัทที่สถาบันการเงินเป็นสมาชิก สามารถเปิดเผย หรือให้ข้อมูลเครดิตของผู้ที่สถาบันการเงินและสมาชิกอื่นใดของบริษัท ข้อมูลเครดิตตลอดไปโดยการใช่หรือเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต้องเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของการใช้ข้อมูลตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการประกอบ ธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. ๒๕๕๕
- ความยินยอมของผู้กู้ มีผลต่อบรรดาข้อมูลทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับผู้กู้ที่มีอยู่ต่อกับสถาบันการเงิน บริษัทข้อมูลเครดิตทุกบริษัทที่สถาบันการเงิน เป็นสมาชิก และสมาชิกอื่นๆ ของบริษัทข้อมูลเครดิต ที่มีอยู่ก่อนวันที่ให้ ความยินยอมและให้คงเหลืออยู่ไปถึงแม้ว่าผู้กู้จะได้อัปเดต หรือไม่ได้ใช้ บริการกับสถาบันการเงินแล้วก็ตาม ทั้งนี้ความยินยอมนี้ เป็นการให้ ความยินยอมโดยไม่ซ้ำจำกัด ไม่มีเงื่อนไข ไม่มีข้อสงวนใดๆ และเป็น การให้ความยินยอมเพื่อประโยชน์ของสถาบันการเงิน บริษัทข้อมูลเครดิต ทุกบริษัทที่สถาบันการเงินเป็นสมาชิก และสมาชิกอื่นๆ ของบริษัทข้อมูลเครดิต
15. บรรดาหนังสือติดต่อ ทวงถาม คำบอกกล่าว หรือหนังสืออื่นใดตามสัญญา ฉบับนี้ ให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนไปยังที่อยู่ของคู่สัญญาตามที่ได้ ระบุไว้ในคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อรันทันแคช หรือตามที่อยู่ที่แจ้งเปลี่ยน แปลงครั้งล่าสุด และหากได้ส่งไปยังที่อยู่ตามที่ระบุไว้ข้างต้นแล้วให้ถือว่าได้มี การส่งโดยรอบ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้รับไว้หรือไม่ และหากส่งไม่ได้ เพราะคู่สัญญาย้ายที่อยู่หรือที่อยู่มีการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้มีการแจ้งถึงการ ย้ายหรือเปลี่ยนแปลงเป็นหนังสือโดยชัดแจ้งไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือส่ง ให้ไม่ได้เพราะหาที่อยู่ไม่พบ ก็ให้ถือว่าคู่สัญญาฝ่ายนั้นได้รับทราบถึงหนังสือ ติดต่อก ทวงถาม คำบอกกล่าวโดยรอบแล้ว
16. การที่ผู้ให้กู้ไม่ใช้สิทธิตามสัญญาข้อใด หรือไม่ใช้สิทธิแก้ไขเยียวยา หรือไม่ใช่ อำนาจของผู้ให้กู้ตามสัญญาไม่ให้อำนาจผู้เป็นภาระหนี้สิน เว้นแต่ผู้ให้กู้ จะได้ทำเป็นหนังสือ และละสิทธิเช่นว่านั้นให้มีผลเฉพาะสำหรับเหตุการณ์ และวัตถุประสงค์นั้นเท่านั้น และการที่ผู้ให้กู้ไม่ได้ดำเนินการใช้สิทธิ หรือใช้สิทธิ หรือแก้ไขเยียวยาหรือใช้อำนาจอย่างใดตามที่ผู้ให้กู้มีอยู่ตามสัญญาแล้วซ้ำ ไม่ให้ถือว่าเป็นการละสิทธิของผู้ให้กู้ในการเรียกให้มีการปฏิบัติตามสัญญา นี้แต่อย่างใด
17. ผู้ให้กู้และผู้ตกลงร่วมกันว่า ความไม่สมบูรณ์หรือเป็นโมฆะของข้อสัญญา ข้อใดข้อหนึ่งซึ่งเกิดจากข้อห้ามตามกฎหมายหรือเหตุอื่นใด จะไม่มีผลกระทบ ถึงข้อสัญญาข้ออื่นซึ่งมีผลบังคับใช้ได้อยู่
18. ข้อกำหนดและเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินระหว่างผู้ให้กู้กับผู้กู้ที่ระบุ ในสัญญานี้ให้บังคับและตีความตามกฎหมายไทย
19. เงื่อนไขและข้อตกลงตามสัญญาให้สินเชื่อเพื่อรันทันแคชให้ถือเป็นส่วนหนึ่ง ของคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อรันทันแคชและมีผลบังคับเมื่อผู้กู้อนุมัติ วงเงินสินเชื่อเพื่อรันทันแคช และแจ้งให้ผู้กูทราบ และผู้กู้ได้รับสำเนาสัญญา ให้สินเชื่อจากผู้ให้กู้ในวันทำสัญญานี้เรียบร้อยแล้ว
- ข้อกำหนดและเงื่อนไขการให้สินเชื่อฉบับนี้ทำขึ้นเป็นสองฉบับมีข้อความถูกต้อง ตรงกัน ผู้กู้ได้อ่านและเข้าใจข้อกำหนดและเงื่อนไขโดยตลอดแล้วเห็นว่าถูกต้อง ตามเจตนาและความประสงค์ของผู้ที่ทุกประการจึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ในคำขอใช้บริการสินเชื่อเพื่อรันทันแคชพร้อมกับรับสำเนาหรือคู่มือฉบับข้อกำหนด และเงื่อนไขไว้เรียบร้อยแล้ว

ประกาศกระทรวงการคลัง

เรื่อง อัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม

พ.ศ. 2535

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย ออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ให้ยกเลิก

(1) ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 20 มีนาคม 2523

(2) ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 23 มิถุนายน 2524

(3) ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2533 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2533

ข้อ 2. อัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ไม่เกินอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ข้อ 3. อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ หรือบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ อาจคิดจากผู้กู้ยืมได้ไม่เกินอัตราที่สถาบันการเงินดังกล่าวประกาศกำหนด

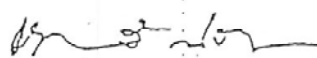
นายสนธิ์ กลิ่นสุภา

ผู้ประกาศ

ข้อ 4. อัตราดอกเบี้ยที่บริษัทเงินทุน หรือบริษัทหลักทรัพย์อื่น อาจคิดให้ผู้กู้ยืมได้
ไม่เกินอัตราที่สถาบันการเงินดังกล่าวประกาศกำหนด

ข้อ 5. ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2535

(นายสุดี ถึงหิ์สุมภ์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ที่นายกรัฐมนตรี

(นายสุดี ถึงหิ์สุมภ์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 67 ลงวันที่ 21 พฤษภาคม 2535)

ประกาศกระทรวงพาณิชย์

๙๐ มิถุนายน 2541

เรียน ผู้จัดการ

ธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคาร

ที่ ง.ว) 1387 12541 เรื่อง การนำส่งประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย
เรื่อง สินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ และสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคา
หรือเรียกคืนไม่ได้

ตามที่ธนาคารได้ออกหนังสือเวียนที่ ธพ.ท.ง.ว) 1236/2541 ลงวันที่ 31 มีนาคม 2541 เรื่อง การปรับปรุงหลักเกณฑ์การระงับการรับรู้ดอกเบี้ยค้างรับเป็นรายได้ การจัดชั้นลูกหนี้ การกั้นเงินสำรองสำหรับลูกหนี้ที่จัดชั้น และมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อแจ้งให้สถานบันการเงินทราบหลักเกณฑ์เบื้องต้นแล้ว นั้น

ธนาคาร ขอนำส่งประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง สินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ และสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ซึ่งได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 115 ตอนพิเศษ 54 ง ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๑ เป็นต้นไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและถือปฏิบัติ

ขอแสดงความนับถือ

สรสิทธิ์ สุนทรเทศ

(นายสรสิทธิ์ สุนทรเทศ)

รองผู้อำนวยการฝ่าย ๘

ฝ่ายกำกับสถาบันการเงิน

ผู้ว่าการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง สินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้
และสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้

ฝ่ายกำกับสถาบันการเงิน

โทร. 2835303, 2835304, 2835837

นิเทศการหนึ่งหมื่นกิโล

ประกาศนาคการแห่งประเทศไทย
เรื่อง สิ้นทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ และสิ้นทรัพย์
ที่สงสัยว่าจะ ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้

อาศัยอำนาจตามมาตรา 15 ทวิ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์
พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์
พ.ศ. 2505 พ.ศ. 2528 ธนาคารแห่งประเทศไทยออกข้อกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ภายใต้บังคับข้อ 17 ให้ยกเลิกประกาศนาคการแห่งประเทศไทย เรื่อง สิ้นทรัพย์
ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ และสิ้นทรัพย์ที่สงสัยว่าจะ ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ลงวันที่
29 ธันวาคม 2540

ข้อ 2 ในประกาศฉบับนี้

- (1) สิ้นทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ หมายถึง สิ้นทรัพย์จัดชั้นสูญ
- (2) สิ้นทรัพย์ที่สงสัยว่าจะ ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ หมายถึง
 - (ก) สิ้นทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ
 - (ข) สิ้นทรัพย์จัดชั้นสงสัย
 - (ค) สิ้นทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน
 - (ง) สิ้นทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ
 - (จ) สิ้นทรัพย์จัดชั้นปกติ
- (3) เงินสำรอง หมายถึง เงินสำรองที่กันไว้เป็นค่าเผื่อหนี้สูญหรือหนี้สงสัยจะสูญ

สำหรับสิ้นทรัพย์ที่สงสัยว่าจะ ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์จะต้องกันเงินสำรอง
สำหรับสิ้นทรัพย์จัดชั้นแต่ละประเภทตามอัตราและหลักเกณฑ์ที่ระบุในประกาศฉบับนี้

ข้อ 3 สิ้นทรัพย์จัดชั้นสูญดังต่อไปนี้ให้ตัดออกจากบัญชี

- (1) สิทธิเรียกร้องซึ่งได้ปฏิบัติการโดยสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้

แต่ไม่มีทางที่จะได้รับชำระหนี้แล้ว โดยให้พิจารณาตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(ก) ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้

(ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อย่างอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้

(ค) ธนาคารพาณิชย์ได้ฟ้องลูกหนี้หรือได้ยื่นคำขอเจียยทรัพย์สินในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อย่างอื่นฟ้อง และในกรณีนั้น ๆ ได้มีคำบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้

(ง) ธนาคารพาณิชย์ได้ฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อย่างอื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้น ๆ ได้มีการประนีประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนีประนอมหนี้ นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว

(2) สิทธิเรียกร้องซึ่งความผิดการณ์ไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้

(3) สินทรัพย์อื่นซึ่งชำรุด เสียหาย หรือหมดราคา

(4) ส่วนสูญเสียที่เกิดจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ข้อ 4 สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้เงินสำรองในอัตราร้อยละ 100.

(1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 12 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่ธนาคารพาณิชย์ พวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญแล้ว

(2) สินทรัพย์อื่นเฉพาะส่วนที่เป็นผลต่างของราคาจริงกับราคาตามบัญชีที่สูงกว่าราคาจริง ทั้งนี้ ราคาจริงของสินทรัพย์นั้นให้อิงตามราคาซื้อขายในตลาด หรือหากไม่มีราคาคงกล่าว ให้ใช้ราคายุติธรรมที่ประเมินโดยผู้ประเมินราคาอิสระ หรือที่ประเมินโดยหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า สำหรับเงินลงทุนในหลักทรัพย์หากไม่มีราคายุติธรรมดังกล่าว ให้ประเมินตามมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของกิจการ

(3) สินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องที่คาดว่าจะเรียกคืนไม่ได้ทั้งจำนวน

(4) ส่วนสูญเสียที่เกิดจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

(5) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องนั้นจะเรียกคืนไม่ได้ทั้งจำนวนตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง .

ข้อ 5 สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้กันเงินสำรองในอัตรา
ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50

(1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะเดินทางไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่ธนาคารพาณิชย์ ทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสงสัยหรือสงสัยจะสูญแล้ว

(2) ลูกหนี้ที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว

(3) ลูกหนี้ที่หยุดดำเนินกิจการหรือเลิกกิจการ หรือกิจการของลูกหนี้
อยู่ระหว่างชำระบัญชี

(4) ลูกหนี้ที่ประวิงการชำระหนี้ หรือกระทำการใด ๆ เพื่อมิให้เจ้าหนี้ได้รับ
ชำระหนี้ เช่น ออกไปเปลี่ยนเอกสารอาณัติรับ หรือย้ายถ่ายทรัพย์สิน

(5) ลูกหนี้ที่มีฐานะการเงินไม่มั่นคง หรือความสามารถในการหารายได้ต่ำ
อันแสดงถึงความสามารถในการชำระหนี้อ่อน

(6) ลูกหนี้ที่ธนาคารพาณิชย์ติดต่อไม่ได้ หรือตามตัวลูกหนี้ไม่พบ หรือลูกหนี้
ไปเสียจากภูมิสำเนาที่ปรากฏตามสัญญาโดยไม่แจ้งให้ธนาคารพาณิชย์ทราบ

(7) ผู้รับประกันที่เข้าเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งใน (1) - (6) ดังกล่าวข้างต้น

(8) ลูกหนี้ที่ไม่ปรากฏธุรกิจแน่ชัด หรือไม่ได้ประกอบธุรกิจจริงจัง หรือ
นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

(9) ธนาคารพาณิชย์ได้ฟ้องลูกหนี้ หรือได้อื่นคำขอเจี่ยทรัพย์ในคดี
ที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้อง

(10) ธนาคารพาณิชย์ได้ฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย หรือได้อื่นคำขอ
รับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย

(11) ลูกหนี้ที่ดำเนินธุรกิจขาดทุนเป็นเวลาตั้งแต่สามปีติดต่อกันขึ้นไป หรือ
ลูกหนี้ที่มียอดขาดทุนสะสมจนทำให้สินทรัพย์ต่ำกว่าหนี้สินที่มีอยู่ เว้นแต่มีหลักฐานที่แสดงให้เห็น
ได้ว่ากิจการของลูกหนี้มีโอกาสรื้อทำกำไรพอชดเชยผลขาดทุน

(12) ลูกหนี้ที่ธนาคารพาณิชย์ได้มีการวิเคราะห์ความสามารถในการชำระหนี้
ตามหลักการการให้สินเชื่อที่ดี หรือมีเอกสารประกอบการให้สินเชื่อ ไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย หรือมิได้มี
การติดตามฐานะการเงิน ตลอดจนคุณภาพลูกหนี้ตามวิธีปฏิบัติปกติ

(13) ลูกหนี้ที่ได้ขอผ่อนเวลาการชำระหนี้ไว้ แต่ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกำหนด
เวลาที่ตกลงกัน

(14) สินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องที่คาดว่าจะเรียกให้ชำระคืนไม่ได้ครบถ้วน

(15) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องนั้นคาดว่าจะเรียกคืนไม่ได้ครบถ้วนตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

ข้อ 6 สินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐานตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้กันเงินสำรองในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20

(1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระคืนเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 3 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะเป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่ธนาคารพาณิชย์ ทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ หรือสงสัยแล้ว

(2) ลูกหนี้ที่ค้างชำระคืนเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันไม่เกิน 3 เดือน แต่มีหลักฐานชัดเจนว่ามีปัจจัยบางอย่างที่อาจมีผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ เช่น ภาวะของภาคอุตสาหกรรมของลูกหนี้เสื่อมลง หรือหลักประกันที่เป็นปัจจัยในการชำระหนี้เสื่อมต่ำลง

(3) ลูกหนี้ที่ดำเนินธุรกิจขาดทุนเป็นเวลาดังแต่สองปีติดต่อกันขึ้นไป หรือ ลูกหนี้ที่มียอดขาดทุนสะสมจนทำให้สินทรัพย์หลังหักหนี้สินต่ำกว่าถึงหนึ่งของทุนซึ่งชำระแล้ว เว้นแต่มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นได้ว่ากิจการของลูกหนี้มีโอกาสทำกำไรพอชดเชยผลขาดทุน

(4) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องนั้นมีปัญหาในการเรียกให้ชำระคืน หรือไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามปกติตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

ข้อ 7 สินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้กันเงินสำรองในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2

(1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระคืนเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 1 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะเป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่ธนาคารพาณิชย์ ทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ สงสัย หรือต่ำกว่ามาตรฐานแล้ว

(2) ลูกหนี้ที่ไม่ค้างชำระคืนเงินหรือดอกเบี้ยแต่มีหลักฐานที่แสดงว่ามีปัจจัยบางอย่างที่อาจมีผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้คืน หรือมีความไม่สมบูรณ์ของหลักประกัน

(3) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องนั้นมีค่าเสื่อมถอยลง หรือลูกหนี้มีฐานะหรือผลการดำเนินงานอ่อนลงตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

ข้อ 8 สินทรัพย์จัดชั้นปกติตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ ให้กันเงินสำรอง ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 1

- (1) ลูกหนี้ที่ไม่คิดนัดชำระหนี้และไม่มีสัญญาใด ๆ แสดงว่าจะมีการผิดนัด ชำระหนี้ต้นจะเป็นเหตุให้ธนาคารพาณิชย์ได้รับความเสียหาย แต่มีความเสี่ยงต่อความเสียหายตามปกติ
- (2) ลูกหนี้อื่นที่ไม่เข้าข่ายเป็นลูกหนี้จัดชั้นสูง สงสัยจะสูญ คงสงสัยต่ำกว่ามาตรฐาน หรือกล่าวถึงเป็นพิเศษ

ข้อ 9 กรณีที่ลูกหนี้รายใดรายหนึ่งมีหนี้หลายประเภท และหนี้แต่ละประเภทจัดเป็นสินทรัพย์ ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ต่างประเภทกัน ธนาคารพาณิชย์ต้องจัดชั้นหนี้ทุกประเภทของ ลูกหนี้รายนั้นเป็นสินทรัพย์จัดชั้นในระดับคุณภาพที่ต่ำสุดของลูกหนี้รายนั้น ยกเว้นในกรณีที่

(1) ธนาคารพาณิชย์สามารถแบ่งแยกการใช้เงินตามโครงการใดโครงการหนึ่งของลูกหนี้ออกจากหนี้ประเภทอื่นที่มีอยู่ได้อย่างชัดเจน โดยให้จัดเป็นสินทรัพย์จัดชั้นปกติจึงต้อง เป็นไปตามเกณฑ์ทุกข้อ ดังนี้

(ก) ธนาคารพาณิชย์ได้มีการวิเคราะห์การให้สินเชื่ออย่างดี มีการวิเคราะห์ ความเป็นไปได้ทางธุรกิจ ทางการเงิน ตลอดจนวิเคราะห์กระแสเงินสดจนมั่นใจในความสำเร็จของ โครงการนั้น และเชื่อมั่นได้ในแหล่งที่มาหลักของกระแสเงินสดที่จะนำมาเพื่อการชำระหนี้ และ พิจารณาแล้วว่าลูกหนี้จะมีความสามารถในการชำระหนี้ได้อย่างแน่นอน

(ข) ธนาคารพาณิชย์มีเอกสารหลักฐานประกอบการวิเคราะห์การให้สินเชื่อ อย่างเพียงพอและพร้อมให้ตรวจสอบได้

(ค) ธนาคารพาณิชย์สามารถติดตามควบคุมการใช้เงินของลูกหนี้ได้อย่างใกล้ชิด สม่่าเสมอให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้สินเชื่อ และมีเอกสารการติดตามหนี้ชัดเจน

(ง) ธนาคารพาณิชย์มีการจัดทำตารางเวลาการจ่ายชำระหนี้อย่างชัดเจนและ สอดคล้องกับรายได้หรือกระแสเงินสดของลูกหนี้

(2) ลูกหนี้มีหนี้ที่เข้าข่ายเป็นสินทรัพย์จัดชั้นปกติมากกว่าร้อยละ 90 ของราคา ตามบัญชีรวมดอกเบี้ยค้างรับของลูกหนี้รายนั้น ธนาคารพาณิชย์สามารถจัดชั้นหนี้ส่วนนี้เป็นสินทรัพย์ จัดชั้นปกติ

ข้อ 10 ลูกหนี้ที่มีหนังสือยืนยันการตรวจรับงานจากหน่วยราชการตามระเบียบของหน่วยราชการนั้นที่มีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือนนับแต่วันตรวจรับงาน เงินให้สินเชื่อส่วนที่มีหนังสือยืนยันนั้นให้อือเป็นสินทรัพย์จัดชั้นปกติ

ข้อ 11 ในการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ตามหลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด กรณีมีส่วนสูญเสียจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ซึ่งจัดเป็นสินทรัพย์จัดชั้นสูญตามข้อ 3(4) หรือสินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 4(4) ให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ เว้นแต่กรณีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ที่ไม่มีส่วนสูญเสีย ให้ถือปฏิบัติเฉพาะ (2) และ (3)

(1) คัดส่วนสูญเสียออกจากบัญชี หรือกันเงินสำรองดังต่อไปนี้

(ก) ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ยินยอมลดต้นเงินหรือดอกเบี้ยที่ค้างชำระก่อนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หรือรับชำระหนี้โดยการรับโอนสินทรัพย์ トラサザการเงิน หรือรับทุนของลูกหนี้ที่เกิดจากการแปลงหนี้เป็นทุน ให้ธนาคารพาณิชย์ตัดจำหน่ายบัญชีลูกหนี้และบันทึกส่วนสูญเสียที่เกิดขึ้นเป็นค่าใช้จ่ายหนี้สูญทันที

(ข) ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ยินยอมผ่อนปรนเงื่อนไขในการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้โดยไม่ลดต้นเงินและดอกเบี้ยที่ค้างชำระก่อนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ให้ธนาคารพาณิชย์บันทึกส่วนสูญเสียทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการคำนวณราคาตามบัญชีใหม่ของลูกหนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด โดยการกันเงินสำรองเต็มจำนวน ยกเว้นกรณีตามข้อ 15

(ค) ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ยินยอมลดต้นเงินหรือดอกเบี้ยที่ค้างชำระก่อนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หรือรับชำระหนี้บางส่วนโดยการรับโอนสินทรัพย์ トラサザการเงิน หรือรับทุนของลูกหนี้ที่เกิดจากการแปลงหนี้เป็นทุน และผ่อนปรนเงื่อนไขในการชำระหนี้ในส่วนที่เหลือให้แก่ลูกหนี้ ให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตาม (ก) สำหรับกรณีการลดต้นเงินหรือดอกเบี้ย หรือการรับชำระหนี้ดังกล่าว และปฏิบัติตาม (ข) ในส่วนการผ่อนปรนเงื่อนไขในการชำระหนี้

(2) ในระหว่างติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ซึ่งลูกหนี้ต้องชำระเงินตามสัญญาการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ใหม่ติดต่อกันไม่น้อยกว่า 3 เดือน หรือ 3 งวดการชำระเงิน แล้วแต่ระยะเวลาใดจะนานกว่า ให้ดำเนินการดังนี้

(ก) ลูกหนี้ที่ถูกจัดชั้นเป็นสงสัยจะสูญ หรือสงสัย ให้จัดชั้นเป็นต่ำกว่ามาตรฐาน

(ข) ลูกหนี้ที่ถูกจัดชั้นเป็นต่ำกว่ามาตรฐาน หรือกล่าวถึงเป็นพิเศษ ให้คง

จัดชั้นเช่นเดิม

ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์จะต้องกั้นเงินสำรองสำหรับลูกหนี้ตามสถานะการจัดชั้น หลังการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ หากเงินสำรองตาม (2) นี้มีจำนวนสูงกว่าเงินสำรองสำหรับส่วนสูญเสียจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ตาม (1) (ข) และ (ค)

เมื่อลูกหนี้สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ได้แล้ว ให้ถือเป็นลูกหนี้จัดชั้นปกติ

(3) ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขการชำระหนี้ใหม่ ให้นับระยะเวลาการค้างชำระรวมกับระยะเวลาการค้างชำระก่อนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ แล้วพิจารณาจัดชั้นตามหลักเกณฑ์การจัดชั้นเพื่อกันเงินสำรองตามเกณฑ์ในประกาศฉบับนี้ต่อไป

ข้อ 12 เว้นแต่สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 4 (2) และ (4) ในการกั้นเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 4 สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 5 และสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐานตามข้อ 6 ให้นำมูลค่าของหลักประกันซึ่งได้ประเมินราคาตามหลักเกณฑ์การประเมินมูลค่าหลักประกันของสถาบันการเงินตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดมาหักออกจากราคาคงบัญชีของลูกหนี้ก่อนการกั้นเงินสำรอง ดังนี้

- (1) หลักประกันที่เป็นสิทธิในเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์นั้น นำมาหักได้ร้อยละ 100
- (2) หลักประกันที่ใกล้เคียงเงินสด เช่น หลักทรัพย์ในความต้องการของตลาด นำมาหักได้ไม่เกินร้อยละ 95 ของราคาตลาด
- (3) หลักประกันที่ได้มีการประเมินราคาทุก 6 เดือน นำมาหักได้ไม่เกินร้อยละ 90 ของมูลค่าที่ได้จากการประเมินราคาหรือการตีราคา
- (4) หลักประกันอื่นนำมาหักได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของมูลค่าที่ได้จากการประเมินราคาหรือการตีราคา

ลูกหนี้จัดชั้นรายได้ที่กระทรวงการคลังกำกับประกัน หรือที่รัฐบาลจะจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อชำระหนี้ให้ หรือที่มีหลักฐานว่าจะได้รับชำระเงินจากหน่วยงานราชการได้อย่างแน่นอน ให้นำวงเงินที่ได้รับการกำกับประกันหรือที่จะได้รับชำระนั้นมาหักออกจากราคาคงบัญชีของลูกหนี้ก่อนคำนวณเงินสำรอง

ทั้งนี้ มูลค่าของหลักประกันที่นำมาหักได้ในทุกข้อที่กล่าวข้างต้น จะต้องไม่สูงเกินกว่ามูลค่าที่ได้มีการจดจำนำ จำนอง หรือมูลค่าที่ธนาคารพาณิชย์มีบุริมสิทธิเหนือหลักประกันนั้น

ข้อ 13 เว้นแต่สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 4(2) และ (4) ซึ่งให้ถือปฏิบัติ
ในข้อ 14 และข้อ 15 ให้ธนาคารพาณิชย์ทยอยกันเงินสำรองให้ครบถ้วน ภายในสิ้นงวดการบัญชี
ในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2543 โดยต้องดำเนินการตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2541
ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว
- (2) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนแรกของปี 2542
ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว
- (3) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2542
ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว
- (4) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนแรกของปี 2543
ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว
- (5) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2543
ให้กันเงินสำรองให้ครบถ้วน

ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ต้องลดทุนเพราะเหตุที่ทางการใช้อำนาจสั่งการ
ตามกฎหมาย จำนวนเงินสำรองที่ต้องกันซึ่งจะนำมาใช้ในการพิจารณาลดทุนนั้นคือเงินสำรอง
ที่ต้องกันเต็มทั้งจำนวน โดยจะไม่นำการทยอยกันตามวรรคแรกมาใช้บังคับ

อนึ่ง หากธนาคารพาณิชย์ได้กันเงินสำรองไว้แล้วมากกว่าจำนวนเงินที่ต้อง
ทยอยกันเงินสำรองในแต่ละงวด ธนาคารพาณิชย์จะต้องคงจำนวนเงินสำรองดังกล่าวไว้ในบัญชี
ต่อไปจนกว่าจะกันเงินสำรองได้ครบถ้วนแล้ว

ข้อ 14 สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 4(2) ให้กันเงินสำรองครบจำนวนที่ต้องกัน
ในทันที

ข้อ 15 สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญตามข้อ 4(4) ให้ธนาคารพาณิชย์ทยอยกัน
เงินสำรองสำหรับส่วนสูญเสียสุทธิของลูกหนี้ที่มีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ก่อนสิ้นปี 2543
ภายหลังจากหักเงินสำรองที่กันไว้แล้วสำหรับลูกหนี้รายนั้นก่อนการปรับปรุงโครงสร้างหนี้
ออกก่อน และดำเนินการตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (1) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2541
ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว
- (2) ภายในวันสิ้นงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนแรกของปี 2542
ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว

(3) ภายในวันสิ้นสุดงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2542 ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว

(4) ภายในวันสิ้นสุดงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนแรกของปี 2543 ให้กันเงินสำรองไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนที่ต้องกันเงินสำรองดังกล่าว

(5) ภายในวันสิ้นสุดงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2543 ให้กันเงินสำรองให้ครบถ้วน

ข้อ 16 ในระหว่างเวลาที่ธนาคารพาณิชย์ยังไม่ได้ตัดสินใจทรัพย์สินที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ออกจากบัญชี หรือกันเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ครบจำนวน ธนาคารพาณิชย์จะจ่ายเงินปันผลหรือเงินตอบแทนอื่นใดแก่ผู้ถือหุ้นมิได้

ข้อ 17 ให้ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2540 ยังมีผลใช้บังคับเฉพาะสำหรับธนาคารพาณิชย์ที่งวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนแรกของปี 2541 สิ้นสุดลงภายหลังวันที่ 30 มิถุนายน 2541 จนกว่าจะสิ้นสุดงวดการบัญชีดังกล่าว

ข้อ 18 ให้ธนาคารพาณิชย์จัดทำรายงานการสอบทานเงินให้สินเชื่อและภาระผูกพัน ส่งไปยังธนาคารแห่งประเทศไทยตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และแบบรายงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนด

ข้อ 19 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่งวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือนหลังของปี 2541 เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2541

(ม.ร.ว. จักรมงคล โสณกุล)
ผู้ว่าการ

ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2 อัตราดอกเบี้ยเงินให้สินเชื่อ ^{1/}

เริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 11 มีนาคม 2554

หน่วย : ไร่ละต่อปี

ก. อัตราดอกเบี้ยอ้างอิง

1. อัตราดอกเบี้ยลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี ประเภทเงินกู้แบบมีระยะเวลา (Minimum Loan Rate)	MLR	6.625
2. อัตราดอกเบี้ยลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี ประเภทเงินเบิกเกินบัญชี (Minimum Overdraft Rate)	MOR	6.875
3. อัตราดอกเบี้ยลูกค้ารายย่อยชั้นดี (Minimum Retail Rate)	MRR	7.350
4. อื่น ๆ		
4.1 ส่วนต่างสูงสุดที่จะใช้บวกกับอัตรา MRR		10.00
4.2 อัตราดอกเบี้ยและส่วนลด กรณีโอนสิทธิเรียกร้องในเงินฝากหรือกรณี จำนำสิทธิที่จะถอนเงินฝากมาเป็นประกันเดิมวงเงินสินเชื่อ	อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่โอนสิทธิฯ หรือจำนำสิทธิฯ บวกส่วนต่างร้อยละ 2.00 ต่อปี	

หน่วย : ร้อยละต่อปี

ข. อัตราดอกเบี้ยสูงสุด

ข.(1) เงินให้สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภค (Consumer loan)	สินเชื่อส่วนบุคคล		สินเชื่อ ที่อยู่อาศัย	สินเชื่อเพื่อ พัฒนาและ ส่งเสริม คุณภาพ การศึกษา		
	มีหลักประกัน	ไม่มี หลักประกัน (ส่วนที่ไม่ได้อยู่ ภายใต้การกำกับ)				
5. อัตราดอกเบี้ยสูงสุดกรณีปกติ	MRR+7.00 (14.35)	MRR+7.00 (14.35)	MRR+6.50 (13.85)	MRR+3.00 (10.35)		
6. อัตราดอกเบี้ยสูงสุดกรณีผิดนัดชำระหนี้	15.00	15.00	15.00	18.00		
ข.(2) เงินให้สินเชื่อเพื่อการประกอบธุรกิจ (Commercial loan)	วงเงิน เบิกเกินบัญชี	Revolving	ระยะสั้น (≤ 1 ปี)	ระยะยาว (> 1 ปี)	สินเชื่อ ธนาคารชุมชน และสินเชื่อ แปลงสินทรัพย์ เป็นทุน	สินเชื่อ Microfinance
7. อัตราดอกเบี้ยสูงสุดกรณีปกติ	MRR+4.00 (11.35)	MRR+4.00 (11.35)	MRR+4.00 (11.35)	MRR+4.00 (11.35)	MRR+6.25 (13.60)	MRR+8.40 (15.75)
8. อัตราดอกเบี้ยสูงสุดกรณีผิดนัดชำระหนี้	15.00	15.00	15.00	15.00	15.00	20.00

UNCLASSIFIED

1/ ไม่รวมถึงเงินให้สินเชื่อบุคคลที่ รพท. กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เฉพาะ

ผู้มีอำนาจลงนาม

ประสิทธิ์ อำนวย

(นายประสิทธิ์ จำภรณ์)

ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริหารกลุ่ม

กลุ่มกลยุทธ์เครือข่ายและผลิตภัณฑ์รายย่อย

ลงนามแทนรองกรรมการผู้จัดการอาวุโส ผู้บริหารสายงาน

สายงานธุรกิจรายย่อยและเครือข่าย

ประกาศ ณ วันที่ 10 มีนาคม 2554

บมจ. ธนาคารกรุงไทย
BANK OF THAILAND PUBLIC COMPANY LIMITED

ตารางแบบรายงานที่ 1

บมจ.ธนาคารกรุงไทย
ตารางอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (ร้อยละต่อปี)
มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 มีนาคม 2554

ประเภทเงินฝาก	ประเภทลูกค้า									
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคลทั่วไป	นิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร	ราชการ	รัฐวิสาหกิจ	สถาบันการเงิน	กองทุนและบริษัทประกัน	ผู้มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ	นิติบุคคลพิเศษ	พิเศษ
1. กระแสรายวัน	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2. ออมทรัพย์	0.75	0.625	0.75	0.50	0.625	0.625	0.625	0.00	0.00	-
3. KTB e - Savings (ออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดฝาก)	0.75	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. ประจํา										
4.1 ประจํา 3 เดือน										
- วงเงินฝากน้อยกว่า 5 ล้านบาท	1.375	1.375	1.375	1.375	1.375	1.375	1.375	-	-	-
- วงเงินฝากตั้งแต่ 5 ล้านบาท ถึง 50 ล้านบาท	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	-	-	-
- วงเงินฝากมากกว่า 50 ล้านบาทขึ้นไป	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	-	-	-
4.2 ประจํา 6 เดือน	1.85	1.85	1.85	1.85	1.85	1.85	1.85	1.85	1.85	-
4.3 ประจํา 12 เดือน										
- วงเงินฝากน้อยกว่า 5 ล้านบาท	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90	1.90	-
- วงเงินฝากตั้งแต่ 5 ล้านบาทขึ้นไป	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	-
4.4 ประจํา 24 เดือน	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75	-
4.5 ประจํา 36 เดือน	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	-
5. เงินฝาก KTB 15 Bonus (ระยะเวลาฝาก 24 เดือน)	2.185	-	-	-	-	-	-	-	-	-
(ธนาคารขอให้นักการเปิดบัญชีเงินฝาก KTB 15 Bonus ตั้งแต่วันที่ 17 กันยายน 2553 เป็นต้นไป ธนาคารจะรับฝากเงินฝาก KTB 15 Bonus สำหรับผู้ฝากเงินที่เปิดบัญชีก่อนวันที่ 17 กันยายน 2553 เท่านั้น)										
6. เงินฝาก KTB ZERO TAX (ระยะเวลาฝาก 24 เดือน)	3.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. เงินฝากประจำระยะสั้น										
7.1 ระยะเวลาฝาก 7 วัน										
- วงเงินฝากตั้งแต่ 50 ล้านบาท แต่ไม่ถึง 100 ล้านบาท	-	0.75	0.75	-	-	-	-	-	-	-
- วงเงินฝากตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป	-	1.00	1.00	-	-	-	-	-	-	-
7.2 ระยะเวลาฝาก 14 วัน										
- วงเงินฝากตั้งแต่ 50 ล้านบาท แต่ไม่ถึง 100 ล้านบาท	-	0.75	0.75	-	-	-	-	-	-	-
- วงเงินฝากตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป	-	1.00	1.00	-	-	-	-	-	-	-
7.3 ระยะเวลาฝาก 1 เดือน										
- วงเงินฝากตั้งแต่ 50 ล้านบาท แต่ไม่ถึง 100 ล้านบาท	-	0.75	0.75	-	-	-	-	-	-	-
- วงเงินฝากตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป	-	1.00	1.00	-	-	-	-	-	-	-

ประเภทเงินฝาก	ประเภทลูกค้า									
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคลทั่วไป	นิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร	ราชการ	รัฐวิสาหกิจ	สถาบันการเงิน	กองทุนและบริษัทประกัน	ผู้มีถิ่นฐานอยู่นอกประเทศ		นิติบุคคลพิเศษ
	อัตราดอกเบี้ย	อัตราดอกเบี้ย	อัตราดอกเบี้ย	อัตราดอกเบี้ย	อัตราดอกเบี้ย	อัตราดอกเบี้ย	อัตราดอกเบี้ย	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล	พิเศษ
8. เงินฝาก KTB Birthday - Step Up (ระยะเวลาฝาก 11 เดือน)										
- เดือนที่ 1 - 3	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	1.25	-
- เดือนที่ 4 - 6	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	-
- เดือนที่ 7 - 8	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	1.75	-
- เดือนที่ 9 - 10	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	-
- เดือนที่ 11	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	-
9. เงินฝาก KTB Birthday (ระยะเวลาฝาก 11 เดือน)	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	-
10. เงินฝากการออมทรัพย์พิเศษ										
10.1 ราชการออมทรัพย์พิเศษ (1)	-	-	-	0.75	-	-	-	-	-	-
10.2 ราชการออมทรัพย์พิเศษ (2)	-	-	-	0.75	-	-	-	-	-	-
10.3 ราชการออมทรัพย์พิเศษ (3)	-	-	-	0.50	-	-	-	-	-	-
10.4 ราชการออมทรัพย์พิเศษ (4)	-	-	-	1.00	-	-	-	-	-	-
11. เงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลทั่วไป (ระยะเวลาฝาก 14 วัน)										
- วงเงินฝากตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป ถึง 600 ล้านบาท	-	1.00	-	-	-	-	-	-	-	-
- วงเงินฝากตั้งแต่ 600 ล้านบาทขึ้นไป	-	1.10	-	-	-	-	-	-	-	-
12. เงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลพิเศษ										
- วงเงินฝากตั้งแต่ 50 ล้านบาทขึ้นไป	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.00

ความหมายของประเภทลูกค้า และเงื่อนไขการฝากเงินและจ่ายดอกเบี้ยเงินฝาก

1. ความหมายของประเภทลูกค้า

- 1.1 นิติบุคคลทั่วไป หมายถึง นิติบุคคลที่จดทะเบียน หรือจัดตั้งถูกต้องตามกฎหมาย เช่น บริษัท จำกัด, บริษัท จำกัด (มหาชน), ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ห้างหุ้นส่วนสามัญ, ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล, สหกรณ์ และสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น
- 1.2 นิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร หมายถึง สมาคม หรือ มูลนิธิที่ได้รับการยกเว้นภาษี และมีได้แสวงหากำไร วัด รวมทั้งกองทุนประกันสังคม กองทุนเงินทดแทน และเงินที่มาจากบริการที่หน่วยงานราชการเป็นผู้ดูแล
- 1.3 ราชการ หมายถึง หน่วยงานราชการ องค์การของรัฐ และกองทุนที่ไม่เป็นนิติบุคคล ซึ่งหน่วยงานราชการดูแล
- 1.4 สถาบันการเงิน หมายถึง ธนาคารพาณิชย์ในประเทศ ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ไทยเพื่อรายย่อย บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน บริษัทบริหารสินทรัพย์ไทย บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน บริษัทบริหารสินทรัพย์ต่าง ๆ รวมทั้งบริษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย และสถาบันการเงินอื่น ๆ ทั้งนี้ ไม่รวมถึง บริษัทประกันภัย บริษัทประกันชีวิต บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม กองทุนรวม กองทุนต่าง ๆ และกองทุนของหน่วยราชการที่เป็นนิติบุคคล
- 1.5 กองทุน และ บริษัทประกัน หมายถึง บริษัทประกันภัย บริษัทประกันชีวิต บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม กองทุนรวม และกองทุนต่าง ๆ รวมทั้งกองทุนของหน่วยราชการที่เป็นนิติบุคคล
- 1.6 นิติบุคคลพิเศษ หมายถึง นิติบุคคลตามข้อ 1.1 ที่ธนาคารบริหารจัดการทางการเงิน โดยมีเงื่อนไขข้อตกลงในการใช้บริการตามที่ธนาคารกำหนด และต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น

2. ในกรณีที่ลูกค้าซึ่งมิได้มีการกำหนดกลุ่มลูกค้าได้ตามตารางข้างต้น ประสงค์จะฝากเงินกับธนาคาร ธนาคารจะพิจารณาจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ลูกค้ารายนั้นตามประเภทเงินฝากและในอัตราเดียวกันกับอัตราที่จ่ายให้แก่กลุ่มลูกค้าและวงเงินฝากที่มีลักษณะใกล้เคียงกับลูกค้ารายนั้น
3. วงเงินฝาก กรณีเงินฝากประจำ หมายถึง จำนวนเงินฝากที่นำเข้าฝากในแต่ละครั้ง
4. กรณีเงินฝากประจำธนาคารจะรับฝากตามระยะเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น ระยะเวลาการฝากขึ้นนอกจากที่ประกาศไว้นี้ไม่รับฝาก
5. เงื่อนไขสำหรับเงินฝาก KTB e - Savings
 - 5.1 เงินฝาก KTB e - Savings เป็นบัญชีเงินฝากออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดคู่ฝากสำหรับลูกค้าบุคคลธรรมดาที่มีเงื่อนไขการสั่งจ่ายแต่เพียงผู้เดียว
 - 5.2 ลูกค้าต้องทำบัตรกรุงไทย เอ.ที.เอ็ม. หรือ บัตรกรุงไทย วีซ่า เดบิต และสมัครใช้บริการ KTB Online เพื่อใช้ควบคู่กับบัญชีเงินฝาก KTB e - Savings ในการทำธุรกรรมทางการเงินกับธนาคาร
6. เงื่อนไขสำหรับเงินฝากประจำ
 - 6.1 เงินฝากประจำ 3, 6, 12 เดือน
 - 6.1.1 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนด และจะไม่แบ่งจ่ายดอกเบี้ยเป็นรายเดือน
 - 6.1.2 เงินฝากประจำ 3 เดือน หากถอนเงินก่อนครบกำหนด ไม่จ่ายดอกเบี้ย
 - 6.1.3 เงินฝากประจำ 6 เดือน และ 12 เดือน ที่ฝากมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน หากถอนเงินก่อนครบกำหนดจะจ่ายดอกเบี้ยให้สำหรับระยะเวลาที่ฝากไว้จริงในอัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์ตามประเภทผู้ฝาก ณ วันถอน และหักภาษี ณ ที่จ่าย
 - 6.1.4 กรณีเงินฝากประจำครบกำหนดในวันหยุดทำการของธนาคาร และผู้ฝากมาถอนเงินฝากที่ครบกำหนดในวันทำการหลังวันหยุดทำการนั้น ธนาคารจะคำนวณดอกเบี้ยให้ผู้ฝากสำหรับวันหยุดทำการด้วย โดยให้นับจำนวนวันเพิ่มรวมกับจำนวนวันฝากเดิมที่ครบกำหนดในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเดิม
 - 6.2 เงินฝากประจำ 24 และ 36 เดือน
 - 6.2.1 การฝากเงินแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 10,000.-บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) และห้ามถอนเงินฝากบางส่วน
 - 6.2.2 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยทุก 3 เดือน โดยโอนดอกเบี้ยเข้าบัญชีโอน (บัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร
 - 6.2.3 เงินฝากที่ฝากไม่ถึง 3 เดือน ไม่จ่ายดอกเบี้ย
 - 6.2.4 เงินฝากที่ฝากมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน หากถอนเงินก่อนครบกำหนดจะจ่ายดอกเบี้ยให้สำหรับระยะเวลาที่ฝากไว้จริงในอัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์ตามประเภทผู้ฝาก ณ วันฝาก และหักภาษี ณ ที่จ่าย สำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารจ่ายเกินไป ธนาคารจะหักคืนจากเงินต้นที่ฝากไว้กับธนาคาร
 - 6.2.5 เมื่อครบกำหนดฝาก ธนาคารจะโอนเงินต้นเข้าบัญชีโอน (บัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ตามที่ผู้ฝากเงินได้แจ้งไว้กับธนาคาร
 - 6.3 เงินฝากประจำตามข้อ 6.1 และ 6.2 ที่ฝากอยู่ก่อนวันที่ประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ จะจ่ายดอกเบี้ยไว้ในอัตราและเงื่อนไขการฝากเดิมจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาฝาก
7. เงื่อนไขสำหรับเงินฝาก KTB 15 Bonus
 - 7.1 ระยะเวลาฝาก 24 เดือน
 - 7.2 ฝากติดต่อกันทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง ตามจำนวนเงินที่ตกลงไว้กับธนาคาร
 - 7.3 ในระหว่างระยะเวลาฝาก 24 เดือน จะขาดการฝากได้ไม่เกิน 2 ครั้ง
 - 7.4 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดระยะเวลาฝาก โดยธนาคารจะโอนดอกเบี้ยและเงินต้นไปยังบัญชีโอน (บัญชีออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ตามที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร
 - 7.5 เงินฝากที่ฝากไม่ถึง 3 เดือน ธนาคารไม่จ่ายดอกเบี้ย

- 7.6 เงินฝากที่ฝากตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป หากถอนก่อนครบกำหนดระยะเวลาฝาก หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการฝากเงิน ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้ในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ตามประกาศของธนาคาร และหักภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก

8. เงื่อนไขสำหรับเงินฝาก KTB ZERO TAX

- 8.1 ระยะเวลาฝาก 24 เดือน
- 8.2 ฝากติดต่อกันทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง ตามจำนวนเงินที่ตกลงไว้กับธนาคาร
- 8.3 ในระหว่างระยะเวลาฝาก 24 เดือน จะขาดการฝากได้ไม่เกิน 2 ครั้ง
- 8.4 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดระยะเวลาฝาก โดยธนาคารจะโอนดอกเบี้ยไปยังบัญชีคูโอง (บัญชีออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ตามที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร
- 8.5 เงินฝากที่ฝากไม่ถึง 3 เดือน ธนาคารไม่จ่ายดอกเบี้ย
- 8.6 เงินฝากที่ฝากตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป หากถอนก่อนครบกำหนดระยะเวลาฝาก หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการฝากเงิน ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้ในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ตามประกาศของธนาคาร และหักภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก
- 8.7 เมื่อครบกำหนดฝาก ธนาคารจะโอนเงินต้นไปยังบัญชีเงินฝากประจำ 3 เดือน หรือบัญชีเงินฝากออมทรัพย์ หรือบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ตามที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร

9. เงื่อนไขสำหรับเงินฝากประจำระยะสั้น 7 วัน, 14 วัน และ 1 เดือน

- 9.1 การฝากเงินแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 50,000 บาท (ห้าสิบล้านบาทถ้วน) และห้ามถอนเงินฝากบางส่วน
- 9.2 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดฝาก โดยโอนเข้าบัญชีคูโอง (บัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ตามที่ผู้ฝากเงินได้แจ้งไว้กับธนาคาร
- 9.3 ถอนเงินก่อนครบกำหนดฝาก ธนาคารจะไม่จ่ายดอกเบี้ย
- 9.4 เมื่อครบกำหนดฝาก หากผู้ฝากไม่ได้ให้เงื่อนไขเป็นอย่างอื่น และธนาคารยังคงรับฝากเงินฝากประจำระยะสั้น 7 วัน, 14 วัน และ 1 เดือนอยู่ ธนาคารจะถือว่า ผู้ฝากประสงค์ฝากเงินกับธนาคารต่อไป เป็นเงินฝากประจำระยะสั้น 7 วัน, 14 วัน และ 1 เดือน โดยมีระยะเวลาฝากเช่นเดิม และจะได้รับอัตราดอกเบี้ยและเงื่อนไขของเงินฝากประจำระยะสั้น 7 วัน, 14 วัน และ 1 เดือน ตามที่ธนาคารประกาศในขณะนั้น แต่หากธนาคารไม่ได้เปิดรับฝากเงินฝากประจำระยะสั้น 7 วัน, 14 วัน และ 1 เดือนแล้ว ธนาคารจะโอนเงินต้นที่ครบกำหนดฝากไปยังบัญชีคูโอง (บัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ซึ่งเป็นบัญชีรับโอนดอกเบี้ยที่ผู้ฝากแจ้งความประสงค์ไว้กับธนาคาร
- 9.5 ธนาคารขอสงวนสิทธิ์ในการรับฝากจากนิติบุคคลทั่วไป ที่เป็น บริษัท จำกัด, บริษัท จำกัด (มหาชน), ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ห้างหุ้นส่วนสามัญ, ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล, สหกรณ์ และสหกรณ์ออมทรัพย์ และนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร เท่านั้น

10. เงื่อนไขสำหรับเงินฝาก KTB Birthday - Step Up (ระยะเวลาฝาก 11 เดือน)

- 10.1 การฝากเงินแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) และห้ามถอนเงินฝากบางส่วน
- 10.2 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยทุกเดือน โดยโอนดอกเบี้ยเข้าบัญชีคูโอง (บัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร
- 10.3 เงินฝากที่ฝากไม่ถึง 3 เดือน ไม่จ่ายดอกเบี้ย สำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารจ่ายล่วงหน้าไปแล้วทุกเดือน ธนาคารจะหักคืนจากเงินต้นที่ฝากไว้กับธนาคาร
- 10.4 เงินฝากที่ฝากมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน หากถอนเงินก่อนครบกำหนดจะจ่ายดอกเบี้ยให้สำหรับระยะเวลาที่ฝากไว้จริงในอัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์ตามประเภทผู้ฝาก ณ วันถอน และหักภาษี ณ ที่จ่าย สำหรับดอกเบี้ยที่ธนาคารจ่ายเกินไป ธนาคารจะหักคืนจากเงินต้นที่ฝากไว้กับธนาคาร
- 10.5 เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการฝาก ธนาคารจะโอนเงินต้นไปยังบัญชีเงินฝากประจำ ระยะเวลาฝาก 3 เดือน หรือ บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ หรือบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ตามที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร โดยได้รับอัตราดอกเบี้ยตามประเภทเงินฝากและประเภทลูกค้าที่ธนาคารประกาศในขณะนั้น

11. เงื่อนไขสำหรับเงินฝาก KTB Birthday (ระยะเวลาฝาก 11 เดือน)

- 11.1 การฝากเงินแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 10,000.-บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) และห้ามถอนเงินฝากบางส่วน
- 11.2 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดฝาก โดยเงินดอกเบี้ยเข้าบัญชีโอน (บัญชีเงินฝากออมทรัพย์หรือกระแสรายวัน) ที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร
- 11.3 เงินฝากที่ฝากไม่ถึง 3 เดือน ไม่จ่ายดอกเบี้ย
- 11.4 เงินฝากที่ฝากมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน หากถอนเงินก่อนครบกำหนดจะจ่ายดอกเบี้ยให้สำหรับระยะเวลาที่ฝากไว้จริงในอัตราดอกเบี้ยออมทรัพย์ตามประเภทผู้ฝาก ณ วันถอน และหักภาษี ณ ที่จ่าย
- 11.5 เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการฝาก ธนาคารจะโอนเงินต้นไปยังบัญชีเงินฝากประจำ ระยะเวลาฝาก 3 เดือน หรือ บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ หรือบัญชีเงินฝากกระแสรายวัน ตามที่ผู้ฝากแจ้งไว้กับธนาคาร โดยได้รับอัตราดอกเบี้ยตามประเภทเงินฝากและประเภทลูกค้าที่ธนาคารประกาศในขณะนั้น

12. เงื่อนไขสำหรับเงินฝากการออมทรัพย์พิเศษ

- 12.1 เงินฝากการออมทรัพย์พิเศษ (1)
 - เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ ให้กับกองทุนที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นบริหารจัดการทางการเงิน และธนาคารเป็นผู้ให้บริการโอนเงินให้กับกองทุน
 - ธนาคารจ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน (มิถุนายน และ ธันวาคม)
 - อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น
- 12.2 เงินฝากการออมทรัพย์พิเศษ (2)
 - เป็นเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ ที่ให้กับกองทุนที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และเป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นกองทุนที่ธนาคารบริหารจัดการทางการเงิน และมีวงเงินฝากตั้งแต่ 20 ล้านบาท ขึ้นไป
 - ธนาคารจ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน (มิถุนายน และ ธันวาคม)
 - อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น
- 12.3 เงินฝากการออมทรัพย์พิเศษ (3)
 - เป็นเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ ที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ และธนาคารเป็นผู้ให้บริการโอนเงิน
 - ธนาคารจ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน (มิถุนายน และ ธันวาคม)
 - อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น
- 12.4 เงินฝากการออมทรัพย์พิเศษ (4)
 - เป็นเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ ที่ให้กับหน่วยงานของรัฐ โดยมีเงื่อนไขให้ดำรงเงินฝากไว้เพื่อเป็นเงินเชื้อเพลิงการดำเนินงาน
 - ธนาคารจ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน (มิถุนายน และ ธันวาคม)
 - อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น

13. เงื่อนไขสำหรับเงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลทั่วไป (ระยะเวลาฝาก 14 วัน)

- 13.1 ผู้ฝากต้องดำรงยอดคงเหลือของบัญชีออมทรัพย์พิเศษยอดรวมทุกบัญชีรวมกันในแต่ละวันไม่ต่ำกว่าที่ธนาคารกำหนดในตารางประกาศอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลทั่วไป และเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 14 วัน หากวันโดยยอดเงินฝากคงเหลือของบัญชีออมทรัพย์พิเศษยอดรวมทุกบัญชีรวมกันต่ำกว่าที่ธนาคารกำหนดในตารางประกาศอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลทั่วไป หรือดำรงเงินฝากไม่ต่ำกว่าที่ธนาคารกำหนดในตารางประกาศอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลทั่วไปเป็นระยะเวลาไม่ถึง 14 วัน ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้ในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ที่ธนาคารจ่ายให้แก่ผู้ฝากที่เป็นนิติบุคคลทั่วไป

13.2 ธนาคารจ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน (มิถุนายน และ ธันวาคม)

13.3 เมื่อครบกำหนดฝาก หากผู้ฝากไม่ได้ถอนเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ และธนาคารยังคงรับฝากเงินฝากออมทรัพย์พิเศษดังกล่าวอยู่ จะถือว่าผู้ฝากประสงค์จะฝากเงินฝากออมทรัพย์พิเศษไว้กับธนาคารต่อไป โดยมีระยะเวลาฝาก 14 วันภายใต้เงื่อนไขการฝากเงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลทั่วไป

13.4 อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น

13.5 นิติบุคคลทั่วไปที่ฝากเงินฝากออมทรัพย์พิเศษนี้ หมายถึง นิติบุคคลทั่วไป และกิจการในเครือชายเดียวกับนิติบุคคลทั่วไปที่ได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น

14. เงื่อนไขสำหรับเงินฝากออมทรัพย์พิเศษสำหรับนิติบุคคลพิเศษ

14.1 ผู้ฝากต้องดำรงยอดคงเหลือของบัญชีเงินฝากออมทรัพย์พิเศษทุกบัญชีรวมกันแต่ละวันไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท หากวันใดยอดคงเหลือต่ำกว่า 50 ล้านบาท ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ที่ธนาคารจ่ายให้แก่ผู้ฝากที่เป็นนิติบุคคลทั่วไป

14.2 จ่ายดอกเบี้ยทุกงวด 6 เดือน (มิถุนายน และ ธันวาคม)

14.3 อัตราดอกเบี้ยดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจของธนาคารเท่านั้น

15. สูตรในการคำนวณดอกเบี้ย และระยะเวลาการจ่ายดอกเบี้ย

15.1 สูตรในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ และ เงินฝาก KTB e - Savings มีดังนี้

$$\text{จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับ} = \frac{\text{ยอดเงินคงเหลือในบัญชี} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{ระยะเวลาที่ฝากจริง}}{100 \times \text{จำนวนวันตามปีปฏิทินในปีนั้น} \text{ ๗}}$$

15.2 ธนาคารคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ และเงินฝาก KTB e - Savings ทุกวัน แต่จะจ่ายปีละ 2 ครั้ง ในเดือนมิถุนายน และ ธันวาคมของทุกปี

15.3 สูตรในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝาก KTB 15 Bonus มีดังนี้

$$\text{จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับ} = \frac{\text{ยอดเงินคงเหลือในบัญชี} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{ระยะเวลาที่ฝากจริง}}{100 \times 365}$$

15.4 อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก KTB 15 Bonus จะเปลี่ยนแปลงทันทีตามประกาศของธนาคาร โดยธนาคารจะคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทุกวัน แต่จะจ่ายเมื่อครบกำหนดฝาก

15.5 สูตรในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝาก KTB ZERO TAX มีดังนี้

$$\text{จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับ} = \frac{\text{ยอดเงินคงเหลือในบัญชี} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{ระยะเวลาที่ฝากจริง}}{100 \times 365}$$

15.6 อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก KTB ZERO TAX จะเปลี่ยนแปลงทันทีตามประกาศของธนาคาร โดยธนาคารจะคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากทุกวัน แต่จะจ่ายเมื่อครบกำหนดฝาก

15.7 สูตรในการคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากประจำ มีดังนี้

$$\text{จำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับ} = \frac{\text{เงินต้น} \times \text{อัตราดอกเบี้ย} \times \text{ระยะเวลาที่ฝากจริง}}{100 \times \text{จำนวนวันตามปีปฏิทินในปีนั้น} \text{ ๗}}$$

15.8 ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่ธนาคารกำหนดในแต่ละผลิตภัณฑ์

16. สิทธิในการได้รับยกเว้นภาษี ณ ที่จ่ายจากดอกเบี้ยเงินฝากแต่ละประเภท ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กรมสรรพากรกำหนด

17. ธนาคารอาจพิจารณาจ่ายดอกเบี้ยเพิ่มให้กับผู้ฝากเงินตามความเหมาะสมของสภาพเศรษฐกิจและภาวะการแข่งขันในแต่ละขณะได้ แต่ทั้งนี้จะไม่เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารประกาศจ่ายให้แก่ผู้ฝากเงินที่จัดอยู่ในกลุ่ม ประเภท และระยะเวลาฝากเดียวกันบวกด้วยอัตราไม่เกินร้อยละ 0.50 ต่อปี

18. เงินฝากประเภทกระแสรายวัน ออมทรัพย์ และประจำของลูกค้ำที่มีอยู่กับธนาคารทุกประเภท ลูกค้ำต๋อขายจะได้รับความคุ้มครอง ดังนี้

ปีที่	ระยะเวลา	จำนวนเงินที่คุ้มครอง
1	ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2551 ถึงวันที่ 10 สิงหาคม 2552	เต็มจำนวน
2	ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2552 ถึงวันที่ 10 สิงหาคม 2553	เต็มจำนวน
3	ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2553 ถึงวันที่ 10 สิงหาคม 2554	เต็มจำนวน
4	ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2554 ถึงวันที่ 10 สิงหาคม 2555	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
5	ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2555 เป็นต้นไป	ไม่เกิน 1 ล้านบาท

ยกเว้น เงินฝากในบัญชีเงินบาทของบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่นอกประเทศ (Non-Resident Baht Account) ซึ่งเป็นประเภทบัญชีพิเศษที่เปิดเพื่อทำรายการเฉพาะตาม พ.ร.บ.ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน จะไม่ได้รับความคุ้มครองเงินต้นและดอกเบี้ยจากสถาบันคุ้มครองเงินฝาก

ประกาศ ณ วันที่ 10 มีนาคม 2554

บมจ.ธนาคารกรุงไทย

ประสิทธิ์ อ่ำภรณ์

(นายประสิทธิ์ อ่ำภรณ์)

ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ ผู้บริหารกลุ่ม

กลุ่มกลยุทธ์เครือข่ายและผลิตภัณฑ์รายย่อย

ลงนามแทนรองกรรมการผู้จัดการอาวุโส ผู้บริหารสายงาน

สายงานธุรกิจรายย่อยและเครือข่าย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายสฤณ กุลันสุภา

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีการศึกษา 2525

เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ปีการศึกษา 2529

ประสบการณ์ทำงาน

หัวหน้าหน่วยความสำนักงานกฎหมาย ดร.มานะ พิทยาภรณ์

หัวหน้าส่วนคดีส่วนภูมิภาคธนาคารแหลมทองฯ

ผู้จัดการส่วนที่ปรึกษากฎหมาย บงล.เอกราชฯ

ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายกฎหมาย บงล.กรุงเทพธนกิจฯ

รองผู้จัดการฝ่ายกฎหมาย บงล. กรุงเทพฯ

ผู้อำนวยการฝ่ายนิติการ บงล. สยามซีดี ซินดิเคทฯ